

પ્રેમાનંદકૃત.

भारतीया विद्या भवान

ऋश्यशृंगाख्यान.

સંગ્રાધન કરી દીક્ષા તથા અર્ચ સાથે

જાપાવી પ્રકટ કરનાર,

હરગોવિંદ દ્વારકાંદાસ કાંટાવાળા,

અને

નાથાશંકર પૂજાશંકર શાસ્ત્રી.

અમદાવાદ.

પ્રસ્તાવના.

ઋશ્યશૃંગ જેવા પ્રેમાનંદના ઉત્તમ અથતું આજ દિન સુધી, આપણા જાણીતા નામ પણ આવેતું નહોતું. તેમ જો કનિશિરોમણિના શિષ્યની વૃદ્ધ અને શુણ્ણ પુત્રીએ, આ પુત્રતક આપ્યું હોત નહીં તેજાણવાના પણ નહોતા અને સાનદાયક સાથે જણાવીએછીએ કે, એ બાઈ પાસે હાન જે એવો પ્રેમાનંદના મોસિદ્દ છે, તેજરતા જનણા કે તેથીજણ નહોતેતેમના પાસે મોજુદ છે. અને તે સારા છાપનારને કડી સમજ આપી, છાપવા માટે આપવા તૈયાર છે. એટલુંજ નહીં પણ તેઓએ પોતાની ઉદાર વૃત્તિ વડે, અમને પ્રેમાનંદના એક એ અપ્રસિદ્ધ ચય આપ્યા પણ છે તેમ બીજા વારવાર આપવાની કબૂલાત કરી છે

પ્રાચીન કાવ્યના રમિકૃતનોતે આ આખ્યાનમા પ્રેમાનંદે વાપરેના શુદ્ધ છંદોનું પ્રથમાનલોકન કરવામા આવશે તેથીકરી જે ઘણા સાક્ષરોનું ધારણુ હતું કે, પ્રેમાનંદે વાપરેના છંદો, પિંગળના નિયમને અનુસરે શુદ્ધ લખાએલા હોવા જોએ. તે અનુમાનને જોરદાર કરવા તથા બીજા આખ્યાનોમાંના બગાડેલા છંદોનો દોષ કવિચર્યને ન લગાડતા, અચાન લેખકોને શીર આરોપણુ કરવાતું, આ અય માટેના નિબાળી, જુજાળી, દોહડા, ચોપાઈ વગેરે શુદ્ધ છંદો વાચી ઠીક પડશે ઋશ્યશૃંગાખ્યાન માટેની તેમજ પ્રેમાનંદ નિયેની ઘણી નવીન બીના અમારા જાણીતામા આવેલી છે, જે અનુકૂળ સમયે પ્રકટ કરવામા આવશે.

આ અથની મહા પ્રયત્નકર્તા છતાં પણ બીજી પ્રત ન ગળ્યાથી, અને મગેની પ્રત કનિશિરોમણિએ લખેલીનો પ્રથમ વર્તારો હોવાથી, ઘણી શુદ્ધ જણાઈ, તેથી એક પ્રત વડેજ આ અક નિરૂપાયે પ્રકટ કરવામા આવે. તો પણ જે પણ સરળો પ્રેમાનંદના શિષ્યે લખેની છંદો પ્રત કદાવી જોવામા આવ્યા હતા. જો તે પ્રત પરથી નકલ કરવાનો પ્રથમ મગ્યો હોત તો, આથી પણ પૂર્વરે જુનાસાસર ઠીક આપી ગયાત, પણ તેમ

કરવાનો પ્રયત્ન નિષ્ફળ ગયાથી, જેટલું જન્યું તેટલું કરી આ આખ્યાન પ્રકટ કરવામાં આવ્યું છે.

મણી અણધારી હરકતોને લીધે તથા પુસ્તક આપનારને ત્યાં જઈ તેની સ્નેહા પ્રમાણે ઉતારવાના કારણે આ અંકને પ્રકટ થતાં વાર લાગી છે, જે ખૂટે મુશ્કેલી વાંચકો ક્ષમા કરશે.

શ્રીજગદીશ્વરાયનમઃ

પ્રેમાનંદકૃત.

ઋચ્યશૃંગારવ્યાન.

રાગ કેદારી.

નાયક વિશ્વના દાયક અભિનયું, ગણનાયક શુરવાયક રતયુ;
નાજી સોયક જાપકયું વર્ણુન કરે રે. ૮
ધર ધ્યાનમાં વર વર જોઇ, કરે રતવન કર નહિ કોઈ;
સોઈ જોઇ અર્જુનશીર શીર ધરે રે. ૨

ટાળ.

ધર ચરણામૃત શીર હરિયું, કરે વર્ણુન કારમું;
શૃંગ માયે જોઈને હુ, વ્યગ વર્ણુ આ વારમું. ૩
લોકવદતા ઈમ કહે શું, શૃંગ તારે શીર છે ?
હું તેહનું વર્ણુન કર (જે), અધઝોધ નારાક વીર છે. ૪

૧-૨ નાયકવિશ્વના-વિશ્વના નાયક (યુગ્મી), અભિનયું-અભિનય જોવું (વરદાન) દાયક-આપનાર એવા શુરની વચન સિદ્ધિવડે રતવીને (મૃતિ કરીને) માંગવિક કૃત્યમાં સાયક-સાલ કરનાર એવા લાયક (ગણપતિ) નું વર્ણુન કરે છે. (ગણપતિ-વિશ્વનાયકને) વર-ઐષ્ટ જોઈને વર-પ્રીતિ કરે. અને ધ્યાનમાં ધરતાં તથા રતવન કરતાં કોઈનો પણ કર-અથ રાખું નહીં. તેમ સોઈ જોઈ-યોગ્ય સમય મળે (ગણપતિનું) અર્જુનશીર (પગ ધોએણું પાણી) ને (મારે) માયે મૂકું ૩ કારમું-અભિનય જોવું. શૃંગ-શીંગડું વ્યંગ-વાંક. (મનુષ્યને શૃંગ ન હોય અને પ્રેમાનંદે તેવા નાયકનું વર્ણુન કરવા ધારેણું હોવાથી, વ્યંગ-વ્યંગ રાખવા પાવ્યો છે). આવારમું-આવારકું આ (આખ્યાન લખતી) વખતે. ૪ લોકવદતા-લોક વાયકા એવા પ્રકારની છે કે માણ્યને માયે શીંગડું ન હોય, તથાપિ જો તેને જગવાનની ઉપમા આપવી હોય તો શુ એને માંયે શીંગડું છે કહી વર્ણુન કરાય છે. તો પછી હું તો જોને માયે ખરેખર શીંગડું છે; અને જે અધઝોધ-પાપના દગવાનો નારા કરે એવા (ગૃમી નાજી) નું વર્ણુન કરે છે.

છે પૌત્ર કુરુપણ તણોને, પુત્ર વિભાંડકનો બળો;
 અભિધાન કુરુપણ છે યથાવત, જે મુનિ મોટો મળ્યો. ૫
 તે તણા આશ્રમ પાસે આવ્યા, હુરંધર કુરુકુળગણિ;
 તીર્થગાદાત્મ્ય વન મધ્ય નીસર્યો, મુણે કયા લોભશ તણી. ૬
 તીર્થગાદાત્મ્ય કહે મુનિ તે, એક ચિત્તે સાંભળે;
 કરે સનાન નદી નદ મધ્ય જઈ, ધરે ધ્યાન અર્જુન કવ મળે. ૭
 લોભશ કહે રાવ સાંભળો, આ આશ્રમ વિભાંડક તણું;
 પુણ્યશ્લોક પવિત્ર સ્થળ આ, મહાત્મ્ય જેતું અતિ ધણું. ૮
 આ તપોવનના તાપસ-ગણથી, ઈંદ્ર સરખા કમકમે;
 વૃત્તચરિએ વૃષ્ટિ કરી, કમ, ધર્મ શુંગી જે સમે. ૯
 જે મૃગીથી મહા મુનિ પ્રકટ્યો, કાળ ફેડો કેન્ધા વરી;
 જેને લોભપાદે લલુતાથી, તેડીઓ બહુ શ્રમ કરી. ૧૦
 કયા અવનવિ સાંભળી, અગતરાત્રુ ઉચ્ચર્યા;
 કહો મહા મુનિ માહાત્મ્ય મોહું, શુંગી ચરિત્રે મન હર્યા. ૧૧
 [કહો] કુરુગીથી મનુષ્યરૂપે, મહા મુનિ તો ક્યમ થયા?
 છે માત દરણી ફેરી પામે, કે પિતૃ પાસે ગયા? ૧૨

૫ પૌત્ર-છાકરોનો છાકરો. કુરુપ-બ્રહ્માના માનસ પુત્ર મરીચિનો
 છાકરો. એ સ્વારો વિષ મન્યન્તર મધ્યે મત્ત ઋષિમાં હતો. અભિધાન-
 નામ. યથાવત-યથાયોગ્ય; મતલબ કે દેખાય પ્રમાણે નામ છે. કુરુકુળગણિ
 -કુરુકુળમાં મણિ જેવા જે પાંડવો તે. લોભશ-એક અર્જુન ન્યારે
 રાત્ર પ્રયોગ શીખવા સ્વર્ગમાં ગયો હતો ત્યારે એ ઋષિ ભમતા ભમતા ત્યાં જઈ
 ચડ્યા હતા. તેનું પૂજનાદિક કયા પછી છદ્મે કહ્યું હતું કે જો તમે પૃથ્વી પર
 જાવ છો તો હુ હવે થોડા વખતમાં અર્જુનને મુધિહિર પાસે મોકલાવી દઈશ
 માટે પાંડવોને જઈ દોષાસો આપજો. ઈંદ્રનું યજ્ઞ માન્ય કરી ઋષિ મુધિ-
 હિર પાસે આવ્યા. અને તેને સર્વ જીના નિવેદન કરી. પછી એજ ઋષિને
 સાથે રાખી પાંડવોએ પૃથ્વી પ્રદક્ષિણા કરી. ૭ નદ-મોટી નદી. કવ-કબારે.
 ૮ પુણ્યશ્લોક-જેનું નામ દીપાચી પુણ્ય ધાય એવા-મુધિહિર. ૯ તાપસ-
 ઋષિ. વૃત્તચરિ-ઈંદ્ર. કમ-પગલાં. ૧૧ અગતરાત્રુ-જેને કોઈ સાથે રાત્રુ
 નથી તે. બહુધા આ ઉપમા મુધિહિરનેજ આપવામાં આવેલી છે. ૧૨, ૧૩
 'ગી-દરણી પિતૃ-પિતા.

ને પશુ-ચોનીચી મયા તો, જ્ઞાન જે માનવ તણ્યું ?
 કયમ સોમપાદ-કન્યાવરી, (વાળી) ખીદુ દેવ દાનવ ધણ્યું ? ૧૩
 દુકાળનો સુકાળ તો મુનિ, ઝરવમૃગે જઈ કયો ?
 દુઆ દરજીથી તે દરિ તો, રતિ,ધર્મ સે ધ્યાને ધયો ? ૧૪
 એ સદુ વિસ્તારી સશ્વ ટાળી, કદીએ મુનિ મહાંત ;
 એ મહાત્માનું વણુંન સુણવા, ન ચિત્ત વિચોમ સદાંત. ૧૫
 સોમશ કહે વિગ્તારી વણુંનું, તાપસ્ય કેરું ચરિત ;
 એકામચિત્તે શ્રવણ કરો સદુ, યાગો પરમ પવિત. ૧૬
 વણ્યુ,

પરમ પવિત્ર પાપ જઈ ધારો, સુણો શ્રોતાજનરે ;
 પરમાણું પ્રેમાનંદ જાણો, ન આણો કવિ કદી મન રે. ૧૭

કહ્યું ૧ છું રાજા વેરાડી.

સોમશ કહે સુણ્ય કુરુનંદન, કયા કહું કરી સુરવંદન ;
 વૈગંધામન જનમેજયને કે'લે, કયા સુણી જે સુણી રે'લે. ૧
 નિશચામર પૂઠે ની વાત, શ્રોતા પ્રત્યે કહે ઋષિ ગાય ;
 એક વિભાંડક મુનિ મોટો, નહીં અજ્ઞા પણ્ય તેનો જોટો. ૨
 કાંતિ આગળ અગ્નિ બાગે, દૃઢ મન જોઈ નારદ ત્યાગે ;
 એક નિષ્કામાં ક્રુપ ન છોતે, (કરે) દેહ દમન વિશ્વામિત્ર રીતે. ૩
 એવા ઋષિવર મોટા બળિયા, તેને ઉવંશીએ જઈ ઇળિયા ;
 તેથી થયા પ્રતાપી સૃંગી, (જે) અતિ વેદાધ્યાયનના ઉમંગી. ૪

૧૪ રતિધર્મ—સંભોગાદિકનાં કર્મ. ૧૭ પરમાણું—સૂર્ય કિરણમાં જે રજકણ ઉડતાં દેખાયછે તેના ત્રીશમાં ભાગ જેટલું જેમા પતે. પ્રેમાનંદ કહેછે અને કદી કવિ ધારશે નહીં. હું તો એક પરમાણું (કવિના પગની ર-જ ગાફક)છું. ૨ નિશચામર—રાત કદાડો ગાય—ગાયા—કયા. ૩ નારદ ત્યાગે—રિખાંડકના જેવું દૃઢમન રાખવાનું માન નારદ છોડી દે ૩ વિશ્વામિત્ર—ગાંધી રાજાનો પુત્ર. એણે વસિષ્ઠના તપનો પ્રભાવ જોઈ રાજ્યનો ભાગ કર્યો હતો. તેમ તેને વસિષ્ઠ રાજ્યે કહેતા હતા તેથી તેણે ધણ્યું કદ વેડી પોતાની અજ્ઞાપિમાં ગણના કરાવી હતી. ૪ ઉવંશી—નરનારાયણ બદરિકાશ્રમ મળ્યે તપ કરતા હતા, તેને ચળાવવાની ખાતર દ્વિંદ્રિયોપસરાઓ, કામદેવ અને વસંતને આજ્ઞા કરી. તે પરથી તે ત્યાગ્યાં,

થયા મૃગ ચોનીથી મુનિ, તે કહું જેવી ગાયા સુધી;
 વિચાર્યું વિભાંડકે એક વાર, કરે તપ અપરમિત અવિધાર. ૫
 પૂર્વે ન કર્યું કોઇએ જેતું, વગી અધુના ન કરે એતું;
 ન જાવિધ્યમાં કાથી યામ, (એતું) તપ કરવા ધાર્યું ઝાપિરામ. ૬
 જોઈ શુભ મુક્તિ ઘટિ નિધાર, આરંભ્યું તપ હ્રમ અપાર;
 મહા ગર્વે જ્યો ઝાપિરાજ, દમે દેહ કરવા વિતનું ત્યાજ. ૭
 ગીર્ગમાં તપ્ત તાપે ઉગી, બાજે દેહ મનસાને કુબી;
 વૈકાળમાં સે' જળધાર, ઉભા રહી પદ એકે સાર. ૮
 શીતઋતુમાં વારિ મધ્યે, પેદી વિતનુ દહે અવધ્યે;
 એમ શત વર્ષ દેવનાં વિતે, તોય તપ કરતા અગિતે. ૯
 આગે તપ એવાં બજે કીધાં, (પણ) વિભાંડકે શાં માન ન લીધાં;
 તેતું કારણ કુરુકુળ જાણ, કહું મવળ કરો મુલ્લજ. ૧૦
 કશ્યપપુત્રે નિરવાયે સાધ્યુ, તેથી તેને તપે મન બાધ્યુ;
 નદિ સ્વાયે માટે તપ મદિમા, તાપ તપનો નં સે' સિવ હમા. ૧૧
 વિભાંડકના તપે તપિયા, ધણા તપ્ત જ્વાળમાં અપિયા;
 ઈંદ્રાદિકને બાપ હપજિયો, સચી રાણીએ શૃંગાર તજિયો. ૧૨
 શકે તાપસ-તપે બગશે સ્વર્ગ, જૂનજ પાતાળનો ન રે' વર્ગ;
 જ્વાળામુખી ધકી હોય જેડી, તાપમ તપની પ્રભા દહે તેડી. ૧૩

ખળતું ગાળ માના પાસ જાય, બચ્ચુ (બચ્ચું) દહી ખટુ દુઃખી થાય;
માના ગળની તિને કિમ રાખે, ટાલો દુઃખ પતિને ભાખે. ૧૪

પશુ પંખી તરફડી પડતાં, નાકેથી નિર્ઝર લઃપડતા;
અહ્યા બૂઝ્યા સૃષ્ટિ રચતાં, શિવ ચૂક્યા સરોદે મચતાં. ૧૫

લક્ષ્મી નિએ નિરાંત મૂકી, ગધ આગ સમુદ્રમાં ઢુંકી;
તપ્તુ નોય ને જગચર દાખ્યા, (સહુ) ગમ્યાબટક્યા ન સંતોષ લાખ્યા. ૧૬

નાહો ઇંદ્ર ગયો વિધિ પાસે, તેને લઇ વિધિ કૈલાસે નાસે;
કર્પૂંગારે દીદા બળિયા, તેને લઇ પચાનન પળિયા. ૧૭

ત્યાંથી સહુ ગયા મોક્ષધામે, હરિએ 'પૂજ્યું' આબ્યા રો કામે;
સૃષ્ટિકર પવિધર હર બોલ્યા, હરિ તાપસ તપે સહુ ડોલ્યા. ૧૮

ન વિરામે નિભાંડક ઝાળિ, એણે કીધા સર્વને દુઃખી;
મનમથ મોહ એને ન પીડે, નહિ નારીમાં ગન જોતું ભીડે. ૧૯

લોભ ક્રોધ મમતા અભિમાન, (એ) નાસે દો દમ બૂલી લાન;
કહો પદ્મ નાભ હું કરું, દુઃખી સૃષ્ટિથી રહું મગ્ન. ૨૦

મુખી વાણી હરિએ વિચાર્યું, (કે) ધન્ય વિભાડકે મન માર્યું;
જન્ય સુર કરો એક સોઈ, ફરે અપ્સરા એને જોઈ. ૨૧

કદા વિદવળ મન ધનું યાશે, તદા દુઃખ સધર્માં પળાશે;
સદ્બ્રાહ્મિ કે' હરિ એ બોલું, તાપમ કેર તપ જળ મોલું. ૨૨

શન જોજનથી ન જોવાય, તો ક્યમ કરી અપ્સરા જન્ય;
હરિ કહે ઉર્વશી જાશે, મારી કૃપાથી સુખણી યાશે. ૨૩

વારં કદી લગ્યા સુરગય, આવી નભમાં મેળી સભાઈ;
ઉર્વશીને ઉઠાંચી ઉઠાડી, જન તું હરિએ તુને સુડી કાડી. ૨૪

આખો વર તુને તાપ ન લાગે, તોય ઉર્વશી તૃપ્ત્યા લાગે;

૧૪ નાકેથી—સ્વર્ગેથી. નિર્ઝર—દેવ. સરોદે—સ્વરોદય—નાકના સ્વાસ-
પડે જૂન ભવિષ્ય જાણવાની વિદ્યા. એ વિદ્યાના મૂળ પુરુષ શિવને માનવામાં
આવેલા છે. ૧૫ તોય—પાણી. ૧૭ વિધિ—અહ્યા. કર્પૂંગાર—મહારેવ. પચાનન—
મદારેવ. ૧૮ મોક્ષધામ—હરિતું નિવાસ સ્થાન. સૃષ્ટિકર—અહ્યા. પવિધર (પવિ-
વજૂ ને ધરનાર) ઈંદ્ર. ૧૯ મનમથ—કામદેવ. ભીડે—ભીડાય—લુપ્ત થાય. ૨૦
પદ્મનાભ—(જેની નાભિ—હુંડી મધ્યેથી કમળ ઉત્પન્ન થયું છે એવા) ૨૧-
માતમા. ૨૨ સદ્બ્રાહ્મિ—ઈંદ્ર. ૨૪ ઉઠાંચી—જેમ તેમ કરીને—મદા પ્રયત્ને. ૨૫

- તેને ઈંદ્ર મહે જાણ જાવો, કરો પ્રથમ જે નિધે ફરો ૨૫
 બગતી સંદિને જાવો, દમ લાવણે લવવાવો,
 આતિ આગ્રહ ઈંદ્રનો નિર્ધાર, જ્યમ જ્યમ આવી ઉર્વશી હર્ષી ૨૬
 'ઝગુહેમત તે સમે હતી, ઝવિ જળ મધ્ય રેતા ખુતી,
 માત્ર દિનસગા ધટિકા ચાર, મુદ્રા કાઢી રતવે સૂર્ય સાગ ૨૭
 જાકી જળચર મતિએ રેતા, સર વિશાળમા દુખ સેતા,
 તે સરોવર ઉપર આવી, અપ્સરા ઉર્વશી જે મધી ૨૮
 પુષ્પક વિમાન માહે ફૂતી, શાપ કરથી અતિશે કરતી,
 અનરિશે ફરે નારી સારી, સોળ શૂંગાર અંગે ધારી ૨૯
 નિવિધિ પવન તિલ વાવાય, ઝગુ વિષુ કાઠિલા ગાય,
 મપૂર આસને જુનજુન ખેલે, બપુષ્યો પિયુ પિયુ કરી ડોલે ૩૦
 હેમતમા આવે આવી સાખો, બેઠે પુષ્પ વસતના લાખો,
 'ફરે હરણા આરપર નિર્ધે, શુક સારિકા આતિ મન હર્ષે ૩૧
 ધરે સુખમા આમની ડાડી, તક તપાસે મિટને માડી,
 ચૂકે ચચળ મેના ચતુરી, શુકલો સાહી આતિધે મધુરી ૩૨
 ઈંદ્ર દપતિ કરતા પિદાર, જ્યા ત્યા વરસે વસત ને માર,
 જળમા મીનતુ રૂપ લઈ નારી, પતિસગ કરે વાગવારી ૩૩
 જળચર માનને કામ જાગ્યો, સહુને સ્વામાનો રમ લાગ્યો,
 ફરે મૈથુન નાના વિધવુ મન ચળાવવા મહા સિદ્ધતુ ૩૪
 મકર દપતિ સમોગ કરતા અફળાએ ઝવિને કરતા,
 મીનમાદા ચચળ ચિત્તે, સગ બધથી નારી અગિતે ૩૫
 જ્યાકી પૂમીને બેઠા તપેશ, તેના વજ્રમા કરતી પ્રવેશ
 એમ આવી મારની ક્રિયા, તેઓ ઝવિજી નવ ગિયા ૩૬

તૃપ્ત્યા ત્યાગે-જવાની ઇચ્છાનો અનાદર કરે ૨૬ દમ-આખ ૨૭ ઝગુ-
 હેમત-હેમતઝગુ માગશો ને પોષમા આવે છે મુદ્રા-સુખ ખુતી-પે-
 શી ૨૮ સર-તમાત્ર ૨૯ પુષ્પક વિમાન-(રણ વડ જુઓ) ૩૦ ત્રિ-
 વિધિ પવન-ચીતળ, મદ અને સુવાસિત. ૩૨ અમ-આખની મધુરી-
 મધુરસવરાળી મેનાને ૩૩ માર-કામદેવ ૩૪ મકરદપતિ-મગરના નર
 માદા ૩૫ તપેશ-(તપીશ) તપના ઈશ-માવિક, બીયા-બીધ્યા-
 બીધીયા

ત્યારે ઉરેથી મન આટવાઈ, નવ ચાલે કરી ચતુર્ગાથ;
 તેણે ધરી હગિનુ ધ્યાન, અઘાઘ્યા મનમથ ગાર નિશાન ૩૭
 વાળે પડે રતિ-પતિ કેરો, ફરે પડાવને નાખે ડેરો;
 ઘેરો ઋષિને કે' કામદેવ, કીર કાકિયા સારિકા એવ. ૩૮
 જ્યાં ત્યાં મયો ઋષિને જામાડો, દિગકર તમે દિગચરિગ કાડો;
 આગા દહ કરી વિવિધ ચટાઈ, ચાતુરી કરવા ચતુરા ધાઈ. ૩૯
 તે દિ પોપની પુણિમા દુતી, તે તો તરણીના તનમાં ખુંતી;
 પ્રાન થયો ઋષિજી નિસરિયા, (અર્ધ) દેહ કાઢી હંસને નમિયા. ૪૦
 એવો લામ નારી તપાસી, ઘેરી સખી વચત સુવાસી,
 શીતળ મંદ સુવાસિત બેઠ્યો, ચિતનુ લે'ગીની પેરે લે'ઠ્યો. ૪૧
 ઉભી ઉરેથી ઋષિ મિટે, માંડયુ નૃત્ય મન કરી ધીરે;
 ચલવી કટાક્ષ, કુચ અવિલોકે, કુચતય મર્દો નૃપન શર બોલે. ૪૨
 દીનડી દેખાડી દગમગ બેતી, એણી શ્રેષ્ઠ કંડી નચવે મોતી;
 યુગન ચક્રનાક શાં રતન હલવે, દરો સુખ આતિઠે ગજવે. ૪૩
 એવી ચલરી મોહકે ક્રિયા જાણી, તેને ઋષિનરે જુલે નિહાળી;
 યયું મન વિહવળ તત્કાળ, રખલિત વીર્ય હવા વેદપાળ ૪૪
 એની ચતુરા ઋષિની એટા, આનિ યદ્ય ગયા મુનિ શરમેટા;
 નાસી નારી નભમાં પેઠી, દિરણ્યમર્મની પાસે બેઠી. ૪૫
 જાણ્યું સુરે મિદ્ધ યયું કાજ, (પણ) રખે કોપે મુનિમહારાજ;
 (જાજ) વિધિશંકરે મુનિ રિજવિયા, તાપ તે ચકી તેમના ટળિયા. ૪૬
 યયુ રખલિત વીર્ય જે જાળમાં, એક મૃગવીએ પીધું પગમાં;
 વારિ મગતું વીર્ય પીવાયું, તેથી વનચરી ચિત્ત ચોરાયુ. ૪૭
 રહ્યો મર્મ તે જાજન્યમગાન, (પણ) ધારી ન શકી રેત મહાન;
 (તે) પુત્ર રૂપે પડ્યું પૃથ્વી તદા, છૂટી મૃગલી ટળી આપદા. ૪૮

૩૭ આટવાઈ—કચવાઈ—ગભરાઈ. મનમથ—કામદેવતા મારનાં
 નિશાન (ઉરેથીએ) ચલવ્યાં. ૩૮ રતિ—પતિ—કામદેવ. ૩૯ દિગ-
 કર—ચક્ર. દિગચરિગ—કંડી કિરણો. ૪૦ હંસ—સૂર્ય. ૪૨ ધીટ=ધીટ+એ=
 દૃઢ—મજબૂત. ૪૨ હરતલ—હાથેળી. ૪૩ એણી—મોતીની—જુદાંની પકિત.
 યુગલ—બે. ૪૪ વેદપાળ—વેદને પાળવા વાળા, જ્ઞાની. ૪૫ શરમેટા—શ-
 ર્મીદા (?). દિરણ્યમર્મ—શ્રદ્ધા. ૪૭ વનચરી—હરણી. ૪૮ જાજન્યમગાન

પડેના નિરખી રિચિન પુત્ર વર્ષ નકપિએ માડયુ ધગ્યુન,
ને પુત્ર ન ગમે કોડે, મધ્ય વનાટે ડે શૂન મોડુ
વવણુ.

છે મોડુ શૂન લતાટ મધ્યે, એ માતા પય પાય રે,
મોમય હૃદય પોધર ખાતા, તાપમ તેથી તપય રે

રાગ માડેની દેશી કડવુ રે શુ.

પુત્ર પોષણ રે કારણે રે, નકપિ દુખી વર્ષ પડયા ધારણે રે,
ન એક માતા પય પછ ગડે, જૂની બટકી આવી કંઈ બકે રે ૧
કહેની પશુને પય કેગ પછએ રે, રુ ઝો લીધે મરી જઈએ રે,
વગી નહીં દ્રવ્ય મળનાનુ તેથી રે અણુ પરમારથ કરે જેથી રે ૨
અન્યથાન નકપિનુ મોડુ રે, તે પાડયા હિંચુ ન જોડુ રે,
તપ અનુચિત ન કરાય રે, નહીં ધર્મ એ નકપિરાય રે. ૩

ક્યમ કરવુ મન કચવાય રે, વાત્સલ્યતા સે સચવાય રે,
(એમ) આનાગમનહિ ડોગે ચઢતા રે, તર્ક ટૂરીએ ચઢના પડતા રે ૪

જાણુ પુરધરે નકપિ કટ રે, ધાઈ આળે સ્વામીસૃષ્ટ રે;
લાગ્યો નકપિરને પાયે રે, આતિથ્ય કર્યુ મુનિગમે રે ૫
આપી અર્ધ પાઘ બેસાડી રે, મેલ્યો પુત્ર અકમા તેડી રે,
વામવ વસાવો સૃષ્ટિએ બાળ રે, તમે કાવો સર્વના પાળ રે ૬
માત વોતો બાગ એ મારો રે, એક મુનિ થાશે હમારો રે,
હરિ હરવત્ કરી ભાખ્યુ રે, નકપિ ત્રિજુનન તમે રાખ્યુ રે ૭
અમે સેનકે સર્વ તમારા રે, તમે મસ્તક મણિ અમારા રે,

—જનરમાન રેત-વીર્ય ૫૦ પોધર—સ્તન ૧ ન એક-એકપણુ પયપાન
કગનનારી માતા(શૂગીને) ધવડારી શક્તી નહીં અને કદી (તેના માથામાશીંગડુ
છે એમ ન જાણતા) જૂની બટકી જઈ ચઢી હોય, (ધનકારવા) તે પછી કંઈતે
કંઈ બકવાટ કરે ૨ પશુને-માથે શીંગડુ હોવાથી શૂગી નકપિની ગણના ૫
શુભા કરેલી છે પણ જેના પુત્રને પયપાન દગરવુ એજ કઠિન છે અને
તેમા વગી વગર પેસે કમ મવાનું હોવાથી એવુ પરમાર્થ અણુ કરે ૩
અન્યથાન—એકની પાસે પણ ચાચ ૥ ન કગાનુ જે મત તે ૪ વા-
ત્સલ્યના—પુત્ર એમ ૫ પુરધર—હરિ સ્વામીસૃષ્ટ—સૃષ્ટિનો સ્વામી એ-
ના જે હર તે ૬ અકમા—જોગામા નામન—હર ૮ નગી અધિક—

કરે. પોપણુ પરમેશ્વરનું રે, નથી અધિક જળ ઈશ્વરનું રે. ૮

અગારા માહાત્મ્યને માટેરે, ઋષિ તમે પડો ઉચ્ચાટેરે;

(તો) મુનિ કહો મન તમે મેળોરે, વધે જાળ અમર જ્યમ વેલીરે. ૯

વળી હમ વર આપું હુવરે, હરિ એને નૃન્યતા શુંવરે;

‘ક્ષય દેશ યતો એક રાખેરે, રામ ધરે ન જન્મ એ પાખેરે.’ ૧૦

એવાં હમ વર આપી વળિયોરે, સુરગય રચીને મળિયોરે;

ઋષિ આનંદા ધણુ મનમાંરે, વાત્સલ્યના બ્યાપી તનમાંરે. ૧૧

વિધુ વૃદ્ધિ પામે પણુ હારેરે, નહિ તાદૃશ્ય વિરહિણી ક્યારેરે;

મુખ્યાનાં મુગલ વધતાંરે, તેનાં કાર્ય ન દૃષ્ટાંતે સધતાંરે. ૧૨

બગતી ઝોટની નહીં જોડીરે, રાગજાણુની ગતિ થોડીરે;

યૌવનાતુ યૌવન દાણુ લેખેરે, (સર્વ) ઋષિકુવરની વૃદ્ધિ ઉવેખેરે. ૧૩

નિશવાસર વધી મન હધોરે, જાતકર્મ ઋષિએ ક્યારે;

ઉપવીત આપું મદારાજેરે, વેદાધ્યયન કરાવવા કાજેરે. ૧૪

મન સાથે દહ દરી ધાણુંરે, માનવ મળે ન માર પરમાધુંરે;

હું વિણુ પુત્ર અન્ય ન દેખેરે, એક વેદ જીજ્ઞે મુને પેખેરે. ૧૫

ધારી ધ્યાનમાં એમ અવાબુરે, તેથી અધ્યનતુ કીક શબ્દુરે;

વેદ વેદાંગ સૂત્રને શ્રુતિરે, પઠ્યો પુત્ર જે વિદ્યા કુતીરે. ૧૬

તમારાથી વધારે બીજા ઇશ્વરનું પણુ નથી. ૯ હે મુનિ—તો તમે ખરેખરા મનથી કહોહો તો તમારો પુત્ર જેમ અમરવેલી (અંતર-વેલ) વધેછે તેમ વધજો. ૧૨—૧૩ વિધુવૃદ્ધિ—ઈંદ્ર વરદાન આપી ગયા પછી ઋશ્વરનું કૃપી રીતે વધવા માંડ્યા તે જણાવતાં કવિ કહેછે કે, વિધુ—ચંદ્રમા શુક્ર પક્ષમાં વધે છે તે પણુ એની (વૃદ્ધિની) બરાબરી કરી શકતો નથી, વિરહિણી સ્ત્રી પણ તાદૃશ્ય—સરખાવો કરતી નથી, મુખ્યા—જેને તુલેની જીવાની કુટતી હોય એવી સ્ત્રીનાં મુગલ-વધનાં જતાં એવાં બે સ્તન પણ દૃષ્ટાંત આપવાડે પોતાનું કાર્ય કરી શકતાં નથી. અર્થાત્ તે પણ સુંગીના વધવાની બગબરી કરતાં નથી. સમુદ્રનાં બારતી ઝોટ, રામજાણુની ગતિ અને યૌવનાતુ—જવાન સ્ત્રીનું વધતુ એવું જોખન પણ કશા હિમાજમરં નથી. ઉવેખે—અદેખાઇ કરે, નિંદે. ૧૪ જાતકર્મ—સોળ સરકારમાંનો એક. બાગકના જન્મ પછી નાળ છે-દન કર્યો અગાઉ કરવાનો સમકાર તે. ઉપવીત—જનોઇ.

હોમ કર્મમાં એકદા દુઝોરે, એથી બ્રહ્મ રહો નહીં જૂઝોરે;
 ચીન્હો બ્રહ્મ તે જાણ્યો જાણરે, હર્ષ્યા વિભાંડક વેદપાળરે. ૧૭
 જેણે જન અન્ય ન દેખ્યુંરે, એક બ્રહ્મ કે પિતૃમુખ પેપ્પુંરે;
 કહો એ સમો કો રૂપીરે? નામ સુણી યથએ સુખીરે. ૧૮

પલણુ.

સુખી યથએ નામ સુણતાં, સુણો ઓતાબન રે;
 કહેવા માત્ર પ્રેમાનંદ હું, બધું હરિ વિયોગે તન રે. ૧૯

કરવું ડાહ્યું રાગ ધનાઝી.

સ્વામીકાર્તિક બ્રહ્મચારી ઉમંગીજી, કાંબ્યા નારદ ઋષિ એક બંગીજી;
 અંજનીનંદન જે હનૂમાનજી, તેવો કશ્યપપૌત્ર જળવાનજી. ૧

દાળ.

બળવાન શૃંગી બ્રહ્મચર્યે, (જેવા) રકંધ નારદ હનૂમાન;
 અન્ય ઉપમા નવ ઘટે કે, નવ કરવું અનુમાન. ૨

દેશ વિદેશે પ્રસરી કીર્તિ, જ્યમ ઝગતુરાજ સમીર;
 એવે સમે કૌતુક હવું, એક સુણો ઓતા ધીર. ૩

શમપાદના રાજ્યમાં, પાંચો ધણો હાહાકાર;
 'બાર વર્ષ વૃષ્ટિ વિષ્ણુ વિભાં, વિપ્રશય અવિધાર. ૪

સુણી એવું અજતરાત્રુ, બોલ્યા વાણી મધુરી;
 ઋષિ કયા તે કો' વિસ્તારી, કાંઈ નવ રખો અધુરી. ૫

૧૭ જૂઝો—જૂડો. ચીન્હો—ઓળખ્યો. ૧૯ કહેવામાત્ર—મા-
 ફ. નામ પ્રેમાનંદ (ઈશ્વર સાથે જેનું) સ્થાન લાગ્યું તે પ્રેમાનંદ—સમિચ-
 દાનંદ એવો મૂળ શબ્દાર્થ)તો કહેવા માત્રજ છે (ખરેખર નથી). કેમકે હું
 તો હરિ વિયોગી છું. આ ઠેકાણે કવિએ એવું મર્મિત સૂચ્યું કહેવાય
 છે કે, એ અરસામાં પ્રેમાનંદની સ્ત્રી (હરિ—હરકોર નામક) શુભરી ગએલી
 હોવાથી ચેતે પ્રેમના આનંદ (પ્રેમાનંદ) માં નહોતા, પણ વિયોગી હતા.
 ૧ સ્વામીકાર્તિક—કાર્તિકસ્વામી—દેવના સેનાપતિ અને મહાદેવના પુત્ર,
 બંગી—બ્યંભાર્યવાળું બોલનાર એવા નારદ તેમ અંજનીનંદન—અંજનીના
 પુત્ર હનૂમાન જેવા બ્રહ્મચારી હતા તેવાજ કશ્યપપૌત્ર—કશ્યપશૃંગ
 પણુ જળવાન બ્રહ્મચારી હતા. ૨ રકંધ—કાર્તિકસ્વામી. ૩ ઝગતુરાજ—
 વસંત. સમીર—પવન.

સુણી મન મુનિ મગ્ન હુઆ, કહે ધન્ય શ્રોતાજન;	
હું કહું વિગતે વારતા, જે સુણ્યે હોય સુચિ મન,	૬
આનુકુળમાં ઉપન્યો એક, જૃહદ્રથ રાગન;	
જે અંગદેશાધિપ કા'વ્યો, મેળવ્યું વણું માન.	૭
તેને પુત્ર એક પરાક્રમી, જેવું રામપાદ અભિધાન;	
તે તણા બળ પ્રાક્રમવડે, તેનું ઇંદ્ર કરે સનમાન.	૮
જૃહદ્રથ જલ વન ગયો, તવ પુત્રને સોપ્યું રાજ;	
તેણે ક્ષિતિ સધળી જળભાવી, કરી દિગ્વિજયનાં કાજ.	૯
જેને મિત્ર દશરથ ઇંદ્ર જેવા, તેને શી રહી બાકી;	
કીર્તિ-કન્યા શુણુ ગાતી તે, આવી ગોથી યાકી.	૧૦
વર વર જોઈ વિવા' કીવો, પત્ની રૂપે સુખ પામી;	
લક્ષ્મી પૂરી કારાગૃહમાં, ધૃતિ આવી રહી સામી.	૧૧
લજ્જાએ હૃદય રથળ નિર્ભી, વાસ પૂર્વે સુવાસે;	
શાન્તિ મનમાં મગ્ન યઈને, નરપતિને હુવાસે.	૧૨
કાન્તિએ તન મધ્ય વસીને, રતિ-પતિને ભૂલાવ્યા;	
આન્તિ ભાગી ભૂને છોડે, દેશ બહુ દુલાવ્યા.	૧૩

૬ સુચિ—પવિત્ર. ૭ ક્ષિતિ—પૃથ્વી દિગ્વિજય—રાજાએ અનેક દેશ (દિશા) જીતવા તે. ૧૦-૧૧. દશરથ—રામના બાપ. કીર્તિરૂપી કન્યા (રામપાદના) શુણુગાતી રૂપે કરતી હતી, તેણે આખી ગોથી—પૃથ્વીમાંથી યાકીને રામપાદને વર—એટ વર—સ્વામી જોઈ—(ધારી) વિવાહ કર્યો; અને સ્ત્રીરૂપે તેના ઘરમાં (બટકવાના દુઃખથી) સુખ પામી. લક્ષ્મીને કારાગૃહમાં—કેદખાનામાં પૂરી. મતલબ કે ચપળ છતાં તેને પણ તાબે કરી. અને ધૃતિ—ધીરજ તો (રામપાદનું પરાક્રમ જોઈ) સામી આવીનેજ ઉભી રહી. ૧૨ લજ્જાએ હૃદય જેવું સારું સ્થળ જોઈ વાસ પૂર્વે. અર્થાત્ તે રાજના હૃદયમાં લજ્જા હતી. મતલબ કે નિર્વજ નહતો. શાન્તિ—રાજના મનમાં શાંતિ મગ્ન યઈને હુવાસે—કુટાસે—આનંદ પામી—(રહેવા લાગી). ૧૩ કાન્તિએ—સારીરમાં રહેલી કાન્તિ (રૂપે) એ પોતાની જરાજરી કરવામાં રતિપતિ—કામદેવને પણ ભૂલાવ્યા હતા. અને કોષપણ કહિન કાર્ય કરવાની આંતિતો ભૂને—પૃથ્વીને છોડે લાગી—નાશી ગઈ હતી. તેથી તેણે (ભાગેલી આંતિએ) ઘણા દેશ. (ખીજા નૃપનિયોના) દુલાવ્યા હતા.

વિશ્રાન્તિ વરે નિદ્રાએ, અન્ય સમય લજ્જાએ;

વર વર જોઇ મેધા વરતી, સૂતી વર-શઙ્ગાએ. ૧૪

(ઓ) નવ નારી સ્વાધીન કરી પશુ, રાજા મેન નવ-રીજે;

નવ નવ નામની ત્રણુને વરવા, રાત દિવસ મન બીજે. ૧૫

એવે કુંવારિકા ત્રણુ કન્યાનો, સ્વયંવર શુભ યાતો;

ત્યાં જઈ રાજા રોગપાદતો, રતિ-પતિ રૂપે માતો. ૧૬

અન્ય દેશના દેશ-પતિને, કન્યા અજીત ઉવેળી;

કુસુમાકરના મિત્રરૂપે, પ્રસન્ન થઈ અતિ દેખી. ૧૭

અર્થાત્ પીજા રાજાઓપર જીત મેળવી લોભપાદના મનમાં કાઈપણ પ્રકાર-
ની જાંતિ ન હોવાથી તેમનાં રાજ્ય દુલાવી—તાએ કરી રાખ્યાં હતાં. ૧૪
વિશ્રાંતિ—(વિસામો) રૂપી સ્ત્રી તો લોભપાદને ફક્ત ઉંઘવાને સમજેજ વર-
તી (પ્રીતિ કરતી), અને અન્ય—ખીજે સૂમએ તો લજ્જા પામતી હતી.
તાત્પર્ય કે માત્ર રાજા વિશ્રાંતિ નિદ્રા કરવા વખતેજ લેતો હતો, બાકી સ-
ર્વ કાળ ઉઘોગી રહેતો. રોગપાદને વર ઉત્તમ વર—સ્વામી જોઇ મેધા—
બુદ્ધિ વરતી—વરી—પરણી અને તે વર—ઉત્તમ રાજાએ—રાખ્યાએ
(પધારિયે) સૂતી. મતલબ કે રાજાનો દેહ ઉત્તમ રાખ્યા રૂપ માની અને તેને
સ્વામી રૂપે ધારી તેનામાં બુદ્ધિએ વાસ કર્યો. ૧૫ ઉપર જણાવેલી કીર્તિ,
લક્ષ્મી, ધૃતિ, લજ્જા, શાંતિ, કાંતિ, જાંતિ, વિશ્રાંતિ અને મેધા એ નવ
સ્ત્રીઓ વગર તે બીજી ૨૭ પરણેલા હતા. નવ નવ નામની ત્રણુને વરવા
એટલે મૂળ નામ એક પણ તે નવ નામ મળીને એક થએલું, એવી ત્ર-
ણુ કન્યાઓને વરવાની રાજા પ્રીતિ કરતો હતો. જેવી કે નવ નામની એક
નવધામકિત—અવણુ, કીર્તન, સ્મરણુ, પાદસેવન, આર્ચન, વંદન, દાસ્ય,
પ્રેમ અને આત્મનિવેદન. નવનિધિ—પદ્મ, મહાપદ્મ, સંપ, મકર, કચ્છપ,
મુકંદ, નંદ, નીલ અને અવં. નવધાતુ—તાંબુ, કાંસુ, સીસુ, લોહુ, તરવો,
પીતળ, જસત, રૂપુ અને સોતુ. એ નવનિવ નામવાળી ત્રણુ સ્ત્રીઓને.
૧૬ એવે કુંવારિકા—નવધામકિત, નવનિધિ, અને નવધાતુ નામની કુંવારી
ત્રણુ કન્યાઓનો. માતો—બુદ્ધ, નળજો નહિ, ૧૭ અજીત—નહિ જીતાએ-
લી એવી. કુસુમાકરના મિત્રરૂપે એટલે કુસુમાકર—વસંતનો મિત્ર જે કા-
મદેવ તેના જેવા રૂપવાળા રોગપાદને.

વર દસ્તે વરગાળા પે'રાની, સતાવીશ અભિધાને;
 ન્યમ એક સૂર્ય પશુ કિરણ ધણેરાં, ત્યમ ત્રય સતાવીશ માને. ૧૮
 નવધાભક્તિ નવનિધિ અને, નવધાતુ વરી લાભ્યા;
 નવદુર્ગાને ઇષ્ટ દેવી કરી, નાગયજુ શા કા'વ્યા. ૧૯
 ઇમ પદ્મિશ નારી વરી વરાંગી, તોય પત્નીવ્રત ધરતા;
 અન્ય નૃપતિ અનેક હુઆ પશુ, ધરતા તેમાં વરતા. ૨૦
 (વળી) અહંકાર મન એવો રાવને, નહિ હું સરખો દાતા;
 દાન કહું હું જે ભયકને, (તે) યાય ભૂપે પ્રખ્યાતા. ૨૧
 અહંકાર એવો નિર્જાને, દુર્વાસા ત્યાં આભ્યા;
 રાય પુરોહિતનું રૂપ લેઈ, સખાચાર તો કા'વ્યા. ૨૨
 પુરોહિતને પાસે તેડી, રાજ્ય મનમાં રિજ્યા;
 ઢાણે રાખ્યા ઋષિવરને, ઈમ કહી સેવકને ખિભ્યા. ૨૩
 રાયે જ્ઞાનવડે અવિચોક્કી, દુર્વાસાને પરખ્યા;
 આદર સનમાને આતિથ્ય કીધુ, (પછે) પૂછે હરખ્યા હરખ્યા. ૨૪
 કહો ઋષિવર કાર્યે કહી, આવી ઉભો સામો;
 તાપસ કહે તમ ધર્મ આપીને, કરો રાખ્યનાં કામો. ૨૫
 ધરણીધર કે ધર્મ વિદિન થઈ, પ્રભ કંઈ પેર પાણી
 મુનિવર કે' ક્યમ પ્રમ ક્યો જો, છે મોટો ધર્માણું ૨૬
 'કઈ કાર્ય' કહી સંશય આપ્યો, તેથી સુણ કહું રાજ;
 નિરભિમાન થારો નૃપ ભ્યારે, (ત્યારે) દુઃખની ભરો માજા. ૨૭

૧૮ સતાવીશ-ઉપર નવધાભક્તિ આદિકનાં જે સતાવીશ નામ ગ-
 લ્યાં તે. માને—(ઓ)માપથી. ૧૯ નવદુર્ગા—એનાં નવ નામ વસ્તુદંડ
 દીપિકામાં આ પ્રમાણે આપેલાં છે. “ શૈવપુત્રી ઈક, બ્રહ્માચરિણી આન્યહે,
 તતિય ચંદ્રધંડા, કુબંજા ધન્ય હે, રકંધમાત કાલ્યાણની, રાત્રી કાલહે, મ્હા-
 ગારી અર સિદ્ધિ, દાત્રી નો બાલ હે” એ નવ નામવાળી દુર્ગાને ઇષ્ટદેવી
 તરીકે રાજ્યએ માન્ય કરી. ૨૦ પદ્મિશ—૩૬ પ્રથમ દશમી કડીથી પ-
 ર્ણવેલી કીર્તિ, લક્ષ્મી આદિક નવ, અને નવધાભક્તિ વગેરે ત્રણનાં સતાવી-
 શ નામ ગણવાથી ૩૬ થાય છે. એ ૩૬ સ્તીઓને પરંપરા છતાં રાજ્ય પત્નીવ્રત
 (એક સ્ત્રી સાથે સંઘર્ષ રાખવાનું જે વ્રત છે. એ વ્રત ધારણ કરવા માટે
 રાગચંદ્ર સર્વ માન્ય ગણાયેલા છે). ધરતા હતા. વરતા—ઉત્તમતા. ૨૬ વિદિ-
 ન—વિનાનો. ૨૭ નિરભિમાન—(હું દાતાર હું એવા) અભિમાન વગરનો.

એમ કહી ઝડિવગ મબાથી, અન ધ્યાન તો પાગ્યા,
સાચ ધણુ વિનયે મ। મને, નજિ સહુ સુખને વામ્યા ૨૮
વધણુ.

વામ્યા સુખ તે સર્વ રાગ, હુ ખડુંગર દટે પડનારે,
કંઈ કુદુગ મહ રાન રાજ્યગા આવી દશ દિશે અડનારે ૨૯
કડણુ ૪ શુ રાગ મારૂની ઓપાધ.

શાપ આપી દુર્ગામા જાય, આપ સાચ દુ ખી બહુ ધાય,
દીધો શાપ ક્રપિ મહારાજ, યતા કૃપિના તે સમે દાજ ૧
અર્ધ જેષ્ટ ગયો તો જાણુ, મ ખણુતા ગો નિરવાણુ,
ઉખર ઉર્ધ્વ કરતા સુધિ, (જે) શત સત વીશે ગણે ખૂંધિ ૨
તદપિ કૃષિરાજ કહેનાય, જેણુ આપ્યુ જગ સહુ ખાયા
તેવા શત સદસને લાખ, (જે) છૂટયા હુતા તપ્ત વૈરાખ ૩
જેના ગત યમાતા મગ્ન, જેણુ મેદસુ ભાગેનુ લગ્ન,
હજ બળમા ધારી મગ્ન, જાણે ખોદશે મહી સમરતા ૪
તેવા ઉન્મત કૃષિકાર, લખકારતા રાગ મહદાર,
ગાતા ગીત મધુરે સાદ, વાગે મુશળધાર વરમાદ ૫
એવા રમણીય સમય મોજાર, જ્યા ત્યા દિધો દાગ અપાર,
નાપ બળે તપ્તુ જેય, નાયા ત્રાયા કરે જે તેય ૬
વરસ ઉલ્કા દિવસ ને રાત, પડના મોટા મહ વિખ્યાત,
મયુ સુખ નાલી દારધાર, નાદા જાય સહુ રાગદાર ૭
તખ્યા દાદશ રૂપે બાન, બળે રિખુ અગ્નિ ઓસાન
સવિત્ર અર્પનાનુ જેની બાન, આકર્ષ્યુ અરિદા ભગવાન ૮

૧ કૃપિના—જેતીના ૨ ગો—પૃથ્વી. જે સાત વીશે રાત—સો ગણે
જેના પ્રુદિના (મૂખ) દના તે ઉખર ઉર્ધ્વ—જેમા પાક સારો ન થયો દોષ
જો ની પૃથ્વીને પશુ (ખણી ખેદી) મુધિ—સીધી—(મારી) કરતા દના ૩
તપ્ત વૈરાખ—પણા તાપવાળા વૈરાખ (ગામ)થી ૪ દગ બળમા—બળમા
દગ ધારણુ કરીને ૬ દાગ—દુશગ જેય—મે—આકાશ ૭ દના—ગા-
દાશમારી અગ્નિ વરસપો ને ૮ દાદશ—બાર બાન—બાનુ—મૂર્ધ. ઓસાન
—એમાણુ—રોમ, ગમ સમિત—એમાનુ દોષથી અરિદા ભગવાન—મૂર્ધ-
ન સાણુ સવિત્ર અર્પનાનુ—(પાણી અપરનુ) બાન બૂની જાણ (કેમકુ)

નિરાવાસરનો જૂવી ભેડ, ખેચવા માંડ્યું મનુષ્યનું મેદ;
 રાય સેવક નિરખી લોક, રાતે કે'વો ધારે સોક. ૯
 પશુ ગન ક્યમો નવ થાય, ઉપરા ઉપરી લોક બરાય;
 ધરી ધૈય સહે અતિ તાપ, કો પોકારે કહિ મુખ આપ! ૧૦
 કો કરે રામ નામ ઉચ્ચાર, કો ગેમપાદ લગે નિરધાર;
 વરાંગી વનિતા ઉઠી જેહ, તપ્ત તાપમાં કુમળાતી તેહ. ૧૧
 દુર્ગર્ભ સમા સંતાન, લઈ નાસતી શીથે સ્થાન;
 એવે અગ્નિ લાગ્યો ચોપાસ, બળ્યા રાગમે'લ અવાસ. ૧૨
 કોણુ કરે અગ્નિને શાન્ત, ઋષિ મૂકી નાહા મહાદાન્ત;
 એવે જવાળામુખી ફરી, સર્વ પ્રજાને કષ્ટમાં ડારી. ૧૩
 આવનિ આકાશ ને મધ્ય ભાગ, જ્યા ત્યાં વરસે આગને આગ;
 જોતાં શર્વરીની સહુ વાટ, જોતે રાયને મળવાનો ધાટ. ૧૪
 વાંદા કાળને નારી કેવી, લઢી શર્વરીને નવ સેવી;
 પોતા જેવો દિવમને કીધ, છતી સ્ત્રીએ રંગપો દીધા ૧૫
 તેથી કળકળી થઇ નિરાશ, પ્રજા પોકારે રાય-ચોપાસ;

તેમણેજ (આકર્ષ્ય) ખેચવા માંડ્યું—આઠ માસ સૂર્ય પોતાના કિશોરવડે
 પૃથ્વી પરનું પાણી ખેંચી લઇ, ચાર માસ (ચોમાસામાં) તે વરસાદરૂપે
 પાણુ પૃથ્વી પર નાખેછે; તેથી સૂર્યને હિંદીની જે સહિય અર્ધવાનુ બાન વ-
 ગેરે કહેવું છે તે બગરડે. ૯ નિરાવાસર—રાત દહાડે. સૂર્યે રાત દિવસનો
 ભેદ મૂકી દઇ, માણસનું મેદ (પાણીને બદલે) મુઠાં ખેંચવા માંડ્યું અર્થાત્
 આગળ જણાવ્યા પ્રમાણે તે સમયે રાત પશુ પડતી નહોતી, તેથીકરી
 સૂર્ય અહોનિશ બળ આકર્ષ્યો કરતો હતો. રાય—રાગના સેવક લોકને
 જોઇ (તેમનો) સોક (રાગને) રાતે કહેવા ધારતા હતા. ૧૧ વરાંગી—સારા
 અંગવાળી. ૧૨ રાગમેહેલ અવાસ—રાગના મેહેલ અને (ખીજના)
 અવાસ—ધરત્યાર જળવા લાગ્યાં. ૧૩ મહાદાન્ત—મોટો હિંદ્રિયદમન જેણે ક-
 રેસોઠે એવા ઋષિ પશુ નાહા. ૧૪ સ્ત્રી વગરનો (વાડો) જે કાળ તેને તે
 નારી ક્યાંથી હોય? માટે તેણે દિવમને પશુ પોતા જેવો કરવાને તેની (દિ-
 વસની) શર્વરીરૂપ નારી—રાત સાથે લઢી, તેને સેવી નહીં. અને બિચારા દીવસને
 છતી સ્ત્રીએ સ્ત્રી વગરનો (રાત વગરનો) કરી રંગપો આપ્યો! તાત્પર્ય કે, તે
 દુકાળને સમયે રાત પશુ પડવા પામતી નહોતી.

મુશ્કી આગત નાદ અનનીશ, ધાયો ઉતાવળો સજી રીમ ૧૬
 બામતી ડબ મર્દ નિટાળી, કરી મધ્યાત વિષે બાળી,
 દેખાડે ઉચકી નાના બાળ, કહે વૃષને શિશુ સભાળ ૧૭
 કો હાત જોડોને રતાં, પડે રક્ષણ કરે એમ કેતી,
 પયોધરમાવી પય જાય, અધમ કાળ અધરામૃત ખાય ૧૮
 ન જૂઓ કુમારિન વૃદ્ધ, સર્વ જાડીની પેર કરે બદ્ધ,
 પુત્ર બધવ મર્યાદા મૂકે, નહિ નિલજને સાજા હુકી ૧૯
 આણુ ગયની જેલો ઉઘાપી, એવો અગો અગમા બ્યાપી,
 શોધી શાણી રાણી જેવી, નાહો નાહો કરે સહુ દેવી, ૨૦
 પડી ધર્મગા દગલ દોષ, નગપતિએ નારી જોષ,
 શિન શિન કી ઉચ્ચાગ, પડ્યો ભોમખાલ અનિધાર ૨૧
 સેનકે સનિન શીતળ રેડવું કહ સમતુ જ્યમ ત્યમ દેડવું,
 રાયે ઉગી આગા મીધી, વારિની ધારાવાડી દીધી ૨૨
 જ્યમ નિરદિધી અગ મોઝાર, શીતળ ચંદન હોય અગાર,
 તપ્ત પેણામા તોય ચૂકાય, ત્યમ આપ આપમાય સગાય ૨૩

૧૭ શિશુ—બાગક ૧૮-૧૯ કોઈ રક્ષણ કરે કહેતા પડી જતી હતી
 નિર્નય એવો જે મન તે પયોધર (સ્તન) માધી પય-દૂધ ખેચતા, અધરા-
 મૃત ખાતા—(પીતા ગાંડ સૂકી નાખતા), કુમારિકા અગર વૃદ્ધ (સ્ત્રી) ને
 પણુ જોતો નહોં તેમ (જેમું અધરામૃત લેતો) તેમના પુત્ર અને શાપ-
 વની પણુ મર્યાદા રાખતો નહોં એટલે જેમ સર્વમક્ષી—બધી વસ્તુનું બ-
 હાણુ કરનાર જે આમિ તે ગમે તેવી વસ્તુને પણુ બદ્ધ—સ્વાધીન & તા મ-
 યાદા ન લાવે, તેમ મગ પણુ સાજને મૂકી દઈ દરતો હતો ૨૦ જેલો—
 કાગે દેવી—સારી સ્ત્રીઓ ૨૨-૨૩ વારિ ની—પડેલી સ્ત્રીઓ પર વારિની
 ધારાવાડી—(મારે બાજુએ ફરતું પાણી રેડવું તે) દીધી પરંતુ જેમ નિર-
 દિધી (નિરદયી પીકારી) સ્ત્રીના અગમા શીતળ ચંદન પણ અગારા જેવું
 થમ જાય અગર તપેસા પેણામા તોય —(પડેલું) પાણી ચૂકાઈ જાય, તેમ
 (ગાળાએ જે પડેલી સ્ત્રીઓ પર પાણીની માગવાડી દીધી હતી તે) આ
 જે (અપ) પાણી તે આપમા સારી મધે પંચમૂન માદમુ જે પણી છે તેમા
 મમાઈ મડુ અંધાનુ પડેલી સ્ત્રીઓ પર જે પણી રેડામા અલ્પુ તે, તેમ
 ના મારે ત પળી તપેસા હોવાથી તરતજ દેખાઈ જવું! અતિરાયોમિન

કેા શુદ્ધિમાં આવેલા મોય, સલિય મામું ટમગગ જોય, .
 કડ કાચકી પડી કે'ય, કેા વાચા બધે દુઃખ જે'ય. ૨૪
 હોય દુઃખગમાં ગામ અધિક, ત્યમ તાપ તપે યીકાકીક;
 રાય જોઈ પ્રગ્નને દુઃખો, પાજોં બમી લાટ્ટી કરે નુખી. ૨૫
 પ્રગ્ન પાડે કાઠયા બડાર, માઆ સાર્યા જે બહુ વાર;
 કાઠયા સેનક ધરયા જા'ર, કાટી ઘસીઓ સા નિરધાર. ૨૬
 હરતી પાયક ને હય ખાસ, છોડયા રાજ્યો યધ નિરાશ,
 જેને જોઈએ તે લઈ જાય, ઉત્તમ હય ગજ વેચી ખાય. ૨૭
 કાઠયું રાજ્ય જવાબીર જોઈ, આપે રાજ નિસદેહ;
 દાડી દેવડાની પૂર માય, જેને જે જોઈએ (તે) લઈ જાય ૨૮
 રાજ્યધા. અમર તજ ગય, ચોડે આડનરે રે'વા ચા'ય;
 હારેપો ઉગાડી હારપાળ, મોડજો મૂંડયો મે'લ મહોંપાળ. ૨૯
 (જેને) જે જોઈએ તે લઈ જાય, (પણ) તપ્ત તપે સુખી ન થાય;
 આમપામના જોઈ ગામ, ત્યા પળુ પડ્યો તાપ ઉદામ. ૩૦
 તે આખ્યા સહુ રાય-ધામ, સુખી રાયતું ધર્મિત કામ,
 જળતા ઢળતા કામે કામ, આખ્યા લેતા રાયતુ નામ. ૩૧
 એમ લક્ષ કોશ પર્યન, યયો કાગમય સહુ તન;
 ત્યાનુ આખ્યુ લોક અનત, મુનિ મોટા મોટા મહત. ૩૨
 વેદપાડી ધનપાઠી ધાય, શુદ્ધ અન્ન ખુંટી ખાય !
 આજ્યક મતવાગા રખ, જ્યથી જ્યથી પામતા દુઃખા ! ૩૩
 તોય નવ આપે કેા ધાન્ય, આખર ઢળવગી મૂકતા પ્રાયુ;
 સતી મૂકતી સત્યને નૈમ, અન કાજે કગતી પ્રેમ. ૩૪
 વારિ માટે ત્યજતા વે'મ, (મ) પલીવત મૂડી ચા'ય ક્ષેમ;
 ધર્મ કર્મને મૂક્યા ઢોળી, વાળી રે'ય કૃષિકારે ઝોળી ૩૫

૨૪ વાચા બધે—તહીં જોનાયાથી. ૨૬ બહુ વાર—ઘણી મુદતથી.
 ૨૭ પાયક—પાજા. ખાસ—ખામા. ૨૯ મોડજો—પ્રતિજ્ઞ વગરનો. ૩૦
 ઉદામ—ધરો. ૩૨ તન—તણુ—એકતાર. ૩૩ ધનપાઠી—ધન સૂધી વેદપાઠ
 કરનાર. ૩૪ વારિ માટે—શુદ્ધિદિન પાણી પીવાનો વેલેમ (અઘણાદિક)
 મૂકતા હતા. તેમ કોઈ પ્રુપ્ત તો એક પલીવત (એક-૪ આ માથે સંનધ
 જોડ્યો તે) પાળનાના નિયમને પણ ભૂલી જઈ (પોતાનું) ક્ષેમ—પુરાણ
 ચલાતા હતા.

ગયા વણુજ અને વહેપાર, (તંદપિ) ઉવમ એક રહ્યો અધિવાર;
ચોરી સેવું ખાતું અત્ર, પીજવું પાણી પૂછયા વિણ. ૩૬

(એ) પ્રજાળ વ્યાપાર કરતાં વિપ્ર, માત્ર એકજ ઉદ્યમ ક્ષિપ્ર;
એક ઉદ્યમ કરે વણું અદાર, એવો કાળ માત્ર દુકાળ. ૩૭

જેમ વર્ષા ઝડપુની માંધ, મેઘ આવે વરસવું જ્યાંધ;
તેમ અન્ય જન્મતીના જન, ચઢી આઘ્યા રાય ભવન. ૩૮

અન્ન દીકું જેટલું લીધું, પાણી પીવાયું તેટલું પીધું;
ધણા ઉપોષણે અન્ન પાણી, મળિયું તંદપિ છૂટયા પ્રાણી. ૩૯

હવે ઘષ્ટ જે પૂરની પેર, તે વરણું વિપ્રનું વેર;
વાડવ વડવામિત્રી અધિક, માટે ચાલો સહુ ધરી બીક. ૪૦

વલણ.

બય ધરી ચાલો વિપ્રનું, તજી કામને ક્રોધ રે;

ય: પુરલોકે સુખ વાંચ્છતો, માંતો મમ પ્રતિભોધ રે. ૪૧

કડણ પ મું રાગ આરુની દેશી રેર.

(એમ) દૃષ્ટિ ન પાછ વર્ષ અગિયાર રે, યથો (તે) સધળે હાહાકાર રે;

દશરથ મિત્ર જશા અન્ય રાય રે, કરે અમ જ્યમ સુખ ધાય રે. ૧

તંદપિ કાળને કાંચું કરતા રે, રોમપાકે ઘણું રડવડતા રે;

આપી દીધી વસ્ત સમસ્તે રે, (બૂખ્યા) બટકે બામનીસહ મરત રે. ૨

જોતા અવળું કરતા લોક રે, (વળી) બીજા શોકના મોહા યોક રે;

ધર્મ દીણાનાં જોષ મુખ રે, રાય પામતા ઘણું દુઃખ રે. ૩

ધર્મ નિશ્ચયનો વધે સ્થોભ રે, નિરખે મંડળિક રામનો સોભ રે;

રાત્રુ પીડે પ્રજા સમગ્ર રે, કર્મનષ્ટ દીસે સંતુ વ્યગ્ર રે. ૪

કામ લોભથી ભૂલ્યા બાન રે, તપી બય દર્શાવે ભાન રે;

નિરખે અવિશ્વાસી લોક રે, બય તાજા ધાય આશોક રે. ૫

૩૭ ક્ષિપ્ર—તરત, જલદી. કાળ—સમય. ૩૮ જન્મતી—પૃથ્વી.

૩૯ ઉપોષણ—ઉપવાસ. ૪૦ વડવામિ—સમુદ્રમાનો અમિ. ૪૧

ય:—આ લોકે. ૪ મંડળિક—મંડળિક રાજાઓ (લૂટલાટ કરવાનો)
લોભ જોષ (રાજના)- ધર્મના નિશ્ચયનો. રાત્રુ—સમગ્ર પ્રજાને
રાત્રુ પીડા કરે છે. ૫ બાન—બાનુ. નિરખે—રાજા સવં લોકને
અવિશ્વાસી થએલા જુએ છે, તેમ વળી તાજા ભય એટલે નવા નવા ભય.

- કપડે એક ખીખનો (આણે) ખતરે, છબે માધુને ધરી ખત રે,
દશ મળગયો દીસે ચોદિશ રે, વાડવ દુખી (દર્શી) દિન નિશ રે. ૬
- વૃષ્ટિનુ ખુદ ન કષ્ણ સેવાય રે, પરસ્પર બેઠ ગતિ ન સેવાય રે;
જોધી જીવિત આલે જોતુ રે, લૂટાવુ બક્ષણુ તેનુ રે ૭
- એક ઉઘમ ચોરનો બળિયો રે, જોઈ રાજા ધણું ઢળિયો રે,
(એવે) દરયા વકીબખના ગુર રે, વિધુ દક્ષિણ ગમન કરે પૂર રે ૮
- વરસતો ધુમ ન દર્શી કદી રે, સૂકી નિરતર નીરની નદી રે,
નહિ તડિત ગર્જના દરશે રે, તો ક્યાથી મેહુનો વરસે રે ૯
- તડામ સરોવર સરિત્ કૂખ રે, ઝરા ઝાખા થયા અતુષ રે,
સજીવન જળ પશુ સૂકાયા રે, પધી કેરા પંથ મૂકાયા રે ૧૦
- પરખો પાણીની ગણ પૂરી રે, વિચારિત સ્થળ (તો) ગયા તૂરી રે,
સ્વાધ્યાય ને વનદ્વાર નાકા રે, સારા શબ્દો સમૂળા ગાકા રે ૧૧
- મૃપિકારની કૃપિ છૂતી રે, પશુપાલન વિદ્યા રહી રે,
આખ્ય લેનો ગયો બ્યવહાર રે, ઉડી હાટમા વાટજ સાર રે. ૧૨
- યૂપ યગ ન દેખે રાજ રે, નાશ થયો મહોત્સવ સાજ રે,
દીસે અરિધના ઝોધે ઝોવ રે, પ્રાણી માત્ર તે બૂખના ભોગ રે ૧૩
- ઉચ્ચસ્ત નગરને નિરખી રે, તર દીણા ખડેશ પરખી રે,
જોઈ આગ મૂઢ લાગતા રે, બમવડે સૌ ભાગંતા રે ૧૪
- શઆત્રે કપાના કોષ રે, નિરપરાધી પડતા રોષ રે,
અરિ રાજના કરતા કેર રે, જોણે સેવા ધારેના વેર રે ૧૫
- તેનો મારો નવ સે'રાજ રે, ત્રાહે ત્રાહે ન રહી માઝા રે,
વસ્તી વિના રોઢેરને લૂટે રે, ધિક્ શત્રુ અનાયશ્ચ રહે રે ૧૬

પશુ આલોખ—જોવામા આવેછે ૮ વકીબખન—પોતાનો માર્ગ છોડી
ઉન્માર્ગે જતુ તે વિધુ—અર્થ ૯ તડિત—વિજળી ૧૦ તડામ—તળાવ
સરિત—નદી ૧૧ સ્વાધ્યાય—વેદાભ્યાસ વપદકા—(વપદ) હરનમા
આદુતી.આપતી વખતે જે ઉચ્ચાર કરવામા આવે છે તે સારા શબ્દો—
માગસિક શબ્દો ગાકા—ધસાર્થ ગયા, નાશ પામ્યા ૧૨ પશુપાલન—ઢોર
ઉઠેરવાની વિદ્યા રહી—પ્રતિકૂળ યર્થ હાટમા—દુકાનોમા વાટ ઉડી
ગર્થ—મતદળ કે દુકાનો ખેદાન ખેદાન યર્થ ગર્થ ૧૩ યૂપ—યગસ્તમ
અરિય—હાડકા ઝોધ—દમલા ૧૪ ઉચ્ચસ્ત—વેરાન ૧૬ ધિક્—તે શત્રુને
ધિક્ષે કે જે અનાય એવી પ્રમાણ રહે-કેર કરેછે.

- પાતન કરતાં ગયાં દેવ દેવી રે; જડામૂળ નહ વૃદ્ધતા સેવી રે;
અન્ન સુરભી મદિપી મોટી રે; આપે દુઝ્મ નહિ એક લોટી રે. ૧૭
- રક્ષક વિનાની થઈ જગતીરે, એવા સમયમાં કેવી ભગતી રે;
ઔપધીને ન પોખે ચંદ્ર રે, થઈ પ્રભ સૌ રહિત મંદ્ર રે. ૧૮
- કુધાતુર થયાં પ્રાણી માન રે, બક્ષે અન્યો અન્યનાં માન રે;
જયમ શુની જણી સંતાન રે, કુધાએ બક્ષે તેનાં વાન રે. ૧૯
- ત્યગ માતા પુત્રને ખાતી રે, સ્વામીમક્ષી ત્યાં ન ભગતી રે;
વૃદ્ધ માન પિતાને મારી રે, પુત્ર ગાંસ રૂધિર લે ઉતારી રે. ૨૦
- પાણી કાળે ઉઘૂટે ચીરે રે, રહિત જીવન મરે ધીરે ધીરે રે;
પાણી પાણી કરે પોકાર રે, મહત્ત્વ ઋષિ બૂલી ઓંકાર રે. ૨૧
- કંઠે કાચકી ને પગ ધસતા રે, દીસે પાણી કાળે કંઈ ધસતા રે;
અધર અમૃત તરણીના તાળ રે, તેને ધચ્છે ન રક કે રાજ રે. ૨૨
- (જે) રતન ઈંદ્રને નિર્ભયા દુલ્ભ રે, કાક ગૃધ્રને તે થયા સુલ્ભ રે;
મદનસરોવર જે મનોહારી રે, તેને જુએ ન કોઈ બીખારી રે. ૨૩
- એવું વિગરિત રાજ નિરખી રે, પડ્યા ધર્મમાં માઝા ધરખી રે;
તેને (સ્વ) રાણીએ આવી ઉઠાડ્યો રે, પ્રભકટ કંપની કાંડ્યો રે. ૨૪
- રાય આકાશિકા પર ચડ્યો રે, ઓદિશ જોતો ડરતો ડરતો રે;

૧૭ પાતન—નમનું પાતન કરનાર જે દેવ અને દેવીઓ હતી તેં પણ (કાળ ના ભયથી નારી) ગયાં. જેણે વૃદ્ધતાનું (વૃદ્ધ માણસોનું અથવા વૃદ્ધ ઉમરનું) સેવન કરેલું હતું એવા માણસોની પણ જડામૂળ જતી રહી. અન્ન—ખંકરી. સુરભી—ગાય. મદિપી—મેંસ. ૧૮ મંદ્ર—મંબીર. મનસગ કે પ્રભ મંબીરતા વિનાની થઈ ગઈ. ૧૯ શુની—કૂતરી. વાન—શરીર. ૨૦ સ્વામીમક્ષી—ધણીને ખાનારી. ૨૧ ઉઘૂટે—કંટ, જીવન—પાણી. જે ઉઠને પાણી કાળે ચીરવામાં આવતું હતું, તેની પાસેનું પાણી ખૂટી જવાથી તે ધીરે ધીરે મર્યું પામતું હતું. ઉઠને પાણી સમય કરવાનું જુદું ઉદર દોષાયે; તેથી બ્યારે પાણીની જરૂર પડે છે ત્યારે ઉઠનું પાણી ભરેલું પેટ ચીરી લે મધ્યેથી પાણી કાઢી લેવામાં આવે છે. તેથી ઉઠનો તરત નાશ થતો નથી. આટલું 'મરે ધીરે ધીરે' એમ કવિએ લખેલું છે. ૨૩ કાક—કામઘ. ગૃધ્ર—ગીધ. મદનસરોવર—સુવચાન. મનોહારી—મનને હર્ષ કરે તેનું, સોગામયાન. ૨૪ માઝા ધરખી—મૂકી (?) ૨૫ આકાશિકા—અમાશી.

એને એક વૃક્ષ નો નિરખ્યો રે, સ્મરતા ॥ બૂગિ સ જો રે. ૨૫
 જેના મૂળ દુર્ગાસા દીઠારે, યડ અગરે રૂપી અરીય રે,
 ધણી તાખા સ્થાગા ગનની રે, પન પકિત તેના ધનની રે ૨૬
 નિખ્યા કુમુભ નરકમગના રે, શાંક જમરા મૃત અમળા રે,
 ત્યા ત્યા પાવ ફળ મોટા મોટા રે, દુખાડપી દરે જોડ રે ૨૭
 એવો તરવર જોઈ નરેશ રે, પડ્યો તાહિ તાહિ કરી એશરો
 તેને ઈંદ્ર નમયી નિહાળ્યો રે, સ્વર્ગપુર જતો રાય ખીલ્યો રે ૨૮
 આરુઢમને રાય હડાગ્યો રે, અભય આપી દૂગનો તાયો રે,
 કહ્યું સૃગીસપિને લાવો રે, પૂર માહે પડો વગડાવો રે ૨૯
 જે સસયશૂગળને લાવે રે, વૃષ્ટિ કરતા બાધ ન આવે રે,
 એનું કહી વળ્યો સુરરાય રે, રામપાદે મેળી સભાય રે ૩૦
 મન કાવો મત્રી પાસ રે, તે વર્ણવે કવિતા દામ રે,

વલણુ.

દાસ કરિનો વર્ણવે, જે મિથ્યા પ્રેમાનંદ રે,
 છદ્દ પ્રાપ્તિ જાણે નહિ, શુભગાએ બાગ મુકદ રે ૩૧

કહણુ ૬ કું ગગ સામેરી.

મત્રી મેળાને મત્ર દીધો, મિદ્ધાત શોધી નિદ્ધ કીધો,
 પુર માહે પડો વગડાવો, કહો સૃગીને તેડો તે આવો ૧

હાગ

આવો સભાગા હર્ષશુ, લાવો સૃગી વિપ્ર,

૨૫ ૨૭ એવે—તે વૃક્ષ ॥ મૂળ—(મૂળ કારણ) દુર્ગામા, સ્વર્ગવં (પોતે ધર્મદ્વિ
 પજાનુ અભિમાન કર્યું હતું તે) રૂપી યડ, સ્ત્રીઓના શવ-સખરૂપી શાખાઓ,
 (તયા તે સ્ત્રીઓના) ધન—(મુએતા) રનામીડપી પાંદડા, નરકમળ—(મૂએલા)
 માનુસો ॥ મોટા રૂપી (કમળ જેવા) કુમુભ—પૂલ, અને (વાકડા પર ॥) શુદ્ધ
 —સુમયેના એના મૃત—ગડલ ૨૫ અમળ—નિર્મળ એના જમરા જેવા-
 મા આગ્યા તેમ જ્યા ત્યા તે વૃક્ષપર દુખરૂપી જોડા, મોટા અને પ-
 કેન-પાકા ફળ પણ જણાયા. ૨૮ એશ-એશ-એદ-એ નમ-સ્વર્ગ સ્વર્ગ-
 પુર—અમરાવતી મનવન કું ગગને મર્ણુ પામતો બચાવી દીધો ૩૦
 જે તુ સસયશૂગળને લાવે તો પછી મારે વૃષ્ટિ કરતા કોઈ પણ પ્રમારો
 બાધ આવે નહીં મન-ગુણ બેદ. ૧ મિદ્ધાત—પ્રમાણ વાદથી નિણુય કરી
 —ને સિદ્ધ (નક્ષી) ક્યો તે.

કાઠયાનધિ ધન અર્થુ તેને, આમ અરધું દિપ્ર.	૨
એમ સુષ્પી દાંડીદાર તેડયો, મંત્રીએ તેવાર;	
રામ બાખ્યું સુષ્પાખ્યું, કહ્યું કરો નમ મોઝાર.	૩
તે દાંડીદાર દ્વદાસુ લઈ, કરતો ટાંગો કામ;	
મૃતકે મંત્રુખનાં પડયાં પાટે, તે ખુંદતો ઉદામ.	૪
મુખ બોલતો તીને સ્વરે, હલકે હરતો દુઃખ;	
“અહંચારી નિરખી ન નારી, કો લાવે શૃંગી રૂખ.	૫
વળી શૃંગ માથે જોહને, નહીં નર નારીનો ભેદ;	
વિભાંડક વિપ્ર વિખુટો ન મૂકે, જયાં હવંત મેદ.	૬
તે બાળછે સૌ વેદપાઠી, તેને લાવે જાણ;	
અર્ધ રાજ્યને મંત્રીપદ, તેહ પામે નિરવાણ.	૭
એવું બોલી દોડવાયે, કરે ગર્જના ઘોર;	
કો જનની જાગે જાણ નહિ, એક લાગે મૃતકે ચોર.	૮
એમ છ દિવસ જામતાં થયા, તદ્દપિ ન સિધ્ધ કાંઈ;	
પ્રદોષે અંતવાસી આવી, કરે તૃષ્ણા ત્યાજ.	૯
નિરાશ થઈ નૃપને કહે, મળિયો નહિ કોઈ મહાન્ત;	
સુષ્પી વિદ્યે શાસ્ત્રો ધણું, યાપ શિધિય ને શાન્ત.	૧૦
વળી કહ્યું શ્વપચ કરો, એક દિવસ નિરધાર;	
જો કહી કોઈ મળે નહિ, હું અર્ધ દેહ અવિધાર.	૧૧
જો પ્રભ પીઠાય માદરી, તો હવીને શું કાળે;	
ધિમાર મારા હવિનમાં, જે પ્રાણ-દાન ન દીજે.	૧૨
એમ કહી રામ પડ્યો હેઠો, થયો મૂર્ચ્છાવંત;	
કોઈ ઉઠાડનાર મળે નહિ, વિપરિત ગતિ ભગવંતી.	૧૩
એમ રાત વિતિ કટમાં, હોદ પામ્યો બાણ;	
પડ્યા રાજ પૃથ્વીમાં તે, યવું સર્વને જાણ.	૧૪

૧ જયા-જેમ હવંતે પ્રાણી મેદ (ખાંસમાંની ચરખી) ને વિખુટો (અ-
જગો) મૂકીશકે નહીં, તેમ વિભાંડક ઈ. ૬ પ્રદોષે-પ્રદોષપાત્રે-સાંજને
વખને. અંતવાસી-અંતજ. તૃષ્ણા ત્યાજ-(શૃંગીને લાવવાની) તૃષ્ણાનો
ત્યાગ કરે. ૧૦ મહાન્ત-(શૃંગીને લાવે એવો) મોટો પુરુષ. ૧૧ શ્વપચ-શૃંગી.

આસ્વામના કરી ઉઠાડના, ધરી રાણી મંત્રી ધીર;
 ફરે દુડીદનાર સપથે, (જોને) વહે નેત્રે નીર. ૧૫
 માહિ ! માહિ ! કદો બાખનો, કા કરો આટલું કામ;
 આજ નકાર સુખશે ગાજી તો, તજશે સપથો આજ. ૧૬
 વળી પ્રાણ તજે પેતા તણો, એક પ્રજા પિડન માટ;
 એવું ગદગદ કંઠ બાખી, દિયે દુડી ધારો ધાટ. ૧૭
 કાઈ હા મજદ શીખ્યું નહીં, જ્યમ નગરાજ્ય નકાર;
 એમ ચોપાસ કરતાં નમમાં, ધઈ સંધ્યા ફીટો સવાર. ૧૮
 ધેર જાનો મહા મેનતે, જ્યમ કુમાર્યનો સ્વામ;
 એવે વારાંગનાવાટ આવી, હોમો તેજે દામ. ૧૯
 છેલલેશે ઉચ્ચાર કરવા, ધરી ઢાંડી 'દાય';
 ઉચ્ચારો કોઇ લાવે દિગ્ગને, (કે) ખૂંચે પૃથ્વીનાથ. ૨૦
 એવો આરત સ્વર સુખી, નીકળી એક નાર;
 બારીમાંથી બાર કાટયું, વદન કમળાકાર. ૨૧
 શું દશિષ્યુ દિયો રવિ કે, સંધ્યાએ શશધર આપ;
 વા વિદુલતાએ રૂપ લીધું, કે લક્ષ્મી ફેડન તાપ. ૨૨
 અથવા ઉમા રીસાઇ આવી, મૂડી મોટા દેવ;
 નિશે ન યાચે રૂપનો તે, ઉચ્ચરી સ્વયમેવ. ૨૩
 ઉચ્ચાર કરતાં અધર બને, આમ્રકાતળી જામ્યું;

, ૧૮ જેમ નગ રાજના રાજ્યમાં ના (ન આપતું) રાજ કોઇ પણ મનુષ્ય
 પ્રણી-શીખેલું નહોતું, તેમ લોમપાદના રાજ્યમાં શુંગી અપિને લાવવા
 માટેનો હા (લાવીએ છીએ) રાજ કોઇ લણી શકતું નહીં. ૧૯ કુમાર્યો—ન-
 દારા સ્વભાવવાળી સ્ત્રી. વારાંગનાવાટ—ગુપ્તરાજના મેહેલાનો રસ્તો. ૨૦ ઉચ્ચ-
 યો—પ્રથમ રાજ્યએ કહેલું છે કે જે સાતમે દિવસે કોઇ અસ્વશૃંગને નહિ
 લાવે તો હું મારો પ્રાણ ત્યાજીશ. તે પરથી દુડીદનાર કહે છે કે—કોઈ
 શુંગી બાહ્યજને લાવેછે કે પૃથ્વીનાથ—રાજાને ખૂંચે—મરવા દે છે. ૨૧
 આરત—આર્ત—પીડિત. ૨૨ શશધર—ચંદ્રમા. વિદુલતા—વિજળી.
 ફેડન—મટાડનારી. ૨૩ ઉમા—પાર્વતી. મોટા દેવ—મહાદેવ. સ્વયમેવ—પોતાની
 મેળે. ૨૪-૨૫-૨૬ ? ઉચ્ચાર—તે સ્ત્રીને જોલતાં આમ્રકાતળી—(કિરીની ચીરી)
 જેવા જે દોડે જાણે અમૃત સ્વપ્ના (ધીમે ધીમે અમૃત વર્ષવા) હીરાકણી

- અમૃત સ્રવવા થયા ઉઠ્યા, લઈ હીરાકણી નિરવાળ. ૨૪
 એવે પ્રવાળરંગી પાતળી એક, નારી રસી જાણ;
 તે વર વિવરંગી થમે ઉઠી, બોલી મધુરી વાણ. ૨૫
 શકે અમૃત-ધટ ભરશે, અમર આવી ત્યાંય;
 તેથી મધુરી વાણી ઉચ્ચરી, ઉભો અત્યંત જ્યાંય ૨૬
 કહે અંધા, શું કામ છે, કયમ તને નૃપતિ પ્રાણ;
 જો વસું હું આ નમ્રમાં તો, શી અલ્પચર્ચની વાણ. ૨૭
 અંતવાસી-બોલીઓ, સાંભળ સહુણી રયામ;
 ઋષ્યશૃંગ નામે ઋષિ ત્યાગી, (તેને) લાવવો આ કામ. ૨૮
 બાંક વિભાંક ક્રોધનું, તે રહે મુત રતન;
 ગાઓ આપે નહિ કદી, (તે) આણવો રાવવતન. ૨૯
 સુણી શાણી બોલી વાણી, શું થઈ અમૃત વૃદ્ધ;
 જા કહે તું જઈ રાખને, વાયા મધુરી રપટ. ૩૦
 જો વસે પૂરમાં મોહવેળા, (તે) કંવણ અલ્પચારી બ્રહ્મા;
 જઈ લાવું એક મિષોન્મિષમાં, તમ્ભરી એનો ધર્મ. ૩૧
 પિતા પુત્ર વિદ્યોગી થામે, જઈ કહે રાખને એમ;
 જો કોથે વાડવતો ધ્રુવો, તમે તમારું દ્વેષ. ૩૨
 એમ સુણી અત્યંત વળ્યો, આનંદ ઉર ન માય;

- ૩૫ દાંતને લઈ (સાથે રાખી) ઉઠ્યા (બોલવા ઉઠ્યા) થયા હોય એમ જણા-
 યું! એવામાં પ્રવાળરંગી (પરવાળાના જેવા રંગવાળી) અને પાતળી એવી એક
 નારી (હા) દેખાઈ. તે વર વિવર (હિતમં મુખરૂપી યુદ્ધ) માંથી મેહેનને
 ઉઠી (ઉઠી થઈ) મધુરીવાળી બોલી. તત્પર્ય કે તે સી દાંડીદેનારની સાથે
 બોલવા લાગી. તેના બોલવાનાં લાવણ્યનું વર્ણન કરતાં કવિ કહે છે કે, અમૃત
 ભરતાં અધુરો રહેલો એવો જ થડો, તે અમર—દેવ ત્યાં આવીને રખે એ-
 ના બોલવારૂપ અમૃતથી ભરી લેતા! ૨૭ જો—જો હું આવી સ્વરૂપવાન આ
 નમ્રમાં વસું છું તો (કાંઈ પણ ચાહુસ) અલ્પચર્ચ પાલેછે, એમ. શી રીતે ઉ-
 ચ્ચાર કરી શકાય. અર્થાત્ જ્યાં હું વસની હઉં ત્યાં કોઈ અલ્પચારી રહી
 શકેજ નહીં! ૨૮ સહુણી—રસીલી. ૨૯ બાંક—વાસણ—પાત. રાવવ-
 તન—રાખની રાખધાનીમાં. ૩૨ વાડવ—બ્રાહ્મણ, વિભાંક.

નિશ્ચય મૂઠી મણી દુઝી, જેડો રાખ ન્યાંવઃ— ૩૩

ત્યાં આવી અંતવામી બોલ્યો, અમૃતથી ઉચી વાણુ;

• મોહલેખા મોહ ટાળે, (તે) લાવે ઋષિ નિરવાણુ. ૩૪

અવનીશ ઉઠેલા હતાવળો, અરે બાઈ તે છે કોણુ;

આ નમ્રમાં કો' ક્યાં વમે, જે પાળે, મારં પોણુ. ૩૫

દાંડીદાર કે' વેરયાવાડે, (વમે) વનિતા વરે ૩૫;

પાળો પ્યયો પૃથ્વીશ પોને, (ન્યાં) વરાંગી મોહદૂપ. ૩૬

તેણે જાપયો નૃપ આવતો, (કે) ઉતરી અવનિ માય;

સ્તન બારે કટિ કૃષ્ણ શુ', કટકા થાશે ત્યાય! ૩૭

આવી બાળી નૃપને બાળી, બોલી રસાળી વાણુ;

હું કરીશ કારજ આપનું, તમે તમે ચિતા જાણુ. ૩૮

મુણી વાણી પિયુષખાણી, ઉચ્ચયાં નર-નાથ;

હે નારિ! મારી લાજ રાખી, જઈ લાવ ઋષિને સાય. ૩૯

કહે બાળા વાય રસાળા, આપ્યો (જાણે) શૃંગી બૂપ!

આટલે દિને તપ નષ્ટ કરીને, લાવું એક અનુપ. ૪૦

સુણી રાયે નેડ્યા ત્યાંહે, ફળવેતા તત્કાળ;

મુદ્દર્ત ઘટિ જોઈ લગ્ન ઠગચુ, અત્વર તેણે જાળ. ૪૧

રત્ન નિર્વિધને બૂપણુ લીવાં, વળી સદમ્ર મુવા નાર;

આજા માગી નૃપતિ કેરી, ચાલી વરાંગી જે વાર. ૪૨

શુભ' શુકન ધાતા માર્ગમાં, જોઈ હરખ્યો સૌ પરિવાર;

નિશ્ચે થયો સૌ કોઈને, એ દરે કાર્ય અવિધાર. ૪૩

૩૪ ઉચી—એટલે, સારી. મોહ—મેહોશી. ૩૫ અવનીશ—પૃથ્વીપ-

તિ. પોણુ—પણુ. ૩૬ ન્યાંવરાંગી (સારા અંગવાળી) એને મોહ-

દૂપ (મોહના દૂપા જેવી) વસતી હતી ત્યાં રાખ પાળો—પમે આવતો

ગયો. ૩૭ તે સ્ત્રીના સ્તનનો બાર (પ્રમાણમાં) એટલો જોઈ હતો કે, તેવડે

જાણે તેની (કટિકૃષ્ણ) પાનળી કેડના કડકા તો ચાલતી વખતે નહિં યઈ જાય;

એમ લાગનું હતું. મતવન કે તેનાં સ્તન મોટાં ને કેડ ધણી પાનળી હતી.

૩૮ પિયુષખાણી—અમૃતની ખાણુ જેવી. ૪૦ વાય—વાત. આપ્યો—શૃ-

ંગી-આવેયોછે એમ દે બૂપ! તમે જાણો. ૪૧ ફળવેતા—સાર નરણું ફળ કહે

નારા—જોશી.

પહે ચાની વાટે ગાનની, અનિ આડગાં સુ ભાણું,
સસય ઉપન્થો અન્નતરાતુ તે વર્ણુનુ વિનાયુ ૪૪
વધણુ.

તે વર્ણુનુ નિરવાણુ હુ જે, સસય સમ્મને થોડે રે,
રમાનકાં ભણુ ન તદપિ, વર્ણુવ્યો હગિયુર્ગ્રંથો રે ૪૫
હંહુ ૭મુ રાગ પચમ રામથી.

અન્નતરાતુ બોલિયા, ઋષિ સામજો રે,
કહી તમેએ હરિ વાન, થયો દેરા દામજો રે ૧
તે મધ્યે ગણિયા ભત, નીચી જે ભણો રે,
તે ક્યમ રહી રહી કાય, ધણી જણી કહી રે ૨
તેનું મરણુ કાં બૂદેવ, સસય ઉપન્થો રે,
હુ ખી પ્રજામા ગણિકા દેહ, મારો મ્પમ ભણ્યો રે ૩
અધમે હુ ખ અપાર, હરિ અમે લગુ રે,
તો તે સુખના દેવ સુખ, કયી વિધિએ મ્થુ રે ૪
હૃદયવેધી હગમેદી નાર, પરધા હારણી રે,
તેને કાગમા કહો તમે નાથ, સુખનીકારણી રે ૫
તેનું મરણુ કહો મુખના સદેહ દાણિયે રે
સુખી નકિરર બોલ્યા વાળુ વે મ વિદારિયે રે ૬
કહુ કયા અવનવી એક, સુખે પાડના રે,
બેઠા દુર્ગામા એકવાર, તપને માડના રે ૭
કયાં સંસ્કરે સિદ્ધાન, તપ નવ મૂકુ રે,
શાય પ્રવચનો મહામજા ધ્યાન ન મૂકુ રે ૮

૪૫ રાગો—મુધિશિરો કાંઈ મ્હે છ કે હુ રમ રાગ જાણના નથી,
તદપિ હરિના સુખ—સુખાનુવાદ મદજુ કરેલા છે તેથી (આ મધ્ય) વર્ણુનુ
૫ ૧ દામજો—દીન ૩ બૂદેવ—મૂર્ખતા દેવ એવા જે પ્રાસજી—સોમરા
૪ કયો વિધિએ—કયે પ્રકારે ૫ હૃદયવેધી—હૃદયને વેધનારી, હગમેદ
કરનારી, પાડનારુ થન હરી લેન રી ચેરી જે અજિજાં તેને કાગમા—કા-
કાગતા વખતમા હે નીચાં (સમરા) તને સુખ પાડાણી—સુખ કરન રી
શી રીત મ્દી ૬ ૭ માડના—માપના ૮ સંસ્કરે—સંસ્કરવડે

એતુ દૃઢ ધાને મન, આમન વાગાને રે,
 ગવમાનજ દેરી માય, બેઠા મન ટાળીને રે. ૯
 નદિ નાતુ ધોવુ ક્યાંય, બોગન ભાવણ રે;
 દીર્ઘ લઘુરાગ ન જાય, પછે કો ડમાવણ રે. ૧૦
 નદિ મિગોન્મિયને મિય, નેન ઉઘાડવાં રે;
 તેા સારાં નરનાં સાંય, ઋષિજ્ઞને બાળવાં રે. ૧૧
 એવા ઉમ તપનો આરભ, કીધો મુનીશ્વરે રે;
 તેથી ભેદ ધરી મન માંય, ક્યું રમરણુ ઇશ્વરે રે. ૧૨
 આત્મા મુર સનકાદિક મુન્ય, બ્રહ્મા મદાબગી રે;
 આબ્યા હર શચીપતિ સમેત, રમરણુને માબળી રે ૧૩
 મવે મળી કીધો મંત્ર, મુનિ વાગારે;
 કદે ખીકુ મગા મોઝાગ, સમર્થ ન ભાળ્યા રે. ૧૪
 મૂળે તપ કરતો રૂપ, (ને) દુર્વામા જંતો રે,
 કો વ્યાધ-મુખે ધાતે હાય ઉભે પૂર જાય ધસ્તો રે, ૧૫
 તપિ શકટ નેજના નેજ, રણા નદિ કદી રે;
 ઉડી રમા ખમાડપ, કદે કૃત્ય મુખ વદી રે. ૧૬

૧ ગધમાદન—હિમાલય પર્વતના એક શિખરનુ નામ એ પર્વત પર
 ધણુંકરી મોટા સિદ્ધોએ તપ કરવાની જગા પસંદ કરેલી છે. ૧૧ મિગો-
 નિય—આખનુ ગીચનુ અને ઉઘાડવું તે. મિય—ખાનું ૧૨ ઇશ્વરે—પર-
 માત્માએ. ૧૩ સનકાદિક—સર્વ મહર્ષીની પેઠેના બ્રહ્માએ આર મા-
 નમપુત્ર ઉત્પન્ન કરેલા તે. શચીપતિ—બ્રહ્મા. પરમાત્માએ કરેનારમૂ-
 રણુને ત્રણસુ દરીને. ૧૪ મુનિને તપ કરતા અટકાસનાર કોઈ છે ?
 એવા મતવચનું બોનો દેવમખા મધ્યે ખીકુ ફેરનામાં આવતું હતુ પરતુ
 તેને જોવાને સુધા કાષ્ટ પણ સમર્થ થઈ શમ્તું નહીં. ૧૫ મૂળે ત-
 પ કરતો (કાષ્ટ પણ) ઋષિ દુર્વાસા જેવો ક્રોધી હોય, તેા આનો પોનેજ દુ-
 વાસા હોવાથી, વ્યાધના મુખમા હાય ધાવવાનુ અને ઉભેપૂર ધરી જવાનું
 સાદસ કોણ કરે? ૧૬ શકટ નેજના નેજ—“શુ નેજનાં ગાડાં નેજમા રહે” રમા
 —પ્રાધાની અપ્સરા કન્યામાની એક. ખમાડપ—કેળના સ્તબ જેવી ગોભા
 યમાન અગર દુર્વાસાને અગાવનાર ખંતા—સ્થિરતામાં યાબવા જેવી દંડ.

હરખ્યા મુરવર મુર, વચન સાંભળી રે;
 દીધો આજ્ઞા જાઓ નાર, મુનિ મૂકો છગી રે. ૧૭
 તવ મોહિની ઉચ્ચરી ઝોગ, જાણો સહુ દેવતા રે;
 આરપર ફરે સૌ દોષ, ઋષિને સેવતા રે. ૧૮
 વિષ્ણુ અપરાધે જાણે મુન્ય, એવો કોધી લેણ્યો રે;
 (તો) નાગ હંછેડી મૂકું પાગ, જોયે ગુણ ગણ્યો રે. ૧૯
 કેદી દીએ મુજને સાપ, વેલી વાગજો રે;
 જાશે સ્વર્ગ કેઈ સુખ, તેડી દુઃખ ટાળજો રે. ૨૦
 મુણી વાણી એવી રસાળ, વધા એકાગ્રે રે;
 છુને દુઃખ શું સહુણી રથામ, અમો સહુ છને રે. ૨૧
 ઝોગ કદી વળાવી વાગ, ગઈ ગંધગાદને રે;
 તેડુજ વસંત કામ જે ગિન, દષ દષ સાદને રે. ૨૨
 આખ્યા તે લઈ સ્વસેન્ય, રહુ રાગજું રે;
 કીર દોષિયા કેઈ રૂપ, સાદિયે સાગજું રે. ૨૩
 વસાળુ.

સાગજું સાદિયે સુંદર, રૂપ રસાળીનું ધણું રે;
 વાજું વ્યાખ્યાન હું જો, ઋષિવર કેઈ જાણું રે. ૨૪
 કેડું ૮ મું રાગ ધનશ્રી.

ત્રિવિધી રાગીર ત્યાં વાગજી, કામ વસંત મોહિત ફેલાવજી;
 નારી નેક નમણ અતિ કરનીજી, ફરે ઋષિ ચોપાયે ડરતીજી.
 દાગ.

: ડરના ફરે ઋષીશ્વર પાસે, સાપ બચથી જામિની;
 તેને દકારે સુર સ્વર્ગથી કે, રખે ફરે કામિની. ૨
 શું યાવ એ મુનિથી છુને, એમ દિગ્મન આપતા;

૧૭ મૂકો—છગીને મૂકો—છગ્યા પછી ઋષિને ત્યાગ કરો. ૧૮ મોહિની—મોહ પમાડનારી. ઋષિને—દુર્યોધાને. ૧૯—૨૦ વગર અપરાધે જાણે એવો દુર્યાસા કોધી છે. તો છુને નામને હંછેડી તેનાજ મુખમાં પગ મૂકવડ ૨૪ દુર્યાસાનું તપ મૂકવાનો અપનાવ કરેછું; તો તમે સર્વ દેવતાએ મારો ગુણ માનવો જોઈએ. અર્ધન જો એ કદી મને સ્થપ આપેવો મને વેદેલી વેદેલી સ્વર્ગમાં જોવાની લેણી જોઈએ.

તેથી આંતરી નહ અગા, તિમ તામ તામના	૩
કંઈ દામ ને વળી બાવ મીના, મુનોશ્વર મગાના,	
માડતે માનની વસ્ત્ર દાનિયુ, તપિ ન રોયો દાનના	૪
કામ ઉડે પાખ મનો, વનન આનો એ દિને,	
કોર કાકિના માગિધ, કામિ કમતા દિને	૫
તપિ ન અળિયા કારિત જામ, અમ આગળ આગની,	
નિરિધ અતુગઈ કર અતુના, ન આને કંઈ પાવતી	૬
આખરે મા દદ કરી ગઈ, કપિ ગે ને રથને	
આનિગી અમળા અમનું, મનઅમ મીને આગળો	૭
પણ કપિનર અળિયા નહિ, જેણે મન અમ્મ મળિય,	
તેથી નિરુગ થઈ નારી પણ, એ વળી નિચાનિયુ	૮
આજા કીની મનો તમે, સને રી સમર્પ;	
રનયકપ અનિમ્મ કરી, નર, વણિની થઈ ગોમાઈ	૯
પાદ પાદુમ પેગી પૂરી, તણ નૃપુ મ્હા કામી,	
લગે ની વાળી કટિ ફરાય, તણ મુદ્રવટિમ લામી	૧૦
તણ એગો ઉતન રત મળ્યા, મુગયમ ધરી મોદ,	
વસન ઉતનીય ઉનામી મૂડી, ધર્મ વનકુળ રોહુ	૧૧
શીશૂલ્ય ગોદુલો વાગમુ તા, તણ રેશ ભમ્મે રોળ્યા,	
ભાગ્યદ્ર કાદી નિપુણ તાણુ બિદી આદિ જળ બોળ્યા	૧૨

૪ માડતે—પાને ૫ કારિકા—સમજાવ્યું આપીને ખુનાસો કવો તે
 મનનન કે કી, કાકિના અને કારિમ (મેના) જે બેનતા દતા તે કામશાસ્ત્રી
 યથાર્થ ખુનાગો—અટિમ્મણ થાય એવા ઉચ્ચાર કરતા દતા ૬ પાવતી—
 સુમિ ૮ અમ્મ—રૂડે પ્રકારે ૯ વગર્જિની—મારા સ્વરૂપનારી ૧૦ પાદુ-
 કા—પાવતીઓ મુદ્રવટિમ—કીણી ધુંવરીઓનો કહેરો ૧૧ ઉતન—ઉચ્ચ
 ૧૧ વમન—પેહેરેલું લૂમડું અને ઉતરવ—ઓઢનાનું વસ્ત્ર વનકુળ—ઝાડની
 પાનનું વસ્ત્ર ૧૨ શીશૂલ, (માથે ધાવવાનું સોપાનું પૂન) ગોદુલો, (શીના અ-
 ણોડે લટકતું રાખવાનું ધુવરીનાળું ધરેલું) વાગમુના (સાને વાગે પડેનેવા
 મોતી)નો ત્યાગ કરે રેશ (વાળ)ને ભમ્મમા રાગી દીધા ભાગ્યદ્ર—(કપાળગા
 ને ચંદ્રના જેવો ચાંદસો હતો તે) કાદી નાખી નિપુણ—નણુ ગેરનું નિનક
 ધર્મ તેમ બિદી વગેરે કરેના હના તે જળમા બોળો દીધા, ઘેઈ નાખ્યા.

બગર શરાસા મુગધેખા, મઢી બગ્ગુની ધારી,	
મગ મગ રેખ તણ, ગાદિ રકનતાજ ઉતારી . .	૧૩
કીરચચુથી મુન્તાશગ કાઢી, હુલાની હંસને દીધ,	
વગર ખાને રગ ઉતારી, હય અધર ધોળા કીધ	૧૪
ઉગટ મુખનો તણ યધ, ધુપટ વિગ રમાળી,	
કર્ણુમ આદિક તણ, રદ્રાક્ષા ધરી રૂપાગી	૧૫
હય પર્વત બેદી હાર ઉરનો, ગયો ઉદરમુખ ગાય,	
તેને સાંધકારી કંઠી ચોની, ખેચી લાવતી ત્યાધ	૧૬
તેની રાડ કાંડી નાખી આડો, ધરી ટોડર માગ,	
હડા મકલ કાંડી બાળી, રદ્રાક્ષ ધરી તનુમાળ	૧૭
એ વિધે ગૃમાર ઉતારી, ધર્યું ઉપરીત અમ,	
આવી ચતુરા અતેખ જગાપી, જોઈ મહત અલગ	૧૮

૧૩ બગર રૂપી શરાસન (ધનુષ્ય) આગળ જે મુગધ રેખા કરેલી હતી તે કાઢી નાખી ત્યાં પણ બરમ લગાવી દીધી એટલુજ નહીં પણ કમળ જેવા નયનમાંથી કાળજીની રેખા મઢી નાખી, આખા પી અંદર જેમ ચોગીઓ રતાશ રાખે છે તેમ તેણે પણ રતાશ આખોની અંતર ઉતારી મનસખ કે અજન ત્યજી લાવ આખો કમળ ૧૪ પોપટની આંચ જેના નાકે જે મુન્તાશજીવ આબરજી (નાળી) હતું તે કીરની આંચ (રૂપનાક) ને ચોગ્ય નહિ હોવાથી હુલાવી-ખુની યુધ્ધ હમો (તેનુમક્ષ મોતી હોવાથી) આખી દીધુ તાતપર્ય કે, નાકેથી વળી કાઢી, નાખી દીધો તથા પોતાના અનતાવડે રહેવા અગર આપ રમવાળા જે બે અધર તે મોઢાએ ધાન કર્યા વગર ધોળા કરી દીધા ૧૫ કમળ મુખનો-મુખનો ઉગર એવે પ્રકાર, તેજી ધુપટ-ધુમટો ૧૬—૧૭ હય—મે રત ૬ રૂપી પર્વતને બેદી ઉરનો દાર ઉદરમુખ (નાભિ)મા જતો હતો, તેને સાંધ કરનાર જે કાંઈ અને ચોકી (ચોખ્ખીગો લાગીનો) તે જાણે પાછો ખેંચી લાવના દોષ, તેમ રેખાવું હતું તેથી તેની રાડ—પડવાડ મઢાડી જે જળખો આડ—આડી આવતી હતી—આપણી હતી તે ત્યજી દધ ટોડરમાળ તુગીમીની (મામર) માળા પારજી કરી નાખી કે મગના લાગીના કાંડી નાખી તુમસીની માળા પેટરી ૧૮ ઉપરીત—મનો ૬.

ધરી દડ ખપ્પર ઝુનનું, મુગગર્મ મારી કાખ;	
કમડાનું એક દરન મા'યું, ચોળી અંગે ખાખ.	૧૯
તદપિ દિપે સુદરી, દરથી અવિક્રો જનબુ;	
ખમે ચર્મ ઉરનું વગી (વગી), ઉત્તર રતને નિર્વાણ.	૨૦
સા'તી જાતી જોરમાં, કંઈ અજાણા ઝપિની પામ;	
શુ ઉમાએ પતિ રૂપ લીધું, (કે) વિદ્યુતતા રૂપ અચામ.	૨૧
પુરુષપુરાણ તજ નાડી રમા, સકે ધરી જોગી કાપ !	
તે રૂપ કળે નહિ દેવતા, પડ્યા મોહકૂપની માય!	૨૨
એરે અવેખ જગાવિયો, જઈ દુર્વાસા પાસ;	
'ઓં નમો મુરદેવ' કરી, ક્યો 'તત્ત્વમસિ' પ્રકાશ.	૨૩
તપિ જામ્યા નહિ ઝપિ તવ, ક્યો મોહો નાહ;	
મામ્ય મામ્ય એ વિષ વરતું, મૂકી તપનો વાદ.	૨૪
ઉમાપતિ શો સ્વર મુળી, ચૂક્યા ધ્યાની ધીર;	
નમસ્કાર કરી નમ્યા ઉડી, આર્ચિયા વર વીર.	૨૫
એવે મારતે ચર્મ ઉરાડ્યું, હેઠે પરનું જોહ;	
કચ્છ મંચિ સિધિલ થઈ, જવ ઝપિ જોડ્યા દેહ!	૨૬
એકી કાળે સૈન્ય સધળું, વસનનું વડદથ;	
નિવિધ વર્ણુ દૂરે ત્યાહે, સ્વર ઉચ્ચરે અકથ.	૨૭
કામ કાળો કર કરતાં, પેહો મુનિ-નેન-દારે;	
ત્રિવિધિ વાથો ઉનાવજો, (કંઈ) ચૂક્યો નહિ લગારે.	૨૮
દુર્વાસા દુર્ભિલ દર ધારી, આર્ચિયા અપાર;	

૧૯ ખપ્પર—ઓપરી. કાખ—જગલમાં. ૨૧—૨૨ તે સ્ત્રી ઝપિ-
કને જતાં એવી શોભતી હતી કે, જાણે પાર્વતીએ પતિ રૂપ એટલે મહા-
દેવનું રૂપ ન લીધું હોય, કે વિજયીનું ધરજ ન હોય અગર પુરુષપુરાણ
—પરજ એવા પરમાત્માને તજી રમા—લક્ષ્મીએ જોગીનો દેહ ધારણ ન
ક્યો હોય; એવો ભ્રમ તે સ્ત્રીનું જોગી રૂપ જોઈ થતો. એટલુંજ નહીં પણ
તેના તે રૂપને દેવ પણ કળી શક્તા નહોતા, તેથી તે મોહકૂપમાં ગરક
ચર્મ ગયા. ૨૩ તત્ત્વમસિ—નેહ મહામત્ર (તે હુ છું). ૨૪ વાદ—તપ કરવા-
નો વાદ વિવાદ. ૨૬ કચ્છ—કાછડો. ઝપિ—ગાંઠ. ૨૭ વડદથ—મોટું મા-
મર્ય. અકથ—અકથ—કંઈ શકાય એવા (સુદર—વર્ણનિય). ૨૮ દુર્ભિલ—

(૬૫) ઉગનાથશાં લિંગ મનોહર, વિષ્ણુ ઋષિ અનિધારા ૨૬
 એક દરલિંગ ભેટનાં, કંઈ યાચ અધમોધાર,
 તો ૬૬ લિંગે આનિ આદરે, ભેટ કયમ ન પામે પાર !! ૩૦
 ઋષિ રીઝ્યા આતિ પહું, ફરી નમન દરે જે વાર;
 નાદી નારી જાય સંભારી, યજ્ઞ અપ્સરા અનિધાર. ૩૧
 પાગ લાગી પાણુ ભેટી, (ન્યાં) ઋષિ ઉભા વિદવગ કાય;
 કુસુમ-નૃપિ દેવ કરતા, વળી શર્દ્દે જય જય યાય. ૩૨
 મહા ક્રોધી દુર્વાસાએ, શાપી નૌતમ નાર;
 છેદ ભેદ કીધો મારી સાથે, (અવતર્ય) છળભેદકારણી સાર. ૩૩
 અપ્સરાનું ૩૫ તથા ધર, ગણિદાનો દેહ;
 એ શબ્દ સુણી પગમાં પડી, કંપે તરૂં પતવત તેજ. ૩૪
 ઋષિ! દેવે દીધી આગન્યા, શો રોપ સેવક—સાર;
 મહારાજ મુને શાપ કરો, અમો અજાગોતો અવતાર. ૩૫
 દયા આવી દુર્વાસાને, કયો અનુમંદ તે કાગ;
 ઉચ્છાપ ધારો તાંદણે, હોષ(શ) પરાપકારી માગ. ૩૬
 એમ બોલી મનમોહ ડોઝી, નિરખ્યા નિર્ઠર નાક;
 ખચર લેઈશ સર્વની, હરિ હર કરી મારી હાક. ૩૭
 વળી પુનરપિ તપ આરંભ્યું, પડી અપ્સરાં ભૂલોક;
 તે અમદેશ વેશ્યામૃદે, પ્રેક્ષી રહિને શોક. ૩૮

૧ મળી શકે એવા હર—મહાદેવને ધારી દુર્વાસા આલિંગ્યા. એટલુંજ નહિ
 પણ '૬૫ ઉગનાથશાં લિંગ મનોહર' અર્થાત્ એ સુંદર ઉગનાથના લિંગ
 જેવા સંભાવા સ્તનની વિષ્ણુ—વચ્ચે દુર્વાસા આલિંગન કરતાં આવી ગયા.
 ૩૩ છળભેદકારણી—છળભેદ કરનારી. ૩૪ તરૂં પતવત—ગ્રાડનું પાન.
 ૩૫ હે, ઋષિ! જે દેવે આપ્યાં કરી, તો, પછી, આપણા જેવા
 સેવકપર આપે શો રોપ કરવો કે મતલબ કે રોપ કરવો જેઈએ નહીં.
 ૩૬ ઉચ્છાપ—શાપમાં ધટાડો અગર તેને બદલવો તે. હોષ—પ્રેરણ.
 ૩૭ હરિ હર—મુખ્ય દેવ જે હરિ—વિષ્ણુ અને હર—મહાદેવ તેને હાક
 મારી દુર્વાસાએ, કણ્ઠ કે હૃદય સર્વની ખચર તઈશ. ૩૮ ભૂલોક—ગૃધ્રીમાં, ૩૮
 રહિ તે શોક—શોક, વગરની.

તે ગાન્યમા દુઃખ મ પડિયો, (તદ્વિ) અગ્નિનત તરણી તેહ;
 રમા પિપ્પાપોપણી, માગ મુદર દેહ ૭૯
 પરોપમા કુચે અનુગ્રહ, સાધનો અપિધા,
 નિચારી જાગી મગમ ટાળી, ગઈ તેડયા નિરધાર. ૪૦
 એ કયા છુજને કહી ગમ, યસે સદે દુઃ,
 આત્રી નાગી સુમાગ ધાન, તેહ વણુંકુ જૂર ૪૧
 વણણુ.

વણુંકુ હુ જૂર જૂગિ, મુજો આતાગન રે,
 વિધ-સેનક અનુરંધી, જેતુ હરિ ચરણે ગન રે ૪૨
 કડતું હ મુ રાગ સામેરી.

સંગુ ટળિયો ભારત કેરો, હેરો આતાગન રે,
 આત્રી નાગી સુતરી સાગી, ધારી કમવા અગ્નિન ૨૫ ૧
 રાહસ મખી સચીલી રાજે, વાજે તાન મુદગ ને ભેરી રે,
 દરે નાગક એટક નારી, વારી રાજે મુગતી ઘેરી હેરો આ. ૨
 ક' કાગ લીધા નેન અમારા, તમારા મુ વણુમાડયા રે,
 ફીરને કહ્ય કેતી કામની, ભાગનીએ જોઈ તાડયા હેરો ૩
 નામિકા લઈ વડને બેગે, હેડો હાઈ વેરી રે,
 આખ્ય અમારી આગને નહિ તો, સહી આપુ આહેરી હેરો. ૪
 એને નામણી વિર નતી, માતી જાણ સતુણી રે,
 દેણી શી વેણી લાદને બધ, ધાઈ જામે કમા ધૂણી હેરો. ૫

૩૯ અગ્નિનત તરણી-નૂતન એરીમુસાલી તે. પિપ્પાપોપણી-અમૃતવડે
 (પોતાના) દેહો પોપાારી. ૪૧ જૂર-હે જૂર મુધિષ્ટિગે હેરો કહેજે ૪૨
 જૂગિ-ધા. ૧ ભારત-મુધિષ્ટિરે હેરો-આભાગો, જૂઓ ૩-૪ તમાન-
 તમા ૧ (નેન) અગે મુ વણુમાડયા-માડયા છે કે, તમે અમારા લીધા.
 ભામનીએ-ફીરે નામિકા વેના રૂપ અન્યથ કરેનો દોસથી, માધ સ્ત્રીએ
 તેના નામિકા જેના અગો દર્શાવી તાડયા-માયા 'ધુગ જેવકુ માયુ
 વાગે પચુ અજા જેટલુ નાક ન જાગો' એ કહેનતને હેરો કોગને વેરી
 કહી, આહેરી (પચી) ને (મડી-અડી) પકડી આપના કહેતું છે વણુ-
 સાડયા ને તાડયા જા કેકળે આપાદાર ખર્ચ લેવા પડે છે ૫ દેણી શી-
 વારી દેણી જેની અમાગી વેણી વર્ષી ધૂણી-ધૂણી, ઝાનતી ઈ

મઠ મઠવાળી ડાઘાં નિરખી. હરખી ૧' કુમ લાંસા રે;
 તમારા મરવાં રાખ્યાં માટે, પાટે પાટે પગો શું દાવેલ દેરે. ૧
 પોતખુખાન પીસતી પ્રેમે, જેમે રૂપો હાર કરી રે;
 રૂપ ખંગને રંગથી ગીરે, વીર મેલો જ્યમ વેરી. હેરા. ૭
 પદ જરાં પદ મુખ અવિષોધ, રાસી લીલા સર-પાટ રે;
 સુંદી ફાલે પિખેરી નાખે, દાખે નહિ કમ્પાટ. હેરા. ૮
 નૂપુર (સા) સુંદર રાખ મનોહર, મુખી વર વંશ(મૂય) કાપે રે;
 અંધુલી માટે મગજળી મોટે, તોડે કરપખ સંગાપે. હેરા. ૯
 કરિવર ફરી શુંદને નંદે, વંદે નિરખી ન સુરવાદન રે;
 રમમદ માટે મદ તરછોડે, વખોડે સાર આદન. હેરા. ૧૦
 દા આમ માટે અતુરા એતી, ભેતી કરિણી કેરા પ્રાણ રે;
 કો કુપાતુર પંચાનન પક્કી, જકડી લે બહુ બજુ. હેરા. ૧૧
 શું કદિ અમારી મધ તમારી, ધારી નિર્ભય નાર રે;
 જોમ પ્રમ પ્રાપ્તિ સિદ્ધને સાતી, અમાતી અવિધાર. હેરા. ૧૨
 અતુરા હંસ અતુરાધ જોષ, રાષ કંપમે નવ રેતી રે;
 જોઈ દુઃખી તરખી કાષ, સોઈ સાધી કેતી. હેરા. ૧૩
 ગાધ હંસવડે હરખે સહુએ, ક્યહુંએ તું આજ્ઞાતી રે;
 તેને શાણી શુખની ખાણી. વાણી ન કે' અજ્ઞાતી. હેરા. ૧૪

૭ વીર (સડેવાએ) જેમ શત્રુને ઘેરો હોય તેમ પોતાના પગ જેવા
 ફળના ખંજ હોવાથી તેને દશથી ચીરી નાખતી હતી. ૮ પદ—કમળ.
 ૯ નૂપુર—કમળ. ૬ નૂપુર ઈ—ઉત્તમ વાંસના મૂળમાંથી સ્વાભાવિક રીતે શબ્દ
 નીકળતો હતો તે (ઝીંઝોના) નૂપુર જેવો મનોહર હોવાથી તે વંશ મૂળને કા-
 પતી હતી. પોતા વંશવનમાં વાસુ જરાવવાથી હંમેશાં નૂપુરાદિકના અવાજ જેવો
 સારો શબ્દ થવા કરેછે, તેને હેરા કાષ્ટનું વર્ણન કરેલું છે. મોડે—મોરી ના-
 ખે. સુંદી નાખે. કરપખ—રોગ (મગના). ૧૦ કરિવર—સારાદાયોની શુંદ
 જેવા પોતાના હાથ હોવાથી તેની નિંદા કરતી હતી. સુરવાદન—દાથી.
 ૧૧ મદ—પોતાને મદ અદેલો છે તે માટે સાર—સારો અને આદન—
 પ્રખ્યાત એવો જે (માતંગનો) મદ તેને તરછોડતી (ધિક્કારતી) હતી ૧૧
 કારણ—હાથથી. પંચાનન—સિંહ. ૧૩ રોઈ—રોતી. ૧૪ હંસવડે—હંસ
 પક્ષીને જોઈને. ક્યહુંએ—કેમ. આ ૩૫ ડબોધ બધી ધણું વપરાય છે.

તપિ પૂછ્યો તેનો ઉત્તર, ઉત્તર દિશ જોઇ મોરે રે;
 ૫૧ પાણી એ કરેઆના, લાખા પાણુ, ન હુએ તોરે હેરો ૧૫
 ડો કોયનને કાગની રાખે, તાપે સુણી તીનો નાદ રે,
 ખગન બોળી બોળી દાખે, નાખે ને—ફંદે કઠી વાદ હેરો. ૧૬
 એણી નિધે અગળા સગળા, જળા નગળા કઠી ગારે રે,
 તદપિ રોમપાદની રક્ષેવીને, વૃક્ષવે । સુધા ઉગારે હેરો. ૧૭
 એવી રમના અનેક રચી, મચી મદમા માતી રે,
 સુગીઝપિને બાને જાતી, યાતી વણી સોદાતી હેરો ૧૮
 રાય મચીતુ વચ । પાળવા, વગિ ટાળના ફંખ ધાવતુ રે;
 વિમાડક—વન વામા આવી, લારી લરકર નિના ધવતુ હેરો ૧૯
 ડરી જોજન હય રહી, તલી લાધી ઝપિતી ભાળ રે,
 ધંચ દિ । ધંધી જાને સુરપુરગા, સુણી ઉરમા લરખી જાળ હેરો ૨૦
 મોહલેખા એ મોટો આશ્રમ, પરમ મનોહર કીધો રે,
 નિચિત્ર વેની સ્વાદિષ્ટ ફળશું, જાગશુ આગ્રહ દીધો હેરો ૨૧
 કૃતિમ વૃક્ષ કયો અનૌકિક, બાક તજી બામ વાસ્થો રે,
 કમલતાએ આશ્રમ શોભ્યો, થોભ્યો દિગકન્ત ગાસ્થો હેરો ૨૨
 તે મધ્યે વચસ્થા રાખી, ભાખી ભાગની એણુ રે,
 વન સંનાડી રેણુ માહે, ક્યાહે જાણુ ધણુ ન કેણુ હેરો ૨૩

૧૫ ઉત્તર દિશ—કષ્ટ મનને પસદ પડતી વાત ન કહેવી
 હોય અગર તે આજ્ઞ સૂચક છે એમ જાતાવુ હોય તો ઉત્તર દિશા તરફ
 જોઇ બોનવુ, એમ પુગળાદિયા કહેતું છે. તે ધનથી ઉપરની સીએ તેમ
 કરું જણાયછે વળી મહેલે કે હમ જેગા કરેવા થય (દૂધ) પાણીને જૂદા
 કરેડે, એવી ચતુર હું ન લાવાયો (એની એ ચતુર ના) નને જાણુ વાગેવાછે.
 ૧૬ ખગન—દોવાગોગાડ (જૂઓ દયારાગની મવિના) ૧૭ એણી એની
 રાતે અગળા (ગમ વગરની) સગળા (જમવામાં) થઇ જળા (જળનામાં)ને
 નજળા કગ ગારતી હતી તમાપિ રોમપાદે જેનું નક્ષણ કરેતુ છે, એવા
 વૃક્ષ જાન વેલીજાને નો ને આંચો સુધા (તે સમય દુઃખનો દોશાગી) કગ
 રતી હતી ૧૮ જાનુ—રોમપાદની રાજધની ૧૯ સમારતુ નિના ધાનુ—
 સ્વામી વગરની આંચોતુ સર્વ અનિષ્કાંચો હોવાથી વિના ધવતુ અગ કહેતુ
 છે ૨૨ ગાસ્થો—કમળ લગની ગોલાથી ગાસ પામીને ઉભો રહેયો ૨૩
 વચસ્થા—સખી.

એમ ઉપદેશી ગઈ જાળા, ગાળા મોહ ફરવતી રે;
 એવે નોકા પદ્મ પત્રસી, તત્ર નારી મેળવતી. હરો. ૨૪
 સુમોહની સરિતામાં જાંધી, સાંધી વરેડુ મોટું રે;
 કદી કદી નારી સાંધી જાતી, મન ખાતી મૂઠી કોટું. હરો. ૨૫
 આશ્રય આરપર ફરી આવે, દાવે ફાવે નહિ દિજ રાજ રે;
 નિરાશ થાવે નારી મનમાં, તનમાં તપે દુઃખ રાજ. હરો. ૨૬
 વલણ.

રાજ દુઃખ સાંભળો રામા, મનકાગા ચિત્તવે ધણી રે;
 વાર વારે ગારધામા, રમ્યાગા જામ બણી ઠણી રે. ૨૭
 કડવું ૧૦ મું રાગ કેદારો.

મદનેખા ચોદિશ જોતી, આરપર ફરી સંદે જોતી;
 સોતી સમેતી, રખડે મણું રે. ૧

દાણ.

રખડે અતિ રામા રખાળી, શૃંગી જોવા સાર;
 સુનિપત્નીથી જઈ મેળવે, પળ પળ તણા વિચાર. ૨
 ક્યારે જશે મુનિ, પાછા, વળશે કો દિને;
 શૃંગી સમજે કેટલું, એટલું કા'ની મુને. ૩
 સુનિપત્ની ધન લોભથી, કે' સૌ સમાચાર;
 એકદા આવી ઉચ્ચરી, ત્રાપિ કાલ જશે સાર. ૪
 હર્ષમેલી મોહનેખા, થઈ તેણી વાર;
 ઉત્સવ ક્યો સખી સાથ સારો, તે દિને અવિધાર. ૫
 રથજકિડા બહુ કરી, વિધ વિધનાં ધરી રૂપ;
 પછે જળકિડા માટ આસી, બાળી સર્વ અનુપ. ૬
 સુમોહની સરિત મધ્યે, મન મોહની નાવા ગઈ;
 વણુંવે કવિ કેમ પેરે, રસના એક મુખમાં રહી. ૭
 કોઈ જાળા ફેરા કાળા, વર્ષ દાદસની હતી;

૨૪ પદ્મ પત્રસી નોકા—કમળના પાન (ના આકાર) જેવી દોડી. ૨૫
 કોટું—કોટિયું, દોડકું. ૨૬ રાજ—રામનું. ગારધામા—કામદેવના મંદિ-
 ર જેવી. ૧ સોતી સમેતી—શેષભાગમાન એવી સમેતી (દળી મળીને રહે-
 નાર) થણું રખડતી હતી. ૭ રસના—છામ. ૮ દાદસ—જ્વાર.

કો રસાળા અધર પ્રવાળા, વર્ષ ચાલે થઈ હતી	૮
કો એરની ચિત્ત એરની, છે વધ સોજા પી સુદરી,	
કોઈ રસાળા વિનિધ નામા, અપ્રાદશ વર્ષે આવરી	૯
કો વીશ પી વરાગીને, પ્રગલ્ભા કે' સૈ સખી;	
કો તરણી તગત પામી, રજા જોઈ ચાલી દખી	૧૦
એવી નારી શુભાર ધારી, આવી નદીને કાઢે,	
કિડા કારણ પેઠી જળમા, વજ્ર બાધ્યા માઢે	૧૧
નગ્ન અને મગ્ન મદિના, પેઠી સરિત્મા મામરી,	
વિવિધ રીતે તરે વામા, ઉનટા સુનની પાસરી	૧૨
કો ઉમી તરતી દીસતી, રૂ રવેયો મથન તણે,	
કો ઉધી તરતી દીમતી, સુ દિમપા'ડ નીન જાન્યો	૧૩
તે મધ્ય કાદો પ્રશરેખા, દસ ભાવ એવો થતો,	
સુ ગિરિ છાયો વાગથી, તે વળા તરતો જતો	૧૪
કો છતી તરતી દીસતી, કજ કુમ પોયણ રજસી,	
(૩૧) પનાહી વાગી પડી આહી, મૂર્તિ પારસ દલસી	૧૫

અધર પ્રવાળા—પરવાળા જેવા હોઠવાળી ૯ અપ્રાદશ—અપ્રાદ આસરી
—આપ્રાદિ મતતનમે આપ્રાદ વર્ષ પી ઉગરે પોહોએની હતી ૧૦ પ્રગલ્ભા
—પ્રોદાની ઉમ્મર વીશ કરતા વધારે માનેની છતા, પાછળ ખતાનેશી સ્ત્રીઓ
કરતા વીશ વર્ષની ઉમ્મર વાળી મોટી હોવાથી, તેને નાની સ્ત્રીઓ પ્રગલ્ભા
કહેતી હતી ૧૦ રજા—અટકાવ (રજસ્વળાપણ) ૧૨ સાસરી—સી-
ધી ૧૩—૧૪ રવેયો—મથનનો રવેયો—વલોવવાનો વાસ કોઈ ઉધી તર-
તી એ પી સ્ત્રી દિમપા'ડ—જે પી (દિ ગાયળ પર્વત જેવી) જણાતી હતી
તે પર્વતમા (વનસ્પતિ આદિકની રેખા અને સ્ત્રી સેના વાગની રેખા) દા
દી હોય એવો ભાવ દેખાતો હતો એમુજ નહીં પણ જાણે તે ગિરિ
(ઉધી તરતી નારી રૂપ) વાળ (ચોટલા) થી છવાયેલો અને તરતો જતો
હોય એમ જણાતું હતું ૧૫ મ છતી ઈ—કોઈ છતી તરતી એ પી સ્ત્રીના અન્ય-
વો મધ્યેથી મુખ (નેત્ર) કમળ, સ્તન કુમ (કિડા જેવા), હિર પોયણપાન અને
પગ રમ—કેજ જેવા દેખાતા હતા કોઈ પલાહી વાળી તરતી હતી, તે
પારમ—પાપસનાથની દલવાળી મૂર્તિ જેવી દેખાતી હતી ૧૩ ગી કડીથી
તે ૧૭ કડી સુધીના દરેક જાનના તારાનું અપૂર્વ વર્ણન કરેલું છે

કો તરતી કરતી એણા, હરત હપ દેખાડતી;

હૃદય મુખી હૃંચી યાતાં, દેવને કંઈ પાડતી. ૧૧

કો પાદ ઉપર પાદ જીંડી, કે'તી હું છુટું નહીં;

(કો) રાજપુત્ર પ્રગટી જળ ઉપર, બેઝુદ્ધસી દેશે તહીં. ૧૭

એમ વિવિધ બેઠે રમે રાગા, અતુર અતુરાર્થ યાજવી;

લેગ સંસારાબ્ધિ તરે ચોગી, વિદ્ય યાતાં જળવી. ૧૮

તેમ વિચિત્ર રીતે બાગની સૌ, નીર નિમગ્ને નમ્યતી;

પુરપ માંદો માંદ્ય થપ, દો સંગને જલુ જમ્યતી. ૧૯

કો પાડી કુચ કરે કંચકી, સુંદરાંગી પછડતી;

દો દેશ ઝાંઝા અધર ડસનાં, ધણી તાળી વચ્ચડતી ૨૦

દો આભિજે છુતું બારી, યે સુખન કરી માતતી;

દો કટિ ફરને સા'તી જળમાં. આડી પાડી મા'તતી. ૨૧

દો ગમળા ડુબકી મારી, તાદ'વપણું દરોવતાં;

દો ખાસ કરી કરના મનોદર, અચ્છ પકડી લાવતી. ૨૨

દો કે'તી તે અચ્છને, (કચમ) નયન અવળતા બાવતી;

લાબ્ય કાઠા લઈએ તારાં, (નેને) દો જઈ જીહાવતા. ૨૩

દો મકરી તાપી લાવે, તેને જલુ રમાડતી;

કે'તી ધીરજ ધન્ય તારી, મરે (પાણ) ન મુખ ઉપાડતી. ૨૪

દો કુર્મ કે'તી પુઠ લેઇ, જળ તળે જઈ સોધનાં;

પકડ લાવી અંગ કમ્માં, સંકેતવા પ્રતિજોષતી. ૨૫

દો કે'તી ધન્ય કમદા, પ્રીતિ જોઇએ છુંગરી;

કારજુપરત્વે અંગ નીસડ, (જે) રવેચ્છાએ જનાં ખરી. ૨૬

દો રમ્ય દેશનો પાગ કરીને. પકડી પોસા બાખતી;

ગમ અવળતા સીદ ચોરી લીધી, એમ કરી દુઃખ લાખતી. ૨૭

૧૮ સંસારાબ્ધિ—સમારમમુદને. નીરનિમગ્ને—જાણીમાં ડુબેલી—
ગરન. ૨૨ અવળા—અવળ આ અગર લિજગી. તાદ'વપણું અવળાનું સ-
મારનું. ૨૪ મકરી—મપરી. ૨૫ કુર્મ—મગજો. ૨૬ દો કે'તી—છ. કે'છ
(૧મઠી) કાપવાને કે'તી દતી કે તારાં અંગ જેમ કારજુસું જાહેર નીકરી
છે, અને મરછ પ્રમાણે સંકેતી બેસાય છે. તેવીજ રીતે અમરી પણ તારા
અંગ જેવી કારજુ દેવા ત્યારે પ્રીતિ થતી જોઈને.

કો જગો પડી જોનની ખાઈ ધન્ય દુઠના તાલગી,
 મુગ ગતિ દહ નહિ તુ જરતી, કન્તી ખરોખર જાલરી ૨૮
 *એવે મનોહર એક ગહિના, દીરી, દોડી સો મળી,
 તે નાગની જોખા નિદાગી, કુઝકનો ધરજો હળી, ૨૯
 લેરનાળુ લેરિયું ધરી, મુખ લજારા દાઝતી,
 કહિન પયોધર હમ્ય ઉભા, કટાક્ષ છામે વાકતી. ૩૦
 ઉદરે પડી ત્રિનિ સુંદર, રાજતી સોપાનશી,
 નાભિ જમણુ રડા મનોહર, ઉભા રાખ સમાનતી ૩૧
 કંઈ પાદ અન્નાન્ના પડતા, હજત કુમર સુડના,
 એની નારી નિરખી જાણી, વચન જોતી કુડા ૩૨
 અમે જગકિડા કંઈ જવહા, સદસ મળી હામળી,
 કેમ આની મધ્ય જાણા, નીકળ કહું વળી વળા ૩૩
 તદપિ માન્યુ નહિ તરણી, તન રામસૈન્ય કોપે ભયું,
 જ્યમ નિઝારના રાનમ્મ ચડે ત્યમ, કૃતિમ સ્ત્રીન આન્યું ૩૪
 કોઇ મારતી પય જાવડે, કોઇ પા'ણુ લઈ પઝાડતી,
 કો મીન કડ રમ્મ રૂપ લઈ, દશ દધને તા તી ૩૫
 કો મકરી રૂપ ધરી કંગી, આમતી નારી રિધે,
 કો પાદ આફી કોઇ કરતી, તદપિ મરજ નર મિરે ૩૬

૩૦ કુઝક—કટાક્ષ કરતી વગન જેમ વક્રુ જોરામાં આવશે તેમ
 ની રૂપી સ્ત્રી પેણુ કટાક્ષ રૂપ હાંજોળી વાકતી—વાકી થતી હતી ૩૧
 ત્રિનિ—પેટ પડેલા નણુ વાગ સોપાન—પગથિયા. ૩ મી કડાયા તે
 કરગી કડી સુધી જે નદીને આનુ રૂપક આખી વણુંવનો છે, તે ૥ વધાર્ય
 ખુનાગો આગ કડાની પડથી પદમી મડી સુધી ૥, કૃતિએ પોતેજ કરેના
 હોવાથી, અને કરવામાં આવેનો નથી ૩૪ રામસૈન્ય—ગળા (આ)આ
 તુ લકડા અગર રામસૈન્ય લેતા મગવદનુ વગર જેમ રામજન ત્રિ
 ડા ૥ ચડે તેમ કૃતિમ સ્ત્રીને ગળાઓ ૥ મેન્ને દાકી દામી ૩૫ પય—પા-
 લી ૩૬ આફી—અફળી આ રૂપ આફેડાન ઉપરથી થયુ હાય એમ
 લાગે છે સીમે—સિદ્ધિએ પોતાને નહીં

* કાંઈના આદાત્મ્યપડે કુ પ્રાપ્તી (પ્રથમના વાર અને મરજ જેવા)
 યજુ તે વનમાં મળેને દુ બકર વિવડતા નહીં એના મરજગતી ત્રણુ ચાર
 લીંગનો, આ અથગે મયાનુ, જેના તગદથી પત મગીછ ત જણાવેછે.

(કો) મહિય પેર ગસ્તકવડે, વડે નારીશું વળી; ૩૭
કેશકલાપે બાંધતી શું, હરે ગંગ બાંધી છળી.

તાડતાં બળ દેખાડતાં, ચળી નહિ જવ સુંદરી;
મોહલેખા પાસ ગઈ, સા, વદતી કોધ ધણી. ૩૮

આપણુ સર્વે ગગન યઇ, ગગન નહીએ જે રથજે;
(એક) નારી નિંદે હસે બોલે, (વળી) કહ્યું કંઈ નવ સાંભજે. ૩૯

સુણી ચૌવનગચા ભાખતી, દાખતી ગન દૃઢ કરી;
સા ગળી એને માર મારે, (વળી) તેડી લાવે યાં ધરી. ૪૦

સુણી બોલી બાળિકા નવ, આલિયું કંઈ અમ તણું;
અમે સર્વ આવી તમકને, (કેતાં) દીન રૂપ મન્યુ ધણું. ૪૧

દયા આપી દીક્ષ અતિરો, ગઈ રીસે અંડપમાં;
શું પૂરપાટે નાવ આલ્યું, તેવી જઈ કે' કરપમાં. ૪૨

ક્યમ રૂપાળી ગર્વમાં હું, માનની માને નહીં;
શું અનાદર કરી અમ તણો, કુશળે જાણશ (તું) સહી. ૪૩

મહા રોપમય રાગા યઇ, બોલી બગમાં એટલું;
તદપિ ન તરણી તે વદી, ન ગણ્યું રજ જોડલું. ૪૪

તેથી અતિશે કોધો બાળી, અંડપમાં વદયા મઇ;
(જ્યમ) અરોઠ દોહન સમે મારે, (ત્યમ) ત્રાત મારી અજગી યઇ. ૪૫

(જ્યમ) આલિએ રચાંબીને, ત્યમ બાથ મારી પડતી;
(જ્યમ) અધર ડંશે ધવ તણા ત્યમ, અધર ડંશે તાડતી. ૪૬

૩૭ મહિયપેર—પાડાની પેઠે. નારીશું—નહી રૂપી સ્ત્રી સાથે. હરે
—જેમ મહાદેવે સ્વર્ગમાંથી પડતી ગંગાને છળી (જટામાં) બાંધી લીધી
હતી, તેમ કેશકલાપે (કુશરૂપી જટામાં) ને કૃત્રિમ સ્ત્રીને સર્વ સ્ત્રીઓ બાં-
ધી લેતી હતી. ૪૦ ચૌવનગચા—જેનના ગર્વવાળી. ૪૨ કરપમાં—કરૂ-
ણાપણમાં. ૪૩ રૂપાળી—વકોસ્તિ છે. ૪૫ જ્યમ—અરોઠ દરને જ્યારે
તરણુ સ્ત્રી આલિંગન કરી વાત મારે છે ત્યારે તે રૂઝદુષ થાય છે, (જૂઝે
મદાપિ કાળીદાસ કૃત માલવિકાગ્નિમિત્ર નાટક) તે પરમી દ્રવિ કહે છે
કે, જેમ અરોઠને દોહન કરતી વખતે સાત મારવામાં આવે છે, તેમ
મોહલેખા સાત મારી દૂર યઈ. ૪૬ જેમ સ્ત્રીઓ સમયે પવના—સ્વામીના
દોડ એવે તેમ કોપથી પોતાના ભોડ' રસી, નહીરૂપી સ્ત્રીને મારવા લાગી.

ઠપ નાન શીળા કાંઠે હીલા, કરી નાખ્યા ઉપરે,
 લપ વગગમા કર્ઠ ભગરમા, હોમ હરિવદી હરે ૭૦
 કોધી જોઈ નદીપતિને, વ્હાર લપ જે આવિયો,
 યપ સન્મુખ મોહનેખા, તોય દાવ ન કાનિયો ૭૧
 પશુ ધીરજ મૂકી નહીં, યપ સન્મુખ જાણિકા,
 તેથી રોય થયો ઉઠે, વડવાગ્નિ પ્રકટયો જ્વાળિકા ૭૨
 મદા ખૂરમા ધણી આરી, તાડી તરણી તરંગમા,
 જોઈ રૂપભયાનક ભાગની, (તીરે) નાહી કરી રમ ભગમા ૭૩
 જોમ્લી જે અડમ અળળા, મોહનેખા ના ચળી,
 કોધ બ્યાખ્યો વારિધિને, પકડી બહુ કરે કરી ૭૪
 ફેરા મૂટા જે હતા તે, અધિ પાડી ખેંચિયા,
 સુમ્મન કરી કરી લાની કાળી, લેષ જગમા વેંચિયા ૭૫
 ભાળ ફેર તિનક તાણુ, વળિ આમળી છતી મરી ૭૬
 કપારી કુચને અધર શોધી, આનિગિયો સહુ ભુજ ભરી ૭૭
 તે જોઈ નદીને કોધ બ્યાખ્યો, અરે ! લજ્જા ધર માહરી
 હે કુટ્ટ ! ઉભી નારી તારી, લાજે ! પરભીથી જરી ૭૮
 ધુરડી નારી વ્યવ તણી તવ, ડરી મૂકી માન ઠી,
 નાદપિ ઇચ્છે એની એ, બહુ વામ્છના વર વાનની ૭૯
 મોહનેખા ભય ધરીને, નાહી નદાથી છવ લઈ,
 રનાકરે જાણ્યું રત્ન જાયે, તણુ ડર મરો (પાઠગ) ધપ ૮૦

૭૦ કર્ઠ—કોધમા આવેતા સમુદ્રે તાવ (વદાણ), શીળા (પથ્થર), અને
 કાંઠે (લાકડા) હીલા (અસ્તો યસ્ત) કરી નાખી, તે સ્ત્રીપર નાખ્યા, નાખવા
 લાગ્યો એટલુજ નહિ પણ વગગ અને ભગરમા તે હરિવદની (ચંદ્રના
 જેવા મોહનાળી) ને લાવી હોસ હવા લાગ્યો ૭૧ કોધી—જે વ્હાર લઈ
 આવેમો, એવા નદીપતિને જોઈ તે સ્ત્રી કોધાયમાન થઈ ૭૨ પણ ધીરજ—તે
 સ્ત્રી સન્મુખ થયાથી સમુદ્રને કોધ દીધ્યો, તેથી જાણે જર્જગાવાળો વડ-
 વાગ્નિ પ્રકટયો હોય તેમ દેખાયું ૭૪ બહુ કરે—તરંગરૂપી ધણે હાથે ૭૫
 સુમ્મન—આખો ઉપર અને ગાય ઉપર સુમ્મન જેવી પાણીની હાલમે
 વાગવાથી અજન ઠી કાળાશ અને ગાલની લાનાશ પાણીમા ધોનાઈ ગયા
 એવો ભાવ.

નાંરીએ મહા ક્રોધથી તે, વારિયો વળી વળી;

જઈ મોહલેખા તીર બેઠી, (ત્યાં) સાગર નય છળી છળી. ૮૦

વિધિય વાગા શિથિલ સ્થાગા, કપતી ધર ધર લજી !

ત્યાં આવતો મહા મોહમાં કંઈ, બધ વિદવળતા તજી ! ૮૧

સ્વ ક્રિયા તેને ખેંચતી, તદપિ જળમાં આવતો !

ધુરકી જહુ ધુમણી લઇ, હે દુહા ! શે સજવતો !! ૮૨

(એમ) લડી વારી મઈ વનિતા, (તવ) તરણી ધઈ સાંતરી;

મા' શ્રમે કમ ભરતી આવી, રથજ પડી ન્યાં આંતરી. ૮૩

સવારે જવું મુનિ મંદિર, તે સજાઈ તો સજે;

કૃપી રીતે વર્ણવું તે, જામની દર્શા બજે. ૮૪

વલણ.

બજે દર્શા જામની તે, વર્ણવું હું કથમ કરી રે;

શૃંગી જેવા છબ્યા જેણે, (તેને) વર્ણવે દા ચિત ધરીરે ? ૮૫

કહવું ૧૧ મું રાગ ત્રિતાલો. (ત્રિલંગી).

સજી મુંદરી સારી, મન વિચારી, છળવા ધારી, સજ યાત્રી;

વર વપુ સમારી, આલી નારી, મોહનકારી, પથ જાતી. ૧

આશ્રમને ખૂંટી, મુનિમઠ હુંકી, જતાં ન ચૂકી, મંઘ વેશી;

તેની અતિ શોભા, જેવા લોભ્યા, ગગને થોભ્યા, મુર સેલી. ૨

૮૦ સાગરનય છળી છળી—ભરતી આવવાથી જે કાંઠે પાણીને
ચઢાવે ધાયછે તે. ૮૧ વિધિય—વિધર—ગભરાઈ ગયેલી. લજી—સન્નિત
થઈને, લાજ પાળીને. ૮૨ સ્વક્રિયા ધ.—જે સમુદ્ર પરક્રિયા માટે વારંવાર કાં-
ઠા બણી જતો હતો, તેને સ્વક્રિયા—નદી ખેંચી રાજતી હતી, 'તોપણ તે
જવાને વિરાગતો નહીં, તેથી નદી ધુરકી અને ધુમણી ગોળ ચક્રર લઈ
બોલી કે, હે દુહા ! ખીછ સ્ત્રીઓ જૂએ તેમ મારે અપમાન કરતાં હું લગજનો
નથી ? ૮૩ વારી મઈ—પાછો લઈ મઈ. રથજ પડી—ન્યાં વિસામો કરીને
રહી હતી ત્યાં આવી. ૮૪ જામની—કોણે એવી સ્ત્રી ટેપાઈ ગતિય
ધણી શોભાવમાન તે સ્ત્રી જણાઈ તેવું વર્ણન હું (કવિ) કેવી રીતે કરું.
૮૫ શૃંગી—જેણે શૃંગી જેવા ધ્વજચારીને છબ્યા, તેને મનમાં લાવીને કે મન
દહરાખીને દાણ વર્ણવે. અર્થાત્ તેવું વર્ણન કરવાને કાણુ શક્તિમાન હોઈ શકે ?
૧ પથ—રસ્તો. ૨ સેલી—સેહેજાણી—મોજવા.

મરતકમાં મરિયાં, બૂપણુ સરિયાં, નગે જડિયાં, તે લહીએ;
 જે ચક્ર ધરિયો, તે ગતિ ત્વરિયો, વિધુશુ વરિયો, જે કહીએ. ૪
 શશિકિરણુ કાપે, ઉદરે વ્યાપે, અતિ સંતાપે, તેમ અહીં;
 શીંગરાગિ જે ચાર, કહે ન વાણું, મન અવિધાયું કમળ સહી. ૫
 વળી વળી જાએ, નવ લગનએ, શિશૂંસ સંએ લુખ્ધ કગી;
 મુન્નાદાગ જરિયાં, જે(છ)વર પરિયાં, જન્ય ન સરિયાં, પ્રીતિ ધરી. ૫
 જેછ મોતી પૂર્ણ, પધાર્ય શગં, નાગધી નૂરા, ચઢી આલ્યાં;
 નિર્જા વિય ધુનતી, આપી સુનતી, વાટજ રચતી, (જે) વર કાંવ્યાં ૬
 (તોય) ફરતા નવ છોડી, મધ્ય મરોડી, (શુ) દંશી દોડી, ધઈ લાક્ષી;

૩-૬ મરતકમાં ઈ:-માયામાં જે ચક્ર-આક (માથે પેહરવાનુ ધરેણુ) તે
 સ્ત્રીએ ધારણુ કરેલો હતો. તે ધણી જતાવગી ગતિવાળો હોવાથી (તેનો ચક્ર જે-
 વો આકાર હોયછે તેથી) વિધુશુ-માયામાંના ચક્રાકાર દાગીના સાથે તે વઢી પ-
 ડ્યો. (૪) એટલુજ નહીં પણ તેણે તે ચંદ્રના (કિરણુ) પ્રકાશનો નાશ કરી, તેનું
 તેજ લઈ, જેના પેટમાં પેશી જઈ ધણો સતાપ ઉત્પન્ન કર્યો અર્થાત્ આક એ
 અર્ધ ચક્રાકાર દાગીનાની વચ્ચે હોય છે, તેથી કવિએ ઉપર પ્રમાણે કહ્યુંના
 કરેલી છે. તે માયામાંનો જે સુદર ચક્ર હતો, તેણે કમળ-કુમુદરૂપ શિશ-
 પૂલ જેવું, તેથી મનમાં (તે કુમુદ છે એવું) નક્કી કરી (૫) દોષનું પણ વા-
 ણું ન કરતાં જેમ ચંદ્ર કુમુદને લુખ્ધ દરેછે તેમ, માયાના ચંદ્રે શિશૂંસને
 શોભાવી-પાસે રાખી વારંવાર તેના તગ્ન જવા આંકણુ. મતવળ, કે આલ-
 વાની ત્વરામાં માયાનો ચક્રાકાર દાગીનો અને શિશૂંસ અપકાવા 'લાગ્યાં.
 માયામાં જે વાગે વાળે મોની પરિવેલાં હતાં, તે જાણે વર કેશરૂપી સ્વામીને
 પરણેલાં હોય, તેમ પ્રીતિ ધરી ખશી શક્તાં નહોતાં. (૬) માયામાં મોની
 ધારણુ કરેલાં જેઈ નૂર-તેજવાળી નાગણુ (અગોરો) દૂધ પીવાની લાલ-
 ચથી ચઢી આવી તે રિપયાં ધુનતી નાગણુને જેઈ (વર) જે સ્ત્રી ઉત્તમ
 કહેવાતી હતી, તેણે રચતી અને સુનતી વાંટ-રસતો તેને આપ્યો. એટલે
 આવતાં નાગણુ જેવો એટલો મનસ્વી રીતે હાવવા લાગ્યો (૭) જે કે તે
 સ્ત્રીએ ઉપર જણાવેલી નાગણુને રચતી વાટ આપી તોયણુ, તેણે પોતા-
 ની ફરતા ન છોડતા વચ્ચેથી મરોડ-ખાઈ જાણે દંડ કરીને દોડી દોય એમ
 દ્યું તેથી લાવાશ (નાગણુ દંડ કરવાથી) ધઈ. તે દશથી ચએવી લાવાશ
 પણ તે સ્ત્રીને તો માયાને મોખરે (હિએ) ચોલતી હતી. એટલુંજ

(તે) મસ્તક મુખ દિસે, ડખ પણુ દિસે, શુ ધરી રીસે, નદી બાગી ૭
 જે ઉર્ધ્વથી પડતી, સેચે ખળતી, (૮) લાની બળથી, વર્ગી પાછી,
 જોયે નાગણુ નિરખી, મનમા હરખી, કેમ્નિ પરખી, ધરી ગમી ૮
 તથા બક્ષણુ ધુધગી, શુ ભક્તિ નુગરી, કે તથા સુગરી ત્યાગ છોડી,
 ઉડે બક્ષણુ માટે, તદ્દપિ ઉચ્ચાટે, શિક્ષા (સે) સાટે, લે જોડી ૯
 વાર જે નિહિયા, કણે સિમિયા, અને વિમિયા, દર્શ્યુદયે;

નદી પણુ જાણે ગાથા વચ્ચે જે લગીર (સેયાની) તે વાળેની નદી જેવી
 જણાતી હતી અર્થાત્ દાનતો એવો એવો દશ કરીને જતી નાગણુ જેવા
 જણાતો, અને જે સેયાની શરણાનમા સિદુરની બિદી કરેની હતી તે
 જાણે સર્પે તર્તજ દશ ક્યો હોય, અને લાલ રૂધિર જણાય તેવો રંગ સે-
 થાના સિદુરનો ગાયમ પડતો હતો (૮) પાછળ કહેલી જે સેધારથી નદી
 ઉર્ધ્વથી એટલે અગ્રા પાસેથી (ઉચ્ચેથી) પડતી હતી, તે સેયાની શરણા-
 તમા પૂરેના સિદુરની લાલીના બળથી નીચે ન પડી જતા, પાછી વળી
 જતી હતી તાત્પર્ય કે અગ્રાથી લે સિદુર પૂરેના સેયા સુધીના વાગ-
 ગાની લકીર નીચે પડતી નદી જેવી જણાતી હતી એવે ૪—એવામા
 કેમ્નિ—ગાથામાના મોર જેવા ગોદણાએ નાગણીરૂપ વેણી જોઇ તેથી (ના-
 ગ મોરનુ બક્ષણુ હોનાથી) મનમા ખુશી થઇ તેને પકડી એટલે મોદણો
 અગ્રાની સાથે બાધેતો હોય છે, તેથી 'ધરી' શબ્દ વાપરેતો છે (૬) તથા
 ૬—તે કેમ્નિ—મયુરાકાર ગોદણાના મોદમા ધુધરીઓરથી બક્ષણુ હતુ,
 તે નુગરી એવી ભક્તિ અને સુગરી (કુનડ) એવી જીને છોડી કે તેમ મોર
 રૂપ ગોદણાએ ધુધરીરૂપ બક્ષણુ છોડી દીધુ તે એવી રીતે કે, તે બક્ષણુ
 ગાટે ધણુ ઉચ્ચા—ઉચ્ચા છતાં તે નથી મળતુ ત્યારે ઉચ્ચાટે વારાય છે—
 દિવગીર થાયછે તેથી જાણે તેને સે' સહે—સહી—પકડી શિક્ષા કરવાને
 જોડી ૧—સાથે બાધી કે, જેમ દર્શુ અર્થાત્ ઉતારજમા ચાલતી વખતે
 જે ગોદણો અગ્રામા કરેતો હતો, તેને અગ્રા સાથે બાધી લીધો ૧૭
 દડીથી તે નચી સુધીમા ફક્ત મોદોખાએ જે માથામા આમરેણુ ધારણ
 કરેલા તેનું સેયાનું આ અગ્રાનુગ્ન વર્ણુ કરેતુ છે ૧૦ વાર ૬—મારા
 જોના જે વિહિયા તે મો પેદેરેતા હતા, અને તે જ તે—કો પેદેરવા ૧
 ૭ ૧ આ કર્ણુસવરે વિમિયા—ધીનોધીય થઇ ગયા હતા અને ૬૬
 પાગતા જોના જે રમિયા દેતે તે તે વેસર—મન ૧ વાગીમા વામ પૂરીને

વેમરમાં વમિયા, અડોટી ફસિયા, સુર સા રસિયા, અનિ ખૂતે ૧૦
 નયનાંજન રેખા, અશ્વ વિગેખા, રમ્ય શી મેખા, એ જોએ;
 છે બાળ વિગાળા, હરિ રસાળાં, હૃય અજવાળ્યા, સા લેએ. ૧૧,
 મનોહારી બંદી, ત્રાણુ અનિંદી, ભવશર વદી, સુખી થેએ;
 શુ મીન મહાતાં, ખંજન તત્તાં, મૃગલી મનાતાં, અખ કેએ. ૧૨
 માંદિ રેખા લાલો, કાળી વાળી, ઘણી રસાળી, રમ્ય દીસે;
 નાકે નય ધાતી, કૌર સંભાળી, હમે ભાળી, તે હીસે. ૧૩
 થઇ તેમની ધારા, દીપકજ્વાળા, તેથી મરાળા, ત્રાણી ગયા;

રહેવા હતા; એટલેજ નહીં પણ અડોટીમાં તો તે ફરી ગયા હતા. ૧૧
 નયનાંજન :—કર્ણનું વર્ણન કર્યા પછી કવિ કહે છે કે હવે આપણે મેખા
 —રમ્ય એવી સીધી (મેખા—મેખ—ખીલી જેવી) લીટીના નયનાંજનદ્વારા-
 એ થઇ મેટા એવા અક્ષર—નેત્રનું વર્ણન કરાવે. અર્થાત્ તે સ્ત્રીના નેત્ર
 અણીઆળાં હોવાથી તે કાન પર્યંત સીધી લીટીના આકારમાં શોભી રહ્યાં
 હતાં. તેના વિશાળ બાળમાં એક તો એટલા આંદ્રા ૩૫ અને ખીજે કપા-
 ણ ૩૫ રસવાળાં હરિ—અંદ્રા શોભતો હતો. અતઃપ્રથમ કે તેના કપાળમ
 હૃય—એ અંદ્રની આકૃતિઓ જણાતી હતી. ૧૨ મનોહારિ—મન હરણુ કરે
 એવી કરેથી મિંદી, નિદિ નહિ શકાય એવું ત્રાણુ—હુંદણુ અને ભવશર—એ-
 ટશે ધનુષ્ય રૂપી ભવાંને વદી સુખી થઈએ તેમ હતું. અર્થાત્ તેણે કરેલી
 મિદી, છુદણુ અને તેનાં ભવાં ઘણાં મહેનાં હતાં. તેનાં અખ—નેત્રને મ-
 કલાતાં એવાં મીનની, તત્ત હલખ થએલાં ખંજનની (દીવાળી ઘોડા) કે મૃ-
 ગલીનાં મુંદર મનાતાં એવાં અશ્વની ઉપમા આપીએ. ૧૩—૧૪ માંદી
 ઈ:—તે નેત્રમાં ઘણી રસવાળી વામ (લાલારા) અને કાળી શોભાયમાન
 રેખાઓ દીમતી હતી. મનવન કે તે સ્ત્રીએ અંજન કરેલું તેની કાળી
 રેખ અને આંખ મધ્યેની લાલ્લી સોમી રહેલી હતી. વળી તે સ્ત્રીએ જે
 નાકે નય ધાતેલી હતી તે નામિકા ૩૫ કૌર સંભાળી; પરંતુ નય મધ્યે
 મુકતાદ્રણ હોવાથી તેને કપોળે આવી રહેલા હસે પોતાનું ભક્ષ ધારી ખુશી-
 થી જોઇ. તે વખતે તેલની ધાર જેવી અને દીપક જ્વાળા—દીવાની
 જ્યોતિ જેવી નાસિકાને જોઈ મરાળા—મોતીનું ભક્ષ મેળવવા આવેલા જે
 હસ તે ત્રાણીને નાશી ગયા તાત્પર્ય કે તે સ્ત્રીની નાસિકા પોપટ, તેન-
 ધાર અને દીવાની રાગ જેવી મુંદર હતી. પાછલા ચર્ણમાં તેવની ધારા

નામ વગર સગા, કોનાનવગા, આગળ જારમાં, આવી રહ્યા ૧૪
 અભિમત જુડે, વેમર જુડે, લક્ષણ રૂડે, રસભાતી,
 તેને સુધારું સેરી, રાખે ઘેરી, હમિ અહેરી, ધરો સ્વાતી ૧૫
 સુ આત્રપ્રતગી, પ્રાણગા મળી, કે રમની વગી, રમ્ય રેખો,
 ચતુરા મિમુક આર, હડપચી વર, વદન મમારું, મોતેખા, ૧૬
 (ને) અમુજ તુ કામ્યું મજસ્યું ભાખ્યું સુકમ્યું રાખ્યું, રસભાણ,
 કમુમા ધગિયા, આજનુ બરિયા વરને વગિયા, હાણ ૧૭
 ધગી દુગડગી મોગી, ચોકી ન ખોગી, હારની જોડી, ચીચાડી,
 ગળુમધ મોટી, ધલી મોગી, માળા મોગી, રી લટી ૧૮

વડે દીપક રી જનાગા થઈ એવો જાન દર્શવાયો આ ચર્ચુયા તેના તેજ
 વડે વર કપોય સરોવરમાં આશા ભરેના એવા હમ નાશી આપના ર
 જા મતપમ કે તે જીવે કપોયે હમ છુદ્ધાનો ચીત્રનો કે દાગી જાનો હતો
 ૧૫ અધમમૃત ઈ -તે જાએ ધારણ કરેરી એરી જે રૂઝ લક્ષણ-શોભાનાર્ગ
 અને રસગા મસ્ત થએરી એરી જે વેમર (વાગી) તે અધર રૂપી અમૃત
 મા દૂળી જતી હતી, તો વેસર મધ્યેની સુધારું સેર (વાળીએ જાધેર
 જોાને તાર) અને પાસેની અહેરી-આહેરી (પારધી) જેની હતી-હમણી
 ઘેરીને પકડી રાખના હતી હસી મુક્તાકળની લેખી હોવાથી તેને આહે
 રી કહેરી છે ૧૬ શુ ધ -નેના આગા (કરી) માતળી જેવા અધર પ્રવાળ
 રંગમાં મળ્યા હતા કે રસની શોભાવમાન એરી રેખા થઈ હોય એમ લા
 ગતુ હતુ એવે તે જીના અધરની જોશા આપનાની માતળી, પ્રવાળ આ
 રમ્ય રમની રેખા જેવી હતી મોતેખા-તે ચતુર મોહનેખાનુ ચિમુક (હડપ
 ચી વચેનો જાહર ખાડો) હડપચી અને વદન સારા શોભાપુત્ર કરેના હતા
 ૧૭ તે અમુજ ધ -તે અમુજ-કમજ જેવુ અને રમચણ વદન કે જોતે મા
 રા કમ (શમે) જેવા મનસ્યમે (મરદને) ધારણ કરી રાખેતુ છે, તેવુ વ
 ળુન કમ્યું અર્થાત્ જે સ્ત્રીની રાખ જેની મદનપર કમજ જેવુ વદન હતુ
 તે રી શોભા વર્ણુ રી તે કમચીત્રમાં જે આજરણુ ધારણ કરેના હતા તે
 જે પોતાને રહેવાનુ હતામ રેઠણુ પમ કરેતુ હોવાથી, તે હવાળુ-હરવાગા થયા
 ૧૮ દુગડગી (જુ રચુવડ), ચીચાડી-મળે પાનસનો પગીદા દીગ મોની
 વડે જનાવેલો દાગીનો મોટી-મોટી-મોટી, મોગી મળે મેદુર ॥ ૧ ॥
 ગી ॥ પડીતરી-૧ડી પડી-૧ડી પડી, નમ થઈ જવુ

તે કામળ બૂલો, આપ્યા દુપણે, વેળે રૂપણે, ગિરિ મોટા,
 જે કરત કાપે, હાથે તાપે, નહિ મતાપે, આ રોડે ૧૯
 ડરી તેથી બાળા, ચોળી ધાગી, તદપિ અકારી, તે યાત્રી;
 જે મયૂર મરાળા, ધર્મ કરાળા, ડગલી બાળા, લજ્જતી ૨૦
 વૃશ્ચિને મૂકી, ગિરિશૃંગ દુકી, મૂંતા ચૂકી, સ્તન મેંતા;
 તેને ઉરાડી, નયને નાડી, કરચી કાંડી, રસ લેતા ૨૧
 ક્યુકી નીની, પડો રસનીની, સુખી ધર્મ શીળી, (પથ) દુખ દાતા;
 મદિ કૃશ અતિને, (રતિ) રમણ વિશે, રજૂળ કુચ દશે, પરતાતા ૨૨
 શાધારે રંગે, શુભ સેશે, મને કેશે, વિરહિ વળી,

૧૯ તે કામળ ધ—ને વેહેરના કામળ (સુંદર) બૂલો પણ દુપણમાં
 લાવી રૂપણે—ગાયથી મોટા ગિરિ વેહેરી નાખ્યો હોય તેમ ક્યું હતું ત-
 થાપિ જે કરત થઈ માપે છે તે તો હાથે તાપે એલે કાપનાર લાકડાને
 અને પોનાને તાપ ઉપાન કરે છે અર્થાત્ વેહેરાતુ એવું લાકડું અને કરવત
 બંને ગરમ થઈ જાય છે પરંતુ જે ઉપના ચરણમાં કરવતરૂપ કામળ બૂ-
 પણે ગિરિ વેહેરો દતો, તેથી તે એકેને (કરત કે વેહેરવાના પદાર્થને) આ-
 રોહો (માર-કાપ)થી કે સ્તાપ ઉપજતો નહોતો મતલબ કે તે સ્ત્રીએ જે
 દાગીના ધારણ કરેના હતા, તે આનતી વખત ગિરિશૃંગ જેવા સ્તનની
 વચ્ચે આપણાતા હતા, તેથી વેહેરાતા ગિરિ જેવો ભાવ દૃષ્ટિગોચર થતો હતો
 ૨૦-૨૧ ડરી ધ—ઉપર પ્રમાણે કરવતથી ગિરિ વેહેરતો જોઈ, તે સ્ત્રીએ
 તેને અટકાવવાને માટે ચોળી ધારણ કરી તથાપિ તે પણ અકારી—નહી
 પસંદ પડે તેથી ધર્મ કારણ કે તે ચોળીપર જે કરાળ—નિકાળ મોર અને
 મરાળ ચિતરેના કે બરેના હતા તેના વર્તનથી તે સ્ત્રી લજ્જત થઈ ડરના
 લાગી ડરવાનું કાળુ એવું જન્મ્યું કે, (૨૧) તે ચિત્રિત મયૂર અને હસના
 મુખમાં વૃશ્ચિક (વીંછી) અને મૂંતા (મોતી) હતા તેને ચૂકી દઈ તે ગિરિ-
 શૃંગ જેવા સ્તન લેના તેની પાસે ગયા તેને—તે રસ લેતા મરાળ અને
 મયૂરને નેત્રવડે પ્રહાર કરી ઉરાડી દીધા એટલું જ નહીં પણ હાથથી ક-
 સળીને પણ કાઢી નાખી ૨૨-૨૩ ક્યુકી ધ—કાઢી નાખેલી લીંબી કાચળી
 રસ વગરની (સ્તન સ્પર્શના રમ વગરની) વીંચી (સિયિય) બની તેથી
 તે શીળી—એવી જે સ્ત્રી તે મયૂરાદિકનો ત્રાસ ઓઠો થવાથી સુખી થઈ.
 પણ આખરે તો તે કાઢેલી ક્યુકી દુખામરજ નિવડી તે ક્યુકી રીતે કે

દયા ધરી ઝોવી, કંચુકી દેવી, લોભે સેવી, વાયુ ણળી. ૨૩

તે ધરી વનિતા, વેગે સરિતા, આહી હરિતા, ચિત્ત તણી;

તે સરિમાં ગળતી, ત્રિવેણી વળતી, કૃપણું હળતી, મગ્ન ણળી. ૨૪

નયનથી નીકળી, હઠળીવઠળી, જાતી મંકલી, મદનસર;

ત્યાં જતાં ચિરામી, નદી મા' નામી, મોહકરામી, નયનસર. ૨૫

હય ભુંજ અંબુજ, વર ભૂપણુ રચ, ધરિયાં સ્વસુજ, મુદ્દ સહી;

અંબુલિ મગફળી, જાતી ન કળી, મુદ્રિકા મળી, દિપી રહી. ૨૬

તે ઝીની દેડ ધણી કૃશ હતી, અને રતિ વખતે (સંભોગ સમયે) રમણ હરવાનાં એવાં જે કૃશ તે વિશેષ સ્થૂળ દેખાતાં, તેથી ગગનમાં તેનું રૂપ જોતા એવા જે દેવ તે ખેડતા હતા. અને વિચાર કરતાહતા, કે, મોટાં એવાં રતન જે તે ઝીની કટિ ધણી કૃશ છે, તો શા આધારે ગુરુત્વનું (જોળનું) સહન કરી શકશે. અને જે તેનાથી સહન નહિ થાય તો તે બિરહિણી (શ્રદ્ધિને મગવાના વિરહવાળી) કોને કહેશે. એવી દયા લાવીને દેવતા પૈકી ગળવાન વાયુએ કંચુકી દેવી-કાંચળી આપવાનો વિચાર દબો. પરંતુ ખરી રીતે જોતાં વાયુનો વિચાર દયા લાવવાનો નહોતો. પણ તે કંચુકી સાથે મિશ્ર થઈ સ્પર્શ સુખ લેવાનો ધરાદો હતો, તેથી લોભ વડે તેનું સેવન કર્યું. ૨૪ તે ધરી ક્ષેત્ર—તે વાયુએ આપણી આપેલી કંચુકી ચિત્તને હરનારી એવી વનિતાએ ધારણ કરી, સરિતાને વેગે આલંબી સાગી. તે વેગ રૂપી સરિતામાં ઉદરપરની ત્રિવેણીરૂપ ત્રિવેણી મળી ગઈ. એટલુંજ નહિ પણ મગ્ન થઈ તે નામિરૂપી કૃપા સાથે વેગવાળી સરિતાએ અને ત્રિવેણીએ સંગ કરી દીધો. મતસર કે તે ઝીનો આલવાનો વેગ નદી જેવો ઉતાવળો, તેને પેટ સુંદર ત્રિંગાં તથા કૃપાના આકાર જેવી નાભિ, શોભિ રણાં હતાં. ૨૫ નયનથી—પાછળ જે વેગરૂપી નદી જણાવી તેનું મૂળ નયનમાં હતું. અર્થાત્ તે નયનમાંથી નીકળી હઠળીવઠળી—શિષિય વિગર ધએલી અને મક્રાતો મનદસરે (મુદ્રરથને) જાતી હતી. એટલુંજ નહીં પણ પળા મોટા નામવાળી જે મોહ કરનારી નદી તે નયનસર-વડે ત્યાંજ (મદનસર પાસે) વિરામ પામી—સમી ગઈ. તાત્પર્ય કે તે ઉતાવળી જાતી એવી ઝીની નજર રૂપ સંસારના નીચતા ભાગ પર પડતી હતી. ૨૬ હય ક્ષેત્ર—તેના એ હાથ કમળ જેવા હતા તેણે, પેતાની મ-રુપ પ્રમાણે મુદ્—આનંદપુષ્પ કમળ મુંઝાર ધારણ કરેલા હતા.

ધન કંકણ ચૂડી, ખાકે રૂડી, (ગર) વળગે હડી, એવી ધન;
 બાંધુ બધ મુક્તા, હાર સચ્ચુક્તા, ઝુકતા ઝુકતા, ચિત્તહરી. ૨૭
 તે વર તનુ ધારી, અમાકારી, અંધા સારી, કેળ જસી;
 કળાવેલી શી કળા, શબ્દ બહુ મળ્યા, દટિમેખળા, વરાંગ લડી. ૨૮
 (તે) રવ કિંકિણી મળેનાં, (પદ) ધુધર બળેનાં, નૃત્યમાં હળેનાં, શબ્દ શુધ્ધી;
 પાદાંગુલિ પેઠી, નૃપુર જેઠી, કૈડા કેરી, રમણ રમી. ૨૯
 સજ્જ કાંઠી કદલાં, દીસે ભક્ષાં, આલે ન વધ્યાં, ચતુર મણિ;
 એ વિધિ આખા, દરરથે આખા, લાવણ્ય લાભા, દિમે ધણી. ૩૦
 શું મારનીમૂરતી, સુધામૂરતી, રતિની પૂરતી, આવી બની;
 કે વિધુત બાળા, રમા રસાળા, માધ્યની માળા, વાન તણી. ૩૧

૨૭ સચ્ચુક્તા—ચુકિતવાળા; જોડાઈ ગયેલા. ચિત્ત હરી—ચિત્તને હણી
 કરે એવા. ૨૮ તે વર ઈ:—ઉપર જણાવેલા ઉત્તમ તનુને ધારણ કરના-
 રી એ જાગે તે કેળના યાંમજા જેવી હતી કળાવતી—કેલ—મણિકા તેની
 કળા કળાવતી જેવી હતી. તેની સાથે આમૃતપણુના અને દટિ મેખળા (કડના
 કદારા) ના શબ્દ વરાંગે લશી—ગોળી રલા હતા. ૨૯ તે રવ ઈ:—ઉપર
 જણાવેલો એવો શુધ્ધિ—પવિત્ર શબ્દ કિંકિણી—ધુધરોઓમા મળી જતો
 હતો. તેમ તેની સાથે પમના ધુધરાનો શબ્દ પણ બળેના હતા, તેથી જા-
 હો યતા નૃત્યમાં તે રવ હળી જતો હોય એમ લાગતુ હતુ. પગની આગ-
 લીએ નૂપર, જેઠી—જેવર (પગે પેરવાનું સોના મોતીનું ધરણું) કૈડા (પ-
 ગની છેડી આંગળીએ પેરવાની આમળાદાર વીંટીઓ) કેરી (કરીના આ-
 કારનાં પૂત) રમતાં રમી ઉપજે એવા પેઢેયાં હતાં. ૩૦ સજ્જ—તે ચતુર
 શિરોમણિ કદાં કાંઠી પેઢેયાંથી સારી દેખાતી હતી, તથાપિ એ બધે આમૃ-
 તપણુનો બાર ધર્યાં હતાં, તે વહી (વંકાયલા જેવી) આવતી નહોતી. મતલબ
 કે ધણી દાગીના પેઢેયાં છતાં તેની ચાલ મજેની હતી. એ પ્રમાણે તેની ધણી
 આખા—કાંતિ તથા લાવણ્યતાનો લાભ દર્શવે—દેખીને જોનાર આખા થઈ
 જતા હતા. ૩૧ તે સ્ત્રી મારની મૂર્તિ (કામદેવની પ્રતિમા), સુધામૂરતી (અમૃ-
 તની સીકલ) અથવા રતિની પૂરતી (કામદેવની સ્ત્રીની મદદગાર) જેવી બ-
 ની તે વનગાં આવી. વળી કહે છે કે તે સ્ત્રીનાવાન-સરીરની રોમા વિધુક્તા
 (નિર્જળી) જેવી, રમણી રમા (લક્ષ્મી) જેવી કે માધ્યની (પુષ્પની) માળા
 જેવી હતી, તે નક્કી થઈ શકતુ નહોતું.

એવી વર રૂપા, જામ અનુપા, મોહની રૂપા, મુનિ પાસે;
જામ શરણું સાથે, ન લરકર માયે, ત્યમ સૌ થાયે, જે વાંસે. ૩૨
એ વિધિ વામા, વિતનું ધામા, સુંદર સ્વામા, જાતી દર્શી;
તે દર્શી પાંશરી, નવી સાંતરી, રવિ આંતરી, કથયું કવિ. ૩૩

વંદન.

રવિજ્યોતિ જેણે આંતરી, તેને કવિ કથે કથી રે;
શું વેલ જાણે હેમની, ચાલી કુંદનમાં ધસી રે. ૩૪

કડવું ૧૨ મું રાગે ઠાહુરા.

વિભાંડકવન વામા આવી, ચતુરા અપજાકાર;
દોષ રોકે ઉમા લક્ષ્મી, તેમ યયુ અવિધાર. ૧
બનદેવતા અંગઈ સહુ, જૂલી ખાસન ખાન;
ટગમગ જૂએ વરાંગીને, કે થાય સગાધાન. ૨
મૂળ માદાત્મ્ય મુનિ ઠેર, (યયાં) ફૂર પ્રાણી બાહ;
વળિ રામા રૂપ પાશમાં, (દર્શી) તદાકાર કેવલ્ય. ૩
તેને જોતી ચાલતી, કરતી અંકિત ખેલ;

૩૨ એવી ઇ:—એવી સુંદર રૂપ વાળી અનુપા કે જેને બીજાની ઉપ-
માં ન આપી શકાય એવી; તથા મોહના રૂપા જેવી, મુનિની પાસે આવી. તે
વંખતે જેમ દોષ શરણી સાથે જનું લરકર માય નહિ, તેમ તે બીની વાંસે—
પાછળ સર્વે દોષ જવા લાગ્યું. ૩૩ એઈ:—એવી રીતે વિતનુધામા—કામદેવના
ધર જેવી સુંદર સ્ત્રી જવા લાગી. તે પાંશરી ધધ નવી સાંતરી એટલે બીજી
વારકી, આશ્રમ પાસે આવેલો હોવાથી કાકમાક કરી તેવાર થઈ. તેણે પાત-
ના તેજવડે રવિની જ્યોતિને પંચ આંતરેલી હતી. તે પછી તેને કવિ કથી
રીતે કથી શકે. અતઃજ કે તે કવિથી પણ વર્ણી શકાય એવી નહોતી. ૩૪
શું વેલ ઇ:—જતી એવી સ્ત્રી જાણે સોનાની વેલ કુંદનમાં—કથી જાતના
સોનામાં ધસીને મળવા જતી હોય, તેમ જતી હતી. અર્થાત્ તે હેમની
વેલ જેવી મોહલેખા કુંદન રૂપ સુગીઝવિને મળવા જતી હતી. ૨
ખાસન—ખાણવાનું—રોકવાનું. યાય સગાધાન—મનનું સગાધાન યાય
કે આ રોકવા લાયક નથી. ૩ કેવલ્ય—અજરૂપ, મોહ. ૪ અંકિત—પગનાં
ચિન્હવાળી પૃથ્વીની (ખેલ) રજને કરતી હતી. એટલુંજ નહીં પણ અવનિ
પૃથ્વી પણ તેના પગના સ્પર્શને ઇચ્છતી હતી; તેથી ચાલનાં

અવનિ છન્દે પાદ વગિવગિ, (યાય) પૂર્વનેદની તેદ. ૪
 સતુળી રયામા સર્વ જોતી, વ્યાધ વર વિહાર;
 (કા) પચાનન પડ્યો પ્રોદો, (તેના) મુખ મૃગ મારે મારા પ
 (તેના) દંત ગચ્છું દીસતું, મૃગાન સાણું ત્યાંય;
 અન્ન-આવી-લાન મારે, પડ્યો પચાનન જ્યાંય. ૬
 વ્યાધ વર સન્મુખ ઘર્ષ, વાજ વટે અપાર;
 નકુલ ન પડે નાગને, મૂલક રદ મઝાર. ૭
 વાન-વાળ કાપે કર થાપે, ઉદર ગિજાડી પાસ;
 ત્યાં ફરે હોવા ડોલતા, ન સિયાણાના ત્રાસ. ૮
 ઉલૂક વાયસ એક સંધી, ઘર્ષ રમે રમ્ય વૃંદ;
 નકિ ભેદ ભોગી મૃગ ત્યાં, સ્નાને મન આનંદ. ૯
 કો શુક પડ્યા ઝગ્ પશુ, વળી સાગરને અથર્વ;
 કૃષ્ણ શુકલ યુવપાડી, ધરી શિક્ષા તજી ગર્વ. ૧૦
 સંહિતા શીખી સારિકા, (જેમાં) સ્તોત્ર સંમદ મુખ્ય;
 પ્રાજ્ઞણ પકી કરે પ્રાર્થના, શુભો બની રૂપ. ૧૧
 (કા) વાયસપડિત બોલતા, છે સંહિતા પ્રાચીન;

માવતાં પાળી રહેવી એવી જે રજ તે તેની (ભીની) પૂર્વ—આગળ થતી
 હતી. ૬ શુગલ—શિયાળ. ૭ વાજ—ધોડો. નકુલ—નોળ. મૂલક—ઉદર.
 રદ—દાંત. મઝાર—ગિજાડી. ૮ વાનવાળ છ—ત્યાં ગિજાડીની પાસે ફરતા
 એવા ઉદર તેના શરીરના વાળ કાપતા હતા. એટલુંજ નહીં પણ તેના
 માથાપર હાથ પણ મૂકતા હતા. ૯ ઉલૂક—ધુવડ. વાયસ—કાગડો.
 વૃંદ—ટોળામાં. ૧૦ કો શુક ઈ—કોઈ પોષ્ટ ઝગ્-ઝગવેદ, પશુ—પશુ-
 વેદ, સામ—સામવેદ અને અથર્વ—અથર્વવેદ બધાના હતા. તેમ કૃષ્ણ
 અને શુકલ યુવ એટલે જે યજુર્વેદના કૃષ્ણયજુષ અને શુકલયજુષ એવા
 બે ભેદ છે તેનોજ પાદ શિક્ષાનો ગર્વ તજી કરતા હતા. ૧૧ સંહિતામાં
 સ્તોત્રનો સંમદ હોય છે. તેથી સારિકા સ્તોત્ર શીખી એમ કહેવું છે.
 પ્રાજ્ઞણ—એક વેદના પેટામાં સંહિતા અને પ્રાજ્ઞણ એવા બે ભાગ
 હોય છે તે. જેમ સંહિતામાં સ્તોત્રનો સંમદ હોય છે, તેમ પ્રા-
 જ્ઞણમાં વેદના અર્થ, મંત્રવિયોગ, કારણ, અર્થવાદ, વિનિ વગેરે હોય
 છે. ૧૨-૧૩ તે વનના ઉલૂક સંહિતા અને પ્રજ્ઞણ વગર જે વેદના અટક

ઉલ્લેખ જાણે આપકે અધ્યાય, મંડલી ન અર્થગીન. ૧૨

અનુવાક સુકંતને મંત્ર પદતા, લટતા તંત્રે જાણુ;

વાજસનેય વખાણુતા, બકપંડિત નિરવાણુ. ૧૩

કેમ વિશેષણુ પરં કીધાં, જેમ વાદગીકિ ગદાભાગ;

(ત્યગ) બકપંડિત ધ્યાનસ્થ બેઠો, (જેના) તળાંસે મીન-યાગ । ૧૪

અકના ઉપનિષદ બોલે, કોકિલા ઉપવેદ;

આયુર્વેદ શીખ્યાં સર્વકો, લહે રોગના બેદ. ૧૫

ધનુર્વેદ પદિયા ગજગારિ, સુન્તામુન્તાના ભાગ;

પિક દાદુર કેકિ પદિયાં, ગાંધર્વવેદ ગદાભાગ. ૧૬

પદાંગ શીખ્યા શુદ્ધા, શિશ્ના મરણ પ્રમાણુ;

કલ્પ શીખ્યા કોક પક્ષી, શ્રોત ગૃણને જાણુ. ૧૭

અધ્યાય, મંડલી, અનુવાક, સુકંત અને મંત્ર વગેરે ભાગછે તે બાણુતા; અને કહે-
તા કે તે અર્થગીન—નેવીન નથી. કેટલાક તો તંત્ર વિદ્યાધીજ વાદ વિવાદ કરી
લટતા હતા. વાજસનેય-ધોળામણુપ. ૧૪ જેમ ગદાભાગ એવા વાદગીકિએ
પૂર્વાશ્રમના નદારાં વિશેષજો ત્યાગ કર્યા હતાં તેમ તે વનના બકપંડિઓએ પણ
કરેલું હતું. ૧૫ ઉપનિષદ-સંહિતા અને આરણ્યકમાંથી યથેસા મંત્ર. ઉપવેદ
—આયુર્વેદ, ધનુર્વેદ, ગાંધર્વવેદ અને સ્થાપત્યવેદ. એટલે ઉપવેદ પંચ વેદની આક
આર છે. આયુર્વેદ—એમાં રોગાદિ જન્મ અને દુઃખ નિર્વાણાદિ ઔષધોતથા
ચિકિત્સા શાસ્ત્રોનો સમાવેશ કરેલો છે. તે સર્વ પ્રાણી, વનમાં શીખેલાં
હતાં. ગતલગ કે પક્ષીવર્ગ માંડોમાંડે ઔષધોપચાર કરી લે તેવાં હતાં.
૧૬ ધનુર્વેદ—એના કર્તા વિશ્વામિત્ર કહેવાય છે. એમાં આયુદ્ધ અને સેના
—નિરૂપણ કરેલું છે. તે તો તે વનના ગજગારિ એટલે સિંહજ શીખેલા
હતા. તાત્પર્ય કે જે કદી દોષ શીખરી શીખર રમવા આવે તો તેનાં દં
પિચારથી કેમ બચી જતું. તે ત્યાંના સિંહ જાણુતા હતા. સુન્તામુન્તા, બરહી-
વગેરેથી બચવાની વિદ્યા. ધનુર્વેદના ચારભાગ કરેલાં છે, જેવા કે, મુન્તા, અમુન્તા,
મુન્તામુન્તા, અને ચંત્રામુન્તા, તેમાંનો એક ભાગ. પિક—દાદુર. દાદુર—દેડકો. ગાં-
ધર્વ વેદ—એના પ્રકટ કત્તો બરત કહેવાય છે. એમાં સ્વર, તાત્ર, મંત્રરતા, ગી-
ત, વૃત્ત, વાદ કલ્પાદિનું નિરૂપણ કરેલું છે. ૧૭ પદાંગ—વેદનાં ૭ અંગ છે
તેને ખટ ઈગળ પણ કહે છે. એમાં શિશ્ના, કલ્પ, વ્યાકરણ, નિરૂત્ત, હંદ
અને જ્યોતિષ એ ૭ શાસ્ત્રોનો સમાવેશ યથેસા છે. શુદ્ધા—દૃઢ—જંગલી માં-

ત્યાં કોક કાગર બોલતી, નિરંતરું ધરી માન;	
બોલતા વ્યાકરણ સકરા, ન અશુદ્ધ અનુમાન.	૧૮
હંદરાંત્ર કલિંગ શીખ્યા, સ્વતંત્રતા સુઅંગ;	
જ્યોતિષપાઠક આતકા, ચક્રાર (ખટ) શાસ્ત્ર મુરંગ.	૧૯
ખનિયા પુરાણી બુવણુવા, સુસ્વરે બાળે માન;	
ઉપપુરાણુ ને પુરાણુતું, મેળવે બહુ માન.	૨૦
વાગોક્ત શીખી રમૃતિ સારી, ધરી પૂર્વેનુ ધ્યાન;	
દે' તજશે સ્વામી સેવા, (તે) લટકે હંધે વાન.	૨૧
એમ શાસ્ત્ર કેરું અધ્યત્ની, વન પશુ પક્ષી સર્વ;	
વિશેષ દર્શો એટલું જો, (સા) કાગ કોધ વર્જિત ગર્વ.	૨૨
નહીં બેંદ નર નાની તણો, ક્યાયી મૈયુનમાન;	
દેદ દમન કરી રહેતું, ગણુવાં સર્વ સમાન.	૨૩
આનંદ ઉદધિ માંય ના'વુ, ધરવુ શુંગી ધ્યાન;	
એ વિધ વનચર નિહાળી, બૂંદી બામની માન.	૨૪

દક્ષા વગરના પોપટ. શિક્ષા-એ વાણી કૃત કહેવાય છે. એમાં મુખ્યત્વે કરીને વેદ બજાવનારો વિચાર દર્શાવેલો છે. મરાળ-દસ. ૬૬૫-સૂત્ર. એ કાવ્યાપન અને આ-શ્વનાપનાદિ મુનિ કૃત છે. એનાથી વેદ બોધિત કર્મના અનુષ્ઠાનની રીત બજાવનામાં આવે છે. કોક-અકવાક પક્ષી. શ્રોત અને શૃણ એ સૂત્રના બે પ્રકાર છે. ૧૮ નિરંતર-એમાં સંજ્ઞાગોષ્ઠક દોરા, કદિન શબ્દોની વ્યાખ્યા અને વેદના અપ્રસિદ્ધ શબ્દોના અર્થ આપેલા છે. સકરા-ખાજ. ૧૯ હંદરાંત્ર-પિંગળ. કલિંગ-એ પક્ષી સિંહના દાંતમાં વળગી રહેલા માંસને નિહર-પણે મેળવી પોતાનું શુભિત ચલવે છે. ખટ શાસ્ત્ર-(દારમાળા જૂઓ). ૨૦ ઉપપુરાણુ-જેમ પુરાણ આરાદ'છે (જૂઓ રાગુપત્ર) તેમ ઉપપુરાણુ પણ આરાદ છે. જેવાં કે:-લઘુકાલિકા, જૃહકાલિકા, પરાશર, સિંદ, નારદ, સનાકમાર, સાર, દુર્વાસ, કપિલ, માનવ, વિષ્ણુધર્મોત્તર, શૈવધર્મ. માહેશ્વર, નેદી, કુમાર, ઔપાસ, દેવી અને વરણુ પુરાણુ. ૨૧ રમૃતિ-એને ધર્મશાસ્ત્ર કહે છે. રમૃતિઓ ધણી છે, અને તે યાગવદન્ય આદિક ધણા ઝડપિઓએ કરેલી છે. તે તો ત્યાં વાગોક્ત શીખેલી હતી. એટલુંજ નહીં પણ તે કહેતી કે, જે સ્વામી સેવા તજશે તે અમારી પેઠે હવે મરતકે લટકશે.

(જે) વન તણાં જંતુ ન જાણે, સંગે તે શું થાય !
 (તે) કંઈ પેર મુનિ ચળે હુંથી, રખે વચન મુજ જાય. ૨૫
 (એમ) હવે વિમરી હરિવદની, ગઈ મુનિમંદિર જ્યાંય;
 અનિસોડી આશ્ચર્ય પામી, શોભા મનહર ત્યાંય. ૨૬

વસણુ.

મનહર શોભા મુનિમંદિર, જોઈ જીવતી જાંખી થઈ રે;
 સ્વર્ગ મૃત્યુ પાતાળમાં કંઈ, તેવી શોભા નવ લહી રે. ૨૭

કડવું ૧૩ મું રાગ માઝની ચાલ.

નારી મૂકી બીજી વાટ, આવી મુનિ જહી;
 જોઈ શોભા નંદનવન, તે ક્યમ પાર્શ્વે કડી. ૧
 નદી-તટ ઉપર પાવન, મુનિમંદિર છે;
 ત્રય તરફે તરે રૂણદ્રુપ, અતિ સુંદિર છે. ૨
 માલતી મલ્લિકા-મંદિર, ચાર ચાર મંજે;
 જુઈ જાઈ ગુણસી જ્યાંય, ધણી મગમગે; ૩
 કદળી કેતકી કરાં વન, કણેર પૂલી ધણી;
 રમ્ય તડાગની ગાંધ, શોભા જગજગં બની. ૪
 પદ્મ પદ્મિની આરપર જોઈ, મગવાને તરસે;
 તદપિ સંતાડેશે સ્વામ, જોઈ કંઈ નવ હરસે. ૫
 મહા ક્રોધી થઈ તન માંધ, કર પ્રપુલ્લ કરે;
 જ્યમ સહસ્રરશ્મિ સૂર્ય, સ્વકર ક્રોધી ધરે. ૬

૧ જોઈ શોભા ઈ:—તે ઊભે દેવતા નંદનવન જેવી ત્યાં શોભા જો-
 ણ, તેનું વર્ણન કરીને, કવિ કહે છે કે, હું કંઈ પેરે કહી શકું. ૩ માલ-
 તી-મોગરો. મલ્લિકા-મંદિર—ચળેલીનાં ઘર. (માંડવા). મગ—તરફ—જા-
 જુએ. ૪ કેતકી—કેવડો. જલજ—કમળ. ૫-૬-૭ પદ્મ-કમળ અને
 પદ્મિની-કમલિની (રાત્રીનાં) તરસા-તણસા કરનાં, હતાં, તેમને પ્રમાણ ધ-
 યાથી વિરોધ ભાગવાનો સમય આવેશે, હોનો; તદપિ કમલિનીએ હરમાં
 અંગર રૂપી સ્વામી સંતાડી રાખેશે હોવાથી, કંઈ-કમળ (વ્યભિચાર દોષ-
 ને લીધે) રૂપી (કમલિનીનો) સ્વામી ખુશી થતો નહોતો, એટલુંજ ન-
 દિ પણ ક્રોધાવગ્રાન થઈ તેણે (પોતાના) કર (પાંખડિયા) ફેલાવી તે કાની

- તેથી ડરી કમવિ(તી) અપાર, ધીમે (ધીમે) શીર ઉંચકે;
જેમ કોપી જોઈ સ્વાગ, મુંઝરી મન ચલે. ૭
- કે ધવસ સ્વરૂપા નાર, યહ છે ધણી વિના;
તે સિધિજને યહ નાન, જ્યમ જળ નિષ્ક મીના. ૮
- તેના સરોવરની ચોખાસ, ગુનાગ લે'કના;
પૂરે દિવાકરને જોઈ, ધણા બે'કના. ૯
- પૂવતી કળીઓ દેરા રવ, યાવ કટારે;
તેથી ડરતી તરણી અપાર, કુન્ને કુમ ધટે ! ૧૦
- આવી કલ્પવૃક્ષની ઝાળ, આડી કંઈ અનિરો;
અશોક લોખી યહ ધરે ચીર, રામા બરતી રીમે. ૧૧
- રાવળ, લેંગ રૂઝો લાવ, કળે વધાવતી;
દાડિમિ રદ ઈંધાએ ઉર, ચીરી જતાવતી. ૧૨
- નાગિકેરી કે' તન્મ ગર્વ, દષ્ટિ ઉધ્વ કરી;

પેકે કે:-જેમ સદસરસિમં (કિરણ) વાળો સૂર્ય સ્વકર—પોતાનાં કિરણો કો-
માયમાન થઈ ધરે—ધારણ કરે તેમ લાગતું હતું. ઉપર પ્રમાણે કમ-
ળને કોધાયમાન જોઈ તેની આ ધણી ડરી જતી હતી. તેથી તે ધીમે
ધીમે પોતાનું માથું ઉંચકતી વખત જેમ કોધાયમાન રાખીને જોઈ સારી
ઝીનું મન ચળી જાય; અને તે જેથી દેખાય, તેની કમસિની દેખાતી હતી.
તાત્પર્ય કે તે વખતે હજાર પાંખડીનાં કમળ ખીલ્યાં હતાં, અને સૂર્યને ઉ-
ગવાની તૈયારી હોવાથી કમસિનિ બધ થયેલા ભૂંગોને મુકન કરી ખીલવાની
શક્તિઆતમાં આવેલી હતી. ૮ ધવસ સ્વરૂપાનાર—પોષણી. ધણી—અદ. મી-
ના—મીન—માન્ડલી. ૯ દિવાકર—સૂર્ય. ગુનાગ સૂર્ય વિહારી ન હોવા છતાં
પ્રાનઃકાળે પ્રણાંખડાં પુષ્પો ખીલે છે, તેથી 'પૂરે દિવાકરને જોઈ' લખેલું છે. ૧૦
રવ—શબ્દ. કુમ ધટે—ચક્ર જોડા રંગને—છાતીએ, ગુલાબની ખીલતી એવી
કળીઓના રવ—શબ્દથી કુચવા લાગી. ૧૧ કલ્પવૃક્ષ—આંબો. ૧૨ રદ—દોત.
દાડિમિ તે ઝીના દાંત જેવા પોતાનાં નિષાં દોચાથી તેના દાંતની છર્ષી ક-
રતી હોય તેમ પોતાનું પેટ ચીરી (નિષાં) જતાવતી હતી. મત ૧૧ કે ત્યાં
પક્ષ થયેલાં યજ્ઞાં દાડિમ ગીરાર્થ રંગાં હતાં ૧૩ નાગિકેરી કે:-ચળી તે
ઝીને નાગિકેરી—નાદાંએની કહેતી હતી કે, છગી દષ્ટિ કરી છ તારો ગર્વ
છાડિ દે. કારણ કે જે તારાં બે રતન છે, અને તેનોગ છ ગર્વ કરેજે, પરતુ

- ઘુજ દય શાં છે હું પાસ, (અનેક) જો તું ચિત્ત ધરી. ૧૩
 એ આદિ વર તનુ અનેક, તે વન રાજતાં;
 ગયાં રંભા રાણી ત્યાં, સ્વરૂપે સાજતાં. ૧૪
 જોઈ પર્ણકુટી પાવન, જાળા અધર-હસે;
 ક્રાક્ષ-વેલિયે વિંદયા અશોક, તેથી ક્રોધ વસે. ૧૫
 અન્ય લતાએ આશ્રય લીધ, તેણે રડી લસે;
 રંભા ઈર્ષ્યાએ કાઢી ચક્ષ, તોડી (તેનાં) તનુ કસે. ૧૬
 મધુમાલતી ગા'લતી તલિ, સહકારને વળગી;
 હુમે ક્રુમે હુમખાંવ, યાયે (પતિથી) નવ જાળગી. ૧૭
 એ વિધે (દંપતિયે) નારી કરી, ઋષીશ્વર રહેવાં;
 તે મદી મદુર્ગા સુગને, ન કા સમર્થ કહેવા. ૧૮
 આશ પાશે પ્રકી જ્યાં, સ્ફટિકની શીળા;
 તે પર ક્રોડ્યાં ફળ અવધ્ય, નિરખતી મહિલા. ૧૯
 જોઈ રૂપ ચકિત થાય, પર્ણકુટીનાં પક્ષી;
 પરભૂત કલ ઉચ્ચરી મણ, (કર્ષે) ગુંજ રવ મદ મક્ષી. ૨૦
 ભૂંગ ભૂંગી મદમરતે, બં બં સંજ્ઞ બાળે;
 સારિકા શાણી ટોકે ત્યાં, વળી વળી ક્રોધ દાળે. ૨૧
 ખળડદાર જાતું નહિ, કીર કંચુકી બજુતા !
 મત-મધૂર નૃત્યને મૂકી, જાય કમલાં મજુતા. ૨૨

• મારી પાસે તો જો તું ચિત્ત ધરીને જોઈશ તો એવાં અનેક છે. તાત્પર્ય કે
 'ત્યાં નારીઓની ધણી નારિયણે લાગેલાં હતાં. ૧૪ એ આદિ ઇ:— એ
 વગર સારાં શરીર જેવાં શોભાવમાન ધણી જ્યો દીપી રહ્યાં હતાં. ૧૫
 તેણે—તેણે તે (લતા) રડી લસે—શોભતી હતી. કસે—ખેંચે. ૧૮ એ વિ-
 • ધિ—ઉપર જખ્ખાવેલી રીતે લતાઓએ અને જ્યોએ એક મદી (પર્ણકુટી)
 રૂપી સ્ત્રીને સુમન-પુષ્પોવડે મદી—આગ્રહાદિ લીધી હતી. તેની શોભાનું વ-
 ધૂન કરવાને ક્રોધ પણ સમર્થ નહોતું. મતલબ કે ઋષિજીની પર્ણકુટી લ-
 તાઓ અને પુષ્પોથી દંકાએલી હતી. ૧૯ સ્ફટિક—એક જાતનો મણિ. અ-
 વધ્ય—ન ફાડવા લાયક. ૨૦ પરભૂત—ક્રોધવ. કલ—અસ્પષ્ટ. ૨૧ ભૂંગ
 ભૂંગી—મમશે ભમરી. બં બં—તેમનો ગુંજરવનાદ. ૨૨ કંચુકી—ચોળદર.

દેખ દાવથી આવત, અવળાને સવળી;	
ત્યાં ચક્રવાટી તજી પ્રીત, કહેતી રેની ખળી.	૨૩
આવે ધાતો ત્યાં ચક્રવાક, (જે) ત્વરિત ગતિયો;	
મેટો કપિવર આવી આડ, કરે ગત ગતિયો.	૨૪
માતંગ મૂકી જળ ખેન, આવી ઉભા રહ્યા;	
ગલિન મટે સુવામીત દેહ, તેણે મદ સહ્યા.	૨૫
વારવા આખ્યાં પ્રાણી જોઈ, તે સૌ મો' પાખ્યાં;	
રૂપ જોઈ રસાણુ રમ્ય, મન માંહી વિરાખ્યાં.	૨૬
બાળી પેઠી બળશુ ત્યાંય, લતા અરૂપર તોડી;	
મદિર(માં) મધ માનીતી નાર, મદંતર માન મોડી.	૨૭

વલ્લભુ.

મોડી મદંતર માન માનની, ગઈ બ્યાં મુનિ વાસરે;	
અચાત નાયક તણી ગતિ તો, કહે કવિના દામરે.	૨૮

કલ્પુ' ૧૪ મું રાગ સામેરીની આસ લેહુકતી.

મધ બાળા મદિરમાં મા'લતી રે, વર તનુ તાપસ બાળતી રે;	
પ્રાતઃકર્મ કરીને મદામુનિ રે, આવી વાયા અવિચ્છિન તે સુણી રે.	૧
જોઈ રૂપ રમા રસમાતી રે, યજ્ઞ કામાતુર લલ્લમતી રે;	
જટામૂઠ શકર શીર રાજે રે, શુંમ જટામું અધિક્ વિરાજે રે.	૨
રયામ કેશ કલાપને જોઈ રે, વગંગી વનિતા મોડી રે;	
વિરાજ બાગમાં ત્રિપુરુ તાપસુ રે, મધ્યે સૂગ શશિભ્યોત માન્યુ રે !	૩
શુચ શરાસનની તોલે રે, (માંહી) બધાં દૃષ્ટિ-શર અમોતે રે;	
રૂડી અણીઆળી છે આંખી રે, તે ક્યમ જાય હુધી બાંખી રે.	૪
નાસિકા શું ત્રેણી ધાર રે, અધર પ્રવાણી અવિધાર રે;	

૨૪ કપિવર-મોટો વાનર. ૨૫ ગલિત-ગળેલો. જહાર નીકળી રેલા ઉતરેલા તે. ૨૬ મદંતર-પુરુષના નામવાળાં જે તર આડાં આવતાં હતાં તેમનું માન મૂકાવી (તેને બાંગી નાખી) તે સૌ મુનિના મદિરમાં ગઈ. ૨૮ અચાત નાયક-કામશાસ્ત્રના બેદ નહિ જાણનાર એવો અજ્ઞાન નાયક:- (અરુપ સૂગ.) ૨ જટામૂઠ-જટાનો બનાવેલો જે સુકુટ રૂપ આકારતે ૩ શશિભ્યોત માન્યુ-તણુ સોરનુ તિવક કરેલું હતું તેની વચ્ચે જે શીંગડુ હતું તે મંદમાત્રી જોને જેણે જણાવુ હતું.

મૂંઝાઈ ફૂંટા પઢન અનિચોડી રે, જાણ રમા પણ મોહો રોડી રે. ૫
 આર ચિત્તુ મ્પેન રમાજ રે, શીય શા ઠલું મોહો ચાગ રે,
 શીના શખ તી જોની મોગી રે, તેણે ધરી રૂઢાણ ન જોગી રે ૬
 હૈય પર પડિયા બે ભાગ રે, (ચાલી) જળ લેરી સા મુદાગ રે,
 તે પર હગી રવાટી રસીલી રે, (ધુ) કચન શીખા પર વેલી ખીતી રે ૭
 હાથ પા પડી બૂગ રેખા રે, (જાલો) વિવેશી વેરી મારી મેખા રે,
 કાંઈ કુજે રથૂવ હાંધે ધાર્યુ રે, અંધે જાગિગદે રકથ નિચાડ રે ૮
 કલિનતા વૃષભ કંધ લગ્નને રે, શિશાગ દડે નિપુણ વાગવે રે,
 પચમુખી થય અસ્તો વ્યમ્ન રે, કૂળી નીચેતો જોઈ દમ્ત રે
 સોખી રહી કાંઠે ટોડરગાળ રે, જાપાઈ મ્પક મર નિગાળ રે,
 રથૂગ રમા તી જવા રાજે રે, પટ મુટપ પર પડ્યા રાને રે ૧૦
 રતિરમણ શી પગની પીડી રે, (તેજો) રત્ન કમળ સા પગ વીડી રે,
 જોયો વર તડ મીગા દરેતો રે, જોસાણ મીવનનુ દરેતો રે ૧૧
 વિરોધ વનિના વર વાન રે, પડી મોડ કુપે બૂલી વાન રે,

૫ મોહો-મોહથી ૬ જોટી-જરી આ । જોટી રૂઢાણ થાય છે માટે
 'ધરી ન જોગી' એમ લખ્યું છે ૭ હાથ પર-—અસ્થિરમુગ ઉપરી આ-
 વેણુ હૈય જળની (મુદાગ) સાગી અને ચાલી સેર જેણુ બે ભાગમા જ-
 ખાતું હતુ એટલુ નહીં પણ તેનાપર રસમગી (કમગી) રવાટી ડબી હતી,
 તે જાલો કચન નીજા ઉપર વેળી પ્રકુલિતન ચર્ક દોષ એમ લાગતુ હતુ
 ૮ તે ॥ પેટપર બૂગદંડ ની રવાગી ની લાજીર પડેલી હતી, તે જાલો પેટ પગની
 ની નીચેવેટરી મેખા મારી દોષ જોયો બાવ દૃષ્ટિએ મર થયો રહ્યો—૧૦—મૂ-
 ખીના ખમાએ જલિનદ—જળાનજગદના ખમાએ મ. કમગા ત પચમે તે ॥
 ખગા ખગાન ખગદના જોયા દોષ ૬ કલિન ૬—નેના ખગા ની કલિનના
 ખગદની ખાપની દૃષ્ટામરે જાવની હતી જાલો—૧ માવે પચમુખી —
 મૂ ની કૂળી નીચેતો દાષ જોઈ થાય મુખો નામ પણ અસ્તો વ્યમ્ન મર્ડ
 જોયો દોષ મન ૧૫ ૬ તેની કૂળી નીચેતો દાષ પચમુખી ન જતા રૂઢા
 પણ પડે છે જાગાન દોષ ૧૦ ૫૨—મ પગને મ મુખી મર થયેતો મુટપ
 ઉપરતો જે કામ તે ૧૧ રતિરમણ—મર જેની રતિન પગની પીડિયે, એ,
 ૬૫૧ જેવા પમના પગ પગો રે ૧ ૬૫

- નિરંતર તપશીને પાડના લપશી રે, પામ જઈ આનંદી અપશી રે ૧૨
 બાખી ગમા રસાણુ રમીલી રે, (આશ્રમ) પાસ તપશી વાડી ખીલી રે,
 કદ કળ મૂળ થાય છે વાડ રે, પામો હર્ષ આ સ્થળ વિચાર રે ૧૩
 આવી દર્શને ઋષિ ભગવાન રે, થાણુ નિમ્નનારવાનુ અભિમાન રે;
 તપ કેરી શ્રદ્ધિ બાળો રે તમ જનમની આભા દાળો રે. ૧૪
 તમો પ્રિય ક્રમે છે તેનું રે, વેદાભ્યાસી વધુ વર જેનું રે,
 તમો તેવા થયા વેદપાત્રી રે, એમ પૂછતા રસના માઠી રે ૧૫
 જોઈ રૂપને લાગી લક્ષ્મિ રે, અનાયાસે જાગે કામ અગ્નિ રે;
 જોશ્યા ઋષિનર આગે લાગી રે, તમો કાતિવાન સોદાગી રે ૧૬
 આ નમન ઘટે મુનિ અમને રે, અર્ધ પાદ આપ્યું જોઈએ તમને રે,
 મૃગચર્મ પર કુશામન કાપુ રે, એમો બેસોજી કહી માન દીધુ રે ૧૭
 (કંઈ) કરજોડી પૂછે ઋષિ સારો રે, મમ પ્રશ્ન તમો હો ધારો રે,
 કશું પિતાંએ મુને પેલું રે, કરતુ મદતનું પૂજન વેલું રે ૧૮
 એમ કહી વર્ણના મુનિ મોટા રે, તેથી અધિક મ્મમ કહું જોતા રે,
 કહો આશ્રમ કયા તમારે રે, અભિધાન આપે મ્મુ ધાર્યું રે ૧૯
 જ્ઞાનચારી જાણુનમાને જાણુ રે, કહો મત ધાર્યો પ્રમાણુ રે,
 જીતેદ્રિય છતાં વર પાન રે, (છે) મોહિત શરીર સૂર્ય સમાન રે, ૨૦
 રો હૃદે જોયુ મુજથી ધણુ રે, જટાકનાપ મ્મમ કરી વરણુ રે,
 મમ પિતાંશુ શુ બાળ રે, તદપિ તોભાએ અધિક રસાળ રે. ૨૧
 ધર્મવશકન જે ઋષિ તમે રે, તેનું વર્ણન થાય ન અમે રે,
 તમ તનમાથી આવે જે વાસ રે, મુજ બરમ (એવો) ન કરે પ્રકાશ રે. ૨૨
 પૂછુ ધર્મ કિયો ને જોત્ર અણુ રે ગુરુ કવણુ ધર્મ કયુ પોણુ રે,

૧૪ આગા-શાન્તિ ૧૬ લક્ષ્મિ—પ્રીતિ ૧૭ કુશાસ ૧-કામનુ આસન
 ૧૮-૧૯ કહુ ઇ—મારા પિતાંએ કહુ છે કે મદત—કામ જોતા ઋષિ
 આવે તેનું સત્વર પૂજન કરતુ અને એક કહી તેવા મોટા ઋષિ જોળ-
 ખવાળી નિગાની મને જતાવેલી, તેના કરતા પણ તમે અધિક છે એટલે
 તમે તેમની જોડના હશે એમ હું કેમ કહી શકુ ૨૨ તમ ઈ—તમારા
 શરીરમાથી જેવી વામ આવે છે તેવી સુવાસ ગારે શરીરે લગાવેની બરમ
 કેમ પ્રમાણ—પ્રકટ કરી શકતી નથી ?

એવા વિચિત્ર વેશને સુણી રે, સ્મિત કરતા હતા તે ધૂણી રે ૨૩
 તત્પિ બોલી વિવેક લાવી રે, મુનિ લીધા લાવણ્યે લપટારી રે,
 કે'તી સુષુ વિશોક તન રે, છે આશ્રમ મારો ધન્ય રે ૨૪
 કામિની કુચરું ગિગિશુમ દરો રે જ્યા નયન તણા શર વર્ષે રે,
 તે પૂઠે છે મમ ધામ રે, હ્ય જોજન અડીથી સ્વામ રે ૨૫
 ત્યા છે નિવાસ મારો નિત્યે રે, અન્ય ઋષિ છે ત્યાં અમિતે રે,
 મારો ધર્મ એવો મહારાજ રે, અમો સર્વને નમુ સુખસાજ રે. ૨૬
 હા અમને નમે તેને રવાયુ રે, તેવાથી શત જોજન બાહુ રે,
 અમો નવ લક્ષ્મી કુળ મૂળ કોના રે, અર્ધ પાવને માનુ, વગોણા રે ૨૭
 નગરદાર તમથી (હુને) ન કસય રે, કદી કરીએ તો અમથી થાય રે,
 અધિમાર નમ । વિષુ અમો રે, એક આલિંગવાનો તમને રે ૨૮
 એવી વાણી રસાળી સુણી રે, હાજી હાજી મરી બોલ્યા મુનિ રે,
 જો મગાશ્રમ પધાર્યા રાજ રે, તો મુજ આલિધ્યતુ કરે કાજ રે ૨૯
 ઉત્તમોત્તમ કુળ અમો આપુ રે, બક્ષાતક આજની ઇચ્છાની કાપુ રે,
 યજિ ધામણી પીપર દેરા કુળ રે જો આધે વાધે મુનિ ગળ રે ૩૦
 અદ્ય કરી તેનું દિવ્ય દેવ રે, મારો માફ પ્રિય તણ અદ્યમેવ રે,
 સોમરા કે' સુહો ધર્મના ધામ રે, આપ્યા કુળ મુનિયે ઉદામ રે ૩૧
 તેનો ત્યાગ કરી વર વેર્યા રે, કાઢ્યા અન્ય જે અતર પ્રવેશ્યા રે,
 અદ્રખિબ શા ખાજા ધેનર રે, કળી જલેમી પેંડા શુ જેવર રે ૩૨
 સુત્રફેણી મોતીમૂર સારા રે, કણુમઘ સાકરિયા અવિધાર્યા રે,
 એ વિધ બનીશ જાતની સુખડી રે, જેથી બાગે બનની ભૂખડી રે ૩૩
 એવા એકથી એક અનુત્તમ રે, કાઢી આપ્યા રીએ ઋષિ જયમ રે,
 ભરી યાજ સુવર્ણે બોનો રે, ઋષિ હો મુજ કુળ કહી ટાલી રે ૩૪
 કહે શુગી મુનિ એ અન્યા' રે, અગ્રે આ'ર તમારો ન ધન્યા રે,
 એ શાસ્ત્રથી છે અવિરોધી રે, એ સત્ય હોય તો આપે શોધી રે ૩૫

૨૩ સ્મિત—ધીમેથી હસવું તે સ્મિત કરતી વખત ધૂણાતું નથી,
 પરંતુ આ સ્ત્રીએ આવેનું અદ્ભુત ડમાળી રાખી સ્મિત કરેનું મારે તે
 સ્મિત કરતા, ધૂણી એમ વર્ણવેનું છે ૩૧ ધર્મના ધામ—પાડવો ૩૨ અતર
 પ્રવેશ્યા—પાસે રાખેલા હતા તે અગર મુનિના મનમાં પેંડા, એવો ભાવ.
 પેંડા શું જેવર—જેવરના આકારના કે તેવી શોભા ૩૪ અનુત્તમ—
 અદ્ભુત. ૩૫ અગ્રે—મારે ત્યા તમારો અદાર કરો. એ બનાવર નથી.

એમ કહી કાઢ્યાં પુરતક પાનાં રે, કે' તે કરો શે એવડાં વાનાં રે;
 જો બહુ ભાર નવ મહો રે, જાડ અમો મુખી તમો રહો રે. ૩૬
 ઝપિએ જાણ્યું દુભાયા ધરા રે, મુજ વચને ચઢી હમે રીસ રે;
 તેને નગન કરી બોધ્યા બાળ રે, મહેરાજ ! લેઉછળ અમો રસાળ રે. ૩૭
 રમે દુભાવો તમો દાતા રે, એમ બોધી ફળ ઝપિ ખાતા રે;
 નહિ જન્મમાં ને દીકાં રે, કાઠાં બોરાં મીઠામાં મીઠાં રે. ૩૮
 તેણે સારી મુખડી ચાખી રે, તેની ગાઝા ક્યમ જાય બાળી રે;
 વાહવા મુનિ ફળ જલુ સારાં રે, તમને ક્યમ ભાવે આ અકારા રે. ૩૯
 કહો તમો નિત્ય આવાં ફળ ખાઓ રે, બોલો બોલો શે લજ્જાઓ રે;
 નારી કે' ઉત્તમ ફળનો આર રે, એથી શત ધણો કરે સાર રે. ૪૦
 જોઈએ તો આવજો મારે ધામ રે, જોવાં ધણા ફળ અરધું સ્વામ રે;
 એમ વાતો કરતા વિગ્ર જમે રે, થાય તમ તે કયાં ન ક્યમે રે. ૪૧
 હતું થાળમાં તે આરોગી રે, (ઉદરે) હસ્ત ફેરવી હર્ષ્યા જોગી રે;
 એવે જોઈએ કાઢ્યાં તમોજ રે, આખ્યાં ઝપિને કરો રંગરાજ રે. ૪૨
 મુગધી મુમતો આખ્યાં અનેક રે, પદાર્થ પેયના સનિવેક રે;
 અન્ય સ્વાદિષ્ટ મુખવાસ દીધા રે, તે ઝપિવરે આનંદે લાધા રે. ૪૩
 વિચિત્ર વસ્ત્રને અમના લેખ રે, આંખી સફળ કરી, સ્વ ખેપ રે;
 તાપસ અદ્વૈત કરી આનંદા રે, અદ્વૈત કરી મુનીશ્વર વદા રે. ૪૪
 ત્યારે બાળીએ કંદુક કાઢ્યો રે, ઝપિ અગ પર હાસ્યમાં તાડ્યો રે,
 વળી ઉછળી તેને ઝીંચ્યો રે, દેખાડ્યો હૃદયકમ્પ સ્થળ ખીંચ્યો રે. ૪૫
 અવળ સવળ નાખી દડો લેવા રે, દોડી કે મુનિ દોડ્યા એવારે;
 એમ અન્યોન્યે કંદુક ઉછાળે રે, તેનીશ કાઢિ ઠગમમ ભાળે રે. ૪૬
 એવે બાળીએ બીજ અતિ દીધુ રે, તેથી કારજ તેણે સીધુ રે,
 ફળયુત વેની નમે ત્યમ નમતી રે, જઈ આવિગી મુનિને મગતી રે. ૪૭

૩૮ કાઠાં છ:-ઝપિએ ને ફળ જોવા હતો તે મધ્યે મીઠામાં મીઠા કોમ

અને બોરાં હતા. ૩૯ આ અકારાં-આ મારાં નકારાં ફળ. ૪૩ મુમતો-પુ-
 ધ્યો. પેયના-પીનાના. ૪૪ સ્વખેપ-પોતે ને માટે ખેપ કરીને આની હતી
 તે ધારણા. અદ્વૈત-આડા પડી જમ મોટેથી હસતું. ૪૫ કંદુક-દડો.
 દેખાડ્યો ઈ:-હૃદય ૨૫ કમગનુ અગ ને કુચમકમ તે પ્રકુલિત વયેયું
 છે એમ શુંગીતે, દડો ઉછળતી વખતે મોડલેખાએ દેખાડી આપ્યું.

કુચ રપદો આનંદ થંગો દુણો રે, અટાટદાસ્ય કરી મુનિ ધૂણ્યો રે;
 વળી મદોન્મત્ત માનની દોડી રે, અસોકાદિક (વૃક્ષ) ન નાખે તોડી રે. ૪૮
 (તેવાં) માત્સ્યવૃક્ષ ન નમવા દેતી રે, ચિત્ત તાપસનું ચોરી લેતી રે;
 આખરે જોમા ઋષિ મહારાવ રે, તદૂપ દ્રાગ તણે લુપ્ત દ્રાવ રે. ૪૯
 તદપિ વારંવાર આલિંગી રે, દાળી પાડી ઉઠાડી શૃંગી રે;
 જોલી વર તનુ વામા મુખે રે, અમો, જાજી તમો રહે મુખે રે. ૫૦
 (થગો) અગ્નિ હોમ તણો મહાકાળ રે, (એમ) કહી જોતી જોતી ચાલો જાળ રે;
 લોમશ કહે મુણે પાંડુકમાર રે, (હવે) કહું શૃંગી ઋષિના વિચાર રે. ૫૧
 વલણ.

વિચાર કહું શૃંગી તણા, જે થયા કામાતુર રે;
 પ્રહસ્યર્થ બૂલી ગયા, મુનિ માંય ચોટયું ઉર રે. ૫૨

કહું ૧૫ મું રાગ મેવાડો.

મદોન્મત્ત થઈ ગયો હો, ઋષિનો જાળદા;
 વ્યગ્ર ચિત્તે સો ગયું હો, થયા તેના દાસકો ? ૧
 લાગી લક્ષનામાં લમિ હો, નિશ્વાસને ચૂકે;
 ગયો ગયો ભાખે હો, ધ્યાન તેનું નવ ચૂકે. ૨
 ક્યાસિ ક્યાસિ કરી ફટે હો, ભાગ પોતા તણું;
 મુનિ શે સંતાયા હો, મુને દુઃખ દેવાં ધણું. ૩
 એમ વિલપતાં વિલી હો, ધરી દય તે તહી;
 એવે ઋષિ આવ્યા હો, વિભાંડક તો સહી. ૪
 જોનાં સિંહ સરખાં હો, પીળાં નેત્ર વર દીસે;
 (પચ) કેસં નખ મોટા હો, જોઈ જોઈ મન દીસે. ૫
 વેદાભ્યાસી પૂરા હો, સમાધિસ્થ જે રહેલા;
 મહા ઋષિ મોટા હો, કસ્યપ પુત્ર જે કહેલા. ૬
 તે તો આવ્યા આચમે હો, સ્વર્ગની કામ મૂકી;
 પડ્યો વેહેમ તેથી હો, આવ્યા ઋષિશ્વર દુંદી. ૭

૪૮. દુણો—જમણો. અટાટદાસ્ય—અટાટદાસ્યથી પસું અધિક દારવ તે.
 ૪૯ માત્સ્યવૃક્ષ—ફૂલનાં ઝાડ. ૫૦ દાળી પાડી—પોતાના શરીરના ભારવડે શૃંગીને
 દાળી પાડી નાખ્યા, અને વળી પાછા તેમને ઉઠાડ્યા ઇ. ૫૨ મુનિ માંય—મોહને
 પાડ્યું મુનિમાં. રહાસકો—કેવા દાસ. ક્યાસિ ક્યાસિ—તું ક્યાં છે તું ક્યાં છે.

જોયો 'સ્વ-આત્મજ' હો, વિચળ વિહવળ થયો,
 વિચારઅસ્ત ચિત્તવ્યમ હો, જોયો દાત સો મયો ૮
 મુહુમુહુ મૂકે હો, (તે) નિશામ મુનિ મોગે,
 હંચી દૃષ્ટિ રાખે હો, જોયો અન્ય નદિ જોટો ૯
 વિતનુ બ્યાધિ લાગો હો, મોહે મન લુપ્ત કાપુ,
 જ્યમ જૂત બમાવે હો, ત્યમ સૃષ્ટી ચિત્ત લીધુ ૧૦
 જો દૂધ શત્રુજે હો, નિગ્ધ્યા અપિ કોધે બર્ષા,
 મબમમ નાહા હો, તેથી તનુ તાપ દર્શા ૧૧
 અધીશ્વર બોલ્યા હો, ક્યમ છુ બેળાકજો ?
 પુ ૧ અરપર જોતો હો, ક્યમ દીસે આકજો ? ૧૨
 હોમ કરનાના સાહિત્ય હો, ક્યમ સજ કયા નથી ?
 અરણિ નવ દેખુ હો, શે તેને મથી નથી ? ૧૩
 તુ ને હોમ કીરો હો, હુને અતિ બમ થાયે,
 સુક તથા સુચા હો, નિર્ભગ નન લેવાયે ૧૪
 ધમગમ્ય હોમનું હો, રાખેતુ નવ દીસે,
 વાહરડો હોડગો દો, જોને સુગ્ધી જોઈ હીસે ૧૫
 જવ તમ નન દેખુ હો, પુષ્પછાગ ભાજુ નહીં,
 અદન ધૂપ દીપને હો, તે તો નાખ્યા કદી ૧૬
 જોનો જોનો બાળા હો, ક્યમ ચિત્તમત્રિ કુઆ,
 પૂર્વે શા નવ નિર્ણુ દો, તમે કુને દર્શો જુઆ ૧૭
 અધિકાધિક ચિતામા હો, થાતો કુને છુ લાગે,
 ચેતના મમ તારી હો, હવે કર દેવ ભાગ્યે ૧૮

૮ આત્મજ—હોકરો વિચારઅસ્ત—વિચારમા લુપ્ત—સપડાયતો
 દાત—ધદ્રિય દમન કરેતો ૯ મુહુમુહુ—વારવાર ૧૦ વિતનુ—બ્યાધિ—કામ રૂપી
 રોગ ૧૩ અરણિ—એક જાતનુ ઝાડ—એના લાકડાને એક ખીખ સાથે
 ધરપાથી અગ્નિ પેદા થાય છે ૧૪ સુક—તથા સુચા—એ જને હોમના ખ-
 પમા આવતા વામજો છે ૧૫ ધમગમ્ય—ગાયથી ઉત્પન્ન થયેલા પાયવાના
 દૂધ, દહી, ધી, મૂતર ને હાથ વાહરડો—વાહરડો છોડી મૂક્યો
 આને તેથી સુગ્ધી—ગાય દિસારવ કરે છે, તો તેને વખન વગર કેમ નટો
 મૂક્યો છે ૧૭ જુઆ—જુદા

દીનત્વરૂપ આશું હો, બોલો બેલો જરદાળા;
 અહીં દોઈ આવ્યું હો, કહો કહો ત્રતવાળા. ૧૯
 કે પુરૂષ અહીં આવ્યો હો, વાલેશરી કહી દાખો;
 અધીરપણું ટાળો હો, જે હોગે તે લાખો. ૨૦

વલણુ.

ભાખો જે હોય તે મુજને, મુજવા તરૂપે તન રે;
 વિપ્ર પ્રેમાનેદ વર્ણવે તે, ધરે શ્રાતા મન રે. ૨૧

કડવું ૧૬ મું રાગ સામેરી.

ઋષ્યશૃંગ હવે ઉચ્ચર્યા, મુજો તાતજી રે;
 કહું સંશય પડિયો જેહ, સાંભળો વાતજી રે. ૧
 અત્રે આવ્યો જટા જૂટવાન, બેગી એકસો રે;
 (તે) નહિ ઉચો નીચો સમાન, મનરવી દીસે બસો રે. ૨
 જેનું વાન તો કનકાકાર, ચંપક નવ બજે રે;
 જેનાં મોટાં મુદર નેત્ર, કાળકને સજે રે. ૩
 શોભે અમુર મુરની માંચ, (તો) માનવ ક્યમ કહું રે;
 (જે) રમ્ય રૂપ ધરે વર વાન, સૂર્ય આંખો લહું રે. ૪
 કર્પૂરગાર શો ઉજવગ દેહ, શરદ-રાસિ લાજતો રે;
 જેની જટા કેરો કલાપ, માંધ્યો રૂડો રાજતો રે. ૫
 જેવી મારી જટાની રજ્યું, જનકજી છે સહી રે;
 (તેથી) રમાગ લંગ મુગધે મુક્ત, મુપણું શી લહી રે. ૬
 ભો બાંધી જટા વિચિત્ર, અંહી મુગખાં રે;
 કાંઈક નાનાવિધના દિજ, લેતા લુગખાં રે. ૭
 વર મળશ્યજની માંચ, માળા તો હતી રે;
 દર્શે તુલસીરમ્ય શી તેહ, હોયે બાંધી છતી રે. ૮

૩ જેનું ધ:-જેનું શરીર સોનાના આકારનું (રગનું) હતું, એટલુંજ નહીં પણ તેની સોનાની બરાબરી ચંપો પણ કરી શકતો નહોતો. કાળક-કાળાશ. ૫ કર્પૂરગાર-મહાદેવ. ૬ રજ્યું-દોરી. જનકજી-પિતાજી. મારી જટાની દોરી છે તેના કરતાં કાળી, (લંગ) લાંબી, મુગંધવાળી અને સોનાજેવી તેની જટાની દોરી હતી. ૭ દિજ-પક્ષી. મયુરાકરનો ગોધો વગેરે. ૮ તુલસીરમ્ય શી-તુલસીચારા જેવી. શૃંગીએ બીજું કંઈ નહિ નિદા-

તે મમય દેખાતી માળ, સુ ચમકી વિજળી રે,
 નાથ નીતો ધર્મે આમર, હય કુમા ગળી રે ૯
 સુગો સુગે પિતા મારા પ્રાણ, કદુ એક આંખ રે,
 તેના વક્ષસ્થળની માય, મુને જેતુ હતુ રે ૧૦
 તેજો ધર્મે નીતો શયુગાર, તે ઝાડતી બાધતી રે,
 માલી પિડ મનોહર બેય, લઈ લાઇ સાધતી રે ૧૧
 હે તાંતજી ! તે વર પિડ, જડુ સારા દીમે રે !
 ગદિન રૂપીએ શોભાય, કુ મૂક્યો લસે રે ॥ ૧૨
 વળી તે બ્રહ્મચારી ભગવાન, કેગી કટિ કડુ રે,
 નાભિ સહિત ઝીણી સાગ, (જેવી) મારી નવ લહુ રે ૧૩
 તે કારણ મ' સુખણ, મ્યગ અતર રત્નુ રે !
 શોભે વજ્રમા મેખળા જેહ, તે જોઈશે કહુ રે ૧૪
 તે હતી ચપક આકાગ, પીળી વાળની રે,
 તેવી નથી મારી ક્યમ નાથ, કહોજી સાજતી રે ૧૫
 મુનિ તેની વદાગુણિ માય, હે રમ્ય દીપતા રે;
 રમ જુગા જુગ શો રવ માય, જેમા મન લીપતા રે ૧૬
 તેના હસ્તમા મારા જાપ, હય ત્રય શોભતા રે,
 મુન બેગખાથી અનુપ, જોઈ મન લોભતા રે ૧૭
 વળી તે બ્રહ્મચારી મુદત, જન કિડા કરે રે,
 (તન) હસ્ત પદના ધર્મે શયુગાર, ચિત મારુ હરે રે ૧૮
 લાગે મદોન્મત કનહંસ, તડાગે રન જસો રે,
 તેવો બાવજુનો સુરો શૃંગ, કહી ખડ ખડ હસ્યો રે ૧૯

એનું હોવાથી મુખને પુનઃસીના રૂપો જેવું અને મગરચળના નીચવા ભાગને
 પુનઃસીમારી જેવું, ધારી આની ઉપમા આપેની હશે ૬ અર્થ નીતો આ-
 કાગ—એળા ૧૧ પિડ—સ્નન ૧૨ લસે—ચપલી નવ અમર શોભે ૧૩
 વળી ઈ—વળી તે બ્રહ્મચારીની (મોહનેખાની) કુગી સહિતજેની કડ પાતળી
 હતી, તેવી મારી મને જણાતી નથી, ૧૪ અતર—જેહ જોઈશે કહુ—કહેતું
 પડશે ૧૫ તે—મેખળા—કહેશે ૧૬ હે રમ્ય એટલે બેતુપૂર લીપતા—નેપાતા
 —અનતા ૧૭ હય ત્રય—ત્રી કકળુ વચેરે ૧૮-૧૯—તે બ્રહ્મચારી જ્યારે કિડા
 કરતો હતો ત્યારે તેણે હાથે પગે પેહેરેના અનકાને મારા ચિત્તને હરણ

સુખો સુખો પિતા તમે આજ, કહુ એક વારતા રે,
 તેના વચની શોભા આપા, રખે નૂન્ય ધાત્તા રે । ૨૦
 ભૂઓ જનક તેનું સુખ, તે પશુ અતિ બનુ રે,
 અ ભુત મનોહર રમ્ય, ચિત્ત માર ચળુ રે ૨૧
 સાર થયુ તમે નન તાત નહિતો લોભતા રે,
 (તેનું) ચિત્તાકષ ચાર વદન, જોઈ નવ યોભતા રે ૨૨
 શુ કહુ વળી વળી આજ, તેની વાળી રે,
 હારે મકિયાનો સાજ, એવો રનર માણીને રે ૨૩
 તે રવે હર્ષુ ગમ ચિત્ત, અતિ વ્યાકુળ રે,
 રગરણે તાપ પામે ધનુ તા । પાયે જલ આકુળ રે ૨૪
 તમે ધ્યાન ધરી સુખો સવ કહુ પિતૃ માદરા રે,
 તેનું સેવેલું વાલુએ વાન કયુ મમ (ખાઈ) તાદરા રે ૨૫
 ધર વામ આવે સુખદાર્ઠ, તેથી લાગતુ રે,
 વૈશાખ વાયુ સ્પર્શ્યુ વન મન અનુરાગતુ રે ૨૬
 તેના લલાટ કેરી પાસ, હ્ય આગે રહી રે,
 સારી સરખી સુનાસિત તેહ, કષ્ટ વિખરઈ ગઈ રે ૨૭
 તેના ચક્રનાક શા એ ધ્યું, મિત્રતા નન લહે રે,
 પૃથ્ઠ ભાગે ગયા શોભે રમ્ય (તે) મન માર નવ કહે રે ૨૮
 હે પિતા! સુખો એક વાત, ધણી છે કામની રે,

કરતા હતા આ તેનો રવ પશુ તડાગ તળાવ કિનારે મદોન્મત કલહસનું
 ઉચ્ચરાતા શબ્દ જોવો થતો હતો અને તેના બાપજી અવાજનો શબ્દ મ
 સુખો કહી ખડખડ હમવા લાગ્યો રે સાર ધ સાર થયુ કે હે તાતા
 તમે આહોં નહોના, નહોં તો તમે પશુ લોભાત । અને તેનું ચિત્ત ખો એ એવું
 રૂપાળું વદન જોઈ મેં હને વશ થયા વગર રહેત નહોં ૨૩ માણીને ભોગીને,
 એના જોવો સ્વર કાઢીને ૨૫-૨૬ મુમે ઈ-હ ગારા પિતા । તમે ધ્યા
 ધરીને જાણુ સાબળો તેનું વાલુએ સેવે સૌરીર તમારા સગખાઈ કહુ છ
 કે ધણુ સુનાસિત લાગતુ હતું અને જોમ વૈશાખના વાયુને સ્પર્શ કરેલું
 વન મનના અનુરાગ (પ્રીતિ)ને વધારે તેમ વધારિતુ હતું ૨૭ હ્ય ક મે
 ભાગે રહેતી એની જે લલાટ પાસેની ભમરો તે ૨૮ તેનાએ કાન ચક્રનાક
 જોડી જોવા સગખા આ વદનના ભાગથી પાછળ ગયેલા, શોભામયન હતા, તેને
 માર મન પશુ કહી શકે તેમ નથી એટલે નું તેનું વર્ણુ । કરી શકુ એમ નથી

(ને) બ્રહ્મચારી લાગ્યો એક ફળ, સોભા કદુ નામની રે. ૨૯
તે દડો દડો કરતો ઉચ્ચાર, ઉગ્રી નાખીને રે;

વારંવાર પડે ચઢે ભોમ, અહે કંઈ બાખીને રે. ૩૦

પડે તદપિ અહે હ્ય હ્યત, વળી ઉછાળનો રે,
આત્નો ખાળે કદુ ભોમ, વળી મુને બાળનો રે ૩૧

તેથી સોભે તેનું શરીર, તે ક્યમ કહી શકુ રે;
કદળી કપ્યાનું મુદ્દ દક્ષાત, તદપિ ઠરે જમ્યું રે. ૩૨

(ને) ઉછાળને ફળે થયુ મન, ઉભયનુ તે કહુ રે;
મુગ્ધાણુ મુગ્ધે આમંતિમાન, ત્યમ બંધન સહુ રે. ૩૩

હાં ! હાં ! બૂલ્યો કહુ ભગવાન, એક તેણે ક્યું રે;
તેનું વસ્ત્ર વિનાનું શરીર, જોઈ મુગ્ધ મન ક્યું રે. ૩૪

એટલે આત્મી તેણે મારા જાપ, શરીર સાદી દીડુ રે,
કે'તી આલિંગન તેનું નામ, જેણે માર મન લીધું રે ૩૫

કહોછ કહોછ પિતા મહારાજ, તેનો અર્થ સો દશે રે !
સાધ શબ્દ મુણ્યો નહિ કાન, તેથી માર મુ થયે રે ૩૬

તેણે જટા ધરી એક પાણુ, મારી મહામળ કરી રે,
(મુગ્ધ) મુગ્ધનમન કરી મહારાજ, સ્પર્શ્યું (નેનું) ચિત્ત ધરી રે ૩૭

તેમ કરતા કંઈ ઉચ્ચાર, જે નવ કહી શકુ રે,
(પણ) વત્સ પયપાને રન હોય, તે તાદૃશ્ય ઝડુ રે ૩૮

૨૯ નામની—તે ફળના નામની. ૩૦ પડે ચઢે—તે દડાને ઉછા-
ળનાથી તે નીચે ઉચે જતો હતો. તે કંઈ બાખીને એટલે માયન કરતા
કરતા દડો ઉછાળતી હતી. ૩૨ તેથી ધ—એવી રીતની ક્રિયા કરતા તેનું
શરીર ગોળાનું હતું, તે કુ કેમ કહી શકુ ? જો કપત્તી એવી કેળવું દક્ષાત
આપુ તો પણ જકુ—જ્યા જકનાદ કરેછુ એમ કરે. અર્થાત્ તે વાયુવડે
કપત્તી કેળ કરતા પણ ક્રિયા કરતી વખત વધારે મારી દેખાતી હતી ૩૩
તે ધ—તે ઉછાળતા ફળે-દડે-દડાનડે જે ઉભય-(માર અને એનું) બેજણનું
મન જેનું થયુ તે કદુ, જેમ દેખાતો સમૂદ્ધ છોકરામા આસક્તિમાન
હોયઢે, (તેમને યતા નથી માટે) તેમ અમોએ (એમનું) બંધન સહુ-સ-
હન ક્યું હતુ ! ૩૬ સાધ-આલિંગન. ૩૮ તેમ કરતા—મુગ્ધનકરતા જે
શબ્દ થયો તે કહી શકાય તેમ નથી. પરંતુ ધાવતી વખતે વાસ-વાહરડો

તેણે કીધું એવું અદ્ભુત, ે ગમ્ય રચતું રે ।
 તેનો મમય મળે વાર વાર, મુર્તિએ સૂચતું રે ૩૯
 વળી વિધર મુરો મુન્યજ હુ ગયો પૂજવારે,
 પાન આર્ય મૂંઝા પદ ગા, તે લાગ્યો પ્રગવા રે ૪૦
 આપ્યા ફળ મનોદર મેય અતિથ્યતે કરી રે,
 તા મોહો તે ધરી ગર્વ ચિત્ત ગાર કરી રે ૪૧
 (કૃ) ઠા ઠી ફળ પૂજન નન લેડ એ મત ગાર છે રે,
 આપયુ મૃદપનિને દા, ઉપા એવું ધાર્યું છે રે ૪૨
 એમ કથી મુનિ ભગવાન, તેણે ફળ આપિયા રે,
 કે રે શુ મર જનક વખાણ, જે મન વ્યાધિયા રે ૪૩
 જમતા જમતા પડ્યો ધજોરનાદ, આ ફળ નન ગમે રે,
 નહિ તે ગો રમ ને સ્વાદ રમ્યાકારે મ । ગમે રે ૪૪
 વળી આપણા પ્રમની દાવ, તે તેની નહીં રે ।
 પિતૃ મુગા ગાગ સાર, હું મ્યમ કહું મદી રે ૪૫
 આપ્યા પેય પતંગથ ગમ, જે દેખુ કર્ક રે,
 ધન્ય ઉદાર દીન શા ધન, હું રહી રહી રે ૪૬
 તે પાન કર્યા મેં પેય, ધયો દાં અતિ ધજો રે,
 યયુ ભગિન ગાર મન, મમ કહું ઘેસો ગવયો રે ૪૭
 હે પિતૃ ગાગ મુખ્ય, જૂઓ અતિ શ્રી રે,
 તે તપશ્વી પાનાધામ, ગયા મૂળી સ્વશ્મી રે ૪૮
 તેણે એમ્મએ પ્રાપ્તો દાર, સુને નિરખતા રે:
 મુગધીવાન મૂઝી આપ, ગયા તે હરખતા રે ૪૯
 (ને) વિગમનનો ગાર મ । મિત્ર રહેતું નથી રે ।

જેના શાન્કરેડ તેના (ન દખ્ય) જેના તે યતો દાવ એમ વુ મકુ—દેખુ—
 કહી શકુપુ ૩૬ સૂચતું—સૂચના મરુ ૪૦ વિધર—મુર્તિ ૧ ૪૦ મૃદપ
 તિ—ધ ધૃગી એવે નરે કયુ રે મેં એવું મરુ મત મારુ મુર્તિ રે,
 નેનો મેં મરુ તે] કર્ક પમ ન લેતા ઉમરુ તા કષ્ટ આપયુ ૪૮ મુર્તિ
 -પવિન તપશ્વી પાનાધામ નેમ્મે તપશ્વી ધનયાધ તે મુનિ (મે દરેખ)

તેના તાપે તાપી હૃદયું તન, દુઃખ સદેવું નથી રે. ૫૦
 ધમ્મુ ગાન માગી ગદારાજ, આપિયે મુજને રે;
 હું ગણું ઉતાવળે આજ, તો પડે મુજને રે. ૫૧
 કે વસાવો મારી પાસ, તે મોટા ખૂબને રે;
 નહિનો ભડ અમો સાક્ષાત, મૂકી ધર્મ કર્મને રે. ૫૨
 ધન્ય ધન્ય પિતા મહાન, તેના પ્રતને રે;
 ધરે બ્રહ્મચર્યા દેઈ ગાન, વળી રડા મૂતને રે. ૫૩
 હું પશું કર તેના જોવું તપ, તવ તમ તન ખરો રે!
 મગ દેદ્યે રાખું તે ધ્યાને, તને તમે ખરખરોરો ૫૪
 બોલો બોલો તમે શિરદાળ, અમો ક્યારે જવું રે;
 તેની માથે કરું તપ કાજ, જોવું ચિત્ત દદ દવું રે. ૫૫
 તમો ઉપદેશુ મારું મન, ધાવું મોટા મુનિરે;
 આજ આપો આજા કરું કાજ, વચન રડાં મુખીરે! ૫૬
 કથમ ધ્યાની દીસો મન વ્યગ્ર, બોલો બાપજી;
 ટાલો પ્રકટ્યો મારો સંતાપ, સમર્થ છો આપજી ૫૭
 વલ્લભ.

આપ સમર્થ સંતાપ હરવા, છો મુનિ મહારાજ રે;
 કરમરી કહું કારજ કીજે, સરે મનોરથ આગરે. ૫૮
 કહવું ૧૭ મું રાગ ધનામ્ની.

વિમાંક ઉચ્ચર્યા મુખ બાળજી, અતુલ્ય પ્રાકૃતી અદ્ભુત કામજી;
 ધરે દાનવ એવા રૂપ અપરિજી, વિચિત્ર દર્શી કરે નિરધારજી. ૧
 ને ધારે વિરો કરવાનું કાંમજી, અમુર સર્વે જોઈ ઉદાગજી;
 ધરે અનેક પ્રેકારનાં રૂપજી, હુખધારે તપશીને તેજ અનુપજી. ૨
 કરે ઉપાય તાના વિધનાજી, મોહ પમાડવા મન સિદ્ધનાંજી;
 તપચર્યા-ગુણથી કરે બદજી, પાડે પરલોકથી તેવા નદજી. ૩
 અધર કુચ દરી આગળ બેજી, બંધન થયે મનસ્વી દુષેજી;
 આપામે ગગ રહે, રાગેજી, કંડુકને ઉછાળે અનુરાગેજી. ૪
 ઉત્તમ લોકની ધમ્મ જોનેજી, સ્થિર મનવાળા ધમ્મે ન તેનેજી;

માતૃધાનનું સ્વરૂપ નિદેશ, તેનું સેવન કરી નવ વદેશ. ૫
 તેનું કારણ કહું હે પુત્રજી ! મુનિ કરાં ભાગે ધરસૂત્રજી;
 પાપાત્મા તે આચરણે કુદાજી, કરે વિદ્ય તપસીને રૂઝાજી. ૬
 (પછે) પોતે આત્મનંદ્યને પામેજી, વિરોધ પર જોનું ચિત્ત વિરામેજી;
 (નિર્ધા) તપસી જૂએ ન તેના સામુજી, માને આડંગર જો નદામુજી. ૭
 માટે હે તત્ત્વે ! સુખ શિક્ષાયજી, જો ઈચ્છે તપની રક્ષાયજી;
 તો તુજ પાસે આવેલા પુર્ણજી, અશુચિ ફળ આપ્યાં મૂર્ખજી. ૮
 એવાં પાપ રૂપ ફળ અધર્મજી, રૂઝ ઈચ્છે તેને ક્યમજી ?
 પેયના જે મિષ્ટ પદાર્થજી, તે જગતે મુનિનો સ્વાર્થજી. ૯
 આ ઉત્તમજી સુગંધી માધ્યજી, મુનિ સેવન કરે ન કો કાળજી;
 તુજ શું (વ્યય) મન મુનિ નવ કરતાજી, તેવાનું મન અસુર નવ દરનાજી. ૧૦
 ભોગરા કહે સુણો અજ્ઞાત શત્રુજી, (વળિ) તમો સર્વ ધરો ચિત્ત ભૃત્રુજી;
 જો વિધે વારી પુત્ર પોતાનોજી, નારી શોધે મયો દિન માનોજી. ૧૧
 ક્યો ત્રય અદાનિરા વન મહનજી, શોધ લાગી ન તે સીમનેજી;
 આત્મા આશ્રમ પોતા કરેજી, તોય આરૂપ નારી હેરેજી. ૧૨
 દીધી શિક્ષા વિવિધ પ્રકારજી, શૃંગી શુદ્ધ થયો અવિધારજી;
 પૂર્વ શો અવિ ભોડી જાળજી, મયા દૂર વનમાં તત્કાળજી. ૧૩
 ઈષ્ટિ કારણ સાત્ત્વા ફળજી, શુદ્ધ પુત્ર જોઈ વાધુ જગજી;
 એવે સ્વર્ગપુરથી સેવક આબોજી, સુરંપતિ સમાચાર લાબોજી. ૧૪
 કહ્યું તેડે સદસનેત્રજી, ચાલો પરમ પુત્રીત મહાક્ષેત્ર;
 ઉદ્ધરેતા કે' ચાલો આવુંજી, પુત્રને શીખ દક્ષ સમજવુંજી. ૧૫
 જો જાપ ન કરીએ કુસંગજી, એથી ચાએ મુનપનો ભંગજી;
 મને જે દિન સ્વર્ગે લાગેજી, તું રહેજે તપને અનુરંગેજી. ૧૬
 એમ શીખામણુ દઈ સારીજી, પુરંદરપુરે મયા વેદધારીજી;

૫ માતૃધાન-રાક્ષસ. ૮ અશુચિ-અપવિત્ર. ૧૦ આર્ષ:-આ ઉત્તમાં
 અને સુગંધીવાળાં માધ્ય-પુષ્પો. ૧૧ ભૃત્રુ-ભાઈઓ. ભીમ નકુલાદિક.
 નારી શોધે-શૃંગીને ચળાવનારીની જોળ કરવા તે સારો દિન (વિભાંડ)
 મયો. ૧૨ અદાનિરા-દહાડો રાત. મહન-જવાને અધર. નારી હેરે-તે
 સીને જૂએ. ૧૪ ઇષ્ટિ-દોષ અથવા બલિદાન આપવાની ક્રિયા. ૧૫ સં-
 દસનેત્ર-ઈશ્વર. પુત્રીત-પવિત્ર. મહાક્ષેત્ર-મોટા તીર્થ જેવા. ઉદ્ધરેતા-ત્રાપિ.

તે જાણી મોહલેખાએ વાતજી, (કે) આવી લોભાત્યા મુનિનાપજી. ૧૭
આમ તેમ જોઈ રગ માંડ્યોજી, (કે) ધારેલો નીમ મુનિએ છાંડ્યોજી; .
જેમ રવિ દેખી ખીણે કમળજી, (કે) વેળી નાંખેલાં જોઈ રગળજી. ૧૮
તેમ ખીણું ઝપિનું ગાતજી, જોઈ મોહલેખાને માતજી;
બોલ્યા આવો આવો મુનિરાજંજી, ગમ પિતૃ ગયા કર્ક કાજજી. ૧૯
તે તો બે દિને નવ આવેજી, જોઈ આપણે રડુ ફાવેજી;
આવો આવો કમળ ખચાવોજી, તમ શાસ્ત્ર મુને વંચાવોજી. ૨૦
ગમ જોરી ગૌરવ ધારીજી, મુનિને કે' ચાલો મોરારીજી;
મુગ આશ્રમ ગિરિધી હુકોજી, આ સમય રખે તમે ચૂકોજી. ૨૧
મુનિનું મોહું અંતઃકર્ણજી, તદપિ ચાલે ન જવા ચર્ણજી;
સાંભરે હેત પિતાનું ગાહુંજી, ઇચ્છે હુ ખ તેને ન પમાડુજી. ૨૨
(તેણે) બોલ્યા ગૌણ વાણી રમાળીજી, નયન મીઝી વળડી તાળીજી,
સર વાતે કહો ત્યમ કીજોજી, આશ્રમ મૂકે મન નવ રીતોજી ૨૩
કરં દારણં વિનોદ આ કામેજી, પિતૃ આગ્યે આવુ તુમ ધામેજી;
હું ઔરસ પુત્ર હું તેનેજી, ગયા પુકી કૃત્ય કે' કેનેજી. ૨૪
એમ બોલે કરી મન ધીટજી, કિન્તુ છૂટે ન લાગી મીટજી;
કામનીએ કામ જગાવ્યોજી, સમય સમજીને દાવ જાળવ્યોજી. ૨૫
હા ના કરી વાત વિસારીજી, પછે વાગાએ મત વિચારીજી;
કરાવી બોજન પાતું પેયજી, મદિરા મિષ્ટ ચખાડી જેયજી. ૨૬
રાગ આવાપી ગાયન ગામુંજી, સિત ચતુગએ ચોદિસ સાંધુજી;

૧૭ પુરંદરપુરે—ઈંદના રોહર પ્રત્યે. ૧૮ ધારેલો ઈ—જે સ્થિર ચિત્ત
રાખવાનો નિયમ ધારણ કરેલો હતો તે મોહલેખાને જોઈ ઝરણામું મૂકી
દીધો રગળ—સવિધ્ય દેખાડનાર પાસા. ૨૧ ગૌરવ—મહતા. ૨૩ ગૌણ
વાણી એટલે મુખ્યત્વે કરીને જવાનું મન નથી એવી भाषા હતાર વાણી
સંગી બોલ્યા. તદપિ તેને (મોહલેખાને) જોહું ન લાગે માટે તે ગૌણ વાણી
તો હતી, પરંતુ રસવાળી—મધુર હતી. નયન ઈ—કાઈનું કૃત્ય દિવગીરી સાથે
ન કરતું હોય ત્યારે એ પ્રમાણે કરવામા આવેછે ૨૫ ઔરસ પુત્ર—પરણેલી
ઔથી થયેલો પુત્ર. પરંતુ અત્રે તેનો અર્થ સેતાં બંધ બેસતું નથી, કારણ
કે સંગીની ઉત્પત્તિ પરણેલી ઔથી થયેલી નથી, માટે પ્યારો પુત્ર એવો
અર્થ હોઈ શકે. ગાયના ઔરસ પુત્ર એમ હોતું જોઈએ. ૨૫ કિન્તુ—પણ.

કહે કામની ઋષિવર આવોજી, કામશાસ્ત્રનો લીજીએ લાવોજી. ૨૪
 તમે પદયા પુસ્તક પોયાંજી, રાત દિવસ ખાધાં ગોયાંજી;
 શીખો શાસ્ત્ર અમે શીખાવુંજી, છંદો સુકિતનું પદ સાવુંજી ૨૮
 કામશાસ્ત્ર જે પદ્યો રખજી, તેણે ખોયાં સધળાં દુઃખજી;
 કેશો તાને શે ન પદાવુંજી, (તેણે) ગુરુભાગે મન દદાવુંજી. ૨૯
 હું તે શીખવું ગાનની કુંસીજી, જે હોય તમારી રમીજી;
 તમ આશ્રમથી નહીં-નહેજી, જેમ સાધવા બેસીએ દહેજી !
 ઋષિ કે' ગુરુજી બતાવોજી, શિષ્ય યઈ અમે લખએ લાવોજી ! ૩૦

વસણ.

•લાવો લખએ શિષ્ય યઈ તે, સુણો સદગુરુ જાણુ રે;
 કામશાસ્ત્ર શીખે શૃંગી તે, આતા સુણો સુજાણુ રે. ૩૧

કંઠવું ૧૮ અ' સુજંગી છંદ.

યથો તે સમે જાગ વિભાંડ હો, ગુરુજી હુને શીખવો નાદિ, દુભો;
 કરં સેવના આપની દીમ ધારી, મહું દેવો ભવા રૂડી જે તમારી. ૧
 રહું દાન દેવા તમે ચિત્ત ધારો, પિતાએ ન દીધું તમે અર્થ સારો;
 ગુરુ-ભાગ રાખ્યો પિતા માદરે જે, ગ્રામી રૂક તેવો કરો ભંદરે તે. ૨
 સુધી વાણી સારી બદી વેણુ વામા, રમે આપને તો પદાવું સુધામા;
 મદા શાસ્ત્ર મોહું ઉરે આપ લાવો, કહું સ્થાવ જેવે મુનિ દાલ આવો. ૩
 નદી-તીર જતાં જઈ જાગ બાજો, પીતી ભાર જ્યાંહે બાદરે નિદાજો;
 જુષ જાષ ને કેતકી મહેક રડો, ગુનાએ બધો વાસ હોયે ન ફડો. ૪

૨૯—૩૦ કામશાસ્ત્ર—જે ઋષિ (રખ) કામશાસ્ત્ર શીખ્યો તેણે
 સર્વ દુઃખ ખોડું, એવું તે ઉપયોગી શાસ્ત્ર છે. તે માટે તમે કદી ઝોમ
 કદેશો કે તે માત્ર પિતાએ મને કેમ ન શીખવ્યું? તો તેનો ખુલાસો એવો
 છે કે, તેણે ગુરુભાગ (કર્ક) પણ વિદ્યા શીખવડી તેમાં કંઈ ખાટી રાં-
 ખવું તો રાખવાને મન દદ કરેલું દોષથી, તમને આ વિદ્યા શીખવી નથી.
 ૧ નાદિ દુભો-શીખવવાને વધારે વાર લગાડી મને દુઃખ ઉત્પન્ન કરેશો ન-
 દો. ૩ સુધામા-સારા આશ્રમવાળા. ૪ ખીતી દે-તે સ્થળે બાદરે ભાર
 વનસ્પતિ ખીતેલી દોની જોઈએ.

મહાકે બહુ ચંપકે વાસિ કામો, ફૂલી દુગવેલી મદો ત્યાં વિમામો;
 અરોકે બચેં હોય તાલે તગાલે, શુકે હમ કારડવે કે મરાલે. ૫
 ચક્રોરો કરે ગર્જના બ્યાંહિ સારી, ગયૂરો મુકારે ધરી ઢેલ ખ્યારી;
 પપૈયા કહે પિયુ પિયુ ઉચ્ચારી, મુજો કોકિયા કેરી વાણી રસાણી. ૬
 ચિત્તે દર્શા મેના તણે તો વધારો, જલ્દી ચક્રાક્રો તણા સોર ધારો;
 વળી રમ્ય ખીની રંભાં હોય બ્યાંહે, રાંડાં કંજ, જલું મુનીંદ્રજ બ્યાંહે. ૭
 મદોન્મત્ત જુગો કરે ગુંજ મોટી, મુગો-નૂથ જામી પડે જાંહિ બોટી;
 તૃણાંકુર લીસાં ધરી મુખ સેવે, ઋષિજી પધારો તમો રથાન એવે. ૮
 જૂઓ રહુ એ કામ દરેં રૂપાણું, બપહાં મંદ સુગંધ ને શીત ત્યા'ણું,
 તણે બાળુએ ગિરિ છે બ્યાં અગમ્યો, શિળાઓ સુવાળી પડી બ્યાંધ રમ્યો. ૯
 ધરા છે ગહને રૂડી ને રસાણી, મુનિનાથ મારા વિરામોજ બાળી;
 શિળા રમ્ય લીસી અતિશે સુવાળી, ધમ્મ સિંધર જાળા તહી. શ્રમ ટાળી. ૧૦
 અમાખ્યો પછે રાગ રૂડો રસાળો, કહું રું હું બોલી છત્રી રમ ચાલ્યો;
 ફૂળ છે મૃગીયા ઉત્પત્તિ. જલેની, જળા ચિત્તને હોષ આસક્તિ તહેની. ૧૧
 ખીલીને ખુખારી ઋષિરાજ બોલ્યા, પદાવો પદાવો કહી તર્ક તોલ્યા;
 કયા ગુરતું લેઈને નામ ભારે, કહોજી કયો મત ઉચ્ચાર ભારે. ૧૨
 કયા આસને ધારી બેઠું હું ધ્યાને, સમાધિ પ્રયોગો કહો જોષ માને;
 સુણી શાણી રંધામા કરી મંદ હાસ્યે, વિચારી વહી ધારી અચાત પાસે. ૧૩
 અહો નાથ ! મારા કહું મંત્ર સિક્ષા, ધરો કામશાસ્ત્રે તમે રૂડી દીક્ષા;
 મુજો એક વિદ્યા તણે મંત્ર પેતો, ગુર વિતનો ગૌરવાધીન સેતો. ૧૪
 જાણે મોહ મંત્રો જડે રૂડી વિદ્યા, રતિ આમને પામવી રૂડી મિદ્યા;
 ધરો તંત્ર ધ્યાને તપોને વિચારી, હરો ધ્યાન તો તો વરો બુદ્ધિ સાગી. ૧૫

૫ ચંપકે વાસિ કામો એટલે ચપાનાં પૂલવડે સ્ફુલ્લિત થયેલાં ફૂ-
 લાણાં હોવાં જોઈએ. તામે—તાડનાં ઝાડે. તમાવે—તમાવ—એક જાતનું
 ઝાડ. એની ઝાડ તે તમ ને પાનાં તે તમાવપત્ર કહેવાય છે. ૬ ઢેલ—
 મોરની માદા. ૮ તૃણાંકુર—ધામના છુત્ત પૂટી નીકળેલા ફળાગા. ૧૨ મંત્ર
 ઉચ્ચાર ભારે—ભારે મનનો ઉચ્ચાર કરવો. ૧૪ વિતનો—કામદેવ. એ વિ-
 ધાનો (ગૌરવ) મોટાપને આધીન એવો સહેવો ગુર કામદેવ છે. ૧૫ ધરો છ—
 એ વિદ્યા શીખતાં તપો—૧૫૨૫ી તંત્ર વિચાર કરીને ધ્યાનમાં લાવવાનો છે.
 અને અહા આદિકર્તુ જે તમારે ધ્યાન છે તે છોડી ઘો તો તમે એમાં
 સારી બુદ્ધિ ધારણ કરનાર મનાઓ.

અમારા પ્રયોગો મુનિ બ્રહ્મ પાંચે, મુખાધિ મુખો અંગ સંગેગ સામે; .
 મુખી વાણી એવી અધિરાજ રીત્યા, શિખાવો શિખાવો કહે દર્શ બીજ્યા. ૧૬
 કહે કામની રાજ વિદ્યા વિચારો, મતિ ધારી મુખી મનમર્થ ધારો;
 મદો અંદનાત્રેષ આનંદકારી, મયો માન મુદી ધસો અંગ વારિ. ૧૭
 કટિ સાધિ કાયા વળી દંત ડાળી, ધરો પીન પિંડો દયાદેવી દાળી;
 વળી વેણી મારી વિખેરો વિદ્યારી, નૂંઓ શું નૂંઓ શું નં ધાઓ વિચારી. ૧૮
 ધરો ધ્યાનમાં શીખવા સાત્ર સાત્ર, કથું માની માંસ કરો અધિચાર્ય;
 વદી એમ વાગા જમ પાસ ઝાંઝી, મુનિરાજ શીખાતલે પાડી બાળી. ૧૯
 અદો દેવ મોટા મૂંઝા માન મોંદુ, પ્રતિબોધ માનો કહું કૃત્ય મોંદુ;
 ધાગી વિધ એણી રીતે તો ઉચ્ચારી, અશ્વશૂન જાણે નં કાંઈ સમારી. ૨૦
 કુળે બાળ શું પાન અશ્વ દૂટકુ, નવાયે વધુતોય તે સંગ છૂટકુ;
 દયા દીન દેતા ન કંપેય મૂંઝા પગી જાય તેણે મદી સાથ દુકે. ૨૧
 વહે માદરે તાલિ વિચારું કામે, મૂંઝાજી મૂંઝાજી કરો શુંય આમે!
 કદી એમ નાસે મુનિરાજ ધામે, મદે મોરદી તેજને નિંજ કામે. ૨૨
 યથા સ્વાન શિખાળની રીતિ દરો, કરે કાટિ જીપાય તેણે ન સ્પર્શે;
 નૂંએ નાક ઉભા રસીલાજ દેવો, દસે વજ્ર મુખે દર્શ તામ્ર કેવો ! ૨૩
 ચર્ચ તેણે બાગી ધણી દીન કાણે, વિવિધોપચારે અધિરાજ સાથે;
 કરી મુક્તિ મુક્તિ વિચારી વિચારી, ધરી ધ્યાનમાં મારને તોં જગાડી. ૨૪
 નૂંયા ઈશ ધક્કા ત્રિપુરારિ જોવા, કદો મૂંડોના ત્યાંયતો અમ કયા;
 મવા મોટપોટ શિખ્યા સારી વિદ્યા! મયા મુજને આપી મોટી અવિચારંપ

કહે મુનિ મુને શિખાવો શિખાવો, ધન્ય બાળ્ય ગાડ ગળ્યો ગુરુ આવો!
 શિખે વાર વારે ન તુમિને પામે, મધુ નારીએ એ વિષે મુંન કામે. ૨૬
 પછે ઉચ્ચરી, પ્યારી તે મોહવેખા, કડાસે કરી દેતી ના દેતી દેખા;
 જઈહું મુનિરાજ હું મુજ પામે, હવે આવીશુ ધનરાધીન કામે. ૨૭
 કહી એમ મોડી મુનિધાય પૂઠે, દિયો પૂરી વિદ્યા બરા રોજ રહે!
 કંઈ કાન ધાર્યું ન આવી મરાળી, ઝાપિ ધાય પૂઠે સગિ દૃષ્ટિ બાળી. ૨૮
 અહો મુનિ મોટા થયા ગુરુ જ્યારે, વિદ્યા આપી ઝોછી જહું નાહિ ક્યારે!
 કરે એ વિષે બાળ જકવાદ પૂઠે, હિડે જારી નાહી ધરી હમ્ત મૂડે. ૨૯
 નિહાળી ન બીજું ગુરુ મધ્ય પેઠી, વયસ્થા સહુ જ્યાં રહી રીત બેઠી;
 ધરી આવિયો મુનિને મુનિ જોતો, મહેલ્યાકુળો સુખ સમારી રોતો. ૩૦
 તિને આપી બેઠી મહા મોહવેખા, ઘણી નારશુ દર્શિ રહી વિશેખા;
 ધધ શાંત ત્યારે મુનિરાજ બોલ્યો, જૂઠ્યો હું પ્રભુ તોલ રહો ન તોલ્યો. ૩૧
 અરેહો મુનિ! આ સહુ ક્યારી સારા, મુને પ્રિય છે આપ અન્યે ન પ્યારા;
 કહી એમ જોડી હવે હસ્ત બેઠયા, રહું આપ કો' ત્યાં રખે જાવ નેઠયા. ૩૨
 પિતૃ માત મારે ગુરુ સ્વામી મોટા, નહીં જૂમિ મધ્યે તમારાજ જોટા;
 કહી એમ જોસો વિલાંડક જાળો, રસ શીખવ્યો મોહવેખા રસાળો. ૩૩

વલણુ.

રસાળો રસ શીખવ્યો, તેણે હરેખ્યો મુન્ય રે;

વિપ્ર પ્રેમાનંદ શુ કયે, ગુરુજણ કેર પુણ્ય રે.

૩૪

કડણુ ૧૯ મું રાગ સારંગ.

કહે તે કરવા થયો મુનિ સજ, કદંમ મધ્ય બધાયો મું મજ;

જ્યાં ત્યાં જખે મુનિ મુખ, અધક્ષણ સેન વિયોગ દુઃખ.

૧

હાળ.

વિયોગ દુઃખ સહે નહીં, ઝાપિ થયો સ્વાધીન સ્વામ;

૨૮ મરાળી—હસીના જેવી આસ આસનારી હોવાથી, તેને મરાળી કહેલી છે. ૨૯ ધરી હસ્ત મૂડે—એટલે હાથની મૂઠીઓ વાગીને. ૩૦ મુનિને—મોહવેખાને. મુનિ—સૂઝી. ૩૨ અહોરે છઃ—હે મુનિ (મોહવેખા) આ (બી-જી સ્ત્રીઓ હતી તો) બધા સારા (મુનિયો) ક્યાંથી આવ્યા છે. પરંતુ મને તો આપજ પ્રિયડો, જોગ પ્યારા નથી. ૩૨ નેઠ્યા—નાહી (?) ૩૪ ગુરુગણુ—ગુરુનાં ટોળાં. ૧ કદંમ—મદય.

ધરી પગ વિપળે હચ્ચરે, મુને શીખવો (વિવા) કામ. ૨
 મોશ્વેખા મહા દર્શમાં, કરે તૃપ્ત તાપસ તન;
 નવીન બંધે (મન) નાખી, તામે કર્યું તન મન. ૩
 પછે હચ્ચરી મધુરે સ્વરે, અધુરી વિધા રાખી!
 મુનિ આમે જાહે આશ્રમે, તમે જાહે આશ્રમ ભાખી. ૪
 કરપક્ષી કરી સખી કોને, નેનહાર સગળતી;
 નાવ સજ કરી લાવિયે, દહે દહે વન તાનવી. ૫
 સખી સમજ નાવ લાવી, આતિ મનદર સજ કરી;
 વિવિધ ધનરપતિ કનક કુંભે, ધરી માંદ્રિ (વિધા) રજ બરી. ૬
 જાપ સંસય નિદરે જન્મ, આદરે તેવા ટાંકિયા;
 ટાંકી અધર છત પુકે મું, અરોહ વાડે વિદિયા. ૭
 આપર આવી અટારી, જોઈ મનમાં આવતું;
 પ્રાસાદ જળમાં ક્યાંધી પ્રગટ્યું, દરશે રડું આવતું. ૮
 (તે) મધ્ય નારી સદસ સજ કરી, તાવ પખાવ વાળવતી;
 કડીધીમ કડીધીમ રવ નોખત, વદી સત્ય લખવતી. ૯
 કો વાવ વીણા સ્વરે ઝીણો, કરી કંઠાસ નરધા ઠોકતી;
 મૂરજ પાવા મન સાંવા, તણા સ્વરને ઝોકતી. ૧૦
 કો કુસુમ ધરી કરી રમણમ, નંચનાંજન કરી નાયતી;
 સ્વપ્રતિબિંબ સસિયે જોઈ, કોક મનમાં રાયતી. ૧૧
 એવે નાવે નારી આવી, બેડી સૂગીને ધરી;
 હે પ્રાણધારા ! જાવ મારા, જાહે હું આશ્રમ ફરી. ૧૨

૪ મુનિ. ઈ.—મોશ્વેખાએ. ૬ મુકેદું. ગારે. આશ્રમે જાહે હું અને. તમે તમારે આશ્રમે જાઓ. ૫ કરપક્ષી—હાથની ઈસારતથી સગળવતું તે. ૬ વિવિધ ધન—કનકના ધાત્રમાં વિવિધ પ્રકારની વનરપતિ—મૂલકાડ કે જેને રંગ-ધૂળ મળુ આડેલી નહોતી, એવાં મૂકેલાં દતાં. ૭ જાપ ધન—જેમ નિદરે—દણત આપી વાત કરવાવડે. સંસય દૂર થાય તેમ આદરમાં—આરસામાં નેચાયી સ્વપ્રતિબિંબનો સંસય મટે એવા તકતા ટાંકી દીધા દતા. અરોહ—આસોપાલવ. ૮ પ્રાસાદ—મંદિર. ૯ નોગનના અરેખરા રાખેને કૃતિમ (મૃખવા) રવરડે લાગ પમાડતી હતી. અર્થાત્ નોગતના જેવા રાખે તે સ્ત્રીઓ મોટેથી કરતી હતી. ૧૦ મૂરજ—એક વાવ. ૧૨ જાહે—હું મારે આશ્રમે હવે અહીંથી પાછી ફરીને જાહે હું.

- જાણે કે કિન આચર્યું છે, નમસ્કાર આપ્યો તમે;
 એમ વડી માલી (ચતુર) ચતુર; દિન જન્મે સંભારે ધરે. ૧૩
- હે મુનિ! મૂળને મૂકી જાણું, તમેને ધનું નથી;
 મેં એકતા હુ આપ સખો, તો તમારું (સંધ) ધનું નથી. ૧૪
- એમ વડી વિ-દે જ્ઞાતો, પ્રવિન જાણે જાણ;
 હે મુનિ! મુને ન વિભાગીએ, રજા મરી કૃપાળા ૧૫
- એક મુનિન તેલ વામા, મહતેની પાસ;
 ઉમળી આધિપત્યો, તારિયે મરે નહિ ત્રાસ. ૧૬
- જ્યા રીતોનો નહિ તર તે, હરે હીંચે નાજો;
 જોતનું કંઈકર વિદ્યાજ્ઞા મું. સિદ્ધ મ. મો માવકો ૧૭
- જાણમાં જાણી ધર્મો પણ, શુદ્ધિને પ્રાપ્તો નહી;
 વિરલ વિદ્યારણ આધિપા પડે, વિવિધોપચારો તર્ક ૧૮
- હો વ્યજન માલી વર દરને, વાણુ દોરે કામની;
 હો કીનજી ચંદન વેષ કાળી, વાવ મગા મુનિને જામની. ૧૯
- હો આગર અવિવામર ધણી, વાનનું જોઈ (મન) રીજાળી;
 હો મરી પદ્મજ પવન મગજું, દમામૂન લઈ મીચી. ૨૦
- હો મુખાગ-ગળા કર-કમળ રે, (તે) જાણ મળી સગીરમાં;
 હો નૂતન મુખનો એમ મૂકે, (મુકી) જાણ વિરલ-વિરમાં ૨૧
- (એમ) કીતોપચારે ક્યાં ધણા પણ, સૃષ્ટી માવડ નવ ધણ;
 હો મુખમદ વાટી મુખાગીએ, એમ ઉમટ માગ ક્યાં. ૨૨
- આર્યજ્ઞ સાચી રિધ રિધે, તાપસ માવ તજાંસિધા;

પા। સયગ વદને ધરી, મુનિ પદમગા પદમગિયા ૨૩
 મદોન્મત આતમ કેરા, આણી મદ અતિ લાવિયા,
 ઉત્તમોત્તમ પ્રાપ્ત વારણી, (તોય) નહિ કામ ન આવિયા ૨૪
 પછે મોહમેષા પાસ ગઈ, ધરી મુનિ હૃદે આપિયા,
 તે ઉપ્પોપચારે ઉદ્ધરેતા મજ ધર્મને કાપિયા । ૨૫
 અરપર જૂએ જાવરા પ્રાસાદ નધિયો ક્યાથડી,
 તેનો મોહ ટાળો મોહમેષા, આપતી આ વિધ વડી ૨૬
 આ 'ના યાત્રમ' ગાદરૂ મુનિ, શુ જોષ મન કચરાય છે,
 કહે તાપમ નહિ તપસી મુજ તન ધણુ સચરાય છે — ૨૭ .
 તે જોષ દુો નવત લાગે મય મુજ મુનિ સેવતા,
 વદી વામા રેણુ લાવી, કાય કામચાએ રેતા । ૨૮
 આ 'નાભ્યાત્રમ' માદર, આ શિષ્ય સદુ અમો કયા,
 મુનિ પામ લાગી પદે વળિ વળિ અમો જોષશુ (એવા) ચિત્તધર્મ । ૨૯
 એવે આવિયુ પૂર રાય કેર, વધાર્થ ગઈ વેગમા,
 આરિયો નરયણુગ નહિ, ભાગતી ॥ ભેગમા ૩૦

વલણુ.

ભેગ મધ્યે ભગવત આબો, છીપ મળતુ મોતી રે,
 વધાઈ સુશુતા મેષ ગંભ્યો, છનાઈ દિનકર—જ્યોતિ રે । ૩૧

કડણુ ૨૦ શુ રાગ ગોડીની દેશી દેર.

ધન ગંભ્યો મુનિ પાવને, સુશુ રાય રે,

થાય કાટકા ઘોર ગજીર મુનિરાય રે ૧

તડિત ઉમી નીચી ચઢે સુશુ રાય રે

ધરી વિધ વિધ રજે ધીર, મુનિ પાય રે ૨

• છી જાતની સુગંધી મેળનીને તૈયાર કરેતો જે પીળો જૂકો તે ૨૪ મદ-
 દાર્થી ઉન્મત યમેથી તેના મુદુરચળમાથી જે પરમેવાનુ ઝરણુ છુટેછે તે
 લાવિયા—લગાવ્યા—ઓપડયા ઉત્તમોત્તમ—સારાગર સારો વારણી—દાર
 ૨૫ ઉપ્પોપચાર—ગરમ ઉપાય ૨૭ ના યાત્રમ—નાવરખી ધર
 ૨૮ રેણુ—ધાતુો સાધનારો કેટલીક ધાતુ ભેગી કરી જનાવેસો પદાય રેવ
 તા—ઝગી લેતા ૩૧ દિનકર—સૂય

આમ આશ્વિનિ ૩૧ રે, સુજ રાવ રે;	
મનજી દમ્બે પ્રાણી જાવ, મુનિ પાવ રે.	૩
તો કારજી સોજી, સુજ રાવ રે;	
દિને અંગી, ન મેં (૫), મુનિ પાવ રે.	૪
મીનગ બાવે વાવગે, સુજ રાવ રે;	
વાવો એગિનો ને રૂઝ, મુનિ પાવ રે.	૫
કાટકા ઉપર કાટકા, સુજ રાવ રે;	
દામે બ્રહ્મ મણી મૂઢ, મુનિ પાવ રે.	૬
કંઈ જાગે છો ન ગે મને, સુજ રાવ રે;	
નાગી મનાય કુદવા માંવ, મુનિ પાવ રે.	૭
એને પન વિગ મપૂરે અગિયા, સુજ રાવ રે;	
હા હા કાદુર કેના ભાવ, મુનિ પાવ રે	૮
કિય કિય રત અન્ય કિચના, સુજ રાવ રે;	
માતી મદિલી ધન મધ મરન, મુનિ પાવ રે.	૯
સુગ્રી દીન મધ દામી, સુજ રાવ રે;	
માતક વિષોમનો યયો અન્ન, મુનિ પાવ રે.	૧૦
કાલિયાએ મૂન્ય મહિયું, સુજ રાવ રે;	
દેકે વિધુ એકો કાઈ; મુનિ પાવ રે.	૧૧
ગેમ તેતર ઉચ્ચરે, સુજ રાવ રે;	
મગેં જોઈ કાલુ એક, મુનિ પાવ રે.	૧૨

૧ પાદમે-પગે રતરિન-વિચળી. ૪ કારજી-કારંગાજી; વાંદગિયાના આકારમાં મૂળ દેવી તે. ૧ કાટકા ઈ:-કાટકા ઉપર કાટકા થવાથી, અમુક મુદ્દન સુખી વરસાદ નહીં આવે તેની મજાતરી કરતાં દુનિયા જુખી જતી હતી. ૭ કિયકિય-પક્ષીના બોલવાનો શબ્દ. કિચના-પક્ષીના. ૧૦ અન્ન:-એ પક્ષી વરસાદનું પાણી પીએ છે, તેથી વરસાદ આવશે તેની તૃપ્તિ સુધી વિષોમનો અન્ન-(જનો રજા) થયો. ૧૧-૧૨ કાલિયા-કાલસ-અ-પામનની મર્યાદામાં બોલે છે માટે તેણે મૂન્ય મહિયું એમ લખેલું છે. ૧૨ વિધુ ઈ:-એમામાની શર્યાતમાં તેતર "દેકે વિધુ કાઈ એક" એવી મનનન સમસ્ય નેમ બોલે છે, તે પણ ત્યાં બોલત લાગ્યો. કાલુ-બોખી ગિયાળ.

હાં સાયક તાણિય, સુજી રાય રે,	
મૂશળધાર શર વગ્ગાદ, મુનિ પાય રે	૧૩
(તેણે) વગ્ગીને અમરે બંધા, સુજી રાય રે,	
જમાડયો જગાડકે વિનાદ, મુનિ પાય રે	૧૪
સવર્ત સોનુ વરશિયો, સુજી રાય રે,	
વદ્રાણે ધાન્યની વૃષ્ટિ ધાય, મુનિ પાય રે	૧૫
જયડ ચરી પડયો જડપમા, સુજી રાય રે,	
અમૃત રૂપ અમી વરમાય, મુનિ પા. રે	૧૬
ખંભીમનાદ મા' નાદે આરિયો, સુજી રાય રે,	
તેણે રણિયામણુ કંપુ જગત, મુનિ રાય રે	૧૭
વિનુલતાકે પુષ્ટતા, સુજી રાય રે,	
આપી વૃષિં વધાયો જાન, મુનિ પાય રે	૧૮
જશાજી વરયો સાણો મધ, સુજી રાય રે,	
સાને પ્રલયનો મૂઠી ટેક, મુનિ પા. રે	૧૯
અવગાનુ સવગુ કરે સુજી રાય રે,	
તેથી આગરો એથે રિવેક, મુનિ પા. રે	૨૦
વૃષ્ટિ એ રિયો વરમતા, સુજી રાય રે,	
ધયા કૃષિમગ મા. મગ્ન, મુનિ પાય રે.	૨૧
સુવર્ણ વરસે લેહમા, સુજી રાય રે,	
નર તારે મનનું લગ્ન, મુનિ પાય રે	૨૨
ધાન્ય મહે બરી ટોપરે, સુજી રાય રે,	
વનિક મન મદી શૂણ્ય મુનિ પાય રે	૨૩
એમ ઉન્નતિ શુદ્ધ ગણિકની, સુજી રાય રે,	
તો દુખી ત્યા છે યવદ મુનિ રાય રે	૨૪

રાજા આજ્યો રિજામાં, સુખ રાય રે;	
નમન કરી પડિયો ત્યાંય, મુનિ પાય રે.	૨૫
પછે નમ્યો મોહકારણી, સુખ રાય રે;	
ગુજનડે નિરખ્યા માય, મુનિ પાય રે.	૨૬
મોહસેખાએ ઉઠાડિયો, સુખ રાય રે;	
નન ઘટે મોટા મદારાજ, લાય પાય રે.	૨૭
અમો છું સેવક ઈંદનાં, સુખ રાય રે;	
ઈંદાસ કેરું દર દાન, લાય પાય રે.	૨૮
ગુજ ભગાને દુને છોડવી, સુખ રાય રે;	
યયો દુર્વામાનો રાય, લાય પાય રે.	૨૯
એવે શૃંગીને વિરહ ઉપન્યો, સુખ રાય રે;	
શીખવો વિદ્યા ભયે તાય, લાય પાય રે.	૩૦
રાજા સમજ્યો સાનમાં, સુખ રાય રે;	
વર ભવન આપી કન્યાય, લાય પાય રે.	૩૧
મોહસેખા વઢી પછે, સુખ રાય રે;	
શીખવું રાતાને રૂડી વિદ્યાય, લાય પાય રે.	૩૨
(પછે) મુનિ-મન મારણ મત્ર શીખવી, સુખ રાય રે;	
ગણ ગોરી નિર્જર પામ, લાગી પાય રે.	૩૩
સપદિ રાણો શૃંગી શુ કરે, સુખ રાય રે;	
તે વર્ણવું ખોઈ ત્રાસ, લાગી પાય રે.	૩૪

વસણ.

પાય લાગી વર્ણવું, શૃંગી તણા ગ્રુચ આમ રે;
વિપ્ર પ્રેમાનંદ નામ મિથ્યા, ધર ઉદર નિર્મિત કામ રે. ૩૫

૨૬ મોહકારણી—મોહ ઉપભવનારી એવી જે મોહવેખા તેને. ૨૮ ઈંદાસ—ઈંદના અંશવાળા સર્વ રાજાઓ છે, તેથી તેમને ઈંદ માની અમે જો ઈંદનાં સેવક છીએ તો અમારે તેઓનું પણ કામ કરવું જોઈએ. ૨૯ ભગાતે—જગાઈએ. ૩૩ નિર્જર—દેવ ૩૪ સપદિ—દેવે. ૩૫ વિપ્ર ધ—માઈ નામ જે પ્રેમાનંદ છે તે મિથ્યા છે. કારણ કે જે પ્રેમાનંદ-પ્રેમના આનંદવાળા હોય તે, ઉદરે નિર્માણ કરેલા કામને માટે ઇચ્છા રાખે નહીં, અને હુતો રાખુ છું માટે માઈ નામ મિથ્યા પ્રેમાનંદ છે.

કડવું ૨૧ મું રાગ કેદારો.

ગઢ રંગા રૂપ રસાળી, મુનિ મન વિયોગે બાળી;
ઉધ્વ બાળી સંભાળી, વિદ્યે ધણું ર.

૧

ઢાળી.

વિદ્યે અતિ વર વાન વાડવ, ગઢ ગઈ ધમ ઉચ્ચરે;
શાણી શાન્તા વિવિધ પેરે, મન મુનિ મમજ કરે. ૨
કંઈ હાવથી કંઈ બાવથી, કંઈ વાસ એકાંતે જઈ;
કંઈ નયન ઘેરે વિવિધ પેરે, વિસરાવતી વિયોગ સહી. ૩
કંઈ દટાક્ષમાં કંઈ સાક્ષમાં, દટાંતે દેઈ જાળતી;
કંપાની કુચ વધારી રચ, રૂપ લાવણ્ય દાખતી. ૪
શીખી શાણી સખી પાસે, સ્વપુરૂષ સીમંવવા;
તે મંત્રે મુનિ મેળવ્યા, લાગી વળી સમગ્નવવા. ૫
હે નાથ ! નિરજો કું બાણી, આપેને કું ગિમં છું;
પુરૂષત્વ જે છે આપ પાસે, સ્વામિ ! તે હું વિષ્ય છું. ૬
કામનીત્ય નહિ નાથ તુમાં, બેદ એવો બહુ વિધિ;
નારાયણે નર નારી નિર્મ્યાં, (હું) નારી નર તું ગુંચુ નિધિ. ૭
જે મોહસેખા મુનિ માન્યો, (તે) નારીમાં નરતી હતી;
આશ્વસા જાતિ તેદની મુનિ, (તપ) ચક્રાવતી થયે હતી. ૮
હું રાય-કન્ય નહીં અન્યા, તું યોગ્ય હું છે મુંદરી;
હું રતનમ તે કાચ કુળની, (એ) બેદ બણો દિગંધરી. ૯
એ વિધે એક પક્ષ પૂરજી, બેદસાત્ર બણાવિયું;
પછે કામસાત્ર સીખતી, જે મદ દંતુ બણાવિયું. ૧૦
વળી સાચ લઈ સખીમાં ગઢ, ત્યાં સન્નિવૃત્તપણું જતાવિયું;
મુલ્ય રથાનક કૃત્ય કેવું, કામસાત્રે જાવિયું. ૧૧
જૂઓ બારના આ સ્થ નર. ફરી ફરી કારજ કરે;
મુનિ નિર્લજ પશુ દોષે, સ્ત્રી પુરૂષ ગિન નવ ધરે. ૧૨

૭ કામનીત્ય—સ્ત્રીપણ. ૮ રતનમ—રત્ન રૂપ રાજના કુળમાં ઉત્પન્ન થએલી. દિગંધરી—દિગંધર—દિશાસ્પી અંજનરવાળા અર્ધાન પત્ર વગરનો. બહુષ એ સમ્પદ સિતને લગાડવામાં આવે છે. ૧૦ મદ—મુત.

- એમ કોટ્યાવધિ પ્રકાર દાખ્યું, બાળ્યું બાણ્યવિયુ;
 આગાન તિગિર કામ કાદી, રૂકુ ચાન ગણ્યાવિયુ ૧૩
 મુનિ મરદ મેરી મેદ બાણ્યા, (પછે) બાણ્યો રાય મશુર;
 નિત્ય પ્રતિ ખટ કર્મ કરી જાય, મળા મધ્યે શર. ૧૪
 વિવિધ શાસ્ત્રે વાદ કરતા, કરતા વિષ્ણુ તમામ;
 પૂછે ને તે જીભ આમે. (શું) સાક્ષાત મરસ્તિ-ધામ. ૧૫
 રાય રીંગે આતિથ્યો જોઈ, યાગાત પુણ્ય પવિત્ર;
 પશુ બાય નિરતર મન મધ્યે, વિભાંડક મદા વિચિત્ર. ૧૬
 જેના કોષે સુર કપે, જ્યપિ નહિ અપરાધ;
 તો અપરાધ કરી કો યાચે, મુખી દુબી સાધ ? ૧૭
 એમ વિચારી મન માંહે, ક્રપિ રીંગ ઉપાય;
 દયા ગયે અવનવા દિન, નવ જેથી દુભાય. ૧૮
 હવે આઘ્યા વિભાંડક ત્યાં, રીંગવ્યા જ્યમ રાય;
 વર્ણ્યું હું તેહ મદિમા, ક્યમ ક્રપિ શાતજ ધાય. ૧૯

વલણુ.

- કષ પેર ક્રપિજી શાંત ધાયે, જૂએ પુત્ર આસક્ત રે;
 શી આગા કરે પુત્રને, જોઈ વિપયારક્ત રે. ૨૦

કહ્યું ૨૨ મુ' રાગ મેવાડો.

- મુનિ આઘ્યા રે, સ્વર્ગધકી આશ્રમ કરી;
 ફળ મૂળ લાઘ્યા રે, મળિયાં માર્ગે શુદ્ધ કરી. ૧
 પવિત્ર પાણી માગ્યુ રે, શુદ્ધાયમન કરવા;
 મદિરમાં નવ લાગ્યુ રે, માનવ ચિત્ત ધરવા. ૨
 મુનિ મન વ્યાકૂળ રે, મયા મઠ મધ્ય ધરવા;
 આરપર (જોઈ) આકૂળ રે, આવી શોક આગા વરવા. ૩
 કંગી નાદ આરત રે, મુનિ પુત્ર પુત્ર દહે;
 મુજો તમે જાગન રે, વિચોગ ક્રપિ કેમ સહે ૪

૧૩ અગાન ક્ષ:—કામદેવનું અગાનરૂપી અધારે મટાડીને તે મા-
 ટેન જે જ્ઞાન હવું તે જતાવી દીધું. ૨૦ વિપયારક્ત—વિષયવડે લાલ પચ્છે-
 લા અર્થાત્ લુપ્તધાયવા. ૪ જારન—પાંડવ.

જોવા વા ઉપનન રે જોવા વાડી વાડુના,	
ગરાડ ગિરિ ધની ગનરે, જાઝા જોવા જાડુના	૫
અથળ જળ જોઈ રે, ભગવત ભગ થયા,	
ન લાધી શુદ્ધ સોઈ રે, તેથી નદી-તીર ગયા	૬
તહિ જોવા પગવા રે, યયા મુનિ પાગેર,	
જોળખી ડગતા રે, દોર્યુ દીત આધેર	૭
પગતુ જઈ પેહુ રે, સરિત્તમા મામર,	
મુનિ ગન જોહુ રે, વિચારે પામર	૮
ધરી ધ્યાન જોયુ રે, વાત્ર ગયો કઈ,	
વ્યથપણ જોયુ રે, જાણ્યુ વેશ્યા લઈ મઈ	૯
રાખ્યો રામપાદે રે, મારો પુત્ર કેદ કરાં;	
વહુ જોધી વાદે રે પ્રભળુ ચિત્ત ધરી	૧૦
જૂખ્યા ને તરસ્યા રે, વસ્યા જીપિ રાય-પૂરે,	
જાગે જામ રાગસ્યા રે, કોષાકાત યાગે પૂરે	૧૧
શુ દ્વય દીપ ધરિયા રે, તેમે પૂરણ વારી,	
તેને પાગતા મરિયા રે, પ્રમશ યાના ફરી	૧૨
ટપકે તેમ જોતુ રે, તે માદેથી ગત બની,	
ગપન-જળ તેવુ રે, કે પડની અગન મણી	૧૩
(જોતા) કોષાશ્રુ પડના રે, તે અથળ જાતા જાતી,	
જોને આસુ નાડના રે, તે મહંમા જાતા મળી	૧૪
જોવા મુનિ આજ્યા રે, અપાપૂતની પાસે,	
તેને રૂઝ વ યા રે, જે જે મન જોઈ નાસે	૧૫
રૂઝકો હાથ રે ધણી (સેઈ) જોઈ બગે,	
કાશિ-નાથ દુખ્યા રે, તે અથળ દોષ અનુગે	૧૬
તાપમ પૂરે જોષને રે, વાઈ * આ નમર રૂઝ	
જોષ રૂકે રોષો રે, વહે મન જોતુ રૂઝ	૧૭

૫ ઉપનન—૫મ ૬ ભગવત ઈ—(ભાગ્ય આપા ભગ થયા
 ૭ પાગેર—પગી—પગણુ ૮ દગતા—આધેર—આપુ ૯ વસ્યા—૫૭૧ ૧૧
 પૂરે—પૂર્ણ રીતે. ૧૭ જોષને—જોષન—મગજન મારંગ મારંગી રાજ
 રૂઝ ૧૭ મળી જે મળએ રૂઝ ૬૭ તે જોષ રૂઝા લના.

વસિષ્ઠ.

વટે સ્વયં રામે કષ્ટું જો, દમ્ભ જોડી ગોપાળ રે;

સુજો મુનિ મરે કૃષ્ણ કૃપા કરો કૃપાળ રે. ૧૮

કૃષ્ણ ૨૩ મું રાગસારંગ.

હરજોડી વટે ગોપાળ, સુજો વાપી દીનક્યાળ;

આ પૂરું ગોપૂર નામ, કાંતે ઋષ્યપૂંગવનું ત્રિશાળ. ૧

અમો સેવક સર્વે તેનાં, મનુ ગોપજી ગ્યામી જેનાં;

આ સુરમી મુન્શીનધન, (મુનિ)એ મરં ઋષ્યપૂંગવનું ધન ૨

(અમો) તમ વાણી રૂપી રજ્જુ વડે, બંધાયા મુનિ શૃંગીજડે;

ગાટે કોઈ દરીએ કેમ, છાંટો પુત્રનું મુનિ ક્ષેમ ૩

ગોપ વડી લાગે એમ પાગે, તેથી મુનિ બધાં અનુગમે,

તદપિ કોષ થયો પ્રદીપ, શું અધારે પ્રકટયો દીપ ૪

નવ બોલ્યા અલ્યા કષ્ટ, ખીજ દિગાએ ગયા વડી,

(ત્યાં) જોયા સેવકે મુનિ ન્યારે, લાગ્યા (ને) દિગાના પાગે ત્યારે ૫

અર્ધ પાત્ર અરમી કહે જોડ, કહો મુનિ આગા દોષ જોડ;

મુનિ કહે આ કષ્ટ ગામ, ગોપ કે' વન્ધપુત્ર છે નામ ૬

રોમપાટે આપ્યું કન્યાજાને, શૃંગીએ સ્વસ્થિ કદિ લીધુ ગાને,

સુખી થયા તેહ દિશાએ, રથાવામો ત્યાહિ નિશાએ. ૭

ગયા ખીજે દિન અન્ય દિશા, ત્યાં પળ ઉતરી મુનિ રીંગ,

એ વિંદ આ'ટ દિગાએ રૂંધાં, (પણ) ઋષિએ પૂરમા પાપ ન ધયાં. ૮

જ્યાંથી ધતએ સુખી આપ, ત્યાંથી જઈ કચમ દઈએ નાપ;

ધર્મુ ધ્યાનમા મગને જનન, ત્યાં પળ મૂંઝ્યા વિગાન સા'ના. ૯

અવનિ ફાડી જો ઋષિ આવે, તેને સેવક મુખને વસાવે;

જોવી રામે દરી હુની રીતિ, લહો મુનિએ સર્વે નીનિ ૧૦

૨ સુરમીનધન—ગાયત્રે બાધનાના દોગડા. ૩ અમો ૪—અમો મરં સેવક તમારી વાણી રૂપી (રજ્જુ) દોગે વડે, ઋષ્યપૂંગવ રૂપ જોડે (મેજે) બધાવા છીએ. અથવા શૃંગીજડે—જગ્યાથી તમારી વાણીરૂપી દોગીએ બધાવતા છીએ. ૪ પ્રદીપ—પ્રદીપ્ત—સજગી ઉઠયો. મતલબ કે મજો કોષ અડયો. ૭ સ્વસ્થિ—કલ્યાણ.

- આખર ગયા નૈસર્ગમણ, કુનાગિકા કે' નિગમ્યા ઓણ,
 ઝોગ ખોની લાગી પાય, નીલિએ વધાં યા દિગ્ગમ્ય ૧૧
- મહિ આને છે ધની ક્રોધ, યતો કુસુમ વૃટિએ રોધ,
 લાભ નાખે લગિત નારી, ચીતળ મુગધી છાટે'વાગિ ૧૨
- મોટ ધાલક ॥ જૂએ ધામ, જે તે કે' આ સૃષ્ટી ઠામ,
 કો વણિક ધાના લોભિ, જેની લક્ષ્મી ભગિની ગોભી ૧૩
- કો વૈશ્ય છે ધનના મે'તા, લક્ષ્મી-પિતૃ-ગાતૃ કરી કે'તા,
 તેવા કે' આ સર્વ તમાર, તમે આપો તો ચિત્ત આરિધાર ૧૪
- કાષ્ઠ ભરતા લક્ષ્મી કરા, ધા વાપરી કઢારે વેગ,
 તેના ઠગતે વેહેને ધા, જોઇ મુનિ મોખ્યા (મૂંઝ્યા) મન ૧૫
- પ્રાત મળ ॥ સંવાકાળે, ગદા પ્રયત્ને ભૂપને બાળે,
 રાધે દીઠા બ્યાપા મુન્ય, પૃથ્વી પડતો મયો હૃદયન્ય ૧૬
- યદ્ય એકા બેગી જેવે રાય પાઠ પડી અતિ સેવે,
 પ્રથમ ધોયા અશ્રુએ પાય હન જોડી ઉભો કપકાય ૧૭
- બોલ્યો બોખડી તોતળી વાણી, છુ અપરાધી પુતકપાણિ ।
 જોએ તો હુો હમણા રાપો, પશુ પુત્ર ઉપર રખે લાપો ૧૮
- તેને વાક નહિ ગદા મુન્ય એને આપ્યો લગાડી ધૂન્ય,
 જોઇ દીન રૂપ દયાળ, મુનિ રીજ્યા પગમ કૃતાળ ૧૯
- ધન્ય રાય રૂકુ તે કીધ તુજ મૃદિ બચાવી લીધ,

૧૧ નૈસર્ગ કાણુ-અશુભ કૃત્ય કરતુ હોય તો નૈસર્ગ મેળુનો આશ્રય ભેગડ
 પુગલોગા કહેતુ છે ગાટે રિમાડક આખરે તે દિશા તમ્હુ યદ્ય પુગમા પેદા
 ઓણુ-આ માય મીલિ-ડાગેર ૧૨ લાભ-ગોગી ધાણી ૧૩-૧૫ મીધ
 ધન લેખી વણિક લક્ષ્મીને ભગિની (બેન) અને માન્ય જેની ધારી તેની
 સેવા કયા કરતા દના અર્થત્ત તેને ધૂન્ય ગણી મમદી રાખતા દના પ
 રતુ અગમતા નદી, તેના લેખી પશુ આ સર્વ સૃષ્ટી સહિતુ છે એમ
 રિમાડકને કહેતા દના, ષ્ટલાક લક્ષ્મી ॥ મ્યામી ધર્ષ, તેનો ઉપભોગ કરી
 જુલમી વેરા-સાગા વગેરે કઢાવી નાખતા તેણ પુત્રો તો મોક્ષના માર્ગ-
 મા દગો ધન વેદેમી કેસ લાખ્યા ૧૬ હૃદયન્ય-ભયમી જેનું હૃદય મુન્ય
 યદ્ય મધેપુજે જોયો રાખ ૧૮ પુતકપાણિ-જે ॥ દાગમા પુતક છે
 એ રિમાડક

- ધન્ય રાય રૂકુ તે કીર, તુમ સૃષ્ટિ બચાવી લીધ,
 પણ તે રૂગી સનાડચો કર્ઠ, એને હુ અરિતોકુ નહીં ૨૦
- ઠહે રાય ચાનો જામએ ત્યાય, મુનિ ગૂગી રેતા બ્યાય,
 પૂર્વ સમને કીધુ સદુ માન દીધુ મુનિને જહુ ૨૧
- ઋશ્યશૃંગના સેનક બહો જાઓ ગૃહમા મુનિ પજે,
 સમસ્યાએ બ્નેઈ સ્થળ પામ મારે હાક મુનિ ભગી આશ ૨૨
- હે રૂગિ ! રૂગિ ! પુત્ર મારા, ક્યમ વૃદ્ધ પિતૃ વિસાધો ?
 મુખી આરતનાદ મુનીશ ગૂગીએ આવી નામ્યુ શીશ ૨૩
- ઉમય દષ્ટિ કિમા સાગા, રૂપ ગર્વ મૂકે માર રામા,
 ઇદ્રિ ઇદ્રાણી તે મણુ લેખે, તેથી અધિક્ ઋષિ દ્ય દેખે ૨૪
- દક્ષિણ પદ ધર્મો કર રૂગી, શાતાએ વામ ગ્રહો ઉમગી,
 દર્શ્યો ભાવ તે સમે જેવા, ચર્મરસના ક્યમ કે' તેવો ૨૫
- જાણે હરને સુદર્શને જાએ, રમા રાજપતેચન સાએ
 તેમ રૂગી અને રમ્ય શાતા, પાદ લાએ કય ને કાતા ૨૬
- એવા જોષ દષ્ટિ રૂડા, મૂક્યા મુનિયે ધારેના કુડા
 રાય પગ રીજી આશીશ દીધ, રૂગી હુદે લગાવી લીધ ૨૭
- મૂક્યો શાતાને શીર હાથ મુખ ભોગવો સ્વામીસાથ,
 આવી માયા વળગી જોહ, તેને કાકી નિ સદેહ ૨૮
- બોત્યા સુઠ પન્દિ શા મુન્ય, તેવા તેજસ્વી મદાપુણ્ય,
 હે વાસ ! શીખામણુ મારી રહેજે અહીં તુ એક સમારી ૨૯
- યાએ તન તુને એક બ્યારે, તજી વૈભવ આવજે ત્યારે,
 કરી રામપાદનુ પ્રિય પુત્ર, તેનુ વધારી ધરસત્ર. ૩૦
- આનજે વનમા વેલો વેલો, રખે માયામા યાય થે લો,
 ઈઈ શીખ લઈ આગાધ, ઋષિગય વિતાય તો યાય ૩૧

૨૨ પછે—પેલી જગાએ સમસ્યા—પ્રશસ્ત ૨૪ માં રામા—
 કાગદેવ અને રતિ ૨૫ દક્ષિણ—જમણો વામ—ડાબો ૨૬ જાણે ઈ—
 જાણે મદાદેને (રમા)—લક્ષ્મી અને (રાજા—કમળના જેવા સોયનવાળા)
 વિન્ધુ સુન્દરનયક (અગર સાગ દર્શો)ને મેળવવા માયતા હોય તેમ
 દેખાતુ હતુ

હવે કહું રામજન્મ મહિમાય, કૃત્યું વાલ્મીકિ મહાકાવ્ય;
નથી બારતમાં એ કથા, ગ્રહ સંક્ષેપે સર્વથા. ૩૨

વલણુ.

સર્વથા સંક્ષેપ માંહે, કહું રામચરિત રે;
બાળકાંડે બોલિયા, વાલ્મીકિ મહા પવિત્ર રે. ૩૩

કડણું ૨૪ મું રાગ ઝોડી.

સાર મંહી રામાયણનોશ, વર્ણવું મહિમાનારાયણનોશ;
કથું દશરથને મુખનેશ, આણું, હું મારે અભ્યંત્રેશ. ૧

દાળી,

અભ્યંત્ર આણી વર્ણવું, રાણવલોચન રામ;
શુંગીએ ઉપજાવિયા જે, જગતજીવન નામ. ૨

રાય દશરથ મહા દુઃખમાં, પડ્યો એકજ વાર;
મંત્રી મેળી મંત્ર કીધો, પિત્રપુત્ર વિષ્ણુ અવતાર. ૩

હવે રાજ્ય કંઈ નહીં, જાડું અમો વનવાસ;
તવ મુખંત્ર બોલ્યો શાંત થઈ, રાય તમે મનનો ત્રાસ. ૪

મુખિયુ મેં પૂર્વ જેવું, તેવું કંઈ વિખ્યાત;
રોમપાદ રાજ તણો, જગત જોઈ પ્રખ્યાત. ૫

તેને તેડી યશ કરતાં, પુત્ર પામો રાય;
ગુણી, વાણી પિયૂષજાણી. સજ થયો મહાકાવ્ય. ૬

અગદેશામિયને જઈ, બેડીઓ બૂપાળ;
કહી વાર્તા વિમલ સર્વે; છું અપુત્રીઓ મહીપાળ. ૭

તું મિત્ર મારો પરમ પ્રીત, માટ મારું એક;
પુત્રી જમાઈ આપ્યા મુજને, તાદરાં સવિરેક. ૮

તુજ યામાતા મુનિ મોટા, સુપડું અમો સિદ્ધાંત;
યશ કરાવે એ કહી તો, રાય મુજ મન શાંત. ૯

લોમપાદ કે મિત્ર મારા, પૂછીએ જઈ ત્યાંય;
પહે જેવે વિનવ્યા જઈ, મૂગી બેઠા જ્યાંય. ૧૦

૧ મુખંત્ર—દશરથ રાજનો મુખ્ય મંત્રી. અભ્યંત્રે—અભ્યંતરે—
અંતરમાં. ૭ અપુત્રીઓ—પ્રજનવમરનો, મહીપાળ—રોમપાદ.

શ્વશુરે ઝોળખાણુ આપી, મુજ મિત્ર દશરથ નામ;	
એતે અશ્વમેધ કરવો સહી, છે તમારે ત્યાં કામ.	૧૧
જો જવા ઈચ્છા મન વમે તો, જાવ કરી ઉપકાર;	
તવ ઋણિ કે' અમો કરાવું, અશ્વમેધ અવિધાર.	૧૨
પછે શુભ મુહૂર્ત જોઈ, મમા દશરથ મુન્ય;	
વધાઈ છૂટી નગરમાં, ઉદે યવુ રાવ-પુણ્ય.	૧૩
માર્ગે મુલાસિત કરી, વધારિયા મુનિરાય;	
રાવ—ગૃહની રાણીઓએ, પૂંછ શાંતા-કાવ.	૧૪
રમણીય મંદિર આપ્યો, ઉતારો મહારાજ;	
પછે મરા આરંભ્યો, શૃંગી કુંગવે દાજ.	૧૫
સમામદ ઋત્વિજ કુંપે, ઉદ્ગાતા હોતા જોઈ;	
બ્રહ્મા અધ્યયું આઘ લઈ, શૃંગીથી વહો તેહ.	૧૬
કંઈ મંત્રનો ઉચ્ચાર કરવા, ધરે પુસ્તક પાણ;	
મુખપાઠ બોલે શૃંગી તે, વિના અશુદ્ધ પ્રમાણ.	૧૭
એ વિધે અશ્વમેધ પૂરણ, ક્યો વસિષ્ઠાદિ મુન્ય;	
તપિ રામ દશરથ સ્તવે, શૃંગી મુનિ મહાપુણ્ય.	૧૮
મુને પ્રત્યેષતિ યવા, મુનિ કરે કાષ્ઠક દાજ;	
સુણી તેની વિનતિ પડે, કલ્પસૂત્ર સાધ્યું સાજ.	૧૯
તે માંય જો પ્રસિદ્ધ હતી, પુત્રેષ્ટિ મહાપુનીત;	
તે અપર્યવેદના સત્રથી, સાધી રહી રૂત.	૨૦

૧૨ જાવ ઈ:—મારા ઉપર ઉપકાર કરી દશરથ રાજાને ત્યાં જાવ. ૧૬ સમામદ—ચતુર્ગંડપની મલામાં જેમનાર મુખ્ય, વૃદ્ધ અને વિદ્વાન બ્રાહ્મ-જો. ઉદ્ગાતા ઈ:—ઋગ્વેદી બ્રાહ્મણો યજ્ઞમાં હોય તે ઋત્વિજ સાગવેદી તે ઉદ્ગાતા, અપર્યવેદી બ્રાહ્મ, અને યજુર્વેદી અધ્યયું. તેમનાં કામ (૧) દોગ વખતે મંત્ર વગેરે બાજુના, (૨) દેવની સ્તુતિ કરવી, (૩) યજ્ઞનું અધ્યક્ષપણ, (૪) અને યજ્ઞ ગોડવણની તપાસ. (ઋત્વિજને હોતા એટલે દોગ આપનાર પણ કહેવાયછે.) ૧૯ કલ્પસૂત્ર—એ નામનું ગ્રાન્થ. ૨૦-૨૧—પુત્રેષ્ટિ અને કામેષ્ટિ કરવાનો વિધિ કલ્પસૂત્રમાં કહેલો છે.

- વળી પુત્રની પ્રાપ્તિ અર્થે, કામેષ્ટિ કરવા માંડી;
તેથી અગ્નિ કંપિયો, તેણે રાડ સર્વે છાંડી. ૨૧
- એકદમ ઉત્પન્ન હુઓ, અગ્રકુટે આપ; .
આતુષ્ઠ કાંતિ રૂપ વિપ્લુ, મહાવિર્ય જળ તાપ. ૨૨
- કૃષ્ણવર્ણ રક્તાંજરી, રક્તામુખ દુર્લભિનાદ;
લક્ષ્મણે સંપન્ન દીસે, વળી રહિત જેનો વાદ. ૨૩
- પંચાનન સરખા ચીકણા, દાઢી મૂછ ગંસ્તક વાળ;
દિવ્યાલકારે સોલતો, (શુ) પર્વત શિખર કરાળ. ૨૪
- મહોન્મત સિંહરો પ્રાક્રમી, સૂર્યથી અધિક્ષ સોલાળ;
એવો અગ્નિ પ્રકટીઓ, યગથંકી તત્કાળ. ૨૫
- તેણે સુંદર જાંબૂનદની, મહી યાળી પાણ્ય;
તે દિસતી શું પ્રિયા પકડી, કા ગ્રેમી પુરવે જાણી ! ૨૬
- તે યગપ્રભુજી બોલિયા, હે રાવ ! લે પ્રસાદ;
જોમ કહી યાળી આપી કરમાં, કે હુઓ જમજમનાદ. ૨૭
- જોવે અસોષ અગ્નિ હુઓ, રીજ્યો ધણો રાગન;
સુનિ-આચાર્ય વેગીઓ, જે મળ્યો પાપસાગ. ૨૮
- પ્રથમ આપ્યો કૌસલ્યાને, પછે સુમિત્રા જાણ્ય;
કૈકયીને આપ્યાંસ આપી, પ્રસાદ ધરીઓ પાણ્ય:- ૨૯
- ઋષ્યશૃંગ કે એ પ્રસાદી, નહીં તારે નાગ;
કોણ પ્રિય સ્ત્રીને આપ્ય એ છું, યશે તેનું કામ. ૩૦

૨૨ મી કડીની અડધી કૈંકથી તે ૨૫ મીની અડધી સુધીમાં અગ્નિ-
નારાયણનાં વિશેષણો વર્ણવેલાં છે. ૨૩ રક્તાંજરી—લાલ લૂગડાંવાળો.
દુર્લભિનાદ—દુર્લભિના જેવા નાદવાળો. રહિત વાદ એટલે જેનો વાદ—
ખરાબરી કોઈ કરી શકે નહીં તેવો. ૨૫ સોલાળ—સોલાપમાન. ૨૬—
જાંબૂનદ—સુવર્ણ. ૨૮ પાપસાગ—દુષ્પાક. ૨૯ કૌસલ્યા—માતૃગાન રાગની
કન્યા અને રામચંદ્રની માતા. સુમિત્રા—મગધ દેશના ચૂરરાગની કન્યા.
દશરથની બીજી સ્ત્રી અને લક્ષ્મણ શત્રુઘ્નની માતા. કૈકયી—અથપતિરાગ-
ની કન્યા, દશરથની ત્રીજી સ્ત્રી અને શરતની મા. પ્રસાદ છઃ—વેદેયતાં
ખાંડી રહેલો. પ્રસાદ રાગને પ્રાપ્ત કરવાની ઈચ્છાથી દાવમાં સીધો.

- જાગ પાડી ગણીઓ તો, પાપમાન પવિત્ર;
આપશે ને નારી તેને, થશે બે પુત્ર વિચિત્ર. ૩૧
- રાયે વિચારી આપિયો, સુભિચારને બ્યાંય;
પડે પ્રકટયા કૌસલ્યાથી, રાષ્ટ્રવશોચન ત્યાંય. ૩૨
- કેકેયીએ હારત પ્રકટયા, મહા ધૈર્ય બુદ્ધિમાન;
સુભિચારે હસ્તમણ અને, શત્રુના પ્રકટયા બાન. ૩૩
- એ વિધે યો પુત્રધી યયુ, રાય—રાજ્ય રણિયાત;
અસંખ્ય ગોધન આપિયુ, શૃંગીને બઝીભાત. ૩૪
- ચંપાપુરી સુધી રાય દશરથ, વળાવવાને જાય;
માર્ગમાં અરણ્યશંગ કેતા, સુણો તમે મહાકાય. ૩૫
- રાય ચાર રૂપે તુલ મૃદે, અવતર્યા શ્રીભગવાન;
હું નિમિત્ત માત્ર મોટો ક્યો, નહિ કોઈ તુલ સમાન. ૩૬
- એમ ગોષ્ઠ કરતાં આવિયું, અપાપૂર ઉદામ;
સુંપરત કરી જામાતની, પડે ગયો દશરથ ધામ. ૩૭
- મહિમા વાંધ્યો શૃંગીનો, મહારાય આવે ત્યાય;
દર્શન કરી અધઓધ મૂકે, શૃંગી ભેટે બ્યાય. ૩૮

વલણુ.

- શૃંગી ભેટે જોદને, તેહનાં અધ જાયરે;
વિપ્ર પ્રેમાનંદ શુ રતવે, રામ જન્મ મહિમાયરે. ૩૯

કંકણુ ૨૫ શ્રુ રાગ સામેરી.

- મહિમા વાંધ્યો શૃંગી તણો, યધ વારતા દેશ વિદેશ રે;
દર્શને આવે ભોક્તા કંઈ, યોકે યોક વિરોધ રે. ૧
- બાધા આખડી આવતી, શૃંગી સેવે વર્ણ ચારરે;
માયાજાળે બધાયો દિજ વર, એવે પુત્ર હવો નિર્ધાર રે. ૨
- તેને આશ્વામી મોટો કીધો, યયો અષ્ટ વર્ષનો બાળ રે;
જનકર્મ કરી નામ ધનિયું, કૃષ્ણકેશ જૂપાળ રે. ૩
- પડે પિતૃ વચનનું રમરણ કની, મુનિ ચાલ્યા વન મોઝાર રે;
આગ્રા લીધી ભોગપાદની, સાથે શાંતા યધ તૈયાર રે. ૪

ઉગય દંપતિ આઘ્યાં વનમાં, તજી રાજ્યના રૂઢા બોગ રે;
 નગર-લોક. વળાની નિલપે, રાય-શોકનો કચમ કહું ચોકરે । ૫
 આતિકાજે વિયોગ વિસર્જ્યો, જોઈ દોહિતનું સુખ રે;
 મહા રણુપંડિત જ્યાં દુઝો તેણે, પામ્યાં સર્વે સુખ રે; ૬
 જે શૂંગી મુનિ ગયા વનમાં, તેણે કર્યા પિતૃ દર્શન રે;
 નારી સાથે પાગે લાગ્યો, તેણે થયા જનક પ્રસન્ન રે. ૭
 દિકરો હોય કલાગરો તેને, કહો શી રહે બાકી રે;
 તૃપ્ત તાપસની સૌ શીડી, મયું કપ્પ, સર્વે યાકી રે. ૮
 પછે ઋષયશુંગે તપ આરંભ્યુ, કાયા કષ્ટને કરતો રે;
 જાણ થયા આજ્ઞાથી મયે તે, કયું શું રહ્યુંનો રે. ૯
 શાશ્વી શાતા સંવા સાધે, ધર્મ કર્મને ધારી રે;
 જ્યમ આકાશે રોહિણી ચંદ્રની, અરંધતી વસિષ્ઠની સારી રે. ૧૦
 લોપામુદ્રા અગસ્ત્યની જ્યમ, દયમંતી રાય, નર્મણી રે;
 શયી કરે જેવી પૂજા શકની, તેવી પૂજા કરે વિષ્ણુજીની રે. ૧૧
 વળી જ્યમ બદ્રા ઇન્દ્રસેનાએ, મુદ્ગની સેવા માંડી રે;
 તેવી સેવા કામની કરની, મદ મત્સરને છાંડી રે. ૧૨
 તે મુનિએ જીવી જસ લીધો, આ આશ્રમ સન્ન તેનું રે;
 અજમીદવંશ શિરોમણિ અમો, આપ્યાન ૧૫ જેનું રે. ૧૩

૬ દોહિત—દિકરોનો દિકરો. ૧૦-૧૨ રોહિણી—દક્ષીની ૧૦ કન્યા-
 ઓગાંની એક અને ચંદ્રની ૨૭ સ્ત્રીઓમાંની મુખ્ય સ્ત્રી તે. અરંધતી—
 કદંબ પ્રભાવતિથી દેવદત્તિ વિશે ઉત્પન્ન થયેલી નવ કન્યાઓમાંની એક,
 અને વસિષ્ઠ ઋષિની સ્ત્રી. વસિષ્ઠ—સપ્તઋષિમાંના એક ઋષિ. દમરના
 ઉપાધ્યાય. ૧૧ લોપામુદ્રા—વિદર્ભરાજની કન્યા અને અગસ્ત્યની સ્ત્રી. એની
 મુદ્રાનો સોપ અગત્યમુનિના પ્રનાયથી મદ મયેલો દનો, માટે તેનું એવું
 નામ પડેલું છે. અગત્ય—કદંબ પ્રભાવતિની દરિયેલા નામક સ્ત્રીને વિશે
 ઉત્પન્ન થયેલા જે પુત્રોમાંના એક. અમુગનો કૃષ્ણ મદોદરા એમણે
 સમુદ્રનું પાન કર્યું હતું. મદ—ઈશ્વર ૧૨ બદ્રા—કલ્યાણકારી દિકરીના—
 મુદ્ગમ ઋષિની સ્ત્રી. મુદ્ગની—મુદ્ગલ—એક શીશું—પરગરે આદ્ય-
 વિદ્યા મલાવનાર જાતિ. ૧૩ અજમીદ—પૂર કુળમાં જન્મેલા દરિદ્રરાજના
 તથા પુત્રના નામ. પાંડવ મેરવનો પુત્ર.

તે તણુ તડાગ મનોહર, આશ્રમથી ને જોભેર,
 નાચના આગી પ્રહ્લે કગ્નુ, (નેગી) ચિત્ત તાપસનુ કોભેર ૧૪
 એમ છે માટે પુણ્યસોડ સા, ક્રોધ આ અધમ સનારે,
 કૃતાર્ય ક્રોધ દેહ તમાગી, (શુદ્ધ) યજ્ઞ જ્ઞાનો અન્ય અધારે ૧૫
 (૧૫) પંચ દિવસ નહીં પાડત માધ્યા, કનિગ દેશે જાવારે,
 શ્રોતા નૃગીમમુદ્ર તમે તો, નર ર' જીજ્ઞુ ના'સરે ! ૧૬
 આ વળી લખારી પુત્રક અર્પે, વસ્તાના ક' માયરે,
 કે લલો સુણે વાન્ને વિધિયે, તેા પનિયા પાન માયરે ૧૭
 પર્વજીએ જો માધ્યામે તો, તે જલનોકે જાગી જાયરે,
 મુખ્ય ગાગી મત પેઢી તો, સ્વર્ગ મધ્યે મ નાયરે ૧૮
 અથ-મહિમાયે અથન વાયે, પુણ્યપાત્ર ન કે'સાયરે,
 રૂંગી-માદામ્ય વર્ણવતા કધ, રોષ દારી જાયરે ૧૯
 (માટે) થોડે ધણુ કરીને મારે, શાશ્વ ગણા જેહરે,
 નિધ પ્રેમાનંદ આતુર્નવી, મિથ્યા નિ મદેદરે ૨૦
 કૃષ્ણ-સુત કહે મહુ કોઈ, પણુ છુ કચન નામ અગી રે,
 તેણે કવિના કરના ધારી, તો હોય ક્યાથી માદિ હોગરે ૨૧
 તેમા મગ પડેતો કુડો, ધન્ય જામ્ય નહિ મહામારે,
 તદપિ ઝોગશુત્રીસો સુજુતા કપે ધાવજુ આગરે ! ૨૨
 તે સનરમે ઝોગશુત્રીમે, કાવ્ય મરી શુ કીજેરે,
 (પણુ) જ્ઞાતિગ્રમાન મટે નહિ જાઇ, કાવ્ય કથે મન રીજેરે ૨૩
 કનિયો કહેશે મન કરેછે, પણુ નદિ મન રી વાણરે,
 સેનક મર્વ મવિનો નુ છુ, (તેના) દાસનો દામ પ્રમાણરે ૨૪

વસાવું.

ગમનો દામ મન મધ્ય આણો, કવિ મતિ ડડી કરી રે,
 વી-ક્ષેત્ર (નો) વાસી પ્રેમાનંદ, પૂરે આશા જોની હનિ રે ૨૫

સુ પૂર્ણ .

૧૫ અનિગ-પાડવોનુ જે ઇદ્રપ્રમ્ય પૂર હવુ, નેની દક્ષિણે આવેનો
 દેશ ૧૬ પનિયા-પૂર્વજ ૨૦ કૃષ્ણ-સુત ઈ-મરે (પ્રેમાનંદ) સા કૃષ્ણસુ
 ત-કૃષ્ણપગમાત્રાનો પુત્ર કહેછે પરતુ તેમ નયા અચાત કૃષ્ણરૂપ સુ-
 વયુને નામે આનન્દ હું તો કથી છુ ! માત્ર કૃષ્ણાગમનો સુત પ્રેમાનં ના-
 મનાજ હું ! દોર-ઝવગન-દમ-માન વગેરેના અયમા વપનાયરે

The Gujarat Vidyapeeth.

DABHOI. (MAHAKANTHA.)

ધીરાભક્તકૃત.

પરચુરણ કવિતા.

સંશોધન કરી દીધા તથા અર્થ સાથે

છાપાવી પ્રકટ કરનાર,

દરગોવિંદ દ્વારકાંદાસ કાંટાવાળા.

અને

નાથાગંધર્વ યજ્ઞશંકર શાસ્ત્રી.

સમગ્રાલીન જે બાંધણી, તેમજે પણ દિંદીમાં પદ, હંદ વગેરે કયો છે. અને ત્યાર પછી ગુર્જર બાપાનો સરળતાના સાગરમાં વાર્તારૂપી નદીવડે સંગમ કરાવેનાર જે કવીશ્વર સાગર બટ તેણે પણ અંગતવિદિ અને જ્ઞાનદોહરીસંવાદમાં મજબાપાની કવિતા રચી છે. તેમ અગદાવાદવાળા કૃષ્ણારામ મહારાજને અને દયારામે તો દિંદી, મરાઠી, ફારસી, સિંદી, કાનડી વગેરે ઘણી લિપિઓમાં કવિતા દરવાનો યત્ન કયો છે. કૃષ્ણારામ મહારાજ માટેનો વિવિધભાષાશૈલ અંથ અને થોડા મુખ્યત્વે પ્રકટ કરીશું; અને દયારામે તો ઉપર જણાવેલી ભાષાઓ પૈકીની, ઘણીખરીમાં પોતાની કવિતા કરી છે; તે (દિંદીવસ્તુદંદીપિકા મરાઠી નૃસિંહની કુડી વગેરે) નમંદે હાવેલું દયાનમકૃત કાવ્ય જોવાથી માલગ પડશે. તે કવિઓ પ્રમાણે પીરાજતે પણ દરવાનો પ્રયત્ન કયો છે. તે ગરબી ૨૪, ૨૫ અને ૨૬ મી જોવાથી જણાઈ આવશે. મજબાપામાં કવિ તરીકે માત્ર મેળવવાનો કે અનેક ભાષાનું જ્ઞાન દેખાડવાનો યત્ન ગુર્જરકવિશિરોગણિ પ્રમાણે કયો નથી, એમ હાલ સુ-

જ મહોદરીસંવાદ કવીશ્વર દસપતરામે સાગરબટના દિંદી હંદના ગુર્જરાતી ફરી, તેમ કેટલાક ખીલકૃત કાઠી નાખી કાવ્યદોહનના બીજા ભાગમાં હાવેલો છે. તેનોજ ઉવારો મી. ઇસ્હારામ સૂર્યરામ દેશાધ (ગુજરાતીના એડીટર) એ પોતાના પ્રગટ કરેલા બૃહત્કાવ્યદોહનના ભાગ ૧ માં કયો છે. અમારી કને એ મહોદરીસંવાદની ત્રણ લેખી પ્રતો છે. તોપણ એ સંવાદ બૃહત્કાવ્યદોહનમાં હાવા પછી અને સોસાહદીની લેખી પ્રત મંગાવી તે પુસ્તક તપાસ્યું હતું; તો તે કવીશ્વર દસપતરામે મેળવેલું સોસાહદીનું પુસ્તક પણ અમારી મેળવેલી ત્રણ પ્રતો સાથેજ બરાબર મળતું આવે છે.

‡ કૃત પ્રમાણે અલિંગનુના ચકાવામાં કેટલીક મજબાપાની કવિતા સફારણ કરેલી છે. તેની માહિતી ન હોવાથી ગુજરાતીના એડીટર મી. ઇસ્હારામ સૂર્યરામ દેશાધ એ પોતાના બૃહત્કાવ્યદોહનમાં એ કવિતા હાવતાં તે પ્રમાણેની ફરી કે નહીં, તે માટે સંશય પ્રદર્શિત કયો છે. પરંતુ તે મજબાપાની કવિતા પ્રમાણેનીજ કરેલી છે; એવા અમને કેટલાક વગનદાર પૂરાવા પ્રાપ્ત થયા છે, જે પ્રમાણેનું કરેલી “પ્રમાણેકયા” અગર તેના પરથી પ્રમાણેનું મુખ્યત્વે જાણી શકાય છે.

ધીના શોધ ઉપરથી જણાયું છે.

ધીરામજનની કાશીઓ તો ઘણા જણને મોટે હોય છે, પરંતુ આવી પરચુરણ કવિતાઓ અને તેમાં દ્વિપદીવંશોદરણ અને સુરતીના વિવાદ જેવી લાંબી આખ્યાયિકાઓ કાશિવંશ કોઈ મુખપાઠ રાખે છે. તેમ તેમની કવિતાનો સેખી મંત્રદ તો છેજ નહીં, એમ અમે ૩ વના ૨ અંકમાં જણાવી ગયા છીએ. તેથી રા. નાનાલાલ લલિતુભાઈ જ્યારે સાવલીમાં મારતર દત્તા, ત્યારે તેમણે બગતબીખાર અને વૃદ્ધાઓને મોટેથી તથા કેટલાંક ઉધાઈ ખાઈ ગયેલાં કામગિયાંઓ ઉપરથી લખી મોકલી હતી તે; અને બીજી કેટલીક ધીરામજનો ધર્મ પાળનાર રા. દામોદરને મોટે હતી તેનો સમ્રદ કરી આ અંક પ્રકટ કરવામાં આવ્યો છે. આ વગર હવે અમારી કને ધીરામજનની યોડી ઘણી ગુજરાતી અને કેટલીક દિંદીભાષાની છંદબદ્ધ કવિતા રા. નાનાલાલે મેળવી આપેલી તથા અમને પાછળથી મળી આવેલી છે. તેમ આ અંકમાં શુરપ્રસંસા આદિક પછી જે ચાર ચાર છંદ પ્રકટ કરવામાં આવ્યા છે, તેવાં જૂદા જૂદા છંદનાં ચોરાથી ચોકડાનો એક આવ્યો મધ અને પ્રતોત્તરની ૨૧૬ કાશીઓ એક બટણ કને છે, પરંતુ તે પોતાની પાસેના તે બે મંથની ચોટલી ભારે કીમત માગે છે કે, જે મયો અમારાથી દાસની રિયતિ પ્રમાણે ખરીદી શકાય તેમ નથી. માત્ર થોડા પૈસા આપી નમુના દાખલ પાંચ ચોકડાં આ વખતના અંકમાં છેલ્લાં છપેલાં છે. ૭૯ મી આખી કવિતાની અને સુરતીના વિવાદ મધ્યેની ઘણી ખરા ટીકા પ્રથમના અંકની માફક જહાંગી બદીનાથ દેવનાથ પાસે કરાવી લેવામાં આવી છે.

લખેલી પ્રત નહીં મળવાથી સંશોધન કરવાનું જોઈતી રીતે બની આવે નહીં એમ હતું, પરંતુ કેટલાક મોટે જોલનારની સાથે છાપવા તૈયાર કરેલાં ૫૬ વગેરે મેળવવાનો યત્ન કર્યાથી ઘણા ખુલાખા થઈ ગયા. પણ સેખી પ્રતોપરથી જે ઉતારો કરવાનું જની આવે તેની વાત તો જુદીજ.

પ્રસ્તાવના.

ધીરાભક્તના જન્મમર્મ્ય વિશે તેમજ તેમના વસન્તેની વિધિ, અને તેમના ગુરુ માટેની ગળી આવેલી ગાદિની, અમે પ્રાચીન કાવ્ય નિગામિકના વર્ષ ૩ ના ૨ અંકમાં “વીરાભક્તની કનિતા” એ નામના પુસ્તકમાં પ્રસિદ્ધ કરી ગયા છીએ. તે સિવાયની જીજ્ઞા દનીકત એ બાબત વિ માટે પ્રયત્ન કર્યા હતા પણ, વિશેષ ગળી આવી નથી તેમજીજ્ઞા તેમના સારા મથો કે ધારવામાં આવતી કાશીઓની દૂટક કવિતાપણુ દાખ લાગી નથી. તે પરથી આ અંકમાં તેમણે સૃગાર, આમાન્ય નીતિરીતિ અને ધર્મતાન વિશેની જે જૂના જૂના ગાથો અને છંદોમાં રચિતા કરેલી છે તે પ્રકટ કરી છે.

શૃંગારની કનિતામાં પરમ ભક્ત નૃસિંહ મેહેતા અને રંગીયા કવિ દયાગમ આદિકે ગદ્યા માધ્યમ જેમાં અનુકૂળ નાવકા નાવકને પસંદ કરી, રંગીની રેતવાળી દીધી છે; તેમ કરવાને ધીરાભક્તે પણ પ્રયત્ન કર્યો છે. પણ તેમાં તેઓ નૃસિંહ કે દયારામની બરાબરી કરી શક્યા નથી તેનું કારણ એમ જણાય છે કે, સૃગારવર્ણન એ ધીરાભક્તનો મૂળ વિષય ન હોવાથી, તેમણે તે માટે જોઈતું મનન ન કર્યું હોય, આગર ગાદિની પણ ન મેળવી હોય, અને જે કંઈ પણ તેવા પ્રમગ્નું વર્ણન કરેલું તે પોતાનો સ્વભાવ મરંગાન્યપણું મેળવવાનો હોવાથી કે ડાકોગના ને જીગ્ન મંદિવાળા વાજનિયાઓના હપથોમમાં આવે એવી ગદ્યાકૃષ્ણની કનિતા કરવા જતાં કિંવા પ્રેમમાર્ગ વાકિતની પ્રગંભા કરવાના રેતુથી, એ રસની કવિતા કરી હોય સૃગાર એ તેમનો પોતાનો વિષય ન હતા પણ જે તેમણે તે રમતું વર્ણન કરવામાં થોડી ધણી ફોરેડ મેળવી છે, તે વખાણવા જોગ છે તેમનાં કેટલાંક ચરણ, પંક્તિઓ અને ૫૬ તો આપણને નૃસિંહ કે દયા-ગમના વર્ણનનું સ્મરણ કરાવે છે. તેમ બાપાની સરળતા અને હટા પણ પસંદ કરવા જેની જોડામાં આવે છે.

જે વખતે કવિ તરીકે પ્રખ્યાતી પામવાને સંસ્કૃત કે મન્દવાપામર્ગ કવિના કરવાનો વિશેષ પ્રયાસ હતો; અને હિંદુસ્તાનની જીજ્ઞા પ્રાકૃત વાપા-ઓની દક્ષકી મણુ યની હતી, તે વખતે ગુજરાતી કવિઓ મન્દવાપામાં કવિના કરવાની જાનુના રાખના. જુના કવિઓ તપાસીશુ તો નૃસિંહના

ધીરા મક્તની પરચુરણ કવિતા.

રાગ ધૌળ.

- બરે પ્રકટયા શ્રી ગોઠનાંધીસરે, આનંદ મારે અતિધણો રે;
આન આન્ય વધમ ઈસ રે, આનંદ મારે અતિ ધણો રે. ૧
- કરુણા-નિધિ શ્રી કૃષ્ણ રે, જળમદ્રજના પ્રાત;
દાગી નાગીને દયાળુ રે, દળ દીધી અમ પર નાથ. આનંદ. ૨
- મુગ્ધકે મુગ્ધ હેમનો રે, જડિય ગ્રગદે મળિ માય;
કાને કુંડાળ ગમમગે રે, માતુ કોટિ અર્ક તેજ માય. ૩
- ઉર્ધ્વ તિલક કેમર તણુ રે, કમળનેત્ર વિરાળ,
પીતાં પીતાંગર પેરિયાં રે, વા'ને પેરી વૈજયંતી માળ. ૪
- મુકનાદુળ દનાવળી રે, ધન મેધવર્ણ તન;
ટપકી મિરાળે માવની રે, રુકુ શોભે શ્રીવત્સવાચન. ૫
- હાર દોરા હેમ સાંકળાં રે, આશુબધ ગિરાળ;
શબ્દમાર અગે શોભતા રે, મારે આનંદહેલી આન. ૬
- હાથે હેમનાં મંકળા રે, વાક્યા પીટી વેદ;
પૌત્રી પ્રયાળ મોતી તણી રે, કડિયાગો કંદોરો કેડ. ૭
- પાવડિયે પ્રભુજી ચઢ્યા રે, આતે શેહેકની આસ;
શોભા તે રચામની લેહને રે, (મને વાધ્યુ' વા'લા સગ વા'સ, ૮
- { તરિયા તોરણ બંધાવિયાં રે. મોતીએ પૂરાળ્યા ચોક;
કુમકુમે છાટા દેવગવિએ રે, રમે કરીએ વા'લા સગે ગોળ. ૯

૩ અર્ક—સૂર્ય ૪ ઉર્ધ્વ—ઉપર ૫ કૃષ્ણની કોટની પુવરીની માળા. જેમાં પૃષ્ઠી, પાખી, તેજ, વાયુ, આગના પ્રતિ-
નિધિ, નીલમ, મોતી, માળેક પોષ્યગત ને હીંગ એ પાંચ મળિ હતા.
૫ દનાવળી—દાંતની પગિત—હાર. ધન ઈ—આદળના જેવું મેધવર્ણ—
દાણુ જેવું શરીર છે એવા—કૃષ્ણ. શ્રીવત્સવાચન—વિષ્ણુની છાતી
પરનું ચિન્હ. ૬ ગિરાળ—ગિરાળે—શોભે. ૭ કડિયાગો—કડિયોવાળો.

સમોતિ કીધી સદિયર સાયમાં રે, હરખે હિંદુ મોડા મોડ; 10
 પ્રેમ કરીને પધારિયા રે, હરિયે પૂર્વે મનના કોડ. „ 10
 ગસિયા સંગે રજની રમી રે, પૂરણ પોતી આસ,
 સીપતિ સંગ છોડું નહિ રે, મુને આપે શ્રીવજમાં વાસ. „ 11
 આલખેલા ઉપર પધારિયે રે, એવો મોડા આલસની રીત;
 મનમાની મઝા માણિયે રે, મારે પૂર્વ જન્મની પ્રીત. „ 12
 શુશુના સાગર સ્થામળા રે, માયુ એક વરદન;
 અદરગી રમતાં કાઢુ રે, દાસ ધીરાના સ્વામી નિધાન. „ 13
 ગરબી ર છ.

એક સમે શ્રી ગોકુળ મધ્યે, ઉદવણ તો આવ્યા રે;
 વનિતા-મંદ ગળી મળી પૂછે, સમાચાર તા લાખ્યા રે. 1
 વાસે પધાર્યા ઉદવણ, મારા વાલમણના પીર રે;
 આંધ કરીને અમને કહોને, શું કરે સ્થામ સરીર રે. 2
 કુશળ છે સ્થામણીઓ વાસો, પ્રેમીનો આત્મારામ રે;
 રોહનો સાગર છે સુંદરવર, નિર્મળ કૃષ્ણના નામ રે. 3
 રોહી-રોહ સુણો તમે ઉદવ, કહું કમની વાત રે;
 વાંક વિના વિસારીને મેલ્યાં, નમેરા યથા નાય રે. 4
 લખુનેરી જ્યારે લાગે હતા, ત્યારે અમે ધરતાં રાજમાર રે;
 પીતાંબર પીન પિમાણને, મોતીડાં પુષ્પનો દાર રે. 5
 આજુબજુ સપજાં અમે ધરતાં, દાર હીરા મણિ મોતી રે;
 નખશિખ શોભા નરવરણની, નજરો વારી બરી જોતી રે. 6
 જળ ભરવા જતાં જમુનાં-તીરે, જોતાં વાંસાણની વાટ રે;
 દસ્તાં રમતાં રંગીયોછ, ગિરિધર આવતા ધાટ રે. 7
 વજુ તેડી દું નદીને દારે, આતું હરિને જોવારે;
 વજુ દીપાં અમે દારજ કરતાં, વજી બેસું દૂધ દોરા રે. 8

૧૦ મોતી:—દશમજાને રહેતાં સુખ પામું તેરી. ૧૩ અદરગી:—દદાસેને મત. નિધાન:—શામ. ધીરાના સ્વામી:—કૃષ્ણના રહેવાના રેહ-
 ન (શામ)માં રાતદિવસ (રાખા કહે છે કે) કું રમતાં કાઢું. ગરબી ર છ. ૨.
 આંધ કરીને—આંધ કરીને. (૧) ૩ નમેરા:—મેદર વગરના; નિર્મળ.

- દીવડિયો કરવાને ગિયે, પેસુ' તે મંદિર માંય રે;
 એણી પેરે ગજતી માધવને, નટવર નિરખતી ત્યાંય રે. ૬
- એવા અવગુણી ઉદવજી, પોતે ગયા પરદેશ રે;
 વા'લા વિના કહો કેમ રહિયે, અમો છીએ બાળેવેશ રે. ૧૦
- ગોઠે નહીં ધરમાં ઉદવજી, મંદિર ખાતા ધાય રે;
 હરિ વિના જાય એક ઘડી, તે સત જીમ જોવી થાય રે. ૧૧
- કાળા એટલા સધળા કપડી, કાળાનો શો વિશ્વાસ રે;
 ભંભર મુગંધી સર્ધને નાસે, નવ રહે પુષ્પની પામ રે. ૧૨
- વેરીકું કીધું મજ સહોદર, તે તો હરિને કાળે રે;
 કઠિન વચન એને કેમ કહિયે, બાળુ' તે બોલે દાઝે રે. ૧૩
- મરજદા મૂકી અમો મળવા, આવીશું મુરારિ રે;
 દાસ ધીરાના સ્વામી સ્વામળિયા, અમો છુ દાસ તમારી રે. ૧૪

પદ ૩ જી.

- સખી છેલ છખીસો હોગાજો રે, રૂપાજો રગ રસિયો; ૨૬.
- એને નયનાં ભરી ભરી ન્યાજો રે, વાસમો મન વસિયો. સખી. ૧
- આજેગાજો ને અટક્યાજો રે, એનાં અપજ નમનનો આજો;
 ગોરે વણું આજણુ રાણી રે, નટવર કા'નવર કાજો. સખી. ૨
- ધ્વજાદિક બ્રહ્માદિક જૂલ્યા રે, જૂઓ આનંદનો ઉછાજો,
 દેવ વિમાન ચઢી વા'લાને વધાવે રે, ભરી ભરી મોતીકાની યાજો. સખી. ૩
- દામ ધીરાનો સ્વામી અઢગક દળિયો રે, રીજ્યો વાવમ વાસણીરાજો,

રંગ વસંત ૪ થો.

- એ રા આવો હરિ આરા આવો, કહું દિવડાની વાત;
 હું તો વાત કહું તારા કાનમાં, કાનુકા જોઈ તારી જાત. ૨૬. ૧
- વડીવારની જોતી'તી વાટડી, બહાલા આજ આજ્યાહો હાથ;
 હું તો રટણ કઈ તાર રીતશું, રંગીના દિવસ ને રાત. આરા. ૨
- મન માન્યો મળ્યો મુજને, નહિ મૂકું તારો સંધાત;
 દાસ ધીરાના નાથજી નટવર, નોધામના નાથ આરા. ૩

૧૩ સહોદર—નિકટનાં સગાંવહાલાં. ૧૪ મુરારિ—મુગ નાગક દાન-
 વના અરિ—શત્રુ, એવા જે કૃષ્ણ તે. પદ ૩ જી. ૨ આજેગાજો.—આજ
 ચઢાવી ગાજો દેનારો.

✓ રાગ વસંત ય મો.

તને વાંદરે હો નંદજના લાલ, વેગળો રહે વરણાગીઆ. ૧૬.
 પરણે પિયુ મારો પાધરો પોતળિયા, પશુ સાસુડીનું સાલ;
 વળગાડુંખી રાને કરો સ્થામળિયા, ખારો મુખડાની ગાંળ. „ ૧
 આળ ન કરીએ એવડી અલખેલા, આંખે ભરિયું ગુલાલ;
 કંઠન રાખ્યું છે કેસનું કાનુડા, આવે મૃત્યુ દરાળ. „ ૨
 મુને ખોદી ના કરો નટવરજી, આલો રૂડી આલ;
 દાસ ધીરાના નાપજી, દામોદરે નારી કીધી ન્યાલ. „ ૩

ગરબી ૬ ફૂી.

આવો જીવનંજી જમવાને, અમશું રંગભેર રમવાને;
 હે અલખેલા! હેલ છપીલાં, આંખે અમશું રમવાને. હે અલખેલા. ૧
 હું વાટ તમારી જોતી'તી, હું ચરણે ચિત્ત પ્રાતી'તી;
 આધ્યાં આસન આણીને, મારા પ્રાણપતિને બધીને. „ ૨
 એ જીગને જોવા જેવા છે, મોદનજી મીઠા મેવા છે;
 કંચનપાળ અનવાળ્યા છે, મુજ લોચન તો ચોખ્ખાળ્યાં છે. „ ૩
 શીરો પૂરી સેવો માંહિ છે, સ્વાદમાં નૂતનતા સગાઈ છે;
 ખાંડ ખજુર ને ખાનં છે, હરિ! ગુર્તાગુર્તાનાં તાજાં છે. „ ૪
 ખરફ જેવાં ઘેઅર ધારી છે, માંહિં સુતરફેળી સારી છે;
 ધારી ને જાણેળી કીધી છે, માંહિં કેરી કચોરી લીધી છે. „ ૫
 વડાં ને વેડમી વાર છે, સહુ સાગમી તમ સાંર છે;
 આંખા અમૃત સા ઘોળ્યા છે, મેં લાંડુમાં ધી બેળ્યાં છે. „ ૬
 દારમાં કોકાડાં કરેલાં છે, મેંનો તેને ધી ચારેલાં છે;
 ચાલોજો ને વંદાયાં છે, મુંદર કાળાં પાયાં છે. „ ૭
 તળ્યાં ગુરિયાં તેવાં છે, માંહિં મુરણુ જોવા જેવાં છે;
 જે આખાં લીંણુ આધ્યાં છે, માંહિં મરયાં અદક માખ્યાં છે. „ ૮

વસંત ય મો:—૧ ગળગાડુંખી:—જળગાવળગી. ૨ દરાળ:—વાંદર.
 ગરબી ૬ ફૂી. ૨ પ્રાતી'તી:—પરોવતી હતી:—જમાડતી હતી. ૩ અનવા-
 લ્યા:—તૈયાર કર્યા. ૪ આંખા:—કેરીઓ. ૭ દારમાં:—અનપજ જેવાં. ચા-
 રેલાં:—મૂકેલાં છે. એટલે ધીનો વ્યાર મૂડી તૈયાર કરેલાં છે. ૮ અ-
 દક:—આદુ.

રડાં તે રાયનાં કેરીનાં, જોઈ હૃદય કપાયાં વેરીનાં;
 મરે શાક મગાયાં છે, મેં અવધ અપાયાં ઉતાર્યાં છે. „ ૯
 દૂર કમોદનો દીધો છે, માલિક વધાર લવનનો દીધો છે;
 રાજ ! તરે' તરેદની તૈયારી છે, પીવા નિર્મળ નદીના વારિ છે. „ ૧૦
 સ્વેચ્છા ધૃતર તમારી છે, મુખરાસ પાન સોપારી છે;
 આ જીવડો તમ પરવારી છે, પૂલડે મેજ મગારી છે. „ ૧૧
 આ નવરંગી કાયા મારી છે, હરિ એ મારી તમારી છે;
 મોહનજી મંગળ દારી છે, ધીરા ધન્ય પ્રિતમ બધીદારી છે. „ ૧૨

રાગ લલિત ૭ મો.

મહારાજની વાંમલડી વાળે રે રડા રમગા;
 ચાલો જોવા જઈએ રાસ રમ્યો, રડિયાજે રસીએ રમગા રેક. ૧
 વાંસલડી સામળી વેહે જાગી, પ્રેમદારી કાળજડામં વાગી;
 રડા લાડકડાની મને લેહે લાગી. મહારાજ. ૨
 પેદેયા ચરણાચોળી ચુડડિયો, જાન જુમળા જમકે પાડડિયો;
 સાગ સોળ વર્ષની નારી નાનાડિયો મહારાજ. ૩
 એપીતાં આભૂષણુ અજે ધર્મો, વિવિધ કેગ પટકૂળ પેર્યા;
 એના આહીર પુત્રી લેર્યાચેર્યા, મહારાજ. ૪
 ધણું ધે'લાં યથા ધોળનારી, સામુ મસરાનો લખ લારી;
 આદ્યા ધરધધો સૌ નિસારી, મહારાજ. ૫
 રડી રજની મોલે રાજ તણી, સૌ માર્યા પ્રદાવન લણી;
 ત્યાં મળિયો દામ ધીંગનો ધણી, મહારાજ. ૬

રાગ ધોળ ૮ મું.

આજ સાહેલી અમર વર પામી, સાચો સ્વામી અંતરજામી રે; રેક.
 પૂરંની પ્રીતે પિયુડો મદિરીએ આગ્યા, મોટે મોટે મોતીડે વધાવ્યા રે. અમર. ૧
 જોને જોને જગજીવન જડિયા, તમો રામ દહે પડિયા રે; „
 આજ આનંદ મારા અંગમાં વાધ્યો, હરિ હીરો હાથે લાધ્યો રે „ ૨

૯ અવન—ઉત્તમ. ૧૦ દૂર કમોદનો—કમોદ (એક જાતની ઉત્તમ
 ડાંમર)ના ચોખાનો જાત. રાગ લલિત ૭મો. ૩ ચરણા—ચરણિયા—ધાધરા.
 ૪ લેર્યાચેર્યા—દાઢમાઢ વાળાં. ધોળ ૮ મું. ૧ અમરવત્—દેવનાનો
 સ્વામી:—કૃષ્ણ અમર જોનો નાશ ન થાય એવો સ્વામી—પરમાત્મા.

સૂતાં જોતું તો મારી સેજમાં દીકા, બેડી જોડતો પાસે બેઠા રે;
 રાત દિવસ વસે પાસે પિયુડો, પેહેયો અવિચળ ચૂડો રે. ૩
 સાસુ મારી સુખમના રાણી, નણ્યદી નિવૃત્તિ નાણી રે;
 દયા દાતા દિવર દેરાણી, પ્રેમકુંવર નેહણી રે. ૪
 સસરો આમારો સમ ધર્મ સંગી, પરપો આતમારામ રંગી રે;
 રસખસ કીધી રસિયે રંગ રમાવી, હેલ છળીમે છલકારી રે. ૫
 દાસ ધીરાના સ્વામી અદળક દળિયા, મુનખ્યાના દેરા મારા રૂળિયારે;

ગરબી ૯ મી.

હરિ મારે ઘેર આબ્યા હેલી રે, મારી ફળની ગરબદા મેલી રે;
 મારે આજ આનંદની હેલી રે, ગુણવંતાને જોઈ થઈ ઘેલી રે. ૧
 મારિ પૂર્વની પ્રીતડી પેલી રે, રસખસ તે રંગની રેલી રે;
 કરે હંદ છળીમે છળીલી રે, હરિયંધે વિંટાણી હું વેલી રે. ૨
 બેની રોડની વાત નથી સેલી રે, દાસ ધીરા(ના) સ્વાર્થા સંગે ખેલી રે;

ગરબી ૧૦ મી.

એ રસનો સ્વાદ શિવ જાણે રે, મન માનિતી એ રસ માણે રે;
 કંધક જાણે છે શુકદેવ જોગી રે, જૂતળમાં વિરલા જોગી રે. ૧
 રટે સદસ્ય રૂપાએ શેષ રે, વસે વન જોગી વાષેન્દ્રસ રે;
 સિદ્ધ સાધક શોધે શેરી રે, દેવ ગંધર્વ ને મર્દ મેરી રે. ૨
 તોયે સ્વપ્ને ન આવે સ્વામી રે, આદિ બ્રહ્મ અંતર જામી રે;
 ઉમા ત્રિજ વનિનાની આગે રે, વાલો કર બેડી હુકમ આગે રે. ૩
 વાલો પ્રેમનો વ્યાધો દોડી આવે રે, તે તો અનુભવિયોને મન જાવે રે;
 હરિ યેછ યેછ નામે પાતળિયો રે, દાસ ધીરાનો સ્વામી સ્વામજિયો રે. ૪

રાગ કાલેરો ૧૧ મો.

આવો રે સ્વામજિયા વાલો, મારે તારે પૂરણ વાલ રે. ૧
 શેરી વળાવું ને સંચ કરાવું, જૂલડિયાં વેરાવું રે. આવોને. ૧

૪ સુખમના:—નાકની વાટે નીકળ તો આસ ડાંખો જામણો ન જતાં
 સમાન આદ્યો જતો હોય તે (નાડી). પ્રેમકુંવર:—પ્રેમરૂપી. ગરબી ૯
 મી. ૨ હરિયંધે:—હરિરૂપી ચંધે.

પૂજ-કળીની સેજ બીજાનું, વાવલિયા દોગાનું રે;

હું ગતબાલીને મદ મદ્યો છે, અમારાં છે તે તમારાં રે. „ ૨
દાસ ધીરાના રવામી રવામગિયા, મારે તારે પૂરજી વા'ત રે.

ગરબી ૧૨ મી. //

* સુષુ વાંમણડી, વેરજી યદ્ય લાગીરે પ્રજની નારને;

શું સોર કરે, ભતજડી તારી તુ દિજ વિચારને. ટેક. ૧

હું જગલ કાટ તણો કટકો, છોલી છાલી રસીએ કીધો રંગ ચટકો;

તેની ઉપર આવડો શો લટકો, સુષુ વાંમણડી. ૨

તુ મોહનની સગે મા'લે, તુજ વિના ધડી એક નવ ચાલે;

તું તો શોધ્ય યદ્યને મુગને સાલે, સુષુ ૩

હું તો આવડું નો'તુ બાણી, કાળ મૂળ સહિત તાણી નાખતી,

હું તુજ પર મે'ર ન આણતી, સુષુ ૪

વા'લો દાસ ધીરાનો રંગરસિયો, વા'લો હુદેકમગમાથી નવ ખસિયો;

ધન્ય શામ્ય અગારું પ્રજમાં વસિયો, સુષુ ૫

રાગ સોરઠી મધ્યાર ૧૩ મો.

મખી અર્ખડ પ્રદાવન વાટે રે, વામળી ધૂત વાળી,

ત્રિવેણી-ત્રક તીર માટે રે, કમકી જોવા ભગી. ટેક. ૧

અવજો વાંમળી સાંભળી રે, વા'લો રમવા લાગ્યો રમ;

જે ન્યમ તે તમ નીસર્યો રે, જોખી ઉઠ્યા ઉઘાડે અમ. વાસળી. ૨

અવજાં આમરજી ઓઢિયાં રે, નપુર પે'યો કાન;

ત્રોટી અકોટી પે'રી પગે રે, જોખી બૂલી સઘળાં જાન. „ ૩

ક. ૧૨ મો. ૨ વાવલિયા—વાયુ. * દયારામ કવિની વાંમળી વિષેની ગરબી, તથા આ ગરબી બહુમા મળતી છે. એ બંને કવિઓ સમ-કાલીન થયેલા હોવાથી, ને નજીકના રહીશ હોવાથી એકની કરેલી કવિતા કદાચ બીજાએ વાંચી હોય, કે લેખકોએ ફેરફાર કર્યો હોય, આ-ગર વાંમળીનું વર્ણન એકજ જાનનું હોવાથી બંને કવિઓએ નિરનિરાળી ગરબીઓ પશુ જમારી હોય. મદ્યાર ૧૩ મો. ૧ ત્રક, તીર અને ઘાટની પુન-રમિછે. બોલવાની ઉતાવળનો કે પ્રેમનો વેગ જતાવતાં એવું વર્ણન કરવાનો વિવાદ છે. ૩ ત્રોટી:—કાને ધાનવાન પડેણ

ત્રેહનો વિધી વિનતા રે, જોનનામાં સદ્યુર;

અનુગ અમદે વિજળી રે, જ્યમ પ્રકટયાં અણુર-પૂર. " ૪

પ્રેમે તે પોહ્યાન્યો પ્રેમદા રે, હરિશું જોડ્યા હાય;

દાસ ધીરાનો રવામી મળ્યો રે, પૂર્વો મન મનોરમ નાય. " ૫

રાગ ધૌળ ૧૪ મું.

આજ સાહેલી આનંદની હેલી, રમીએ વાળી રંગની રેલી;

પ્રેમનાં વાદળ વરસાં ઉતર્યો અસાડો, સખિ! મારી ધન્યધડી ધન્ય દા'ડો. ૧

જાને ભેટ્યા બહાંડના રાય, કામળ સફળ કરી મારી કાય;

જમણવન તને નહિ દેઉં જાવા, ધણે ધણે દેડાડે ધેર આજ્યા. આજ. ૨

તમે વિના મારે પક્ક ન ચાલે, વા'લ વધારું મારે વા'જે;

મનમોદન સાથ ન મેલું, જળવંત, સંગ બાધ્યું જોવું. " ૩

ગુણવંતાની મને જોઈડી જોડી, ચિત્તમાં પ્રીતડી ચોડી;

પામ પડું પિયુડા પક્ક ન છેડું, હૃદય સાથ આજિંગીને જોડું. " ૪

રમાડું જમાડું સેજે પોરાડું, પ્રીતે પીછાડી પ્રજા જોરાડું;

ધીર સમર્થ રવામી અંતરજામી, પૂર્વની પ્રીતે હું તો વરં પામી. " ૫

ગરબી ૧૫ મી.

હટકો લાગ્યો રે લાલનો, વાધ્યું વા'લા સંગે વા'લ રે લોલ;

મનડું મારું મોહિ રજું, નટવર નારી કીધાં ન્યાલ રે લોલ. ૧

અટકો જોયો જો આલનો, અતુર વરમાં ચિત્તડું ચોટ્યું રે લોલ;

જોયા વિના જીવ જા'પે નહિ, હરિના ચરણ કમળમાં લોડું રે લોલ. હટકો. ૨

તન મન ધન મારું તમે, મારા દાળજડાની કોર રે લોલ;

દાસ ધીરાનો રવામી મળ્યો, મારા ચિત્તમાં પ્રેર જોર રે લોલ. " ૩

રાગ વસંત ૧૬ મી.

હો! ધૂન મચે ધૂન મચે, હો નાચે નંદાનંદ.

બુંદ મળ્યાં વનિતા તણાં, હો! ધૂન મચે રે ધૂન મચે. ૧

હો રે! વા'જો કેસર વણું કા'નજ રંગીલો, હો! રંગીલો રે છપ્પીલો;

હો! રાધેરંગ કિશોર, બુંદ મળ્યાં વનિતા તણાં ધૂન મચે.

હો રો વા'જો છત્રીશ વાજન વાજિયાં, ઘોર માલે દેશ માલે નવતમ છંદ. ૨

ધો. ૧૫. ૨ કામળ છ:—મારી કામળ કાલા સફળ કરી. ૩ મેલું:—
જોડું; જોડું. વં. ૧૭ ૧ નંદાનંદ:—નંદને આનંદ આપે એવા કૃષ્ણ.

હો ! રે ! વા'તો જન નચાડે (એ ૥) મનમાં તે તો રે ન જણાય,
હો ! એના ગુણનાગબીજ, પ્રેમનનમાં ૩

હો ! રે ! વા'ના દામ ધીંગના, નાયજી દામોદરજી,
હો ! દામોદરજી રે દામોદરજી, હો દોજો આદર સુખ પ્રદાનમાં ૪
રાગ મોરહી મહાર ૧૭ મો.

મન રાને આ યા મિમાડે રે, ગુણવતા ગોપી,
ગોપ પતિનતા ધાર આ રે, લાડણી લાજ ગોપી. ૧
વક્ત્ર વચન જોત્યા વા'નમો રે, અર્ધો શુ છે તમાર કામ
અધી ગને ગેનના રે, નાની તેડુ તે શુ નામ ? ગુણવતા ૨
પતિ તમારા પૂજો રે, ત્યારે રો દેગો જણા.

આમીથી વિમુખ સુદગી રે, તેડુ પેના બાલુ પાપ ૩
એના મ્હણ વેગ સુણ્યા કથના રે, યદ્ય ગંગદ કહે નાગ,
આશ આપી નિગમ ન કીજીએ રે, માગ પ્રાણ તણા આધાર , ૪
આત પ્રાત જાળી પ્રમુજીએ રે, પ્રેમે લીલા પામ,
દામ ધી રો રનામી મળ્યો રે, રમના માડ્યો રમ વિનામ , ૫

રાગ આશાવરી ૧૮ મો.

તાતા ચેઈ ચેઈ હો ગગ રાસ, ગસની રેવડીએ,
નાચે નાચે ગોપી ગોવાળ, આનંદહેનડીએ ૧
આરગા સરગી મડગી રૂપાળી, એ એ ગોપી કાન,
હાડકતા બધાણી બેનડીએ, તાળી તાગ મ્હગ તા ૨
નાચે નચાડે ને રમે રંગાડે, જરી બુગમ બેગ વાજે,
હારીશ વાજી નનાજે હદે, તેના ધોગ ગગામા ગાજે , ૩
રેમજીમ રેમજીમ નૂપુર વાજે, જાગરના જમખર,
છગ છગ છમ વિહુલા છમડે, પાયે ધુરરીનો ધમકાર , ૪
રૂપચીમ હમરો હસે હોગાળી, રૂપાળી રમે ગસ,
દાસ ધીરા-આમી મગ રમતા, વાધ્યો આનંદ અગ ઉદામ , ૫

મ ૧૭ મો ૨ વિમુખ — અવગી, દુઃ આ ૧૮ મો ૩ હાડકતાર
હાગધ ૫ ઉદાસ — હર્ષ, આનંદ અને ઉદાસ શબ્દની પુનરુક્તિ યાવડે
*૫મીમ હમરો હસે જે અગાધ નપાય છે તેને બીજી ગીતે કોતા ગોપીએ

રાગ માઝુ ૧૯ મો.

રમે રંગીસો રમત રસાળી રે, વાંકડો વનમાળી રે;
 (મેતો) બૂધરજીની સોભા બાળી રે, વાંકડો વનમાળી રે. ૧
 કશાકુક કચ્છ બીડી દામનીઓ, બોલે પીતાબર પાલવડા વાળી રે;
 કરી ખાટ માસની રજની સજની, રૂડી શરદનિશા અજવળી રે. વાંકડો. ૨
 લુખાજીની ફેરફુદીની ખૂળી, ત્યાં તો તાનથી વાગે તાળી રે;
 ધરા ધમકે પગને પ્રદારે, બેરંગ ભારે ભવ બાળી. વાંકડો. ૩
 દાસ ધીરા સ્વામી સંજે સુખ પામી, વાંસે રંજની રેત્ર વાળી રે;
 રસીસો રસ રેલાતો આલ્યો, કાઈ વૈષ્ણવે લીધો જાલી. વાંકડો. ૪

ગરબી ૨૦ મી.

પ્રદાવનમાં વાંસળી હો વાગી, ત્યારે હુંતો બરનિદ્રાથી જાગી;
 બપાકુળ ધઈકું હો જાળા, તારો મને મોહ લાગ્યો નંદલાલા. ૧
 મજની વનિતા હો રૂડી, ખજકે પાણુ કંકણ ને ચૂડી;
 આલ્યાં આંખથી હો રામા, મળીઆ સ્વામી ધીરાના સામા. ૨

ગરબી ૨૧ મી.

આબૂવણ અંજે હો ધરીઆં, સરીરે ચંદન લેપન કરીઆં;
 પેહેરી પટોળી હો ઝેણી, માનુની સર્વે મૃગયાનેણી. ૧
 આડ કંકુ કેસરની હો ઠાઠે, દીલડી તો ચોદી લેલાટે;
 બાજુબંધ બાંધ્યા હો રૂડા, સોભિતા સોનાના ચૂડા. ૨
 બાજુવટ બોઢયા હો સારા, મોહિ (વળી) મુધરીના ધમકારા;
 ઝાંઝર પાચે હો જમકે, કહાં કાંણી વીંછુવા ઠમકે. ૩
 ફરપણુ લઈને હો વરખે, રૂપ અનુષમ જોઈને હરખે;
 સ્વામી ધીરાના હો સંજે, રંગવા આભ્યાં રૂડે રંગે. ૪

ગરબી ૨૨ મી.

ખમે પાસે હોં નારી, વચમાં સુજવતો ગિરિધારી;
 જાતરી જેણે હો મેરી, કુહડી ફરેછે અહુ ફેરી. ૧
 વળગાજીની હોં બાયે, રસ રંગેછે રસિયા સાથે;
 હોં તાળી હો વાળે, તાળ મૃદંગે ગોવિંદ ગાળે. ૨

મા. ૧૬ મો. ૨ કડાકુક—એ ચીને; ખૂળ. ૩ લુખાજીની—એ
 ખીખને વળગી રમણુ તે.

તાયઈ તાયઈ હો નાચે, મુનિવર સધળા આવી જાયે;
 આનંદ સુખડાં હો આપ્યાં, પોતે પોતાનાં કરી યાપ્યાં. ૩
 અધર ડરી પીધા હો, અધરામૃત) સારાં, દવેડાં આપવાં (દરિ) તારાં;
 રાસે રમાડ્યાં હો નારી, સ્વામી ધીરાનો મુગરિ. ૪

ગરબી ૨૩ મી.

રંગ તો લાગ્યો હો ગમિયા, વાતો મારે હૃદયમજામાં વસિયા;
 મનકું મોણુ હો માર, મુને તાન લાગ્યું છે તાર. ૧
 ગિરિધર ઘણુ હો ઘેંલી, તમને દીઠે આનંદહેલી;
 આનંદ-સુખડાં હો આપો, પોતે પોતાનાં કરી યાપો. ૨
 રમજમ કીધા હો વાંચે, સુખડાં અતિ દીધા કૃષ્ણ કાળે;
 રાસ રમાડ્યા હો નારી, સ્વામી ધીરાનો મુગરિ. ૩

ગરબી ૨૪ મી. //

ભરવાડણુ પેહેલી બોલી રે, અલિ નાનો છે દિહે મોટા;
 આખો દિ ગાયો મારે રે, ત્યારે મળે છુને રોટા. ૧
 છાહ બાધી મારી વાંચી રે, નંદ તણો છુ છુ રોટા;
 લાડલડી ધાગળી તાણી રે, લખજીનો દિહે બોટા. ૨
 ભરવાડણુ એણુ બોલી રે, ઉડી વાતો શું જણે;
 પૂર્વની પ્રીત જધાણી રે, મારે મોહનવર માણે. ૩

ગરબી ૨૫ મી.

હિંદુસ્તાની કહે કનેયા(છ), પકડ કુસા મારગી;
 તેરે જાખાસે જા કહીઓ, જમોદાસે નહિ દારગી. ૧
 નિત ઉઠ મેરે ધર આવે, એક દિન તો છુમાડુગી;
 ખાંકા ટેગ ક્યુ ફિરતાહે, કર બાધ કોટડી ડારગી. ૨
 હિંદુસ્તાની મન મસ્તાની, બાત પ્રીતકી કયા જાને;
 સખી બાત પ્રીતકી આરીદોને, સગજ જિન મત કયા નાને. ૩

ગરબી ૨૬ મી.

દશજુગી નારી બોવતી, ઈકડ તીકડ કસા મમવા;

ગ ૨૪ મી ૧ દિહે—દિસે. રોટા—રોટો. ૨ છાહ—છામ રો-
 ટા—રોટ કરનાર (૧) ગ. ૨૫ મી. જાખાસે—જાપને. ૨ છુમાડુગી—છુમાવી દધ
 રો—દયદયાવીશ. ગરબી ૨૬ મી. ૧ દશજુગી—દશજુગી. ઇકડ—ઇકડે—આ

- ચીર ઘેડી જેલા માઝે ત્યાગેગ મદ ન બમલા ૧
 ત્યાણી નામથી પહોંથી મજલા આપી પાટ બાડે । (હરિ) હસતા
 ખાલી ઉતરલા ધિરમણી યુવાન આપી ખુબ ધમના ૨
 આતા હમુન બોલ તો સખીઓ, સમાસચી હે ગીનિ ૧
 દાય અગાવર ટાકુનમે તુઝી માઝી મુટવી પ્રીતિ ૩
 ગાળી ગજી મી.

- ૧ /ગતણુ ખીતુ બોની રે, વાલની કગતી દારી,
 હુખાજીની જાગતા રે ગોપીની ચોગી ફારી ૧
 મારકણુ તમને જાણ્યા રે, મધરાને આ પા નાશી
 માયાપ પડ્યા બધીખાતે નજમા યાય હે હાગી ૨
 માયાપને માન મૂકણુ રે કસને તુજવત ધાર,
 મે રાનણુ સગા માયો રે, મેટણુ તે તુ શુ માર ૩
 એવા વેણુ સુખ્યા વનમાગી રે, ગમ મડા રચા જારી,
 એ ગોપીએ એ મનો રે લાધઈ નાને મુરારિ ૪
 તાન જંગ મુધગી ધમરે રે, બસી બખલે ગિરિધારી
 બગવાડવ દિગ્ગતાની રે, દખ્ખણી યજ્ઞરાતણ નારી ૫
 એક ગોપીએ એક દો રે ગમગ ન ચો જારી
 યદ નતાપે ધીરો હે હે અનમેસ વગ પગ વારી ૬

સાતવાડ

નાગ આશાનને ગટ નો.

આશિયે ઉદ્ધર આગ્યા ર, રેમ જીના રેમ જોસ
 ઉર્મિ ના જોકુન આલી ગ મન તરો મદે ખેરા

ત ૧ તીન્ડ—તીન્ડે—તે ત ૨ કમા—કેવુ મસવા—મમા—અનુક ૧ વા
 ચક ઘેડી—નરને જેવા—મયો માઝ—માર્ગ મદાનેદર—કદમના વૃમ
 પર ચટુન—મટીને બસના—બકો ગ વાળી—તલો માગી—વચ વગર
 પાદીની—વેધ મ ના—૧૧ આપી બે ૧૮ જાર ૧ દમય—પદવારીને દગે
 ખાલી—મિને ઉત ના—૨૫ મન મવા—ધિરમણ—ધા ૧૧ વાળી—૧૫૬
 ખુમ—સર્ગરે ધમસા ૧૧ મુગધીલા પદાય ધમજા—મચ્યો આ ના દમ ના—દવે
 દમુ—૧૬મીને મખીસી—મખીસા ૧ અમાવર—શરીગપર ટાકે ૧૬ ના
 ખીરા નકો તુઝા—તારી માઝી—મારી, ના—૬૫

તમે બાંધે પધાર્યા કહ્યું રે, વા'લમજીના હો સોવા;
તમે આંધ કરીને કહેને રે, સમાચાર સુખ હોવા.
આંખડીએ આંધુ ભરાય રે, પ્રેમે પૂછે દુઃખ ખોવા;
સ્વામી ધીરાના કુશળ રે, ઉદવજી રઘાં રેવાં. ૧

સખી સોમે નટવર નાના રે, સ્વામીને શૃંગાર કરતી;
પેદેરાતું પીનાંજર પીગાં રે, મુ'તાફળ ગળે ધરતી.
શબ્દમાર ધરાવી સારે રે, સુખ મીઠું મુખ્યન કરતી;
હું તો ધરનો ધંધો મેલી રે, પાતળિયાની પુણ કરતી.
મારો અતુર વર બ્યારે માથે રે, હોમાળાને ભેઈ રે'તી;
ધીરાના સ્વામીનાં મુખડાં રે, હરખી નિરખી ભે'તી ૨

સખી મંગલે મનકુ માર રે, વા'લમ માથે અંધાવ્યુ;
મારી મેડીધી છાના મેવા રે, છળીલાને કાળે લાવુ.
મરખી સાહેલી ખાંમે રે, ચોનીને દૂધડા દોવરાતું;
હું તો તેમાં માકર ભેળી રે, પાતળિયાને પીવરાતું.
મારો માગિગર મોટો થાય રે, (હુને) ભાવતા ભોજન ખવરાવુ;
સ્વામી ધીરાનો સોડાગી રે, હાલેકમળ પર પધગાવુ. ૩

સખી જુધે શુદ્ધ જુદ્ધ જૂની રે, ચેતી નહીં ગનમા પે'લી;
જગજીવનજીને કાળેરે, મુળની મરજા મેલી.
હું તો નહ-નદન ભેવા જાતું રે, વધુ તેડી આવુ વે'લી;
વગુ દીધે દારજ કરતી રે, દરિવરને ભેષ થઈ મે'લી.
દરિ મારો દાર દેખાતો રે, એમ જાણીને મા'હુ હેલી;
બ્યારે ધીરાના સ્વામીને દેખું રે, ત્યારે મારે આનંદહેલી. ૪

સખી જુદ્ધપ્રે કમ રહીએ રે, બર ભેળનિયુ છે મારું;
એવી દુઃખડિવાંની વાતો રે, કેની આગળ સંભાર.
શુરે ધાર્યું ને શું નિષ્ફળું રે, વાયે ઉડ્યું વિચાર્યું;
તમે આગ્યે થાય અજાણી રે, નહિતર મધળે અધારું.

૧ સોવા:—સગા. ૩ માણિગર:—સુખ ભોગને ઇચ્છનારો એવા ને
—કૃષ્ણ તે. સોડાગી:—સોભાવમાન; મોજમાજા ભોગવનારો. ૪ નહ-નદન:—
—નદનો છોકરો—કૃષ્ણ. વધુ દીધે—વગર સોપે—ભાજીબે. હેલી:—હે
અલિનું હુંક ૩૫ જુનાવી વાપર્યું હોય એમ લાગે છે.

તારે આત્રમે અળખા નારી રે, નટવર તાન લાગ્યું તારું;
 તમે દાસ ધીરાના સ્વામી રે, અમે કેઈ પેર વિચારું. ૫
 સખી શુક્રે સુણ્યને ઉદય રે, ઠહોને હવે ક્યમ કરીએ;
 અમે નાચ વિના અહર રાત્રી રે, રોષ રોઈ આંસુ બરીએ.
 એણે રોઈ લગાડ્યો મુગ્ધને રે, વા'લા વિના સુનાં કરીએ;
 એતું કુંજે અલખેલો આવે રે, નિકર વિખડાં પી ગરીએ.
 કામચૂંઆરાને કંઈ બાણું રે, ભાવે કરીને બે સુખ બરીએ;
 રવામાં ધીરાના પધારો રે, ભવસાગરથી ઉગરીએ. ૬
 સખી રાત્રીએ સાચું ઠહું છું રે, રહી છું હું ધારણ ધારી;
 એતું જાણીને વે'લા વંગળે રે, અમારે આશા તમારી.
 પ્રભુ પરદુઃખજનન કાવો રે, અળખાને લો લગારી;
 અવશ્ય જારા નવ અંશુશો રે, ઘેર આવો મિરિધારી.
 પૂર્વની પ્રીત બધાણી રે, જો જો મનમાં વિચારો;
 તમે દાસ ધીરાના સ્વામી રે, આશા પૂરજો અમારી. ૭

અરબો ૨૬ મો.

જગજીવનજી જોતી'તી હું વાટ, મારા મનના માન્યા મીડાંજો;
 ગિરિધર રડો જમુનાજીનો ધાટ, હંદી હેલ હખીશે દીઠડાજો. ૧
 આવો મળીએ મનડાં મેલી મા'રાજ. પ્રભુજી પૂર્વજન્મની પ્રીતડીજો;
 તમે વિના તો તલખે મારું તન, રસિયા જાણો રસતી રીતડીજો. ૨
 બૂધરવર હું બૂલી મધ છું બાન, ખીજું મુજને કોઈ જોડે નહીંજો;
 પરખ્યો પિયુજી પૂરણ અતાવે પ્રેમ, મારું ચિત્ત ત્યાં ચોટે નહીંજો. ૩
 પ્રભુ મારા પ્રાણ તણા આધાર, પ્રેમ રોઈ પ્રીતમ પાનજાજો;
 કા'નવર મારા કાગજડાની કોર, સુખના સાગર સુંદર રવામજાજો. ૪
 વા'સમ જાણો વા'લપણાની વાત, બૂધર બોધ્યા પૂરણ પૂરમાંજો;
 રસખસ રસિયે કીધાં મારાં અંગ, અતિ ઘણો આનંદ વાદ્યો ઉરમાંજો. ૫
 તન મન ધન ને પ્રાણનો નેદ, નટવરનાગરને મૂકું નહીંજો;
 ઠહો ધીર કશ્યાનિધિ કરું કામ, દુગ્ધા દિલડાની દુર મધજો. ૬

રામ વસંત ૩૦ મો.

કેમર-ગાટ ધવું શીર ઉપર, રાધે આવી રંગ રંગવા;

૧ નિકર:-નદિનો. કામચૂંઆરા:-મોહકારક. ૭ ધારણ:-ધારણા.
 ગ. ૨૬ મો. ૧ હંદી:-હંદીશા.

પ્રભુ પેલા જન્મની પ્રીત, તેડા મારા નાથ રે. " ૬
 પોપ માસે પ્રાણુ તલખે બારી રે;
 અમો જોઈએ જીમજીવન, વાટ તમારી રે. " ૭
 માદા મદિને મદારાજ નિદા ન આવે રે;
 મારા કંથ વિના ભોજનિયાં નવ બાવે રે. " ૮
 ફાગણ પૂજો પૂજડે કચમ રક્ષીએ રે;
 ઘેર આવો અવખેલા રાજ, કંજ નવ યઈએ રે. " ૯
 કૈતર મામે ગાફં ચિત્ત, તો નહિ ઠેકણે રે;
 રંગ રસિયો કુખ્મ સાથ, મયુરામાં માણે રે. " ૧૦
 વૈશાખે મારા વાલમા, વાટ જોતી રે;
 સકુ રટણ કરે થીજતાર, રામા રોની રે. " ૧૧
 જોઈ માસે જાદવા, હવે આવો રે;
 મને વાગી વિરહની જવાળ, તેડ સમાવો રે. " ૧૨
 પ્રભુ પ્રયોગમ મારા પ્રાણુ છો મુરારિ રે;
 સ્વામી ધીરાના મુશ્વેતે એક, અરજ અમારી રે. " ૧૩
 ૫૬ ૩૩ મું.

વડ-ટેટાની હારે, મૂરખજન વડ-ટેટાની હારે. ટેક.
 ઉપર રાનો ને બીનર કામો, માંદિ લયો ધંડારે;
 વેચનાં વેચાય નહિ રે, એ ફૂટાઈ મરે બારોબારે. મૂરખ. ૧
 વેળુ ને કરે ઝોટસો જનાબો, ને લીખ્યો લાખ્યો મારે;
 ખુલો તો ખુલાય નહીં રે; એ ફાંસાઈ પડે બારોબારે. મૂરખ. ૨
 અરખની જીતો જનાવી, ચિત્ર કાઢ્યાં છે હારે;
 તારા તે મનયાં જઠુ રૂપાણું, એનો પાર ન આવે કાંઈ કાળે. મૂરખ. ૩
 દાસ ધીરાના સ્વામા સ્વામજિયા, પ્રેમી તે જનને પ્યારે;
 મૂરખજન તો કાંઈ નવ જાણે, ફૂટાઈ મરે બારોબારે. મૂરખ. ૪
 રાગ ધોળા ૩૪ મું.

સમજ સેવો સંતને, સંત સેવે મહા સુખ પામ; ...
 સંતસંગતનો મહિમા અતિ ધણો, ફૂંજ દારિદ્ર દૂર પળાય. ટેક. ૧

૧૧ નટણુ કરે:—ગોખી રાખે. ૧૨ વાગી—લાગી. ૫. ૩૩ મું. ૧
 વડ-ટેટા ધ:—મૂરખજનને વડના ટેટાનું, વેળુ (રિતી)ના ઝોટલાનું અને
 ખરની જીતનું, રૂપ આપીને વર્ણન કર્યું છે.

સંત કામધેનુ કલ્પનક-ગતા, એવે ગન ગાની માળે મગ્ગા;
 સત સુખ ગાંમડી આપે જ્ઞાનની, ઘેર બેઠાં ગંગા-જલે ના'ય. સમગ્ર. ૨
 સંત અમૃત શીતળ વાણી વદે, સુખતાં ત્રિવિધિ તાપ આલાય;
 સંતયરજે તન ગન ધન સોંપીએ, ભાવે બેઠે ઘણાંડનો રાય. „ ૩
 સદુ સંત સરખા નહોં સંસારમા, પારસે પારસ દીવે દીવો યાય;
 કહે ધારો હરિ હરિજન એક છે, જરા નિગમ નિરંતર ગાય. „ ૪

રાગ ધોળ ૩૫ મુ.

છેલ હમીલા હંદી હોગાળા, રંગ રસિયો લાલજી લટકાળા;
 ધિ ગડગદલ ધોળી ધગવાળા, ડપાળા રદિયાળા રણુહોડજી રે. ૧
 દીન-દયાળ દાગોદર દેવા, સાધ મિદ્ધ સુરીનર કરે સેવા;
 પ્રેમીજનના મીઠા મેવા તો, જેવા જોષએ તેવા રે. ૨
 બુદ્ધ-મિથુ જગવંત બહુ નામી, દર્શન પામીને દુઃખડાં વામી,
 સાચો સ્વામી, દુજો દેવ ન આવે દામી તો, અતરજમી માગ રે ૩
 જગતપિતાજીને જાઈ જલીહારી, અતરજમી આસા પૂરજો મારી;
 દાસ ધારાને ધારણુ તારી તો, ધારી રહ્યા ત્રિભોવન ધણી રે. ૪

રાગ હુસાર ૩૬ મો.

હરિ જગને નર ને નારી રે, જીવ જુઓને વિચારી રે, કાચી કાયા છે તમારી રે;

૪ પ્યારો:—પ્રેમીજનનો પ્યારો એમ અર્થ છે. ધો. ૩૪ મુ. ૨ કામધેનુ—
 ઈચ્છા પૂરી પાડનારી સખત ઋપિની ગાય. કલ્પતર:—ઈચ્છેયું આપે તેડું
 રવર્ગનુ ઝાડ. એવાં પાચ છે; પારિબદ્ર અથવા લિંગ, મંદાર, પારિજાતક,
 સંજાન, અને હરિયદન. ૪ સદુ સન સરખા હોતા નથી, તે દૃષ્ટાંતવડે સિ-
 દ્ધ કરી જતાવતાં કહે છે કે, પારસનો સ્પર્શ કરવાથી પારસ -સ્પર્શમણ્ણિ
 જેને આડતાં તેના જેવું થવાય છે તે મણિ થવાય છે અને દીવે તો દીવો
 યાય છે. નિગમ:—વેદ-શાસ્ત્ર. ધોળ ૩૫ મુ. ૧ ધિ ગડગદલ:—ધીમામલ
 જેના જે કૃષ્ણ પરમાત્મા (રણુહોડજી)તે. ૨ સાધ-સાધુ, સાધક. સિદ્ધ-જે
 ની પાસે કંઈ સિદ્ધિ હોય અગર જેનું બોધ્યુ સફળ થઈ હોય તે પુરુષ.
 સુરીનર—દેવ ને મનુષ્ય. ૩ બુદ્ધ-સિધુ—બુદ્ધિનાસાગર. દુજો-ખીજો.
 દામી—અરાબગી. ૪ ત્રિભોવન-સ્વર્ગ, મૃત્યુ ને પાતાળ. હા. ૩૬ મો.
 ૧ કાચી—કાયા—મલદી નાશ પામે તેવી. મિજગાન—પરાજ્ઞા.

આજ ને કાલ કોઈ પરમે પધારશે, મિજમાન દિન દશના દિદારી રે. ૨૬. ૧
 હાધી ને ધોડા માલ અબ્બના મેલી; આયિંતી કરવી સ્વારી રે;
 ભલા ભલા ભૂપતિ (છત્રપતિ) રેક રાજા, હડી ગયા અહંકારી રે. ૨૭. ૨
 મનુષ્ય જન્મ પાગી હરિ ન જણ્યો જોણે, તેની ઝીતેલી બાજી હારી રે;
 ખરચે ખવડાવે પુણ્ય આપે અપાવે, તેને જન્મારો સુધર્મો સંસારી રે. ૨૮. ૩
 લોભ લલુતામાં નાંખે મૂર્ખ માર ધણો ખાવે, માન મૂઠ કહું દોહારી રે;
 દાસ ધીરા ધણી ધ્યાન ધરી લે, ખાવા કહું હજાર વાર પોહારી રે. ૨૯. ૪

શુભ ધોળ ૩૭ મું.

જડિત જડયું મદયું, પારણિયું હુતો વર્ણયું રે.
 પંચરંગી પારણું રે, મદયું સુંદર સચાર;
 ભેટ મૂકી આવ શું રે, મોહિ બુધે કંઠેયોલાસ. પારણિયું. ૧
 મોભતો મોતીકે જડયો રે, મૂકિયાં દાડિત દસ;
 ચોપાસે ફરકે મૂમતાં રે, ઉપર સોભે સોનેરી કળશ. ૨
 આતલસનાં આરતર સોદિયે રે, રેશમ રહી જાત;
 તેતું વર્ણન હું શું કરું રે, ચિંતારે ચિતરી જાત. ૩
 હિંચવે હિંદોળામાં હેત શું રે, નવલ નારનો સાથ;
 પારણિયું પૂર્ણપૂર્ણ રે, મોહિ બુધે ધીરાનો નાથ. ૪

૫૬. ૩૮ મું.

બાળક શેરો માં, બીરા સદસ નરપતિ હાલો ગાલજો. ૨૬.
 તમે હર્ષો ગોપ હજુરે કર્યા, તમે મૃત્યુ મહાડ્યો શેખામૂડ;
 બંધન છોડ્યાં અદાદેહ, સમર્થ સ્વામી સ્વામિણિયો—
 કરી આપણી સાચ, બાળક શેરો માં. ૧
 એક કુજર જળ થીવા આબે, તેને તો આહે આલો;
 તેને હરિએ આવી મૂકાબે, સમર્થ સ્વામી. રથા. ક. આ. સા. જા. ૨
 તમે દાવાનજ સરખો પીધો, તમે રાપ બોજપતિનો વધ કીધો;
 પછી વસુદેવ દેવકીને અભય દીધો, રથા. ક. આ. સા. જા. ૩

દિદારી-દિદાર (આકાર) વાળા. ધોળ. ૩૭મું. ૪ નવલ-નવી. ૫૬ ૩૮મું.
 ૧ હજુર-હાજર. ૨ દાવાનજ-(દાવા-અર્થજ, અનર્થ-અર્થ) વનનો.
 અર્થ. મનુનાની તીરે સુનેલાં મજ વાસીને મૂકે ઉપન ધપેલો દાવાનજ
 પી રાપ બોજાબો દર્શાવે. બોજપતિ-બોજકુળનો રથામી જે કેસ તે.

તમે ધીરાના સ્વાગી એના છે, તમે પ્રેમીજનના મેવા છે;
જરાસંધને ઝીનવા જેવા છે, સ્વા. ક. આ. સા. બા. ૪

ગરબી ૩૬ મી.

ધ્રુવ્ય ધન્ય નરસિંહ મહારાજ, મત્વના સુખા છે;
કરો કોટિ ભક્તનાં કામ, શીર પર ઉભા છે. ૨૬. ૧
વીરક્ષેત્ર વડોદરા માંધ, નૃસિંહજીનો વાસ રે;
દુનિયાં સદુ દર્શનને આવે, એ પૂરે મનની આશ. સત્યના. ૨
દર્શનથી ભય દુઃખાડાં ભાગે, (એ) મુખ દીઠે મુખ યાપ રે;
નર ને નારી આનંદકારી, ગુણ ગોવિંદના ગાય. „ ૩
લાક્ષણ રણુહોડણ ગાંધ, મદનમોહન મહારાજ રે;
પ્રેમ કરી જે પ્રાણી આવે, સરિયાં તેનાં કાળ. „ ૪
વૈષ્ણવજનની મંડળિયો રૂડી, વિધ વિધ વાળાં વાળે રે;
તાલ મૃદંગ ને ઝાંઝ ચોષડિયાં, ઘોર મગનમાં ગાળે. „ ૫
હરિતું મંદિર વૈકુંઠ સરજી, શોભાનો નહીં પાર રે;
દાસ ધીર દર્શનને આવ્યો, કશ્ચા કરી કરતાર. „ ૬

ગરબી ૪૦ મી.

ધ્રુવ્ય ધન્ય નૃસિંહ નાથ, આનંદકારી છે;
હરિ હેલ કરીને જાતો દાય, ભૂષતિ ભારી છે. ૨૬. ૧
નામ લેતાં પાપ જન્ય સદુ, પૂરે મનની આશ રે;
નૃસિંહજીના રાજ્યમાં, કોઈ દુઃખ ન પામે દાસ. આનંદ. ૨
દેખાતું આસન સ્વેત સિંહાસન, સોનાતું હજી શોભે રે;
દીપગાળ મંદિરની જોનાં, મુનિવરનાં મન લોભે. „ ૩
અંગે આભૂષણ ચોપતાં, કાને કુંડળ લળકે રે;
શીશ મુગટ સોભામણો, જળહળ જળહળ ઝગકે. „ ૪

૪ જરાસંધ—મગધદેશનો રાજા. એને બીમે માર્યો હતો. ૧ આ
બને પદ વડોદરા મધ્યેના નૃસિંહજીનાં દર્શન કરવા માટે ધીરો ભક્ત
આવ્યા હતા તે વખતનાં કરેલાં છે. ધીરાભક્તને માનનારા લોક આ
પદને ધીરાભક્તની શીઘ્ર કવિના રૂપ પ્રસાદી માની મણી પ્રશંસા કરે
છે.

શાલ સેલાં ને પામરી પટકા, અંબર ઝોપે અંગ ૩;
 સિદ્ધ સાધક શુરીનર કરે સેવા, રૂડા રસિયાની રંગે. ,, ૫
 જન્મપતિ જગજીવન જોવા, પ્રહ્લાદજીના પ્રાણુ રે;
 દાસ ધીરાને ધારણ તમારી, કરો કાટિ કાટિ કલ્યાણુ: ,, ૬

પદ ૪૧ મું.

પંખીડા પિયુ પિયુ પિયુ પોકારો, આનો બાઈ ઉતરવાનો આરો રે;
 હરિ-પદ હૃદયમળમાં ધારો, પંખીડા પિયુ પિયુ પિયુ પોકારો. ટેક. ૧
 અલખ લખ બજન લે'લાગી, જગી જોયું નર નાર રે;
 મીરાં રે કરમા શખરી પુરી, એ પળમાં ઉતર્યો પાર. પંખીડા. ૨

ગ. ૪૦મી. ૫ પામરી—ખભે ઝોઢવાનું ઉતનું અગર રેશમી કપડું. અં-
 બર-લુગડાં. ૬ પ્રહ્લાદ:-હિરણ્યકશિપુથી તેની ક્યાધુઓને વિશે ઉત્પન્ન થયેલા
 આર પુત્રમાંનો મોટો પુત્ર. પદ ૪૧મું. ૨ અલખ—અલક્ષ્ય. મીરાં—હૃદયપુરના
 રાણાની પુત્રી. એના સ્વામી કુંભારાણ્યએ તત્કાલા પછી ઝોપાળકૃષ્ણે એનો
 હાથ સાંભો હતો. કરમા—કર્માબાઈ:-મક્ત વિનંતનાં ઉપ માં અધ્યાયમાં
 જણાવ્યું છે કે, જગન્નાથજીનામાં સાત્વિક રાજ્ય રાજ્ય કરતો હતો, ત્યાં એ
 બાઈ રહેતી હતી. એનો ધણી મરીગયો તે વખતે એ સગર્ભા હતી. તેથી
 પૂરે માસે પુત્ર પ્રસવ્યો, અને તે લખ થયા પછી મરી ગયો. એટલું જ નહીં
 પણ તેના નજીકનાં સગાં મરી પરવાયેથી બાઈ ધણી દુઃખી થઈ. તેવામાં એક
 સાધુ તેને ત્યાં આવ્યો હતો, તેણે જગન્નાથજીની મર્ચિ આપી એ બાઈને પૂજન
 કરવાનો અને નૈવેદ્ય ધરાવવાનો નિયમ રખાવ્યો; તે યથાર્થપણે પાળતી
 હતી. તેનો દૈનિકીય જોઈ જગન્નાથજી પ્રસન્ન થયા, અને કર્માબાઈનો ધરા-
 વેશોજ ખીચડો ખાવા લાગ્યા. તે વાત જાણે પસરી, અને કર્માબાઈનો જ-
 ગન્નાથજીને પ્રથમ ખીચડો ખવડાવવા માટે મહિમા વધ્યો. આજ કર્મા-
 બાઈને થયે ૨૦૦૦ વર્ષ થઈ ગયાં છે, નો પણ પ્રથમ તેમના નરિતો જ-
 ગન્નાથજીમાં ખીચડો ધરાવવામાં આવે છે. રાજરી:-પંપાસરોવર પાસે
 રહેનાર મતંગનાથિની દાસી. એ જાતની બીજીથી હતી. મતંગનાથિએ તે-
 નું એકનિષ્ઠપણું જોઈ દિવ્યશોકમાં જતાં અગાઉ કહેલું હતું કે, 'તું મીતા-
 શોધ માટે જ્યારે રામ આવે ત્યારે તેમનું આતિથ્ય કરી સ્વર્ગમાં આવજો.
 તે પરથી જ્યારે રામ આવ્યા ત્યારે તેમનું આતિથ્ય કરી, રામને સુગ્રીવ
 સાથે મળવાનું સૂચવી. એ સ્વર્ગલોકમાં ગઈ હતી. પુરી-પુરીગાઈ:-ખેડા-
 જીલ્લાના ઉગરદ ગામમાં થઈ ગયેલી એક ભક્ત બાઈ.

ગોપીચંદ્ર ભરતને રે લાગી, વહી ગયા પારમપાર રે;
પીપો મુરદાસ ને દાસ કળીરા, એને જાણે સદળ સંસાર. પંખીડા.૩

૩ ગોપીચંદ્ર:—ગોપીચંદ્રરાજ:—ગોડખંગાળના કાંચનપુરનો રાજા.
એના બાપનું નામ ત્રિલોકચંદ્ર અને માનું નામ મૈનાવતી. ગોપીચંદ્રને રા-
જ્ય મળ્યા પછી તેની વિધવા માતાએ જલધરનાથની સેવા કરવા માંડી.
તે માટે ગોપીચંદ્રની રાણીએ માઠા વિચાર બરવી દોધા. તેથી રાજાએ
જલધરનાથને લાદમાં પૂરી નાખ્યા. મૈનાવતી ગુરદર્શન ન થવાથી દુઃખી થ-
ઈ, પરંતુ જ્યારે જલધરનો શિષ્ય કાનીફનાથ તીર્થ યાત્રા કરી આવ્યો,
ત્યારે તેણે રાજાનો અપરાધ ક્ષમા કરી જલધરનાથને ઘણે વર્ષે જીવના
કાંઠા! તે જોઈ ગોપીચંદ્રને વૈરાગ્ય ઉત્પન્ન થયો, તેથી તેણે પોતાની ૧૦૦૦
પરજોથી તથા ૧૬૦૦ રાખેલી જીઓનો એકદમ ત્યાગ કરી, વૈરાગીનો વેષ
લઈ, તેજ પોતાની જીઓને ત્યાં જઈ બીજા માગી. પછી ઘણી સમજીત કર-
વામાં આવી તોપણ તેણે રાજ્યમુખને સમાધિમુખ કરતાં અધિક ગપ્પુ નહીં.
ભરત—રામના ભાઈ અને દશરથના પુત્ર. પીપો—પિપાણરાજા—મહેમંડ
સ્વસ્થાનનો રજપૂત રાજા. એ મોટો દેવીભક્ત હતો. એક વાર તેને ઘેર
સંત શોક આવ્યા હતા, તેમને જમાડ્યા પેહેલાં એણે દેવીને નૈવેદ્ય ધરાવ્યું.
પરંતુ માતાએ તેનો સ્વીકાર ન કરતાં કહ્યું કે, મંત્રો જમ્યા પછી હું જ-
મીશ. તેથી પિપાણને લાગ્યું કે, દેવી કરતાં સંત મોટા હોય છે. માટે તે-
મનુંજ પૂજન કરી ભોક્ષની માગણી કરી. તે પરથી તે સંતોએ રામાનંદને
મળવા કહ્યું. પિપોણ તેમને મળી જીવનમુક્તપણાને પામ્યા. એમણે
દારદાની નજીક સમાધિ લીધેલી છે. ભક્ત વિજયના ૨૧ મા અધ્યાયમાં જ-
ણાવ્યું છે કે, એજ પિપોણ ખીજા જન્મમાં ત્રિસિંહ મેહેતો યદુનાગદમાં
પ્રધ્યાપિત પામ્યા હતા. સુરદાસ-એ અકુરના અંશથી ધાણણ જાતિમાં જ-
માંધ આવતયાં હતા. તેથી પોતાનો સર્વ કાળ તેમણે ભગવદ્ભજનમાં માળી
મવા લાખ પદ રચવાનો કરેલો અકલ્પ, માત્ર ચોડાં પદ સાર અધુરો રાખી,
આવેલા મોતને સ્વાધીન થવા. સવા લાખમાં જાણી રહેલાં પદ કૃષ્ણે ‘સુરદાસ
મદન મોહન’ એવી છાપ મારી પૂરાં કર્યાં! એમનો જન્મ શકે ૧૪૫૦
માં થયો હતો. કળીર:—આ મહાપુરુષને શુકદેવજીના અંશાવતાર ગણ-
વામાં આવે છે, એમના જન્મ તથા મૃત્યુ માટે કળીરપંચીઆ આવું દેર-
દેર જોતતા સંભળાય છે;—“સવત બારસે પચમે, યાત્રી કિયો બિચાર; કા-

કુખો કુંબાર ને સદનો કસાઇ, ધનોજી જાટ નામ ટાઢી રે;
 બિલ્લ બંત તે સંપત સંતની, ભલી બલી હરિયે બંજડી. „ ૪
 રામ જનક ને શુકદેવ જોગી, ધન્ય ધન્ય તેનો જન્મારો રે;
 એનાં રે ચિત્તાં કેવાં હશે, તમે ચતુર ચિત્ત ત્રિચારો. „ ૫
 જો શાહ બસજી બોખારાનો બાદશાહ, છોડી સોળસે સાહેલી રે;
 આરાઠ લક્ષ ધોડાં મેલી ચાલ્યા, દોલત દુનિયાં મેલી. „ ૬
 નાત જાતનો નિયમ નથી બાઈ ! કોણુ દાનવ કોણુ દેવા;
 હાસ ધીરા હરિ ધ્યાન ધરે તો, હરિજન હરજી જેવા. „ ૭

શી માંદિ પ્રકટ બપો, શબ્દ કહોટક સાર. સંવત પંચરહસે પંચમે, મગર
 હીયો ગવન; અગદન સુદી એકાદશી, ગિલી પવન સો પવન. આપરથી
 જણાયછે કે, કપીર ત્રણસે વર્ષ જીવી ‘મગર’ ગામમાં સમાધિરથ થયા
 ૪ કુખો—એ જાતના કુંબાર હતા. એમનું પ્રથમ નામ કેવળદાસ હતું,
 તે કુવો ખોદવા ગયેલા ત્યાં બેખડ દૂરી પડવાથી ક્યાંક ગયાને સખમે કુખો
 નામ પ્રસિદ્ધ થયું. એ પોતેજ પોતાનાં કીર્તનમાં “કેવળ કુખો એમ ક-
 હે” લખી ગયાછે. એમનું મોટું ધામ દાસ મારવાડના જીપડા ગામમાં
 છે. પરંતુ ખીજી જગ્યાએ તેમના ધર્મનો ધણો પ્રસાર થયેલો હોવાથી ક-
 હવાયછે કે:—“જ્યાં સુરજની તાવડી, ત્યાં કુખાજીની ચાવડી”. દાસ વ-
 ડોદશમાં એમના ધર્મનાં ૧૫થી વધુ વધારે મોટાં ધામ છે. સદનો—જૂઓ
 દ્યારામકૃત હરિભક્તચંદ્રિકાની ટીકા ૧૧૬ મી. ધનોજીજી—વારતપુરના
 રાજાનો એ કવિ હતો. પરંતુ તેણે ઈશ્વર બજનનીજ કવિતા કરી વાંતપદ
 મેળવ્યું હતું. નામ ટાઢી—એમનું મૂળ નામ નાભાજી. એ હનુમાનવ-
 સના હતા. એમના ગુરુ અમદાસજીની આસાથી “સતતમાજ” નામનો
 પ્રખ્યાત મંથ એમણે વ્રજભાષામાં રચ્યો છે. બિલ્લ ભંત—વાસ્તીકિ.
 જે વાસ્તીકિ બિલ્લ હતા તે સંતની સંપત—સંપતિ મનાયા. ૫ જનક—
 જનકપિરોટી. (હા. મા. જૂઓ). શુકદેવ—(હા. મા. જૂઓ). ૬ બસજી,
 બોખારા—તાતરનાં સેદર. એ બસજી જુખારના શાદને પુત્ર મર્જુથી
 જાન પ્રાપ્ત થયું. અને તે પોતાના ગુરુથી મોટા જણાયો. આ ભંત
 આધુનિક હોવાથી તેનું વર્ણન અમ્રમાજમાં નથી. પરંતુ તેની કાલિ
 વધારનાર આને:—(સોભાસે સહેલિયાં, ટુરી આશરે ભખ; સાંઈ તેર
 કારણે, છોડ્યા સદર બસજી) પશ્ચિમે દરેક ભંતને મોરેથી સાંભળવામાં
 આવેછે, અને ધીરાએ પણ એવુંજ બાણંતર કર્યું જણાય છે.

૫૬ ૪૨ મું.

ડાકોરમાં ડાકોર પોતે બિરાજે, રાજે હારકાંપતિ આજે;

હેન દરી હારકાંપી આજ્યા, દાસ બોડાણને કાજે. ૨૬. ૧

ગુજરાત સપળી પાવન કીધી, કેવી કૃપા કરી છે મા'રાજે;

માણેકશરીનો મહિમા છે મોટો, જુગમાં જસ થયો તાજે; ડાકોરમાં. ૨

દેશ દેશના જન દર્શને આવે, તેનાં ભવનાં તે દુઃખમાં બાજે;

વૈશ્ણવજનની મંડળિયો રૂડી, ત્યાં વિષ વિષ વાળાં વાજે. ૩

તાલ મૃદંગ ઝાંઝ મોખડિયાં, કાંથી ધોર મનમાં ગાજે;

ચાની ધ્યાની પ્રેમીજન પૂરા, મળી કરે બેઠ ઝાજે. ૪

દાસ ધીર કે' જોને પ્રભુ હોય વા'લા, તે સંસાર-દવથી ન દાજે;

દૃષ્ટ સંકટ કાષે કાનુઠો, ખરા મનયકી ભડનની દાજે. ૫

દ્રોપદીવસાહરણુ.

રાગ આશાવરી ૪૩ મેા.

પાંડવે નવા તે મેહેસ ચણાબ્યા રે, વચમાં તે હોજ ભરાબ્યા રે;

તે તો મયદાનવ પાસ રચાબ્યા રે, દુર્યોધન જોવાને આબ્યા રે. ૧

જો જો આગળ જાપ રે, હોજમાં પડ્યો દુર્યોધન રાપ રે;

દ્રોપદી કહે આંધના અંધ રે, નવ જણ્યો કાય જળનો સંજંધ રે. ૨

૫૬. ૪૨ મું. ૧ બોડાણો—રણછોડજીની મૂર્તિ હારકાંપી ડાકોર
 સર્જ આવનાર ભકત, સંવત ૧૨૧૨માં થઈ ગયો. ૨ તાજે—મુકુટે. શરદ
 પુનેમને દિવસે રણછોડજીને જો મુકુટ ધરાવવામાં આવેછે, તેના મહિમાની
 કીર્તિ આખા ગુજરાતમાં ફેલાઈ ગયેલીઠી, તેથી જુગમાં જસ ઇત્યાદિ લખે-
 છું જણાયછે. ૫ દાજે—જળે. દાજે—મળતરાજે, દયાજે. આ. ૪૩. ૧ મ-
 યદાનવ—દૈત્યોનો સિલ્ધિ. એને અર્જુને ખાંડવન આજતી વખતે જાચા-
 વ્યો હતો. માટે તેણે પ્રત્યુપકાર કરવાની ખાતર પાંડવોને સુરલોક જોવી
 સમા રચી આપી હતી. દુર્યોધન—ધૃતરાષ્ટ્રના સો પુત્રમાં સૌથી મોટો.
 ૨ દ્રોપદી—પાંચ પાંડવોની સ્ત્રી. અંધના અંધ એટલે દુર્યોધનનો બાપ
 આંધળો હતો, માટે દ્રોપદીએ તેને અંધના અંધ (આંધળાના ડાકરા આં-
 ધળા) કહી જણાવ્યું કે, કાય પાયરી કૃત્રિમ પાણીનો દેખાવ કયો છે,
 તેનો પશુ તે સંજમ જણ્યો નહીં!

વચન સુણી યથા ખૂગ ખેદ રે, ધાર્યુ જોડે વારિ કાચનો ભેદ રે;
કરતી ઘડી સયે અંધુડી રે, નાખતાં(માં) ઝણુ ઝણુ વાજતી ઘડી રે. ૩
એવે ભીતમાં જઈ આશ્રિયો રે, હસી (હસી) સાચ પાંડવનો દળિયો :
જોઈ રાયને ચઢી ત્યાં રીસ રે, ધાર્યુ જો સીનું. છેડું શીશ રે. ૪
પણ પાંડવ પ્રાકમી પૂરા રે, ચરા ચતાં કરે ચારા ચૂરા રે;
જપ રવનગ્રમાં માતુલ સાચે રે, ધાર્યુ છતવા પાસાને દાયે રે. ૫
મોહ્યા તેડવા માણુકમોધામૂલા રે, જાણે. ખેલ ખાલિંદના દૂધા રે;
દાસ ધીરાના. સ્વામી પાંડવા રે, પિદુર લાભ્યા કૌરવી રાંડવા રે. ૬
: રાગ ધનાશ્રી ૪૪ મે.

પુત્ર આભ્યા પાંડુ રાયના, જ્યાં મળ્યાં સહોદર સર્વત્રજ;
ગર્વી દુર્યોધન ગરજનો, કરકે ચીર મેધાડંબર છતજ. ૧
મંડપમાં આવી નિરાજતાં, છૂત આજીને ધરિયાંજ;
રાજ-ધર્મ જાણી ધર્મરાજે, અધર્મ-વેણુ ન ઉચરિયાંજ. ૨
ભૂપ મળિયા બારે બારે, કોરવે પદા લખાવ્યાજ;
હાર છતની સરત રમવા, બેઠા બે રાણીન્યાજ. ૩
ચાર ખૂટ ચોસેઠ દેશ હાયાં, જો કૃતિના તનજ;
પાંચાશી સહિત પાંડવા, હાથા દુર્યોધનજ. ૪
વડા સૌ વિરમે ધયા ધણું, પણ રિખ્યો અધતન મનજ;
બાર વર્ષ વન જોગવો, વધું સત્ય કરો વચનજ. ૫

૫ ચરા ચતાં—ચરાપણું, દેખાડતાં. માતુલ—મામો—રાકુનિ. ૧
માણુકમોધામૂલા—માણુકથી પણ મોધા મૂલના અને ખાલિંદના ખેલદપ
દૂધા—ખોલીઆ એવા જો પિદુર, તેમને તેડવા મોહ્યા. તે પિદુર જઈ
પાંડવોને લાભ્યા, અને તેથી કલંઠ થઈ કૌરવોનો નાશ થયો. માટે “કૌર-
વી (કૌરવની સ્ત્રીઓ) રાંડવા” લખેલું છે. ૪૪. ૧ ગર્વી—ગર્વવાળો. મે-
ધાડંબર:—મૂંઝો રણયજ્ઞ પાને ૭૦ મે. ૨ છૂત—સોમઠાં ૨ રાજ—ધર્મ
—છૂત રમણું એ ધર્મરાજને રાજ—ધર્મ—રાજનો ધર્મ છે. એમ ધારી;
તે ન રમવા માટે અધર્મ—વેણુ—છૂત રમવાની વિરુદ્ધનાં વચન કહ્યાં
નહીં. રાજને કોઈ કુદ કરવા અગર છૂત રમવા બોલાવે તો જવાનો તે
વળને સંપ્રદાય હોતો.

માધારી-નદન માણ્યો, કોપિયો કોધ મરીજ,
 અનુચરને આપી આગન્યા, લાવો સભાગા સુદનીજ ૯
 આગા સાભાગી ગયની, દૂત ગન બાય પામ્યોજ;
 ધીરા મિદ્ધ ધરે-શિયાળ શુ જાયે, વાજી વ્યાધના સામોજ. ૭
 રાગ ચૌપાઇ ૪૫ મી.

ભૂપ થયો કઈ કોધ સ્વરૂપ, દરગારથી દોડાવ્યો દૂત,
 અનુચર આવીને ઉભો એમ, કાગિની કહે તમે આવ્યા કેમ? ૧
 એવક કહે સુગો મતી માત, (એમ) વિષગીત વાત થઈ અધાત;
 દૂત વાત સુચુતા પડી ફાળ, જગરાગિન બીતર ઉઠાં જ્યાગ ૨
 દિયર દુર્ધર્મ દુર્ધોધન દૂત! ધૂતગજૂ ધરણીધર મુજ શીગ ભૂપ,
 દુપદ પિતા સસરો ગાગેય, દીનગધુ દયાગ કૃષ્ણ દેવ ૩
 ધર્મ ભીગ કિરિટી નકુન મહદેવ, (એ) રનામી માગની કરે કાળ સેવ,
 તો આવુ કેમ મનાની ગાય, જા આવ્યો તુ પાટો જ્યાય ૪
 વડ્યો સેવક એવા સુણી વાક્ય, આવી સભાગા દોધી સામ્ય;
 સત્ય વાત કહી ત્રોડી તાપ, અદકારીને યયો પરિતાપ. ૫
 તુ રહે નહીં દૂત જ્યા ગાર રાજ, વિચર વિનય મૂરખ શીગતાજ,
 દૂત ગયો દેશવટે તે દન, [પછે] દરગારથી દોડાવ્યો ૬ શાસન ૬
 નિદુર કહે મરે કુડા કાજ, લોપે દૈત્ય માધ સતીની લાજ,
 તે નજરે હુ નવ જોઉં ન્યામ, હે મહોપતિ! કુર્મ અતિ કુડા ધાય ૭

૧ માધારીનદન—માધારદેશના રાજાની દિકરી માધારી, તેનો નદન
 દિકરો—દુર્ધોધન તે. વાજી—ઘોડો ચો ૪૫ ૧ ઉભો એમ—એવા આવા
 વગર એમને એમ ઉભો રહો ૨ અધાત—અમાધ—ધણી ૩ દુર્ધર્મ—
 મદા ન યાય તેવો ગાગેય—ભીખ એમની ઉત્પત્તિ મગાવડે થયેલી
 હોનાયી, તેજો ગાગેય કહેનાતા હતા દીનગધુ—મારા જેવી દીન—
 મરી નો બધન માફત કૃષ્ણ છે ઈ ૫ ત્રોડી તાપ—સતાપ—મ-
 નની પીડા મૂકી દષ સેનકે સાચીવાત કહી ૬ વિચર ૬—મારા
 દેશમાં રહેનાની વિનય—વાર લગાડનાની, હે મૂર્ખશીરતાજ—મૂર્ખના
 માયા ૭ સુકુટ તુ જૂલી જા તાપવ્યં ૮ મારા દેશમાંથી-જલદી જતો રહે
 ૬ મામન—દુપધનો ભાઈ ૭ સાધ—માધાર અગર સાધુ જેની.

દોડી ગયો દરબારથી દુ સાસ ૧, દેખતા મમની થઈ પ્રપાપમાન,
 અવનૃધર જાનિ પીને અડપો અચાન, કે ઉતર્યું મુખને બૂની તા ૮
 કુળરતી દુ સાસે મદી દેશ, જેથી ચાંતી કરી નિયત વેશ,
 પડ્યા પર પાડુ મારે મળ, વળી માળ દોનો ગર્દી અધ-માળ ૯
 હારી સતી માને સમગ્રી શરીર, આણી ન્યા વગ (વિકાગ) સભાગાવીર,
 આપતી સતી વાણી વદત, સુસો ઉમગવ રાવ મેદા આત ૧૦
 સતી કે' શાંત ધધ શોધવો ન્યાવ, કે કરવા દેવો જાણી અન્યાવ,
 અડાળ નર અધિકારી ચોર, ન દડે તે હોય જાનવ દોર ૧૧
 આંધી જીવતી બાં બીમે જોઇ, આશસ અવિ એને એક જોઇ,
 કરકરે દત સતીનુ મુખ દેખ, હરત ઉમાચો શુ વજૂની મેળ ૧૨
 કર્યું હુકમ મારે માત્ર દાથ, કરે મારા મેરવ કુળની ધાન,
 ના ના કહે ધર્મી ધર્મનરેદ્ર, ચૂક્યે સસ દિનકર ચળે ચક્ર ૧૩
 સત્યનો ભેલી જાણો શ્રીરામ, નિશ્ચિત ધધ મૂકે ચરની હામ,
 પરિષ્ઠ વાણી સુણી રજા (સહુ)વીર, તે વણુવે કર જોડી (દાસ) ધીર ૧૪

૫૬ ૪૬ સુ.

ધિગડમથ ધાળે રે મારા ધબી મેરા ન થઇએ નાથ;
 પ્રભુ સિંધુ મધ્ય રે, નાવ ડુળતા, હેતે ગયો હરિ મારે દાથ ટેક ૧
 સ્વામી જે મારા રે, તે તો સાથી મુખ ૧૧, હે હરિ હવે તમારે શર્ણ
 આગે ધણાની રે આશા પૂરી પ્રભુ, તેમ વિનતિ માલજો ધરણીધર્ય ધિગડ ૨
 પ્રભુ અરજ રે, અવલો સુણો સ્વામજી, વળી સાબજો દી ૧ પાયાળીનો પોકાર
 દામોદર દાસી જાણી રે દયા કરો દયાજી, આણી વેળા આવે પ્રાણધાર ૩
 આવી વસમી વેળા રે, મારા વાનમા, તમને નિદ્રા કેમ આવે,
 પ્રભુ તમ પિતા રે, ત્રિભોવનપતિ દેખ્યું દૂરોધનને દળાવે " ૪

૮ અવનૃધર જાનિનીને—જેણે રાજસૂયની દીક્ષા પૂજી ૫૫ પછી
 રનાન કર્યું છે એવાં દૌપદોને ૧૦ ઉચરાવ—અર્ધાર ૧૧ અડાળ ૪—
 અડાળ નર આ ચોરના અધિકારીને જે ન દડે તે, માણસ છતાં દોર જેના
 ચાંપછે ૧૨ કરકરે—કરકરાવે મૂકાવે ૧૩ ધર્મનરેદ્ર—ધર્મરાજ દિનકર—સર્વ
 ૧૪ ચરની હામ—ચરતની હિમ્મત અરિષ્ટ—સારામા સારી ૫૬ ૪૧ સુ
 ૨ ધરણીધર્ય—પૃથ્વીને ધારણ કરનાર, એવો જે ઈશ્વર તે

કપટી દુઃશામન રે, દુષ્ટ કાપે ચઢ્યો, હવે કૃષ્ણજી કહો કેમ યાગે;
 પ્રભુ લાંચન તમને રે, લાગશે, હવે લાગ આગારી જાશે. " ૫

સધાગીને મેદની રે, તે જોવા મળી, પાંડવે કીધી છે નીચી દૃષ્ટ;
 હવે ભગવતસળ રે, હે બૃધરા, કૃષ્ણ કાપો કામગી કરાં કષ્ટ. " ૬

તમે પાપાણે રે, અર્જુન બાંધિયો, રાખી જનક-સીતાની લાગ;
 સંકટ વસુદેવ તણાં રે, ભાગિયાં, માધવ સુકુંદ સુરારિ મા'રાજ. " ૭

કાલિયનાગ નાથો રે, ગોવર્ધન ધર્યો, તે જોર ક્યાં ગયું જગજીવન;
 વિદ્યાંજ ના કરજો રે, વિશંભરા, જાદવ કરજો જીવતીનાં જાતન. " ૮

સંકટ ભાગો રે, સગઈ નાથજી, હરિ દુઃખમોચન સુખકારી;
 ઘં તારે અધિકારે રે, આવજો, દાસ ધીરાના ધણી ગિરિધારી. " ૯

રાગ સામેરી ૪૭ મો.

પાંચાળી પોકાર અવલે સાંભળી, (અને) વેગે ઉઠ્યા હરિ દયાળ;
 બહારે તો ધાવા કારણે, દરબડ દોડ્યા કાળનો કાળ. ૨૬. ૧

જાગીને જાગ્યા તેણે કરી, શીત વળ્યાં શરીર;
 પીડા સુણી સતી નારની, ધણું રૂદન કરે રણવીર. પાંચાળી. ૨

બહાંડ તો ભાગી પડ્યું, વળી મળકિયો સેવ;
 દશે દિક્ષાળ ડોલિયા, થયાં આકાશ અવનિ એક. " ૩

લક્ષ્મણા અને સત્યભામા રે, લક્ષ્મીજી લૂવે લોચન;
 ચીરવડે ચગર કરે ધણું, અમ પામ્યા સ્વામીન. " ૪

તે કાઈની વિનતિ નવ સુણી, નવ ઉભા રહ્યા ભગવાન;
 આગે આવી ઉભી રહી, પણ નવ લીધાં પ્રાસન પાન. " ૫

પશાણુ કર્યું પખી પરે, ખગ ખેડ્યો આકાશ;
 એક કણુ માત્રમાં સ્વામજો, પ્રભુ આવ્યા દ્રોપદી પાસ. " ૬

જેવે પાંચાળી પટ તાણે રે, હેવે કળા કરી કૃપાળ;
 ધણી ધીરાનો ધાયો રે, દુષ્ટ દુર્લોચનનો કાળ. " ૭

૬ દુઃખમોચન—દુઃખ મટાડનાર સા. ૪૭. ૪ લક્ષ્મણા—કૃષ્ણની આઠ પટરાણીઓમાંની એક. સત્યભામા—સત્રાજિત જાદવની પુત્રી અને કૃષ્ણની વડાલી સ્ત્રી. લક્ષ્મી—રૂક્મિણી ૫ પ્રાસનપાન—ખાવાપીવાનું પણ લીધું નહીં. ૬ ખગ—ગરૂડ પક્ષી.

ગગ યોધાધ ૪૮ મી.

ચીર પેહેગવ્યા સેં પચાસ, અતરોક્ષણ હિતરો મટાડ્યો નાસ,
 પીત પટકૂળ પૂર્વ સુરગ, ઉતર દિશા ॥ ઉજાળ અમ ૧
 પશ્ચિમ માહેના રાવે રમ, ચીર કાગા કાગરા બેમતા તમ,
 રિનિધ રમના ગતા યોગ, ભારે મૂકાનુ ડાણુ ડરે મોવ ૨
 ખૂ ॥ ધરતી પર વળ્યા ઢે ૧, દાકે અનિનાલી અતરિશ્ત-એ ૧
 દાકે એ દૈત્ય ને ચાક્યા હાય, બેમતા ખૂ ને ડા' રવી વાત ૩
 આરે! વાત આનો કઈ આરાન, કે જુગની ભાદુની ભત,
 કે વલ્લની પૂતળી ભણે રિવેક, એક બેએ ત્યા બીતર એક ૪
 મના નચે વલ્લ પૂર્વો મલ, રાખ્યો પાચાળી ડરે ધમ,
 ધીર ભાગની વળી ભોનન, વાસે વાસે આવ્યા જગજીવન ૫

ગગ માડ ૪૬ મો.

હરિ હેત કરી રે આ-આ, ભાગ પિતા રે મારા બા યા,
 ઉમગે આપ્યા રે આસન, જુગતે ાદા રે જગજીવન ૧
 બહારે વે'લા ન આવ્યા વનચાળી, આખે પાણી આ યા પાચાળી,
 પ્રભુ આનિ સુકેત પાણી બોલે મુઠો વા'તુ નો'તુ છુજ તોતે ૨
 હિતાનગા આ-આ તેજે ન બા યા, વસમી તેજાએ વે'લા ન આ યા
 મતે બરોમો કનો રે તમારો શો વાક પાપો ડા' અમારો ૩
 મારે તમે મગરા રે સા'ય, હુ ના નાની લાલ મધ જનમ,
 મો ભા ૧ સમામા રે તાણી ૭ તો લાલજી ધમી લ-વાણી ૪
 મો પીડે જો અધનો અધ તો તારે મારે શો સખધ,
 છુને ધણી દાગા મારી મીચી, રક્ષા કરમે આલ ભવાનો ૫
 જેતુ તમને દીધુ છે હુ ખ, તેતુ તેને આપીશુ સુખ,
 સપાળી કારતની રે ના, તેને મોખુ નન મોઝાર ૬

નો ૪૮ ૧ પૂર્વ દિશા ॥ પીત—પીળા આ ૧ સુરગ—સારા ૨-
 ગસાળા લૂગામ વતા ૩ ઢેગ—દગ ૪ દૈત્ય—દુશ્મન એ ૫ આગરખ
 દુઝા દોચાપી દૈત્ય કહેતા છે ૬ અધાત—અગાધ—માખ ન જડે તેવી, કે
 રિમાગમા ન આવે તેની આ વાત રે મા રજો ૨ મનિ—કતરી મ
 મેયે મોડે ૬ આપીશુ સુ ૧ હિઆનિ વરોગિનસાગ્ર બોલ્યુ છે

સેનાં સામે ને શીશ મુગ્ધનું, ત્યારે તો શ્રી કૃષ્ણ કા'લું;
તુંને ઘણી દાગા સતીધામ, તમે કહો તે ફરિયે કામ. ૭

આમે દારકાંનું રાજ્ય કરીએ, બાદ તારે આધારે ફરિયે;
દ્રોપદીને રોતી રે સખી, તેના સુરપતિ સુરજ સાખી. ૮

દાસ ધીરો વત્સાહરણ ગાય, તેણે નરનારી પાવન યાય;

રાગ લલિત ૫૦ મેા.

હેને પ્રીતે દરિ બજ હાલે બાલે, અમૂલ્ય મનુષ્ય જન્માલે;
નારાયણ—નામનું નાવડું, એ ઉતરવાનો આરો. ૧૬૬

કાચી કાયા માયા જૂડી, જૂડી જગતની જળી;
મિથ્યા સુખને મોહી રહ્યો, મોહ્યો રામા રમાળી. ૧૬૭

માત પિતા ક્ષત સુંદરી, એ સગો સહુ કાચો;
આને સગો તારો કોઈ નથી, સગો સરજનદાર માચો. ૧૬૮

સસાર—સુખ સમથા જશુ, તે રંગમાં થયો રાશુ;
સંકરાનું જગ જોષને, બાકયો જૂડી જાશુ. ૧૬૯

એક ધડી જાય લાખની, વારંવાર નહિ આરે;
પંખી પરદેશી પ્રાણુલા, ક્ષુદ્ધિ કેમ બરમાલે. ૧૭૦

કાચી કાયા કૂપો કાચનો, જેમ જગ પરપોટો;
ગરબુ તે કોષ્ટને મેમે નહીં, કાણુ છોટો મોટો. ૧૭૧

લક્ષ્મી દાસત સંગે લેઈને, કો' કાણુ રવર્ગમાં પો'ત્યા;
રે હજાર જે મોજે મા'સના, તે રમસાનમાં સૂતા. ૧૭૨

નમ વસુધરા કીધાં પદ્મમાં, કીધાં પવન ને પાણી;
કાટિ બ્રહ્માંડ બાંજે ધડે, ધીર ધણીની (એ) જોધાણી. ૧૭૩

રાગ ઘોળ ૫૧ મું.

હાલો હાલો રામ તથા રમ્તામાં, બાદ સીધા ચાલો;

રહો છાના જૂડું શીઠ લાલો, તમે લાલ દરિસંગે મા'લો. ૧૭૪

૭ મનીધામ—મતીના મદિર—રેકાણુ જેવી, લલિત ૫૦. ૫ પંખી—
હે આત્માશ્વી પક્ષી તું પરદેશી પરોષા જેવો થોડીવાર રહેનાર છે. અગર
હે પ્રાણુલા—પ્રાણુ તું પરદેશી—ખીજે દેગે ઉડી જનાર પંખી જેવો છે.
૧ કૂપો—પ્રાણો. ૭ દોનત—માલગતા. ૮ નમ—આકાશ. વસુધરા—પૃથ્વી.

નાગેભાઈ તો ગાગ છે ડાહ્યા, જોરી જુરી વાત કરી વા'યા,
 મૂળગા કાચી તારી છે કાયા, હાલો હાલો ૨
 બાઈ પારણિયુ તો પચગી, (જેમા) જુનો જુનાવો હરિ અમગી,
 શાન-દોરો ધરી તરો તે સગી, હાલો હાલો ૩
 બાઈ પારણિયે પાયા ચાર કહીએ, સત્ય ધર્મ વિચાર વિવેક લડીએ,
 નામ-મોભ દોઢો તેણે ગગ ઘઈએ, હાલો હાલો ૪
 ડોનણિયુ ગા ડોલે તાર, તે તો કામ કર્ઠ નવ કર્યુ સાર,
 મૂકી દૂધને પીધો છે દાર, હાલો હાલો ૫
 જોડુ મનુષ્યપદ આપેલુ, તે તો હરામ કર્યુ દૂધ ધાવેલુ,
 ધી ઢોળી નાખ્યુ તાવેલુ, હાલો હાલો ૬
 પચુછીઆ-દોરી દૂરી જરો, અત્યાં કાળ એક પળમા ખાગે,
 સાચી વાત કહી ધીંગલાસે હાલો હાલો ૭

રાગ પ્રભાત પરમે

શોચ શાને કરો નચિત નિર્ભર દોરો, હુકમ વિજ્ઞ પાંડુ નન હાલે
 હુકમચક્રીને રીશ કોટિ દેવ હવગને, હુકમચક્રીતેનીશ (કોટિ)દેવ ચાને ટેક ૧
 સાકર ખઉ છવ તે વર્યુ જઈ વનમા, સાકર વિજ્ઞ તેહને નવ આસે,
 દોરોડાનુ છપડુ વગર પાખે પડ્યુ, તે ॥ મુખમાચુનતે કાજુ કાસે શોચ ૨
 કજુ એક કીડીને મચુ એક કુજર, ચાચ આપી તેરો ચુન ધાને,
 આગ પપાળ જળગ મગી મઈ, ધળી ફેરી ધારલો ધીર મા'સે શોચ ૩

ગાગ કલ્યાણ પડમે

હરિ બન્ને સમજી મન સાખા, જન જાણી જોઈ ધાપ અભળા,

ધોળ પડ ૩ ગા-દોરો-શાન રૂપી દોરો-દોડી ધરી તે ॥ મ-
 ગી-સમવડે તરો-સમાગની પાડ કતરો ૪ જાણ-એ પાગજાના ૫ ૨
 પાપા સત્ય ધર્મ વિચાર આ વિવેક કલ્યાણે તે જુ જનજ નામ-ગો-
 બ-નામના નામ રૂપિ એ પાગજાનો મે જ જોવામા આવેછે ૭ પચુછીઆ-
 જોડુ પાપ ૮ ૧ દોરીએ ખીજી રીને મેના આવગધાની દોરી પ્રભાત પર ૨
 હવમલ-દિલમા ૧ ૨ સાકર ખઉ-સાકર આનાર-મકરજોર એ ધરી મદા
 વન (દિમાલ કહે છે કે સમુ)મા રહે, પરજુ નનો મોશક ને સાગ તે
 ૬૫૨ તેરો તદી પજુ આગ ચુન-વા જાપચ ખાનુ ૩ કુજર-દોરી

જે ગયું તે ગરડગદ્ ગયું, તેણે પાછા ન લખિયા પરમાણા. ૧
 રૂડા છુડા રંકને રાખ, તે કુણુ જાણે કંઈ સમાણા;
 નાનો જાનો કરી બહુ પૂજાણા, જેણે કરિયાં નામાંકિત લાણાં. ૨
 કો અવનર્યા તે મરતા સુધી, કરી કરી કપટને કૂટાણા;
 માર તાર કરી જે ધન મેળવ્યું, તેમાંનું સંગ ન આવે બેઠાણા. ૩
 માની ધ્યાની પડિત પુગણી, લાવચમાં તે પણ લપટાણા;
 શ્રરા પૂગ વિવેકીને શાણા, તેના પણ વિષયે વિંટાણા. ૪
 આ અધાધુધી અખાડા માંદિ, ગુણસાગર પણ ગુંચાણા;
 ભૂલવણીમાં ભૂલ્યા જામે, જે ભયે જાણે નવ દરાણા. ૫
 સાચાં જૂઠાં સમારે કરીને, ધણાં તે તરેલાં તાણાં;
 પેદાકરંદા શું પ્રીત ન કીધી, રે જગજીવન નવ જાણા. ૬
 આખ્યાં છે તે પાખ્યાં છે, ને પ્રગટ થયા તે રાણા;
 છને હોને નહીં ખરચે તેના, કર્મ માહી છે પાણા. ૭
 જે જ્યાં છે તે ત્યાં ત્યાં રે'શે, સહુ પાણી માહિના પા'ણા;
 દાસ ધીર ધણી ધ્યાન ધરે, આપ અંતરમા ઝોળખાણા. ૮

રાગ પ્રભાત પદ મો.

માગ નાથજી તું વિના દામ દાસો નથી, જાપજી આપનું રૂપ બાધે;
 રાત્ર પુરાણમાં શોધ્યો જડે નહીં, પિંડ દૂટે હરિ હાથ લાધે । ૧
 માત તું તાત તું જાત વિશ્વંસરા, હેત તું પ્રીત તું રીત પોતે;
 વેદ પોતે મક્ષા સુરપતિ જોઈ રક્ષા, યકિત જોદા થયા જોર જોતે. ૨
 માદ બ્રહ્માંડમાં તમ સમે કો નથી, ઝાઝું શકે કો કથી નાથ મારા;
 તન મન ધન મારે મારાજ છો, મક્ષા મેં તો તાતજી ચરણ તારા. ૩
 હામ તું મામ તું ધર્મ પુરધરા, ઇશ્વરા આપ તે આપ જોમે;

ક. ૫૩. ૧ ગરડગદ્—એમનુંએમ. પરમાણા—સ્વર્ગમાં પોહોચ્યાની સાખીતીના કાગળ પત્ર. ૫ ગુણસાગર—ગુણના ભંડાર—બહુ ગુણવાન. દરા-ણા—ધરાયા—તમ થયા. ૬ પેદાકરંદા—પેદા કરનાર—ઈશ્વર. ૭ આખ્યાં છે છ:- જે સંસારમાં આખ્યાં છે તે સુખ દુઃખ પાખ્યાં છે અને જે પ્રગટ થયાં છે તે રાણાં- નારા પામવાના છે. (દીવાને લિએક્ષાં કહેહે). પ્ર. ૫૪ મો. ૧ જાપે-જાપે. પિંડ દૂટે—હરિ મળવાથી દેહ ધારણ કરવાનું (લખ ચોરાસીનો ફેરો) કરવાનું રહે નહીં અથવા દેહનું જ ધન તૂટેથી ઈશ્વર મળે ૨ યકિત—અચ્ચિત. પાકેલા.

છત તુ જત તુ મત મર્થ તુ, જાપ કુણુ જાપ જપ તુજ તોને ? ૧
 નર તુ નાગ મમાર તુ સધગો અતગ્નગી રાગી એન જેરે,
 હાત તુ છત તુ આનખ આનધૂત તુ પગમેથર ત્રાઢ પ્રમિદ્ધ જોતે ગા ૫
 ચોર તુ શાહ તુ રક તુ ગય તુ એઝ આનાવ રમે રમ ગીના,
 અષ્ટગાસિદ્ધ નનિધ આનગ કરે મમ તુ કોધ તુ સાધુ સીળા મારા ૬
 અમો એમા શુ કર્યુ તુ કરે તે ખર, પૂતળા હુ તુ નચાવ મારો,
 જેની રમાડગો તેની રમશે હરિ, નેમા તે શો નજી વાક મારો માગ ૭
 હુકમથી તેનોશ કોઠ હનગન કરે, હુકમે નબામ્મ મદ આને,
 હુકમથી દામ ધોર ધ્યા ૧ ધગી ધરે, હુકમ વિચુ પાદુ નહ હાને માગ ૮
 રાગ એનાડો પપ મો.

પ્રભાતગા હરી રે, ભગત જન હરિ પૂજે,
 સહનારગા શરો રે જમત થઈ (રહ) રૂઝે ૧
 પ્રાત કાળે પ્રીદા રે, સમાધિ સત મરે,
 પદોડે પોતાતી રે હરી પતિ—રાગ ધરે ૨
 જગમગે મુનમુન રે હા રૂપી જન્મ તરે,
 (એના) પો કાટવે ધીરા રે ધણીનુ ધ્યા ૧ ધરે ૩

મેરો

અમુરતી બાઈનો વિવાહ.

રાગ ધોળ પદ મુ.

કણ - ધન્ય ધન્ય આજ રે, જાત્યા કેરા રાજ રે
 માળી ૧૦૦ કર્મના તે શગજ સરીમયા રે

એક સુરતી તે જાણ રે, તેની કરના આલ્પાં સગાઈ રે;
 એકેક અખંડ બ્રહ્માંડ વર જોળિયા રે. ૨
 સાથે જાપ વિવેકી જાણ રે, તેને સુરતી કે' પ્રમાણ રે;
 હું જાપજી અવર વર નહિ વર રે. ૩
 જોયાં પછે સાત પાતાળ રે, જોયા સુરતીએ અવનિ—માળરે;
 ત્યાં પછી તાલ આલ્યો નહીં રે. ૪
 ત્યાંથી આલ્યોને ક્યો વિચાર રે, છદ્મ પાસે ગયાં અવિધાર રે;
 આખર અલક્ષ્યપુરુષ પાસે આવિયાં રે. ૫
 ચિત્ત નારિયેળ રૂઢુ આપી રે, મનની મોર સિંધર કની યાપી રે;
 પછે વિવાહ કરી જાને આલિયાં રે. ૬
 વેળાસર ત્યાં નિવાહ કીધો રે, તેથી અવરનો અર્થ ન સિધ્યો રે;
 બાઈ એ વર પુણ્ય વિના કયાંથી પામીએ રે. ૭
 જોતા સુરતીનાં જાગ્ય અપાર રે, વરશે આલ્યપુરુષ અવિધાર રે;
 જે કહેતી અવર વર નહિ વર રે. ૮
 સગાઈ કીધી શોભતી રે, દામ ધીરાના ધણી શું જોપતી રે;
 તેનાં લગ્ન મનોહર વણુંવું રે. ૯

રાગ ધોળ પઝ મું.

કીધાં નાડાં સિંધર કરી મનનાં રે, પુણ્યસ્ત્રોતે બાધીઆં ધનના રે,
 એ મંડપની શોભા શી વખાણીએ રે. ૧
 મંડપ તો નવલ સુધાનો કીધો રે, અદારભાર તોરણીએ બાંધી કીધો રે;
 એ મંડપની શોભા શી વખાણીએ રે. ૨

૨ બ્રહ્માંડ—આદ્ય બ્રહ્માંડ હોવાથી એકેકવડે આદ્ય બ્રહ્માંડમાં વરને
 જોળ્યો એમ સગજવું. ૪ સાત પાતાળ—અતળ, વિતળ, સુતળ, તળાતળ,
 મહાતળ, રસાતળ અને પાતાળ. અવનિ—માળ—પૃથ્વી ઉપરના માળ—
 માળા—મૃદો—સ્થાન વગેરે. ૫ અલક્ષ્યપુરુષ—લક્ષ્યમાં ન આવે એવા પરમાત્મા.
 ૬ ચિત્ત ઈર્ષ્ય—વિવાહ કરતી વખતે જે નારિયણ અને મોર આપવામાં આવેછે
 તે ચિત્ત અને મન રૂપી આપવામાં આવ્યા ધોળ પઝ મું. ૧ પુણ્ય—
 રતને—પુણ્યરૂપી યાંત્રવે. આની રીતે લગ્નની તમામ વસ્તુઓનો સંબંધ
 આ નિવાહના દેહસંબંધીનો આવેછે. તે વાંચનારે સમજી લેવો. ૨ નવલ
 સુધા—નવા—તાજ અમૃતનો. અદારભાર—વનસ્પતિ એ શરીરનાં શોભાંય

મંડપમાં ધીરજ દેવાં વાળે રે, મંડપમાં અનહદ નોખત ગાળે રે;
એ મંડપની શોભા શી વખાણીએ રે. ૩
મંડપમાં રવિ ચંદ્ર દીવીદાર રે, ચૌદ માળ ચોરી અવિધાર રે;
બ્રહ્મા મુખ વેદ બહુતા નય રે, ત્યાં તો દાસ ધીરાનાં કારજ પાય રે;
એ મંડપની શોભા શી વખાણીએ રે. ૪

રાગ ધોળ પદ મું.

ધર્મ ગુજરડાં સેવા ચાલી રે, ધર્મ કર્મ અખ્યાલું ઝાલી રે;
ચાલી નારી મનસા નેહે બરી રે. ૧
ધર્મ કર્મ અખ્યાલું હીધું રે, તે તો મતિ કુંભારણે હીધું રે;
ધર્મ ગુજરડાં લઈ ઘેર આવિયાં રે. ૨
શાંતિ સોપારી શરવામાં મેલ્યું રે, શંકાનું ત્રીફળ હાથે ઠેલ્યું રે;
એમ કરી અગ્નિ વધાવિયા રે. ૩
અગ્નિરૂપી ઈંધણ લાગે રે, ત્યારે આત્મા માંદિધી બાગે રે;
તેણે કૃતારથ પાય મન્યકારે. ૪
માંદી યાનનાં ધી હોમાય રે, મલ્લાર્ચના ચોખા વેરાય રે;
બ્રહ્મદેવ મહાશંતિક બણ્યા રે. ૫

રાગ ધોળ પદ મું.

વરધ સરવા ચાલી વનિતારે, આર વદની રંગમુખ ચારે;

૩ અનહદ—હદ વગરનું. પ્રાણ સાધનાયકી સોહમ સોહમ—તે
હું તે હું એવા અર્થની શબ્દધ્વનિ થાયછે, તે રૂપી ત્યાં નોખત વાગતી
હતી. ૪ દીવીદાર—દીવો ધરનાર—પ્રદાસ કરનાર. ચૌદમાળ છ—
ચૌદ બ્રહ્માંડ રૂપ ત્યાં ચૌદ માળની ચોરી કરવામાં આવી હતી.
ધોળ પદ મું. ૧ ગુજરડાં—મૃદશાન્તિ કરતી વખતે ઓઝાને ત્યાંથી દે-
વગળા શિખરના આકાર જેવાં જે લાવામાં આવે છે તે. એ પાંચ સાન,
નવ, અગિયાર અને તેર સુધી લાવામાં આવે છે. અને તે ચોરીની હપર
ઝાડવી પછી માંગણિક કામ શરૂ કરે છે. અખ્યાલું—ગુમરામની શર-
આતમાં માગણ લોકને જે આપવામાં આવે છે તે. એમાં મડ, નાળિયેર,
સોારી, કંકે, વગેરે જોળપાણી અને માંદ નાકું મૂકતું પડે છે. ૪ ઈંધણ—
લાકડાં. મન્યા-સરવા ધોળ પદ મું. ૧ વરધ—મંડપ મુદતંગો દહાડો ને

- હાથે મદાથે હેત શું રે, ધન્ય ધન્ય કહિ સુરતા નિહાળે. ૧
 ત્રિવેણી તીર રૂઝ ઘાટે રે, જાઝ બરિવાં માટ;
 નિર્મળ જળ ગંગાનાં રે, સગ થઈ સંચર્યા વાટ. ૨
 આજળ વદુ અનમેવાં રે, જેણે ગોતરડો લીધો;
 અનળા અતર માંદી રે, ઘણો રિવેક કીધો. ૩
 મુગન મજુનું સદુ માયુનું રે, તે ગન મનાવે મારું;
 તો મસ્તક ઉપરથી રે, મારૂં માટ ઉતારું. ૪
 દીનાનાથ દયાળે રે, મને માયુનું આપ્યું;
 ધીર ધણી મુખમાગર રે, મારું દાગિર કાપ્યું. ૫

રાગ ધોળા ૬૦ મુ.

- એ નિધિ થઈ સર્વ સમર્થ, તર્ક લગ્નિયો લાગ્યો વધાર્થ;
 પછે ધણ કેવી મગાર્થ, નવધન સ્વામી રે, મંડપ આપિયા. ૧
 પગતપરથી જનો આવી, મનઝ મારા માંહે લાવી;
 આ તનડાની ખીડા સમાવી, નવધન સ્વામી રે, મંડપ આપિયા. ૨
 સુરતીના જૂઠા સંગાથી, પચ પચીશની દાઝી છાતી;
 વિસ મની વાતો ન થાય માતી, નવનન સ્વામી રે, મંડપ આપિયા ૩
 માટે પ્રુદ્ધિને ખીજી સમજાવો, સુરતી ॥ જિવાહ લાગવો;
 એ ગમય ને એને ગમવો, નવધન સ્વામી રે, મંડપ આપિયા ૪

લગ્નનો દહાડો એ બેની વચ્ચમાના જે દહાડાતે. એ દિવસોમાં સાત અગર
 એથી વધારે સ્ત્રીઓ જાણે ધણ લઈને પાણી ભરવા જાય છે, તે સ્ત્રીઓમાં
 એકને માથે કોઈ એકું હોયજે, તેના પર નારિયેળ અને ધોળુ લુગડું દાખી તે
 દાખરડે આજરામાં આવે છે. ૨ ત્રિવેણી-ત્રીજન વર્ષના અંક ૨ જના ૧૩
 પૃષ્ઠની ટીકા જુઓ ૩ ગોતરડો—વરધ ભરવા ગયેલી સ્ત્રીઓમાં જેને
 માથે એકું હોય છે, તેને ગોતરડો કહેવામાં આવે છે. ગોતરડો લેનાર
 સ્ત્રીને કહી આપી તેનું મન મનાવું પડે છે. તેનું વર્ણન એથી લીટીમાં
 કરેલું છે. ધોળા ૬૦ મુ ૧ નવધન—નવેનિધિનો નાથ એવો જે પરમા-
 ત્મા તે. ૨ પરાતપર—સહુથી ઉચ્ચ અને આપાથી જૂદા એવા ઇશ્વરને
 ત્યાંથી અગર પરાવાણીથી પર. ૩ ૫ચ—પાય વિષય અગર કામ કો-
 ધાદિક રિપુઓ. પચીમ—પચીસ તત્ત્વ ૪ મંડપ—હેતરાય

ઝોના કુડાનુ કાઈ નવ ચાલ્યુ, મેધા સાસુનુ મન ના ગા'લ્યુ.
 તેથી સામેયુ સામુ હાલ્યુ, નવધા સ્વામી રે, મડપ આનિયા ૫
 પછે શુર આચારે હેળવિયુ, મન ધીરાના સ્વામીગા મેળવિયુ,
 રહુ કૃત્ય તે બ્રહ્મા બેગનિયુ, નવધન સ્વામી રે, મડપ આનિયા ૬

રાગ ધોળ ૬૨ મુ.

સુધારસ મામેયુ તે લીધુ રે, મોટે મોટે મહાન્તે પીધુ રે,
 જાનૈયાને ઉતારો તે આપો રે, રીતે ભાતે પાથરણુ પથરાવો રે ૧
 નિવૃત્તિ નારી ને અમળ વહુ રે, ગતિ ગતિ મડપ મળિયા સહુ રે,
 બુદ્ધિ બાધ કન્યાજીની માઠી રે, આવ્યા તે તો કારણ કલવો જમાડી રે ૨
 જાનૈયાને જગવા તે ઉઠાડો રે, રીતે ભાતે પતરાળા ધાડો રે,
 સોનાના બાજટ હોરસે જડિયા રે, તે પર મનોરથ રૂપી યાળ ધરિયા રે ૩
 જનિયુયુ રૂપ ઉઠક ભરા યુ ટાહુ રે, જમવાને શીરો પૂરી ને લાડુ રે,
 ઉતો દૂર કમોઢ સેવો સારી રે, તીખી ખાગી તર્ત તાગી તરકારી રે ૪
 માહોમાહિ આમહને ઠરી રે, પલાઠી વાળીને દુદ બરી રે,
 લીધા આચમન આ ૧૬ આણી રે, વરધોડે ચઢિયા તે સારગપાણિ રે ૫
 વર્ણવે શોભા તેની ધીરદાસ રે, પૂરના અંતર ફેરી આરા રે,

રાગ ધોડલીની ૬૨ મો.

વરધોડો નવધન નાથનો રે

મન પવન રૂપી ધોડીતો, સાથે અનુભવી અસ્વાર રે,
 ધણા સત્ય ધામ શોખિતા, સ્વામી ધોડલિયે અસ્વાર રે વરધોડો ૧
 હેત હવેયો જુટિયો, બાધિ બહુકોના મુસનાડ રે,
 ધણી કર્મની કોઠીઓ ઉડિયો, ભવાઈ જીમગોના બણકાર રે , ૨

૫ મેધા-બુદ્ધિ સામેયુ-સામેયુ-સામા તેડવા જઈ આદરસાકાર કરતી
 વખત જે ગોળનુ પાણી પાનામા આવેછે તે † આચારે-આચાર્ય-જોરે
 ધોળ ૬૧મુ ૨ કારણ કલવો-વરધોડો અંતે પડવા જતા પેદેલા કન્યાની તરફના
 બેગજો યાળીમા લાડુ લઈને વરને ખવડાવવા આવેછે તે રથૂળ, સદગ કારણ
 અને મહાકારણ છે, તેમા કારણરૂપી કલવો આપનામા આ યો જનિયુયુ-રજ,
 તમ અંતે સત્વરૂપ જગદ્ દૂર-ભાત તરકારી-શાક ૫ દુદ-પેટની ૧૬
 રાગ ધો ૬૨ મો ૨ બાધિ-દુખ-રોગરૂપી બહુકોના મુસનાડ-ઠ
 સવાડા-અવાજ યના દના જીવાઈ રૂપી જે વાસાનુ ઉઠવુ તેજુમગ

અનહદ નોગન મડગડે, વાગે ધીરજ રૂપી ઢોલ રે;
 પ્રેમ પખાવે બાવ જુગલો, સખ સરણાધરો જોલ રે. ૩
 મન વાચા કર્મણાના તાસાં, તડતડાટ વાજી કરે તોલ રે;
 વરરામ મડપે આવ્યા તે, ધીર મુખે વર્ણવે જોલ રે. ૪

રાગ ધોળ ફેર ૬૩ મું.

ટેકને તોરણ અવિનાશી આવ્યા, બુદ્ધિગાર્થજે તાંદુળ પુષ્પે વધાવ્યા;
 શંકાનો શોક મટી ગયો વાસા, પોકી સેતી બુદ્ધિગાર્થ કરી ચાળા. ૧
 ગાયાનું ધુશળ મુશળ મૂક્યું, પેદાકરંદાનું પોકણ પોક્યું;
 પછે તન મન ધન આરોપિયાં રે, ભાગ્યા કુટિલતાનાં કોડિયાં રે. ૨
 જીવે હજીવે હરજી આસતા રે, હવે આસને જઈ ગાલતા રે;
 ગુરજે વિધિ કરી સર્વ સાજતી રે, પછે મુખ્ય રીત કરી ધીર રાજતી રે. ૩

૧

રાગ ધોળ ફેર ૬૪ મું.

અધ્યાત્મ ગુરજ પધારિયા રે, ગાંઠયા મનનનાં છંદા ગાંઠણાં રે,
 નેમનાગની આરોપી વરમાળ રે, અધ્યાત્મ ગુરજ પધારિયા રે. ૧
 હસ્ત મેજનિયો વિપ્રે તડો રે, માયો મનનના વાત કરે મહી રે;
 કન્યા પધરાવો મનોર્થ મોયર જહી રે, અધ્યાત્મ ગુરજ પધારિયા રે. ૨
 ધર્મ અર્થ કામ ક્રોધ મગજ આરોપિયાં રે, વેદ મંત્રે રૂકું બી રોપિયાં રે;
 પરણી ઉડતાં સુરતાકન્યા ઓપિયાં રે, અધ્યાત્મ ગુરજ પધારિયા રે, ૩
 બીજે દિને કંસાર આરોગિયા રે, ચરમક્ષ કરી રૂડાં સુખ ભોગિયા રે;
 પછે પરણી ઉડયાં બને નિરોગિયાં રે, અધ્યાત્મ ગુરજ પધારિયા રે. ૪
 શિવ વિરમી વિષ્ણુ આવિયા રે, તે તો આંસ્યો રૂડો ભાવિયા રે;
 કરી આંસ્યો મયા તે ભાવિયા રે, અધ્યાત્મ ગુરજ પધારિયા રે. ૫

નો રાજકાર. ત્રીજી વીટીમાં જુગળનું સ્વરૂપ વર્ણવેલું છે. ૩ રાખ્દ—નાહ
 ઉડવાનો જે પોવકાર તે સરણાધ. ધોળ ૬૩ મું. ૧ તાંદુલ—ચોખા. પોકી
 —પોક્યું—ચોરીના માંડવા અથવા ધરના ઉગરા જાર સામુએ કે તેની
 તરફની બીજી કોઈએ પેહેરેલા લૂગડાથી ઢાંકી ધુશળ, મુશળ, રવેયો અને
 તાક વડે પોકવાગાં આવેછે તે. ૨ ધુશળ—ધુસર—ધુસરી. કુટિલતા—
 કપટપણારૂપી કોડિયાં. જેને દંપતિ પગ વડે ભાગી આંદર જાય છે તે. ધોળ
 ૬૪ મું. ૧ અધ્યાત્મ—આત્માની યોગસમિત અથવા તેનું સાધન, તે રૂપ
 ગુર. નિમનાગ એટલે અજપાની વરમાળ ૨ મોયર—મંડપ. ૪ ચરમક્ષ—
 આઝગોમાં પરણ્યા પછી બીજે દિવસેએ કિયા કરવાગા આવેછે તે. ભો-
 ગિયાં—ભોગ્યાં. ૫ વિરમી—શલા.

જો વિધે લગા થયા મુ ૧ રૂપમા રે, ધીરે, હિંચુ યા શાંતિ કૂપમા રે,
તેથી વરમા અહનિશ અનુપમા રે, અધ્યાત્મ સુરશ પધારિયા રે ૧

રાગ ધોળ ૬૫ મુ.

સુગતા કુવરી માસરે ચાલ્યા, અખડ વરની સાથ જો,
હેને રીને રીને ભેડ્યા, ને વિભોનન ટ્રેશ નાથ જોને ૧
હિંગિએ અજરાજી જાલ્યુ, સરિયા તેના કાજ જોને,
સુધ મખી ઘટરખી માટમા, આનદહેની આજ જોને ૨
બ્રહ્માના સુખજ માણ્યા, સુકૃત પર્યંકે પોદી જોને,
જ્ઞાનગાદી પર ગુરજાન લીધુ વિજ્ઞાનચાદર ઝોદી જોને ૩
પતિએ કરેલી વાતો ને ને, (તે) મહિયરમા સાં પેર કીધી જોને,
તે મિગને વર્ણવિને સતો, બ્રહ્મ ધર્મને પીળે જો ૪
અજ્ઞાનને ધર્માધ મૂકી અન્ય પાને બ્રહ્મરાજ જોને,
ધીર સદ્ગુર ગાદીમાળા, સરિયા તેના કાજ જોને ૫

રાગ ધોળ ચાલ રે ૬૬ મુ

પિપર જાળ્યા પોતલી રે, મખી આરી મળી રોળે,
ખાઈ સુખ કહો તમ તણુ રે, કંચન રક્ષા પતિને જોળે ૧
તે સુખી કહેતા સુગતી રે, સખી સુજો ચિત્ત લગાડી,
આ રીને પિપુરે રીજવી રે, તમે મલી તેજો અગાડી ૨
મૂળ મનમા આવુ ધારજો રે, ને ને મ્હીએ અમો સખી શાશી,
તો તો તરંગો જાનાખિને રે, યશો નિર્ગુણ નાયની રાશી ૩
બદ્ધિ પદ ભારે રે, મુક્તિ-પદ સદ્ગુર પાસે,
જાગૃત રાખે સુકૃતિ રે, તુર્ગીયા પદ ઉજામે ૪

ધોળ ૬૫ મુ ૨ ઉ મનિમુદ્રાએ આત્મ—રાસ જોયો મારે છોકરીને સા
સરે વગાવતી વખતે ને માયામાટુ (માદી વડિલો, પાપડ, પક, ના
ગિર, રેજો અને રૂપિઓ મૂકી) આપણા આગે છે તે યદ—અતર
રૂપી માળમા આનદહેની બરવામા આવી હતી ૩ પર્યંક—પતંગ વિજ્ઞાન
—અનુભવીજ્ઞા (વિગે) ૬ અજ્ઞાન અને ધર્માધ—ધર્મમા આધળા (નમ
તા) થઈ ગયેલા વગર જીજ્ઞાસુ બ્રહ્મરાજને પામેછે ધોળ ૬૬ મુ ૩ બધાખિધ
—(બાવ-મસાર અખિધ મમુદ) સમારરૂપી સમુદ્ર ૪ જગમૃત, રાખા દયા
દિ પાચ આરજાઓ છે

*અહા વિપ્લુ ને વેધી રે, હુ તો શકુ ધરથી સચરી,
 ખેચરી જૂચરી અગોચરી રે, ગાહી હનગની અને ચાચરી ૫
 ઇંગળા પિંગળા રહી અગળી રે, વળગી સુપુગ્ના વગતી,
 માલિ મળ્યા તીર ત્રિવેણી રે, ગળા જમુ ॥ સગરવતિ ૬
 શન્યશિંગ ૧૭ ઉપર રે, અખડ અતરંગમી,
 હું ભમર અગળા નારી રે, મગ હૃદે ખિરાજે બડામી ૭
 ઉચી જ્યોતો આકાશમારે, હર તે હેમ બેઠા,
 રોમ રોમ રમી ગહા રે, ચગચર મેં દીધા ૮
 અખિ ૧૨૬૫ પિયુની વારતા રે, પિયરીએ કયમ કહીએ,
 પિયુ મળ્યાનું પારખુ રે, માત્ર લોચનિયામા લહીએ ૯
 એ બ્રહ્મસ્વામીના સુખને રે, જો પગલે તે માણે,
 દામ ધીરો વિવા' ગાઈને રે, સુરતીજન્મો જન્મ પ્રમાણે ૧૦
 રાગ ગુજરી ૬૭ મે.

કર્તા તુલિ તુલિ, તુલિ તુલિ ગાતા ૨ —

જડ ચિત્તન્ય જળ સ્થળ જ્યોત, આત્મા આનંદ અદૈતા	ટેક	૧
પોતે ધરણી પોતે આકાશ પોતે ચન્દ્ર ને પોતે સૂર રે,		
ન્યા જોઈએ ત્યાહા પોતે, પોતે નાગચણ્ડનું નૂર	કર્તા	૨
પોતે કાચર ને પોતે શરા, પોતે પૂરા વીર રે,		
પોતે ફકીર ને પીર છે પોતે, પોતે ધારણ ધીર રે	કર્તા	૩

*અહા રમે શુભ, વિપ્લુ સત્યશુભ અને તમ એ શકરના
 ધરથી વેગળી ચાની એટલે ત્રિશુલાતીત થઈ ખેચરી જૂચરી ઇ-
 ત્યાદિ સદાયોગની પામ્ય મૂલ્યોના નામ છે ૧ ઇંગળા પિંગળા આદિકના
 સુખાસા માટે વરે ૩ જનના અક ૨ જનના પાના ૧૩ મા ૧ ૩ દીકા જૂ-
 ઝો ૭ જેમ ભમર પુષ્પે લોભાય છે તેમ હું અગળા નારી (ખળગની
 સ્ત્રી)ના હૃદયમા બડામી—મોટા નામવાળા—પરમાત્મા ખીરાજ્યા—ખી-
 રાજે છે ૮ ઉચી ઇ—એવા રસમીની પ્રકાશરૂપ જ્યોતિશે મગનમા જાય
 છે ને હર—પરમાત્મા હેમ—નાચે ખીગજ્યા ૧૦ દામ—ધીરોતસ ના પિ
 વાદ ગાઈને સુરતીજન્મ પ્રમાણે જન્મોજન્મ કરે છે ગુ ૬૭ મે. ૧ તુલિ
 તુલિ—તીજ વપના અક ૨ જનું પૂટ ૧૦મુ જૂઝો અદૈતા—અદૈત-જેના
 સગખુ ખીચુ મ્હ નથી તે એક, અનુ. ૩ પીર—મુમલમાન ધર્મ ॥ સાધુ
 મરી ગયા પછો જેની માનતા વગેરે ચાને છે તે—જે નિ. ૧

કંગરો હમ કમ્મા કમ, ખળરો ખાતરપાડુ રે;
 દેશપતિ યઈ દુનિયાં દંડી, અમિરો લાયલગાહુ રે. કર્તા. ૪
 તુજ વિના અણું કામ ન હોયો, તે જોતાં નવ રે' જાન રે;
 ધણુ ધીર ધણી છે હુંકરો બાઈ, દૂર હુંદણુ મત જાવ રે. કર્તા. ૫

રામ ધનાશ્રી ૬૮ મો.

પ્રથમ સદ્ગુરને પાગે લાગું, જન્મો જન્મ તોરી જાકિત રે ગાગું;
 સદ્ગુર શબ્દ મારા હૃદયમાં વાગે, આનંદ મન યહ મુને દરિરંગ લાગે. ૧
 દરિના રંગમાં રે જાગત ધૂન લાગી, વિશ્વંભરમાં મારી સુરતા રે લાગી;
 બર નિકામાંથી હુંતો ઝમકીને જાગી, દોટિ કલ્પના આપદારે લાગી. ૨
 મિથ્યા મૃગજળ લલો સ સારો, (જેમ) સુવાણી દોરીએ જાંધ્યો સફનો લારો;
 ધીર ગુરૂ ગીલ આભારામ એળખાયે, દાસને જાગવાન રમતારામ હીખાયે. ૩

રામ ધનાશ્રી ૬૯ મો.

જગજીવન મને મોહન મળિયા રે, જન્મ મધુના ફેરા ટળિયા રે. ૧
 આપે ગુરૂ આપે શિષ્ય, જેમા મેં તે તો જગદીશ;
 છે અંતરજામી ધરાના ઈશ, બ્રહ્મે બ્રહ્મ જળિયા રે, જગજીવન. ૧
 મળાયકથી આધે અઢિયા, મણિયકે આવી અઢિયા;
 વૈકુંઠની પારે પડિયા, વિષ્ણુ વાટે પળિયા રે. જગજીવન. ૨
 છે કૈલાસ માંહે કલ્પોદ, આભારામ છે આકમઝોળ;
 ત્રિવેણી માંહે કલો ઝઘોળ, ફેરા મારા ટળિયા રે. જગજીવન. ૩
 ખટસેં એકવીસ હજાર, હૃદય મુખે સંધાધાર;
 જ્યાં અખંડ ઈશ અચાર, જગજીવન જળિયા રે. જગજીવન. ૪

ધનાશ્રી ૬૮ મો ૩ લાસ છઃ—લાસમાં અને જાગવાન—સ્વામીમાં રમ-
 તારામ દેખાડ્યા. ધનાશ્રી ૬૯ મો ૨-૩-૪-૫ મળાયક એટલે મૂળાધારયકે
 ગણપતિનું ગુદારથાન છે, ત્યાંથી આધા અઢીને લિંગસ્થાને મણિયકે—મ-
 ણિપુરયકે બ્રહ્માનું સ્થાન છે ત્યાં હયા. ત્યાંથી નાભિયકે વિષ્ણુનું વૈકુંઠ,
 તે પડક મૂકીને આગળ હૃદય સ્થાને અનાહતયકે સંકરના કલ્પોદ કૈલા-
 સથી કંઠસ્થાને ત્રિલોકયકે આકમઝોળ—જગજીવતા આભારામ—મકુટીયા-
 ને—અગ્નિયકે ઈંગળા, વિંગળા ને સુખના, એ ત્રણેના જગમાં નાવાપી
 મારો સફળ ફેરા યમો. અને ખટસેં એકવીસ હજાર—એકવીસ હજાર
 ૭સે અજપાજાયે મોઢે એકધારે સંધાધારા—ખંડ ન પડે એવા અખંડ ઈશ

શુભશિખર પર અમર અનર નર, ધીર ધણી ધરધર;
ભાર્ત તે વરિયા રૂઝા વર, જે અદ્ભુત દગિયા રે. જગજીવન.

ગુરુમંત્રાંસા-

કવિત.

ગુરનાથ મહાગજ, તણુ વરણુન કડ,
જેને વરણી શકે ન, મોટા મોટા જોગિયો;
અક્ષાએ નિગમ ગાયા, તોપણુ તે વસાયા છે,
તો કહીએ કૈાણુ ગાત્ર, ભાર્ત ભવભોગિયો;
શેષને હજાર જીભ, તેદ દાર્યો ગુણુ ગાતા,
(તો) જીવ્હા એક ચર્મનીએ, કથું શુભ રોગિયો;
ગાદી રાખુ દેર રાખુ, ભગત ભગત જાણુ,
ધીર એવો કથમ તરું, વિધ પિર દોગિયો. ૭૦
ગુર મળનાને ગાટે, કથને તો કષ્ટ જોગે,
રાતીતાતી દેહવડે, ગુરમગ કથાપકી,
ગુર મળ્યા ગુર મળ્યા, એમ કહેતોજ રૂઝે,
તેજે ધાય કાગજ શુ, મરે ભવ સો પકી;
જેહ ગુર ભગ દાણી, અક્ષમા ભેગાવો દેવ,
(શુ) આમા કર્યા તેવા મંત્ર, સુખુવી ગિર્યા વડી,
ધીર ધણીથી અમિક, ધણીને દેખાડનાર,
(શુ) તેના મળે વાક ધાર, મરું જી કી. ૭૧
જેલો દેહ માંગ્યો રૂઝો, વૈભવ તજ્યો છે કુરો,
અક્ષય્યું ધાર્યું જેલે, તેના ગુરને નમુ;
નિદાનો કરેલ ત્યાગ, દ્રવ્યમા ન અનુરામ,
એવા ગુર તણું હુતો, ખુદણુ સુખે ખમુ,
લોભને લગારી લાભ, આતિ તણો કાઢ્યો ભાત,
તેના ગુર તણી ચણુ-રેણુ માલિક હું ગમુ,
દાણુ પ્રિય સિય ધીર, મવમા અડગ વીર.

આ ૧૧૨ જગવન જગિયા ૭ નંના અગર ગાગર ન તો શુભશિખર (માટે ૭
મ ના ૨ જા અકના ૧૮ ગા ખાનીની ૪ ટી. ૧ જુઓ) ૧૨ મેળાપ કરી
લીધો ઈલાદિ રપટ છે. કવિત ૭૦ નિગમ-નેદ ભરભોગિયો—મર્મગનો
ભોગ ભોગના રોગિયો—રોગનાયો. કવિત ૭૧ મુ. વકી—ભાણ. કી
—કકરી, હકરી.

ઠગરૂપે ઠમ ઠગા ઠગ, ખળરૂપે ખાતરપાકુ રે,
 દેશપતિ થઈ દુનિયા દડી, અમિરૂપે વાઘનગાકુ રે કાં ૪
 તુમ વિના આણુ ઠામ ન હાતો, તે જોતા નન રે' ભાન રે,
 પણુ ધીર ધણી ડે હુકડતો બાઈ, દુઃ દુઃખ મત જાવ રે કંસ ૫

રાગ ધનાશ્રી ૬૮ મો

પ્રથમ સદ્ગુરને પાગે લાગુ, જન્મો જન્મ તોરી વાંકિ રે ગાગુ,
 સદ્ગુર શબ્દ મારા હૃદયમાં વાગે, આનંદ મગ્ન થઈ મુને હરિરંગ લાગે ૧
 હરિના રંગમાં રે જાનન ધૂલ લાગી, વિશ્વભરમાં મારી સુરતા રે લાગી
 બર નિદ્રામાંથી હુતો ઝગડીને જાગી, કોટિ કલ્પના આપનારે જાગી ૨
 મિથ્યા મૃગજળ લલો સસારો, (જેમ) મુવાળી દોરીએ બાંધ્યો સર્પનો ભારો,
 ધીર ગુરૂ મીલ આત્મારામ જોગનારે, જ્ઞાનને ભગવાન રમતારામ હીખાયે ૩

રાગ ધનાશ્રી ૬૯ મો

જગજીવન મને મોહન મળિયા રે, જન્મ મર્યાદા ફેરા ટળિયા રે ૨૬
 આપે ગુરૂ આપે શિષ્ય, જોયા મેં તે તો જગદીશ,
 હો અતરંગી હસના ઈશ, પ્રભુ પ્રભુ મળિયા રે, જગજીવન ૧
 મળ્યકથી આપે ચઢિયા, મણિચક્રે આવી અડિયા,
 વેકુઠની પારે પડિયા, વિષ્ણુ નાદે પળિયા રે જગજીવન ૨
 હો કૈનાસ માહિ કલ્પોત્તન, આત્મારામ હો આકમજોળ,
 ત્રિવેણી ગાહે કરો ઝંકોળ, ફેરા મારા ફળિયા રે જગજીવન ૩
 ખટસે એકવીશ હજાર, હૃદય મુખે સધાધાર,
 જ્યાં અખડ ઇશ અપાર, જગવત જળિયા રે જગજીવન ૪

ધનાશ્રી ૬૮ મો ૩ લાસ છ — લાસમાં અને જગવાન — સ્વામીના રમ
 તારામ કેખાડ્યા ધનાશ્રી ૬૯ મો ૨-૩-૪-૫ મળ્યક એટલે મૂળાધારચક્રે
 ગણપતિનું ચિત્રધાન છે, ત્યાંથી આધા ચઢીને સિંગરવાને મણિચક્રે — મ
 ણિપુરચક્રે પ્રભાનું સ્થાન છે ત્યાં ઠયો ત્યાંથી નાભિચક્રે વિષ્ણુનું વેકુઠ
 તે પડયું મૂકીને આમળ હૃદય સ્થાને અનાહતચક્રે રાકરના કલ્પોલ કેખા
 સથી કંઠધાને વિશુદ્ધચક્રે આકમજોળ — જગદગતા આત્મારામ — બ્રહ્મીરવા-
 ને — અગ્નિચક્રે ઈંગળા, પિંગળા ને સુષ્મના, એ ત્રણેના જળમાં નાવાથી
 મારો સદ્ગુર ફેરો થયો અને ખટસે એકવીશ હજાર — એકવીશ હજાર
 છસે અજપાજોયે મોઢે એકધારે મધાયલા — ખડ ન પડે એના અખડ ઈશર

નેડીને કર બેઘ, કહે ગુરુ કવ બોધો;
 ધીર ધરી ઝોવું ધ્યાન, ગુરુને ફરી ફરી સોધો. ૭૬
 લહે ધણુને કે' ધણા, આદિં ધર્મર અવિધાર;
 પણુ રસતો દાખે સદ્ગુર, જ્ઞાન-ગણીએ સાર;
 જ્ઞાન-ગણીએ સાર, ચઢાવી તો ગુરુ દેતા;
 તો કયમ દીને નામ, અન્યનું રકું કહેતાં;
 એ વિધ છે ગુરુની કૃતિ, શીદ અન્યાશ્રય સહે;
 ધીર નિરંતર રટ તુહિ, (કે) ગુરુ વિષય જ્ઞાન ન લહે ૭૭

ધર્મવિચાર.

સવૈયા.

ધર્મ જાનંત યથા મહીતજમાં, કળમાં કપટી પાડી રહંત;
 કાષ્ટ કહે કરો ઉત્તું દીધું, તો તો મુક્તિ પાર વહંત;
 કાષ્ટ કહે ત્રિપુષ્ક જોઈએ, તે વિષય પ્રાણી નરક સહંત;
 એ વિધિ ધર્મ તથા ધધામાં, તિલક તથાં તોજાન કહંત. ૭૮
 કે'તા વૈષ્ણવ સર્વ સમરપો, નહિતો જમના ખાસો માર;
 ગુરુ જુગતા પુઠે ભોગવળે, નહિતો પડશે માર અપાર!
 પુરુષારથ તજી યજ્ઞે કામની, નાચી રીજવળે ભરતાર;
 દામ ધીર એ જોડી ધારણુ, પેટ તથા કીધા આચાર. ૭૯
 શૈવ કપીર ને દાસ પંથના, રામનુજ ને જાણે કાથ;
 ગોરખ નાનક—પંથ પાધરા, (પણ) તત્ત્વ તેહનાં વહેતાં જાય;
 ગણીએ તારા નમના કહોમદો, કળિ-ધર્મ તો કમ ગણાય;
 માટ નકામી કુચવી મૂકી, ધીર જતાવત નિજકી કાથ. ૮૦

કુંડળિયો ૭૬ કવબોધો—ક્યારે બોધ કરો. ૭૭ અન્યાશ્રય—ખીલ-
 નો આધાર. સવૈયા. ૭૮ મો. કળમાં—જુગતીમાં કપટી ધર્મ ગુરુએ ભો-
 જા શિષ્યને પાડી રહેલા છે. ત્રિપુષ્ક—શિવમાર્ગી કપાળે જે ત્રણ સેરનું તિ-
 લક કરે છે તે. ૭૯ વૈષ્ણવ—વૈષ્ણવધર્મના આચાર્યો. જુગતા પુઠે—ભોગવ્યા
 —ગાધા પછી. પુરુષારથ—પુરુષપણ. ભરતાર—સ્વામી—કૃષ્ણ. ધારણુ—
 ધાણુ. ૮૦ શૈવ—શિવધર્મ. દાસ પંથના—જો નામનો એક પંથ ચાલે છે.
 રામનુજ—ગમાનુજનો ધર્મ પાળનારા તત્ત્વમુદ્રાવડે દાધ આદિકે ડામ
 રહે, તેથી 'રામાનુજ ને જાણે કાથ' એમ લખેલું છે. કળિ—ધર્મ—
 કળિયુગના ધર્મ. ધીર—ધીરામન. જતાવત—જતાવે છે. નિજકી—પેતાની.

૪૮૧ દેવ રાંધ દેવ નેને ગુરુ તુ કમ
 લોહ એ ત્યાગી વેરાગી, પારીતાનો મમપિ,
 ભખ્ય રિતો દિગી, એવો ગુરુ ગાદરો,
 મન ધરે ત્યારે કાન, બોલે ત્યારે બોલવુજ,
 કમે ત્યારે કમી લિયે, એવે કામે જાદરો;
 જ્ઞે બેઠા મમાધિમાં તો, વરં દરા જાર વીને,
 ઠાજી રિત ગુરુ કોજી, જામે જુએ સદરો,
 માન્ય ધન્ય પીર પાગ, દાગ દેખાને કાળ,
 અનાયામે ગગી ગમે, ગુરુ એવો તાદરો

૭૨

૭૩

શિષ્યધર્મ.

કુસળિયા.

રાજો શિષ્ય સંવારખા, જીવી મ મે પાય;
 ગરને ગોનિદ માનનો, સદિ ગગવા ગા'રમ્ય,
 સદિ ગગવા ગા'રાય, પ્યાન એક તેનું ધરતો;
 નહિ અવરનુ કામ, જાજન દદ તેનું કરતો;
 દગ ખડા તે ગુરુ, ધીર ગુરુ ગુરુ પ્રમાણો;
 (જે) ધારે એવો ધર્મ, ખરેખર તે શિષ્ય સણે. ૭૪
 ગગવા ગુરુ જેણે સલા, તે ઉતયાં ભવપાર;
 જાડી રણા સો ગુમતા, અજાની અરિપાર;
 અજાની અરિધાર, જેણે જનમ ગુમાવ્યો;
 જાડયા બવાબિધ-વાર, તોય છેડા નવ આબ્યો;
 ધીર ન સાધ્યા ગુરુ, રણા તેને રડવડા,
 સાધ્યા ઉતયાં પાર, ગગવા જેને ગુરુ ગરવા. ૭૫
 ગોમો ફરી ફરી ગુ'તમે, છે જગમાં ગુરુ એક;
 ગુરુ વિષ્ણુ દાસો દાગ નહિ, સહે જેદ દિવેક,
 સહે જે વિવેક, તેદ તો ગુરુ ગુરુ જાણે,
 ગુરુ વિષ્ણુ નહિ ઉચ્ચાર, દેવ દેવી નહિ દાણે.

કવિત ૭૩ મુ. જા. નં. ૪ — ગ્રાહ — સુદર દિવની રીતિવાનો સાદરો —
 સાપર — મૂત — જૂઠો આ સજ્જ ગરાહી બાપામા ધસો વપરાય છે કે કવિઓ
 ૭૪ ગુરુ — દેવ ૭૫ ગગવા — મોટા બવાબિધવાર — સસાર રૂપી સમુ-
 દના પાણીમા

જોડીને કર બેય, કહે ગુરુજી કવ બોધો;
 ધીર ધરી એવું ધ્યાન, ગુરુને ફરો ફરો શોધો. ૭૬
 લહે ધણાને કે' ધણા, આદિ' ધમ્મર અવિધાર;
 પણુ રસ્તો દાખે સદ્ગુર, યાન-ગલીએ સાર;
 યાન-ગલીએ સાર, ચઢાવી તો ગુરુ દેતા;
 તો કથમ હીજે નામ, અન્યનું રૂકું કહેતાં;
 એ વિધ છે ગુરુની કૃતિ, શીઠ અન્યાયવ સહે;
 ધીર નિરંતર રટ તુહિ, (કે) ગુરુ વિષુ યાન ન લહે ૭૭
ધર્મવિચાર.

સવૈયા.

ધર્મ અનંત ધયા મહીતળમાં, કળમાં કપટો પાડી રહંત;
 કોઈ કહે કરો ઉભું ટીકું, તો તો મુક્તિ પાર વદંત;
 કોઈ કહે ત્રિપુષ્કળ જોઈએ, તે વિષુ પ્રાણી નરક સદંત;
 એ વિધિ ધર્મ તથા ધંધામાં, તિલક તથાં તોફાન કહંત. ૭૮
 કે'તા વૈષ્ણવ સર્વ સમરપો, નહિનો જમના ખાસો માર;
 ગુરુ જુગ્તા પુઠે ભોગવજો, નહિનો પડશે માર અપારા
 પુરપારથ તજી ધજો કામની, નામી રીજવજો જરતાર;
 દાસ ધીર એ ખોટી ધારણ, પેટ તથા કીધા આચાર. ૭૯
 શીવ કપીર ને દાસ પંથના, રામનુજ જે જાણે કાવ;
 ગોરખ નાનક—પંથ પાધરા, (પણ) તત્ત્વ તેદનાં વહેતાં જાય;
 ગણીએ તારા નબના કદોગદો, કળિ-ધર્મ તો કેમ ગણાય ?
 માઠ નકામી કુચળી મૂકી, ધીર બતાવત નિજકી કાવ. ૮૦

કુંડળિયો ૭૬ કવ બોધો—ક્યારે બોધ કરો. ૭૭ અન્યાય—ખીન-
 નો આધાર. સવૈયા. ૭૮ એ. કળમાં—જુગતીમાં કપટી ધર્મ ગુરુઓ બો-
 જા સિધ્ધને પાડી રહેલા છે. ત્રિપુષ્કળ—સિવચાર્મી કપાળે જે ત્રણ મેરનું તિ-
 લક કરે છે તે. ૭૯ વૈષ્ણવ—વૈષ્ણવધર્મના આચાર્યો. જુગ્તા પુઠે—ભોગવ્યા
 —ખાધા પછી. પુરપારથ—પુરવણું. જરતાર—સ્વામી—દૃષ્ટ. ધારણ—
 ધારણા. ૮૦ શીવ—સિવધર્મી. દાસ પંથના—એ નામનો એક પંથ ચાલે છે.
 રામનુજ—ગમાનુજનો ધર્મ પામનારા તત્ત્વમુદાવડે દાય આદિકે ડામ
 રેડે, તેથી 'રામનુજ' જે જાણે કાવ' એમ લખેયું છે. કળિ—ધર્મ—
 કલિયુગના ધર્મ. ધીર—ધીરશક્તિ. બતાવત—ખાતે. નિજકી—પોતાની.

પાસેછે પશુ જડે ન મૂરખ, શીદ જઈ જઈ તું ગોદા ખાવું;
 દેવળ કે તુલસીચારામાં, સું જડશે તે મૂરખ-ગયા
 તોયે ફરી ફરી દેહ ધસાશે, શીદ ગયે બાઈ-મુદ્રા-ભય;
 ધીર ધણી હુંઝમાં હુંઝા, માગે શીદ સહ ચરની સાથ. ૮૧

માયાનો મહિમા.

ઓપાધ.

ગદિગા માયાનોજ અપાર, જોગી જતિ હારે અગિયાર;
 ગિર્યા છે જોગ જણે સહુ, કોનો સંસારો કોની વહુ. ૮૨
 જૂઠા ધર્મની પાયરી જળ, માયા-કાળ એસે તંત્રાળ;
 ધીર તણ તથ ખારો માર, સત્ય ધીર પડશે પેંજર. ૮૩
 જાણમરદુ ધન જ્યમ ફેડ, રીઝવવા જ્યાં ત્યાં કરી લોક;
 જો તેનું હોય ધીરા દાસ, તો જ્યમ રાજે નદિ તે પાસ. ૮૪
 જોવી માયા જુહી જળ, જો મારો વિશ્વાસન આપ્યું;
 ધીર ન માને જાણુ હુંધ, તો માયાકૂદ કરવી શુધ. ૮૫

ધન્યસ્તુતિ.

તાત માયું છું તુજ કને, જુગ જુગ કીર્તન-ધ્યાન;
 સેવા અચૂત સ્મરણ સદા, દીને બક્ષિ દાન. ૮૬
 હું જન્મ છું જન્મતરી, (પ્રભુ) તું જ જાનવંશુદાર;
 હોય મોશીર કર્યો, કરતા તું કિરતાર. ૮૭
 પ્રસન્ન થયા પરમાત્મા, આપોં જોગપા ધરા;
 ત્રિચુચાતીત પોને તમે, દિદાર દિયો જગદીશ. ૮૮
 પદ પાગો પોના તજો, (તે) કીધું મુજ કથાખંડ;
 ધટ્ જીતર દેખ્યો ધણી, (દાસ) ધીર-નાથ નિરવાણ. ૮૯

સમાપ્ત.

૮૧ વીધે—સાગર્ય—રેત—ગિંદુ. મુદ્રા—જેવરી, જૂવરી આદિક જે જે.
 મુદ્રાઓ છે તે વીધેવડે સધાવછે. એ માટે નિશ્ચયદામણ પોતાના વિચાર
 સાગર અંધ મધ્યે ધર્મ જિગારની ૭૩ ગી ઓપાઈમાં પશુ આત્માને વિ-
 ચાર જણાવે છે. તેવાકે:—“જનકો ગિંદુ ન કળાડુ નાસે, બક્ષિન પ-
 ક્ષિત નિદિ તન પ્રકાસે; મોની કરન ખેગરીમુદ્રા, તાતે ગિંદુ રાજિ
 વહે બદા”. શક ચર—ધર્મનો દોંગ જતાથી ઠગી લે એવા ચર. ઓ-
 પાધ ૮૩ ગી: એસે—મજે. ધીર—ધીરજ. પેંજર—જેડા. ૮૪ જાણમર-
 વાદી. ૪૭ જન્મતરી—વગાડનારો, મો—માટે. ૮૮ ત્રિચુચાતીત—૨૦૮, તમ
 અને સંત એ ત્રણ ગુણથી જૂદા પડી છૂટા થયલા. ૮૯ પદ પાગો—પોને
 મોતાનું પદ (ધ્યાન) મેળવ્યું. ગતવળ-કે મેં પોતે પોતાને ઓળખ્યો.

તેવે સમે જાંદીજન આગ્યા, આણી ગન હિંકાસ; ૧
 ધન્ય ધન્ય, રે રાય મુધિજિર, કીધો અતિ હાનસ. ૧૦
 દઈ આશીય સમાગાં ખેડા, આવી જોયધા બાટ; ૧
 આદરભાવ દીધો રામજો, બાગ્યો ગન હિંકાસ. ૧
 તેજો સમે રામજો ખેડો, ખેડો અર્જુનતન; ૧
 નામ અભિગન્યુ સદુકા જાણે, મુદર રૂપ રતન. ૧
 પરસ આદરો તન સરીરે, દેખેજ પરમ મુખંગ; ૧
 જીવો કુંવર ખેડો નિરખી, રાય તણે હિંકારંગ. ૧
 નગર દારકા દેરા વાસી, બાટ તણો અવતાર; ૧
 તેજો સમે રામજો પૂછે, (આ) કાનો છે કુંમાર. ૧
 કામ કામો મુજ લક્ષ્મી પૂરમ, સામુદ્રિક એધાણ; ૧
 સર્વ અંગ જોતાં કુંવરનું, કેમ કીરો વખાણ. ૧
 કાણ દેશની કન્યા પરપયો, ક્યાં વયો એ બાળ; ૧
 તેજો સમે એ બાટ પૂછતો, સામું કો બૂખાળ. ૧
 એવાં વચન મુખીને બોલ્યા, રાય મુધિજિર વાણ; ૧
 અર્જુનસુત એ પુત્ર અગારો, મુજ વલ્લભ પ્રાણ. ૧
 મુગદાસુત, રો નવ જાણો, સોજાકળા સશિનેજ; ૧
 એવે વદને મદા સોમતો, શ્રીકૃષ્ણ તણો બાણેજ. ૧
 આજ સમી એ વર છે અમયો, રૂપ તણો અવતાર; ૧
 એ યોગ્ય કન્યા કો ગણશે, દરેવો કોણ પ્રકાર. ૧
 એમું વચન મુખીને બોલ્યા, સાંભળ નું બૂખાળ; ૧
 એ સરખી કન્યા એક છે, કું કું તમને લાજ. ૨
 શ્રી હારામતી અતિ અનુપમ, જીવન જગદંધાર; ૨
 તેદ તણો વડ બાંધવ કહીએ, રોપ નણો અવતાર. ૨
 તેદ તણે ઘેર કન્યા કિતમં, નામ મુરેખાં પમ; ૨
 (એ) અભિગન્યુ સરખી છે રવામિ, સાંભળો રાય ધમ. ૨
 રેવંતરાય તણી ને પુત્રી, નામ રેવતી સોહે; ૨
 તેદ તણી તનયા અનિ મુદર, જાણો ત્રિભુવન મોહે. ૨

૧૦ કીધો ૫૦. હે મુધિજિર તેં યસનો ધણો હાનસ—પ્રકાશ કર્યો.

૧૧ હિંકારંગ—ખેડો. ૧૨ અમયો—કુંવારો.

- ઝોતું સાંભળી વિરમ પામ્યા, ધર્મતણા અવતાર; ૨૪
 બળમદતણી જે ભાગિની કાવે, અતુન કેરી નાર.
 બાણેજ કેમ વરે (એ) ક-યા, માતૃવપક્ષે જેક; ૨૫
 કૃતારથ નવ ધટે સર્વથા, મને લાગે સંદેહ.
 ઝોતું સાંભળી બાટ બોલ્યો, સાંભળ રામ સુમન; ૨૬
 ગામા કેરી પુત્રી કાવે, ભાગિની સુત નિર્વાણ.
 ઋગ્વેદમાં એ મત છે, જોતાં ચાલ્યો આવે પંથ; ૨૭
 તે માટે મન સંદે' માણો, સાંભળો કશ્ચારન.
 અમો જઈ ત્યાં ગાયુ કીજે, દારાગતી સ્વચાન; ૨૮
 કરી વાત સમજાવું દગધર, જે આપે કન્યાદાન.
 ધર્મ કહે તમો દારકા જઈ, વાન કરો નિરધાર; ૨૯
 ઉચ્ચસેનના મનમાં આવે તો, કરવો તેક પ્રકાર.
 સુરસેન ધરકા છે વસુદેવ, વળી પૂછજો સર્વ સાથ; ૩૦
 આદ્ય અંતનું કારણ જાણે, સ્વામી વૈકુંઠનાથ.
 વલણ.

આદ્ય અંતનું કારણ જાણે, ઘટારત હશે તે કરશે નાથ;
 પણ્ય પાંડવની પ્રતિપાત્ર કરેછે, અમારે માથે તેનો દાથ. ૩૧

કહ્યું ૨ જી. રાગ કેદારો.

- વૈગંપાયન ઝોણીપેર બોલ્યા, સાંભળ જનમેજય રાય;
 સુરેખા અભિમન્યુ સાથે, વિવા' કરશે મદુરાય. ૧
 ઝોતું સાંભળી બાટજ ચાલ્યા, આણી મન આનંદ;
 ચિરંજીવ તું રાય મુધિષ્ઠિર, દીપો આશીરવાદ. ૨
 દારકા મધ્યે પરવરિયા, આવ્યા કૃષ્ણ તણે તે (ધર) દાર;
 ૭૫૧ ક્રોધિ યાદવ સંગાને, બેકા સભા મોઝાર. ૩
 કૃષ્ણદેવને ગરબો નમિયા, સર્વને ક્યો જુદાર;
 ઘટિકા બે પુરે આલી, માંડી વાત વિગાર. ૪
 વધાગણી કાંઈ આપો અમને, વર બોલો છે એક;
 સુરેખા સરખો છે તે વર, નવ કાંઈ ગીન મેખ. ૫

દામ કુંજા સુખ સંપૂર્ણ, સુંદર રૂપ રતન;
 ઈદ્રપ્રસ્થમાં સે નવ જાણે, ઈદ્ર તજે જે તન.
 તેહ તજેં મુન અભિગમ્ય કદીએ, કોઈ સશિવ તેજ;
 સુભદ્રાસુત સે નવ જાણે, કાવે તમારો જાણે.
 તે સરખો વર નહિ કો બીજો, જોતાં સદા સંસાર;
 જાગિની મુતને કન્યા દેતાં, મન કરે ગા વિચાર.
 દક્ષિણ દેશે ત્રિપ્ત ઝગવેદી, ગાડાસંપૂર્ણ વાપ;
 તેહ વંશમાં જાગિની મુતને, કન્યાદાન દેવાય.
 તે માટે એ કારણ કરવું, એવી દરવી વાત;
 પાંડવ છે મિત્રદાસ તોભારા, સંગજાવો જાગેભાદ્ર પ્રાત;
 એને કન્યા દેવી ધરેછે, માટે કરવું નામ;
 વાત સાંભળી સહુકો દરખો, જાહેવ કેસ સામ.
 કૃષ્ણ પ્રાપ્તે જાગેભાદ્ર જોડ્યાં, દરખ સંહિત લેવાર;
 તમને ગમે તો કરીએ રવાણી, ઘટે તેજ પ્રકાર.
 આનિ જાતા સગા છે પાંડવ, જોડ્યા જગદાધાર;
 સંકળ સાથે સંતોષી દરખી, જોડ્યા વચન વિચાર-
 બીજો વર વળી કામ્ય જોળશે, અભિગમ્ય એ સાર;
 વાન વિચારી શ્રીકૃષ્ણ કૌશલ, રૂપા નાણું સાર.
 વિવાદ સહી કરી જોડ્યો, ઈદ્રપ્રસ્થ મોહર;
 જાગેભાદ્રજો કન્યા આપી, અમુનસુત નિરધાર.
 નામ સુરેખા સહુ કોઈ જાણે, કન્યા રૂપ રતન;
 તે વાત દક્ષિતનાયુર જાણી, કામ્યો કુલોત્તન.
 રોહિણી સંગેપણ થયું કૃષ્ણે શું, વાત વિચારી મન;
 ચેંદ્રવી જેન સુભદ્રા ધરમાં, વળી પરજો અભિગન.
 પૂલ પક્ષ થયો પાંડવને, નિંતા મનમાં બાપો;
 રાત દિવસ (ને) સુરે ધરમાં, કુલોત્તન મહાપાપી.
 અભિગમ્ય કો વિવાદ મળિયો, વિલા છે જાડુ દિ-
 દેનતપ્ત ગતિ લહેવા(ને), સંગે નહીં કોઈ જન.
 પાંડવ દુઃખ પામ્યા જનમેજય, દનો મહા અનય;

- તેવામાં એક વિદ્ય ઉપન્યુ, ઘૂત રમવા સમર્થ. ૨૦
- ધંધપ્રસ્થ માંદોથી આલ્યાં, હારીને ધરસુત;
રાજ્ય શિદ્ધિ લીધી પાંડવની, રાજિયાત થયો અંધપુત્ર. ૨૧
- અશ્વેનની અર્ધાંગના, અભિમન્યુ કુંતા સાથ;
રિદુર ભક્ત ને જીભધિતામદ, સોંપી તેને હાથ. ૨૨
- રાય લુધિધિર છે મહારાજન, ધર્મનણો અવતાર;
જાંધવ પાંચે નનમાં આલ્યા, સંગે દ્રૌપદી નાર. ૨૩
- હસ્તિનાપુરમાં રાજ્ય કરેછે, ધૂતરાષ્ટ્ર કરો તન;
શકુનિ દુઃશાસનને તેડી, બોલ્યો દુર્યોધન. ૨૪
- વાશ કાગ થયું આમાલ, ટળ્યું આપણું સાય;
હમણાં રાજ્ય કરો પાંડવ ત્રિજ, કાણે દીપ્તિએ માલ. ૨૫
- એમ કહીને પડો દેરમેય, વજ્રગચ્છાં નિશાળ;
પાંડવનો જે પક્ષ કરતા, ત્યાં દુર્યોધનની આજી. ૨૬
- એણી પેરે તે કાળ નિચ્યો, દુઃખી સુભદ્રા નાર;
અર્જુનમુત મુગયા જાયે, અભિમન્યુ વન મોઝાર. ૨૭
- આંધો જઈ તે વનફળ લાવે, સોંપે માતાને હાથ;
એણી પેરે હસ્તિનાપુરમાં, દિન રાત દુઃખી સર્વે સાથ. ૨૮
- પાંડવને ત્યાં જાડુ દિન ગિલ્યા, હરખ્યો દુર્યોધન;
મડમડે નિશાનધમ ધમ વાળે, મરજે કૌરવપતિ રાજન. ૨૯

વલ્લભ.

કૌરવપતિ રાજનરે, મન દરખ્યો અતિ ધણ;
પૂજ્યો મન અભિમાનથી, દેખી રાજ્ય પોતા નણ. ૩૦

કહતું કે જી. રાગ આશાવરી.

વેશંપામન જોમરે, સાંજબો પરીક્ષિતન;
હસ્તિનાપુરની સમા મધ્યે, બેઠો દુર્યોધન. ૧

લીંગ દ્રોણ ને કર્ણ દુઃશાસન, બેઠા મદા દૂર;
રાત જાત જે પોતાતણ, અવર જીભ ચર. ૨

૨૬ પાંડવનો—જે આજીયો પાંડવોનો પક્ષ કરતા હતા તેમના પર
પણ આજી-આજી ફરી.

- ધવળ નેમળ અંશ મળ રથ, નિશાનેનો નિર્ધોષ;
 બહુ દુંદુભિ મડમડે, વ્યાપી રહ્યું ત્રિલોક. ૩
- સખા ગધે શર આવે, સખળ સૌભામાન;
 આદર શુ અતિ માન દેતો; દુર્મોધન રામન. ૪
- આજ સખળ પૃથ્વી માંહી, મુજ વિષુ અવર ન કાપ;
 મેં પાંકુ તથા સુત વન કાઢ્યા, કર મુછ ધાસે સોય. ૫
- પ્રધાન ને પોતા તથા, તેને પૂછે ઓમ;
 હવે હાઝ લાગે, આપણી, કાંઈ વાત કાઢે તેમ. ૬
- ચાર દહાડે સાંભળે, વન વીર જઈ કહે ઓમ;
 ઓતું કાંઈ કીજિયે, (એ) ગન જેવે પામે સોય. ૭
- ત્યારે કર્ણ મુખથી બોલિયો, સુણો રામ અતુર મુળથી;
 અભિગમ્ય વિવાદ કાઢ કરીએ, નથી કાઈની આશુ. ૮
- બગલાની હીકરી, સુરેખા તે સાર;
 હાલગણો કુંવર તમારો, તેને વરાવે કુમાર. ૯
- અભિગમ્ય વેરે માગી છે, તે વડુ બડ અર્જુન;
 ત્યાં જઈ કીજીએ, તુજ પુત્રનાં લગન. ૧૦
- ત્યારે દુર્મોધન કરે દારકામાં, કાણુ જાયે જન;
 તેડનાં વામક સાંભળે, પ્રભુ જમજવન. ૧૧
- બગલા બગિચી સુભદ્રા, તેડ તેણી એ કુમાર;
 સુરેખાએ વચો છે, તે રખે કહે નકાર. ૧૨
- ત્યારે કર્ણ મુખથી બોલિયો, એક વાન કહું સુણો રામ;
 ત્યાં વિદુરજીને મોકલો તો, સકળ કારણ યાપ. ૧૩
- જઈ કહે ત્યાં એટલું, પાંડવ ગયા વનમધ્ય;
 બહુ દિન વિલા મુખા રવડી, નથી પડતી (તેની) મુખ. ૧૪
- તમાગ દિન કારણે હું, અર્ધિયો બોલાજ;
 બગલાની કન્યા વરી, તેનો જાયે કન્યાગાળ. ૧૫

૩ નેમળ—માલા. નિર્ધોષ—સખ. ૯ કુમાર—કુમારી. ૧૦ બડ—બડો. ૧૪ ગધ્ય અને મુળ્ય સેનાં પ્રાસ તુરે છે પરંતુ અગારી પા
 સેની ચાર પ્રતોમાં તેનો પાઠ દોવાથી તે રાખ્યો છે. યતુપ્રાપ્ત ૨૫
 પાગલે તેથી કવિને કંઈ મળવાપણું લેખ્યું હશે.

તેનો યધો વાત કરશે, વિદુર શોભાગાન,
 જોગ કામ થાગે આપણુ, સહસા કહેશે રામન ૧૬
 દુર્યોધનો કુવળ છે, લક્ષ્મણો તેનું નામ,
 તેને કન્યા આપિયે, અભિમન્યુ પ્રે કામ ૧૭
 જોગ કહી ગાયુ કરશે વિદુરજી ત્યા નય,
 વાંત માટે વચન સાચુ ગાનશે યદુરાય ૧૮
 વચન જોયુ સામળી, રાય થયો રણિયાત,
 વિચાર જો વાત થયો, જો ગા જોડી વાત ૧૯
 ધૃતરાષ્ટ્ર પાસે આરિયા, જશુ ચાર તેણી વાર,
 વારતા સહુ માડી કહી, જે મન કયો નિચાર ૨૦
 વિદુરજીને તેડી કહો, તમે પિતાજી જો આજ,
 દારકામા જઈ કરી, વેલુ પ્રે જો કામ ૨૧
 કુન્તા સુમત્રા નવ લહે, જે ૥ દુ ખે જો દિા,
 અર્જુનચુત છે નાનકડો (કાંઈ) ૧૫ લહે અભિમન, ૨૨
 વિદુરજી તેડાવિયા, ધૃતરાષ્ટ્ર કેરે ઘે,
 જીજ્ઞાસિતામહ નવ લહે જે રમી જોવી પેર ૨૩
 વલણુ.

રમી જોવી પેરેરે વૈશ પાપન ઉચરે,
 કૌરવપતિ કહે વિદુરને, જો મજ તમથી સરે ૨૪
 કંઠનુ. ૪ શુ. ગગ જોડી.

વૈશ પાપન વહે વચન, સામળ ભક્ત વિદુર વચન,
 કરજોડી સુણો નિનતિ, તમારે જાણુ દારામતી ૧
 જઈ કૃષ્ણને કરો પ્રણામ, તમ સરજી કંઈ કહીયે કામ,
 વડો સાત જે રૂણજી તજો, દળધરનો મદિગા છે ધણો. ૨
 તેહ તણી ૬ દીકરી અભિમન્યુ વરે તે સુદરી,
 ત્યા જઈ ગાયુ લક્ષ્મણનું કરો, પાડવનો નથી આશરો ૩
 સેનાની કરજો નિનતિ કન્યા જોગ જીતે વગ નથી ;
 અગ કુળ કન્યા આવે માવટે યદુવંશમા જો વર લહે ૪
 આજ દુર્યોધન હરિતનાપુરવણી, સધજે આણુ ફરે તે તણી,

સુષ્ણી વાત થશે રગિયાત, (ને) માટે તમેજો જાણુ' જાતે.
 કોરવેપંતિનાં સુષ્ણી વચન, વિદુરતાયું નવ માન્યું મન;
 વગતા વિદુર કહે સુષ્ણ અંધ, ફાદટનો શો કરવો, ધમ.
 અર્જુનસુતનો વિવાદ મળ્યો, તે વખતેથી કમ જાણે દુષ્ણે;
 તે ગાગ ગયા કાલે આવશે, અર્જુનસુતનો વિવા' ધશે.
 વ્યાધ તણું જો મીઠું ગાંસ, તો શું બક્ષ કરવાની આસ;
 સેહેજે વાડ ચીજડાં ગળે, પું ક'છે ને કા સાંભળે.
 દુષ્ણ યંધ શું વેશે કરે, ફટ પાપી એવું આદરે;
 પાંડવ દરિએ મૂક્યા નથી, કોરવપતિ ક્યાં થાઓ દુષ્ણે.
 વન ગયા તો ટાડું થયું, જોડ્ય તમારું કંપડ ન ગયું;
 ખાળક ઉપર શો વિખવાદ, આદરિયે' ઉતરશે ના.
 પાંડવનું અદકુ છે તેજ, અભિમાન્યુ દુષ્ણ તમારો જાણે.
 હું દવણાં દારામતીએ ગયો, સમાચાર, બઈ દરિને કલો.
 તે તો કંપમે ન માને યદુરાય, શું પાપી માંડો છો.
 હુંદે અંધ દક્ષિનાપુર-ધણી, કુદશા દરિતનાપુર તણી.
 મૂર્ખ મંત્રી મળ્યા છે સર્વ, અભિમાનથી આણે છે ગર્વ;
 કાં દુયોધન ઘેલો થયો, છેલ્લો જોલ મેં તમને કલો.
 દુઃશાસન દુર્ભંતિ છે વીર, ભરી સમામાં કાઢ્યાં ચીર;
 ત્યારે પૂર્વા મરડારક, તોયે તું સંગજ્યો નહિ મૂક.
 લાક્ષ્મણુદે વિપ્રોદક કર્યા, તે સંગે પાંડવ ઉગ્યા;
 તમે તમારું ધણુ'એ કર્યું, કારજ એકુએ નવ સર્વ;
 વાયું કોઈનું નવ કરો તમે, તો તમને શું કદીએ અમે;
 છેલ્લો જોલ કદીએ છીએ ધણે, દાય આંખો કોરવે.
 વિદુરે તણાં વાયક સાંગળી, હુંદશા રાય રલો પરતગી;
 વગતો જોલ્યો દુયોધન, બાલા બકત વિદુર પાવન.

- વિદુર વળતા બોલિયા, સાંભળો જંગલધાર;
 ત્રેમોડયગાંધીની પળે તે, બહો સર્વ પ્રકાર.
 પાંડુતણા તન વન ગયા, સંગે સુંદર નાર;
 આજ દુર્યોધન રાજ કરે, હસ્તિનાપુર મોઝા.
 ચારે દહાડાં તેહ (રાજ્ય) બોગવે, જેહ પાંડવનું રાજન;
 પણ પાંડવને પાસુ તમારું, સદા જગજીવન.
 છૂત કીડા રમ્યા પાંડવ, હારી બેઠા રાજ;
 પાંડુતણા સુત વન ગયા; સ્વામી સાંભળો મદારાજ.
 બહુ દિવસ વિત્યા શોધ નથી, હવે કરવો કોણ ઉપાય;
 તેની ખબર તો પ્રભુ સહે, પણ અંગને ચિંતા થાય.
 અભિમન્યુ વેરે મુરખા, તમે આપી છે જે સાર;
 હવે વર્ષ ખમે નદી, તે કરવો કવચ પ્રકાર. ૧૧
- સાત પાંચ કે વર્ષ નવગાં, હોય કન્યાદાન;
 આર દિન બીજા કરો, પણ નહિ તેહ સમાન. ૧૨
- પાંડવ તો આખ્યા નહિ, ને જન્ય કન્યાદાન;
 મપાય ધરતું કરો, જે જાણો તે ગોપાળ. ૧૩
- વસ્તુ બીજા હોય તો, પડી રહે ધર. માંલ;
 કુંભ જેવડું માણેક પુત્રી, કહો રેશે કપાલ. ૧૪
- દહાડે દહાડે (કન્યા) યાય ગોડી, કહણ લોકાચાર;
 મદુવંશમાં ધરતું નથી, સત્ય માન્યો નિરધાર. ૧૫
- પુત્રી કરા પિતાને, હમ્મયટ દોમે અંગ;
 દીકરી કરા બાપની, (લપાંદો) દોમે નિદા અંગ. ૧૬
- તમે રેશે વિદુરને, શું ઉપન્યુ છે મન;
 વિગારીને જીજ્ઞાસુ મનશુ, પ્રભુ જમજમન. ૧૭
- પણ દુર્યોધને દાવિયુ, નેમ કહું નરનાથ;
 બગાયે આમળ બાન ચરુને, કરે કમળ ગિરના વાન. ૧૮
- શ્રીકૃષ્ણજી સમજું સદા, પણ સુપં સમો વાત;
 પછી વિદુર પ્રાણે વાન પૂછી, નરે વેદવંશનાથ. ૧૯
- પણ કહે સહે ભાઈગાં, અપારાધો એ કે મઃ

હવે વરમતી આપણે કહો, વિદુર કરવું કામ.	૨૦
મહારાજ મુજને પૂછ્યો તો, મુજથી કેમ બોલાય;	
દુર્યોધને કહાવિયું જે, મુજ માંય શ્રીયદુરાય.	૨૧
પાંડવ તણી જે વરી કન્યા, તે ગામ ગામી માન;	
દુર્યોધને, આઠી મોકલ્યો, ધૃતરાષ્ટ્ર મળી રાજન.	૨૨
ત્યારે મેં સમજાવિયો, કહી કંઠે વચન;	
એમ વિદુર વાણી સાંભળીને, વિરમે યથા જગજીવન.	૨૩
મુરેળાં અભિમન્યુ વરશે, વિગાસે મન વાત;	
એવે સમે ત્યાં આવિયા, જગમંદ્ર હરિના ભાત.	૨૪
આસનની ઉભા યથા, વિદુર ને ઝગવાન;	
જાતને બેઠ્યા જઈ, ત્યાં ધણું આદરમાન.	૨૫
જાળખાદ કહે તમો વધે દરિસે, કૃપા હાંધી આજ;	
તમો છો દરિ-ભંગ પાવન, અમ સરીખુ કાંઈ કાજ.	૨૬
ત્યારે વિદુરને ત્યાં સાન કીધી, ના જાણે વડભાત;	
હસ્તિનાપુરમાં નિષળ્યું તે, કહો વિસ્તારી વાત.	૨૭
જગમંદ્રને ત્યાં વિદુર કે'છે, જે રમ્યા પાંડવ છૂત;	
ગજ રથ આજ ધોડારે સાથે, હારિયું ધરમૂત.	૨૮
તનયા તમારી વરી છે, જે સુભદ્રાનો તન;	
જહુ દિવસે માથુ કરે છે, રામ દુર્યોધન.	૨૯
લક્ષ્મણે કુંવર તેહનો તે, વરે અભિમન્યુ કેરે કામ;	
જગમંદ્ર કહે સર્વથા, આપણે કરવું કામ.	૩૦
શ્રીકૃષ્ણજીને પૂછિયું, જગમંદ્રે તેણી વાર;	
પ્રભુનો ત્યાંકાં બોલ જોના, સિદ્ધ કહે નકાર.	૩૧
જો તમારે ચિત્ત આવિયું, કરો (એગ) વહે વૈકુંઠનાથ;	
જગમંદ્રે શ્રીકૃષ્ણ આપિયું, વિદુરજીને હાથ.	૩૨
પત્રિકા લખીને હાથ આપી, એક માસનું પ્રમાણ;	
જન લેખને આવેજો, એગ લખ્યું શારંગપાણ.	૩૩

૨૨ માન-માનપૂર્વક. ૨૧ પ્રભુ છે-પ્રભુનો બોલ-(મન) જોવાને જ.
જગમંદ્રે પૂછ્યું પરંતુ તેમને તો આતરીજ હતી કે કૃષ્ણ પાંડવ પ્રક્ષના છે
તેથી ના કહેશે.

૧. પત્રિકા જાંધી વિદુરજી હડયા, કેરી કડ પ્રણામ;
 ૨. જળવાદને મિંતા, પડી, જે વધ્યું ધરમાં કામ.
 ૩. રથ ચઢોને વિદુર સાધ્યા, હંકાર્યા તો ખાર;
 ૪. ખાર દદારે આવીયા, હસ્તિનાપુર મોઝાર.
 ૫. મનિકા આપી અધને, ત્યાં જઈ ક્યો નગરકાર;
 ૬. વિદુર આઝ્યા સાંભળ્યા, સહુ મળ્યા તેણી તાર.

વલણુ.

સહુ મળ્યું તેણે-કાર રે, હવે મનમાં અતિ ધણો;
 ૧. પછી વિદુરજીને પૂછિયો રે, વિચાર જે વિચો તણો.
 ૨. કહ્યું કે હું. રાગ રામગ્રી.

૩. વૈશંપાયન બોલ્યા મુનિજી, સાંભળી પ્રરીક્ષિત રાવના તનજી;
 ૪. વિદુર પધાર્યો નગર મોઝારજી, કૈરવપતિને આઝ્યા કારજી.

દાણા:

૧. કાર આઝ્યા, સાંભળ્યા, મળ્યો કૈરવ: સાચ;
 ૨. દ્રોણગુરુ ને કૃપાચાર્યને, જોડ્યા બન્ને દાય.
 ૩. પ્રધાને આપી ધીર નામ્યું, વિદુર કેરે ચણ્યું;
 ૪. ત્યાર પછે આપી મળ્યા, કુ:શાસન ને રણ્યું.
 ૫. કૃષ્ણાધન શત જ્ઞાત સાચે, દર્શ મનમાં અખાર;
 ૬. વિદુરને જઈ રીશ નામ્યું, તમે ધણી છાધી સાર.
 ૭. માંધારી કહે પુત્રને, જે લખ્યું: વૈકુંઠનાય;
 ૮. દક્રાતરી વંચાવિયે, અમે સાંભળિયે સહુ સાચ.
 ૯. પત્રિકા વંદી ધીર નામી, સર્વો સપળાં કામ;
 ૧૦. દ્રોણગુરુને દાય મોંઘી, પાંચિયે મંદારામ.
 ૧૧. પછે કનકમન હકેતિયું, કેકમ મરચિત જોદ;
 ૧૨. સગા: સપળાં મોંઘલો, દરિયે લખ્યું છે તેદ.
 ૧૩. રંજિત શો દરિનવાપુર રથાનક, કૈરવપતિ મુખન;
 ૧૪. જોમ લખીતમ કારકામી, પત્રી ધી ગમવાને.
 ૧૫. રાગ સુભ સમૂર્ણ કદામ, મલ દુરોધન;
 ૧૬. હવે મળે નો દ્રોણ લગારી, કેદવંત ન આયે જના.
 ૧૭. વિદુરજી કાઝ્યા દેના તે, હવે મલ પ્રણામ.

- ખાંડવ સંબધી નિષ્ક્રમ્યુ જે, દસ્તિનાપુર મોઝર. ૧૦
- આપરમ્ પીચુ સવં કો, જાણે તમારો સાથ; ૧૧
- અર્જુનસુત વયો છે, તે નથી છાની વાત.
- તે ભવિષ્ય પાણુ કમર ટો, સહુ કહે આડો આંક; ૧૨
- પણુ વોગ છે આપાપણુ, તો તમારો શો વાંક.
- તે માટ પતળ મોકલ્યું, ઉતાવળું તે આજ; ૧૩
- પ્રથમ આવી આવી કમે, શુભ લગ્ન કેરું કાળ.
- વેશાળ સુદી એકાદશી, સુંગ વાર ગંગળ હોય; ૧૪
- તે દિવસ ઉપર આવજો, દારકાં સવં કોય.
- ખીજો મુને ભય થજો છે, અર્જુન/કેરો મન; ૧૫
- એક વાર આવી કરો, ઉતાવળું લગન.
- પદ્મી કો ખાંડવ તણો, જઈ કરે કો જાણ; ૧૬
- અભિમન્યુ અર્જુનને, જે હોમે કલ્યાણ.
- એક લગ્નપત્રિકા સાંભળી, સહુકો થયું રજિયાત; ૧૭
- હસી હર્ષી હિંચો સહુ, દુર્બોધનનો સાથ.
- હવે ઉતાવળું કારણ કમે, એક માસમાં લગ્ન; ૧૮
- નિશ્ચિંત થકને રમે બેસો, રાય દુર્બોધન.
- કૌરવપતિને આંગણે, થઈ રહો ધાંધાટ; ૧૯
- પંચ શબ્દ મડગડે, ઉચ્ચરે આશીષ ભાટ.
- તરિયા તોરણ, બાર બાંધ્યાં, કુંકુમ હાથા સોમ; ૨૦
- નારી ગીત ગાયે પ્રેમશુ, અતિ હર્ષ મનમાં હોય.
- વિવા'તણા આરંભ માંડયો, રમ્યો મંડપ રાય; ૨૧
- જનુ રાત હોરા જગદો, જેમ આઈ જ્યોતિ સુદાય.
- જરકસિ કેરા તેજમાં, નીલમે ચક્રીત સાર; ૨૨
- મોતી ઝુગમાં જગમગે, ત્યાં થઈ રહો જાતકાર.
- ત્યાં જનુ રંગ તંબુ તાણ્યા, માંદિ હંસ કાટયા હીર;

૧૧ આપરમ્—એ પછી પીચુ. ૧૬ અભિમન્યુ ક:—અભિમન્યુ
અને અર્જુનને કલ્યાણ થાય એવી વાત તેને (અર્જુનને). કાઈ જાણુ કરે
મોટે તમે વેહેલા આવી લગ્ન કરી જાઓ. ૨૧ આઈ—સૂર્ય. ૨૩ માંદિ
ધ:—તાણેલા તંબુમાં હીરના હંસ કાટેલા હતા. જે સ્વર્ગના સુર-દેવ

જે સ્વર્ગ સુર સ્પર્શ કરે, જોતાં ન રહે સ્તીર.	૨૭
ત્યાં સોભાકારી કામ દીધાં, જિન કેસં સોલ;	
દીસતાં ત્યાં દહિની ગતિ, બ્રમ પ્રાપ્તે સોલ.	૨૪
ઓવી રચી શોભા આવનવી; મંડપે (ધણી) અશ્વમેવ;	
પ્રથમ ત્યાં પધરાવિયા; મજવદન શ્રી મણુદેવ.	૨૫
બહુ નાર ગાયે પ્રેમશુ, મલપતી મંડપ ગાય;	
મુખ લાલ-હીમાં પાન ખીઠું, આપિયાં છે ત્યાં.	૨૬
નિગાનના નિર્દોષ વીજે, જન તાલ મદમ;	
દુર્યોધનને માંડવે, ઘણ રેલા નવરો રંગ.	૨૭
શુણી માંધર્વ જાન કરતાં, હૃયમને આનંદ;	
ભાદ મારણ બંદીજન તે, જોસે નાનાવિધ છંદ.	૨૮
મધોર રચિયો માંડવો, બહુ કીર્તિ જરા બોલાવ;	
પાંડુ કાને સંગમાં નહિ, બહુ દોલ કરે ધોવ.	૨૯
ત્યાં સભા પૂરી બેઠાં રાજા, હયરે મુખથી વાણ;	
કંઠાતરી લખી મોહતો, જ્યાં કરે મારી આણ.	૩૦
દેશ દેશના તેડાવિયા, દળપતિ, દુર્યોધન;	
સંગ્રામે યશ બેઠું છે, ત્યાં મળ્યા બહુ રાજન.	૩૧
પ્રતાપ કૌરવપતિનો, આવી મળ્યા સહુ ક્રેવ;	
પાંડવ તણી જે પક્ષ કરતા, તે શીશ નામે સોલ.	૩૨
મજ રથ તે પાલખી, અરવારી કરી કેદાણ;	
આદ દસ અદ્વિદિશિ મંચુ, ત્યાં મડમડે નિશાણ.	૩૩
દોણુચર ને મુપચાર, અશ્વત્થામા મુનિજન;	
રાત ખાત દુર્યોધન તણા, અગર બહુ રાજન.	૩૪
રામ કામ સહુ કામ કરે, આપ આપણા અધિકાર;	
જેને જેવી ચોગ્યતા, એમ દિવસ વિતા ચાર.	૩૫

(ખંડદેવ) ના વાદન જે દસ તેની સ્પર્શ-અરામતી કરે—૩૨ તેવા દતા.
 રંપ મજવદન—દાવીના મોહાવણા ચી મંજુદેવ—મણુપતિ. ૩૩ કેદા-
 ણુ—ધોણા.

સુભદ્રા જાણે નહીં, ન જાણે કુંતા માત;	
બીજાપિતામહ ન જાણે, જે નીચની છે વાત,	૩૬
એક દિવસ દંતધાવન કરે, અર્જુન કેરી નાર;	
તેવે સગે મંદિરથી, વિદુર આબ્યા દાર.	૩૭
સુભદ્રાએ પૂછિયું, કહો વિદુરજી શું થાય;	
આજ દુર્યોધનને આંગણે, ખડ્ગ મળ્યા રાણા રાય.	૩૮
કેસરે વાગા છાંટિયા, મંગળ ગાયે નિજ નાર;	
પંચ શબ્દે મડમડે, રાય દુર્યોધનને દાર.	૩૯
શું પાંચે પાંડવ ગયા જાણી, હર્ષ આણે મન;	
આજ સફળ પૃથ્વી માંહે, મોટા રાય દુર્યોધન.	૪૦
ત્યારે વિદુર મુખથી આચરે, દુર્મતિ કૌરવ જેઠ;	
વાયું કોતું નવ કરે, વદ્ધ કેદં તેઠ.	૪૧
પાર્ય પાખે આજ જોને, કહ્યું કહ્યું વચન;	
અહંકાર મન માંહે (છે) ધણો, પણ યારો સ્વામ વદન.	૪૨
દુર્યોધને માંડિયું, તે શું કહું તુજ માય;	
ક્ષત્રિય કો જે નવ કરે, તેવો કરે અન્યાય.	૪૩
પણ પુણ્ય છે પાંડવતણું, નાયને વહાલો ધર્મ;	
કૂડાં કામ જો આદરે, પણ હરિ રાખે શર્મ.	૪૪
સુભદ્રા કહે નવ પ્રીછી, પ્રીછવો માંડી વાત;	
કૌરવપતિને આંગણે, શે મળ્યો સધલો સાય.	૪૫

વસણુ.

સ્વામ મળ્યો સધલો સાય સ્વામિ, સુભદ્રા વાણી વહે;

કંઈ કરે વિયોગે, દુઃખ છે જોને હ્રદે.

૪૬

કહ્યું ૭ મું. રાગ સામેરી.

વેરાંપાયન જોતિયા, સાંભળો પરીક્ષિતન;

૪૨ પાર્ય ઈ:—અર્જુનાદિક પાંડવો પાખે (તેઓ દાનર નથી છ-
તાં) વંચર એ દુર્યોધનને કહ્યું વચન કહ્યું પરંતુ તે અહંકારીએ માન્યું
નહીં, જેનું પરિણામ તેનું વદન સ્વામ—કાણે મોહું થસી જોજ આવનાર.
૪૪ પણ ઈ:—દુર્યોધનાદિક કૂડાં કામ કરે છે પરંતુ હરિ—કૃષ્ણ તો
મોતીનાની રામ રાખસો.

- સુભદ્રાને વાત માંડી, વહે વિદુર મિયનઃ ૧
- બાપુ પુત્ર તારો વયો, બળબદ્ધ તનયા સોય
દુર્યોધનના પુત્ર કરો, ત્યાંદાં વિવા' હોયઃ ૨
- પાંડુને દેન માગી છે જે, વહુ જાડ અર્જુનઃ
(ને) અભિગન્યુ વિવા' ફાક કીધો, રાવ દુર્યોધનઃ ૩
- કુંવર જે પોતા તણો, લક્ષ્મણો જેનું નામઃ
ત્યાંદાં જઈ પરણાવશે, અભિગન્યુ કરે કામઃ ૪
- વચન એવાં સાંભળી, ધરણી ઢળી તે નારઃ
પિતામહ શું ગરજ પામ્યો, ધિક્ ધિક્ અવતારઃ ૫
- છને પાંડવે લાજ ને આવી, આજ પાળાં મેસાળઃ
અર્જુન સરખો વાધ છે, (તેનું) માંસ ખાય સિયાળઃ ૬
- બળબદ્ધજીને શું થયું, કેમ કરે એવું કામઃ
વારી શે નંવ રાખિયા, શું કૃષ્ણ નોતા ગામઃ ૭
- દવે હું શેની કરે મુજ, પીએર કરી આસઃ
પથ નથીજ એવું નીપળ્યું જે, કંથ છે વનવાસઃ ૮
- ધનંજયની લાજ માટે, માનતા મુજ બાતઃ
તમ વિષુ આજ અનાયની ગત, ધર્મ મુજને નાથઃ ૯
- હું પીએર પંખે ગાજતી, શ્રી કૃષ્ણ દંબધર વીરઃ
તે કંથ પાખે બાપનું, મેલુ ગનનું હીરઃ ૧૦
- એમ કહીને કળકળે, કલ્પાંત કરતી નારઃ
આંસુએ સધળું ચીર બીજ્યું, વહે નેમ નીરધારઃ ૧૧
- આજ તો ઉદ્ધરત યદ્ય, મુજ પીએર કરી વાટઃ
કામ કૌરવે કલ્પાંત માંડ્યું, ધરે મન ઉઝ્યોટઃ ૧૨
- અંધ અક્ષરે કું થયો, જે થયો નેત્રે દીનઃ
ધનંજયના ત્રાસ આજે, સહુ ભેધ યાતા દીનઃ ૧૩
- તેના સુતની વરી કન્યા, સર્પ મણિધર મોયઃ
આત્માની શું આશ મૂકી, દાણ ધાંસે કાયઃ ૧૪

૧૬ બાળ મેસાળ—અભિગન્યુના—મેસાળ—દારકાળાં. ૧૦ પંખે—
પહે. મેલુ—મલીન. ૧૧ કલ્પાંત—કલ્પાંત કરવા સરખું. ૧૨ ઉદ્ધરત—ઉગડ.
૧૪ મોય—મુખમાં.

દાસે પાંડવ આગશે, મુંજ દિયર બાવનવોર;
વાત એવી સાંભળીને, રધિર પીરો ધીર. ૧૫

દૌરવની રાત જોડ થઈ તે, ગર્વ આણે મન;
(૫૫) અભિમન્યુ કુંવર અગ્નિ ધણ, બાળશે દૌરવ વન. ૧૬

પરાક્રમીનો પુત્ર પ્રોટો, ધનંજયનો અંશ;
અભિમન્યુ કુંવર અવતર્યો છે, દહેના દૌરવ વંશ. ૧૭

શું બાળક જાણી લાજ ના'ણી, દેખી પ્રોટા પંડ;
પણ મજ દોષ નાનકડું, પર્વત કરે રાત ખંડ. ૧૮

સુભદ્રા સાનિધ્ય બોધ્યા, ત્રિદુરજ તેણી વાર;
બાંધા દારકામાં હું ગયો તે, લઈ સર્વ પ્રકાર. ૧૯

શ્રીકૃષ્ણ ચરણે જઈ નમ્યો, પૂછિયું વૈકુંઠનાથ;
હસ્તિનાપુરમાં કુશળ છે, (ત્યારે) મેં માંડી કહી વાત. ૨૦

દૌરવે ત્યાં કપટ કીધું, ગયા પાંડવ વન;
ધનંજયની વરી કન્યા તે, માથું કરે દુર્બોધન. ૨૧

તે દિવસે મુજને કહ્યું, વાત ન થટે એમ;
અર્જુન રૂપી ગજ આગળ, ચાર નાખી જમઃ— ૨૨

તે કાઠવાને કરે દૌરવ, લેનાં જનસે પ્રાણ;
સુભદ્રાને ત્રિદુર કે, હરિ ઉચ્ચા મુખ વાણ. ૨૩

જાણી જોઈ હાથ ધાસે, જોખર-મૂજ અંધ;
પણ સુરેખા અભિમન્યુને, છે પૂર્વનો સંબંધ. ૨૪

તે ટાલ્યું કાનું નવ ટળે, જો કરે કોટિ ઉપાય;
જે વિધાતાએ નિર્મિયું તે, પાછું કયમ નવ થાય. ૨૫

મુંજ દાસ જાણી દયા આણી, કહી મનની વાત;
એટલે ત્યાં આવીઆં, બળભદ્ર હરિના ભાત. ૨૬

પ્રયાગ કરી ચરણે નમ્યો હું, મળિયા અન્યો અન્ય;
ત્યારે મુજને સાજ કીધી, પ્રશ્ન જગજીવન. ૨૭

વંદા ભાતને પૂછી જુઓ, જો કેમ બોલે વાજ;
(૫૭) પાંડવ સંબંધી નિપત્યું, તે સર્વ કીધું જાણ. ૨૮

બળભદ્રને મન આવિયું, જે જાણ કન્યાકાળ;
૧૬ સાનિધ્ય—સગદ.

દુયોધનનો કુંવર વરશે, (તેનો) મર્મ લહે જોવાળ. ૨૬
 કંકાતરી દેખી કરીને, ટળીં સર્વે શુદ્ધ;
 રે મરણ આયે આવિયું, જે હપની દુર્ધુવ. ૩૦
 વૈશંપાયન જોલિયા, સાંભળો પરીક્ષિતન;
 પછે વિદુર વચને સુમદ્રાને, લાંઘ્યો હુતાશન. ૩૧
 સુમદ્રા સતી રોષ ગાંહે, ગંધો સધલો દિન;
 સાંજ પડી દિન આપ્યો તહીં, આવિયો અભિમન્યુ. ૩૨

વક્ષણ.

આવિયો અભિમન્યુ તહીં, સુમદ્રા જોલે નહીં;
 કોણે દુભ્યાં માત તમને, પુત્રે ત્યાં વાણી કહી. ૩૩

કંકરું ટં મું. રાગ રામઝી.

એણીપેર જોલ્યો સુખ અભિમન્યુજી, સુખ સુમદ્રા સુખ વચનજી;
 કોણે દુભ્યાં તમને માતજી, શે નથી કેતાં મુજને વાતજી. ૧
 હાળ.

માતા મુજને કોણે દુખી, કહો સત્ય વચન;
 જીન્હા કાપું ધડયકી, એમ જોલિયો અભિમન્યુ. ૨
 કર તણી જે અંગુલિ, તુને દેખાડે માત;
 તો હું સુત અર્જુનનો, હેડું તેનો હાથ. ૩
 સન્મુખ થઈને વક્ષ દેડે, દેખારી હો આંખ;
 તો હાથ મારે અઝ લઈ, કાપું તેની પાંખ. ૪
 તોં શોક એવડો રા થકી, આજ આંહો મન;
 વદન પખાલો ને હોડા, માત કીજીએ જોજન. ૫
 (એમ) મુત્ર દેરાં સુણી વાયક, નેત્ર લંજ નિરધાર;
 મદગદ કંઠે થઈ કામની, રડે અર્જુનનાર. ૬
 તે આંખ કંઠે ધરી રહો, કુંવર જોમળ સરીર;
 પિતા નામાં સાંભરીને, નેત્ર છૂટું નીર. ૭
 તાતનાં સુખ સાંભરીં, મુખ નવ જોવાય;
 સુમદ્રાને કુંવર વારે, તું રહે સતી માય. ૮
 વેરી ગાંઠિ વાસ ખૂરી, કરો કાચું મન;

- કાકા મારા કાકા આવે, કુશળ છે અર્જુન. ૯
- ત્યારે સુભદ્રા કે' કુંવરને, (મુને) પિછવે. શું આજ; ૧૦
- કેરવે કીધું તે યશે તો, જનશે પાંડવ લાજ.
- કુળ તમારા માંય મોટું, લાગશે લાંછન; ૧૧
- બાધ કેરું જક્ષ જે તે, જાંબુક જપ્રાસવા કરે. ગન. ૧૨
- રાજ્ય દારી ગયા વનમાં, તોય ન મૂકે પૂઠ;
- કન્યા તમારી વરી છે જે, તે લેવા કરે છે મૂઠ. ૧૨
- તુંજ હામ પડપીનાઇ પરણે, મેં સજી કંગ ભવ;
- હૃદય મારે છિદ્ર પડિયા, વજ્ર કરા ધાવ. ૧૩
- જીવિધિદર મુજ જેક નદિ, દિવર કંથ ન કાવ;
- મુજ રંકતણે. શો આસરો, એમ કહી અગળા રોમ. ૧૪
- ત્યારે કુંવર વંજનો બોલિયો, તમે સાંભળોને માત;
- હું એકસો અડી શું કરું, જે ગામ નદિ મુજ તાત. ૧૫
- આજ જેના એકની છે, જે કરે તે ધાવ;
- દિવસ વાંકો આપણો, મા, પડ્યા અવળા દાવ. ૧૬
- પાંચ પાળે આજ મા હું, શું કરું પરાક્રમ;
- એકસો છું તાંત વોણો, શીર નદિ રાજ ધર્મ. ૧૭
- એવા ભોમ છે આપણા તે, ભોમવે કાજી માત;
- ત્યારે સુભદ્રાને નેનથી, જરે આંસુપાત. ૧૮
- પ્રતાપ મારા પિતાનો સહુ, નમે રાખ્યા રાવ;
- તે ગયા કાલે આવશે તો, મુને ધણી કન્યાય. ૧૯
- તે માટ, દુઃખ નવું ધરે માતા, વળે ગનગી શોક;
- પીતરાઈને જો ન પડુ પૂરા, હસે સર્વે લોક. ૨૦
- (માત) બોલવાનો નથી અવસર, સુમયે ચકું સાવધાન;
- મૈન કરીને રહો માતા, હું કહું માગી માન. ૨૧
- અભિગમ્યુ કરાં વચનથી, ચડી સુભદ્રાને રીસ;
- ચરજી કેરી અંજુલિથી, જવાબ લાગી શીસ. ૨૨
- કોધ વચને બોલાવતી, તિરસ્કાર કરતી નાર;
- કેરવથી કાંચર, યથો, ધિક્ ધિક્ તુંજ અવનાર. ૨૩

સ્તન-પાન પીધું માંદરું, અન્નને કેરું તેજ	
કેમ તું ધીરજ મૂકે, શ્રીકૃષ્ણનો આજ્ઞેન	૨૪
દીન વચન બોલતો, જો સુણે ક્ષત્રી કાચ;	
અન્નને કેરા નામને તે, ઘણો અપવિત્ર હોય.	૨૫
પરાક્રમ ઘુમ પિતા તણું, તું કાં ન જાણે મૂક;	
ખાંડવ વન પ્રજાજિતું, તે દેખતાં મરણરૂઢ.	૨૬
તો કાણુ કપટ કૌરવ કેરું, કરે એવાં કામ;	
વીણી (વીણી) એકે એકને, તું મારતી સંભાળ.	૨૭
ધરે આયુધ અંગકુંવર, રાજ નાનાં જોડ;	
ગદિયા તમારાં પિતાનો, (જો) રહે છે તરો તેડ.	૨૮
સાથે માદો દારૂકા(માં), આવો માગા પાસ;	
જગજ્ઞનાથી કૃષ્ણનો; મુને ઘણો છે વિશ્વાસ.	૨૯
અભિમન્યુ કહે માતાજી, મામાનું શું સે નામ;	
જેજે જાણી જોઈને, કર્યું એવું કામ.	૩૦
ના પુત્ર તું પ્રીતે નદિ, જગમદ દુર્યોધન;	
પાંડવને શ્રીકૃષ્ણ સનમુખ, સદા એકે મન.	૩૧
આપણે ત્યાંકાં નિમે જનું, દશે તે હેનાર;	
તે કૃષ્ણજી સધળું ઘટે, જે નિષન્ધો પ્રકાર.	૩૨
અભિમન્યુ કહે માતાજી, મુજ બેસવા નથી રથ;	
મુદ વિશે છત્રું સર્વને, વિધાએ સમરથ.	૩૩
ત્યારે સુભદ્રા કહે નિદુરછનો, રથ છે જોડ;	
નકાર મુખથી નદિ કરે, જામ જીઓ માગી તેડ.	૩૪
અભિમન્યુ કે' રે નિદુરછને, મોડાગ જવાં મને;	
રથ આવો મુજને, એમ જોતિયો અભિમન્ય.	૩૫
ત્યારે ઉદે રથ મોકલ્યો, એક દના કેરા સાર;	
તે બાક પેડે ચાલતો, તેણે અથ જોડણ માર.	૩૬
૨૪૩ રથ મોકલ્યો, દિગ્ગે મદા-મનજીવ;	
વિવિધ પેરનાં નંગ જોડ્યાં, દીગ રત્ન અમુલ્ય.	૩૭

૩૧ જગમદ છે:—દુર્યોધનને જગમદ સનમુખ—અનુજી છે જાને
કૃષ્ણ પાંડવને નિરંતર એકે-ધને અનુજી છે.

સાંગી તે કનક-જડાવની, તેમાં સુધરી પગદાર;	
મખમલ તકિયા સુઝાદના, મણિ/નીલ અંકિત સાર.	૩૮
મોતી જાવર જગમગે, હસ્ત કસણે હીર;	
વિવિધ પેરની સુધણી, જોતાં ન રે' મન ધીર.	૩૯
અથ ઉજવગ અંગ ઝોપે, ઉપર કનક પઢાણ;	
મોરડે મોતી જંડયાં, ત્યાં મડમડે નિશાણ.	૪૦
કવચ કેરા સ્તંભ કરીઆ, રથ ઉપર સાર;	
પવન પ્રદારે પનાકા, કમકમે ગચ્છાકાર.	૪૧
વિવિધ પેરનાં મણાં આયુધ, સુરજ ઝોળાં નાળ;	
રથ ઉપર મૂકિયાં, યોગમ બાંધી પાળ.	૪૨
અક્ષય ભાયાં જહુ ભાયાં, રથ ઉપર જેઠ;	
નાખતાં ખૂટે નહિ, મન રાખશે ગા સદેહ.	૪૩
કવચ કુંડળ હીરા મણિ, અતિ ઝોપતાં આવારણ;	
સુકટ મણિ હીરે જડયાં, જહુ નંગ નાના વરણ.	૪૪
સાગમી સહુ રથ ઉપર, ભરી વિવિધ પ્રકાર;	
પુન કેરા પુત્ર જાણી, હરિ કાંધી સાર.	૪૫
અથ ઝોવા જોતયાં, અભંગ ઉડે આશા;	
આરવાર ચઢને આવિયો, કુંવર સુમદ્રાની પાસ.	૪૬
ગા આયુધ હરિ મોહકયાં, તે પેહેરિયા સશુભાર;	
કાને તે કુંડળ જાણતાં, કંઠે મુક્તા-હાર.	૪૭
ઝોક સોમણનું શીરે બખતર, પેરિયું શુદ્ધ સરીર !	
જેહુ મગ ભાયાં જોડિયા, મોઢ બાવન વીર.	૪૮
કટારી કેડે વાંકડી, કમાન ધોર મંજીર;	
છોગાં મેલ્યાં લટકતાં, શું દીસે સાગર તીર.	૪૯
જાંણે બાગુગાંધ બેરખા, ને હસ્ત કસણે હીર;	
જેહુ ખખપર પલ્લુ નાખી, સભ્યા ભાયા તીર.	૫૦

૩૮ સુઝાદના—સારીલાદ (ગામણીની અતલસ). મણિનીલ—નીલ-મણિની અંકિત કરેલા અર્થાત્ અલખત કરેલા. ૩૯ હસ્ત-ધ:—હાથ કસણાને જાલવા માટે હીર (હીરની હોરીઓ પૂગતાં વગેરે). ૪૨ નાળ—તોપ—જંદુક. (૧) ૪૫ સાર—સાલ. ૫૦ ને હસ્ત—હાથે (દામીના) કસણા માટે હીર.

એણીપેર કુંવર સજ થઈ, માતાને નામ્યુ શીરા;..

[ત્યારે] સુભદ્રાએ આશિય આપી, [પુત્ર] હવળે કોડ વરીશ. ૫૧

કુંતાજીની આત્મા માગી, વધાં પરમ વચન;

અમો હારકા જઈ આવશું, મુજ સાથે છે અગિમન્ય. ૫૨

ત્યારે અરજ હૃદય વેળા-યષ, ને યયો પ્રાતઃકાળ;

મા સારથી મુજ રથ નથી, એમ એત્યયો તે માળ. ૫૩

ત્યારે સુભદ્રા દહે સારથી, અમો યાશું મારા તન;

હાંકે રથ તું અર્ધાઓંયડી, જો મળે શુભ શુકન. ૫૪

વલિણ.

મળે શુભ શુકન રે, કુંવરને માતા દહે;

(જે) વરી કન્યા આપણી, તે આપણે હાયે રહે. ૫૫

કહ્યું કે મુ. રાજ અપાસાવરી.

વૈરાધાપન જોલિયા રે, સાંભળો વરીક્ષિતવન;

સુભદ્રા અગિમન્યુને, મળ્યા શુભ શુકન. ૧

પ્રથમ ગોદોરે વહિયા, કુરંગ જમણા સોય;

એ કામ ધારે આપણું, તું મન વિચારી જોય. ૨

સારથી સુભદ્રા યજ્ઞને, અહીં પોતે રાસ;

એની જાન પટેલાં આપણું જાશું, પુત્રને દહે માત. ૩

રથ ખેડ્યો હિતાવજો તે, પવનવેગે જાય;

અતિ વૃક્ષ ને પાપાંજુ પેડે, ભાંગી ચૂરણ ધાપ. ૪

એમ જાય ચાલ્યાં પવનવેગે, ચક્રિયાં પશિમ પંથ;

મહા અરણ્યમાં બૂલાં પડ્યાં, વૃક્ષોનાં નાલે અંત. ૫

રથચક્ર દીસે નહિ, પાપાજુનો નહિ પાર;

ત્યાં ગુરુમ વેલ લતા જડુ, વનસ્પતિ ભાર અદાર. ૬

દક્ષિણ ભાગે કાવેરી, મળતી ધોર મંજીર;

હિતાર ભાગે નર્મદાનું, વહે નિર્મળ નીર. ૭

હિરિંગાજલમાં રહ્યાં રૂપાં; ત્યાં રીમે રમ્યો સંદ;

ત્યાંથી ચાલી નવ રોક, ને ધરે મન હચ્ચાટ. ૮

૫૧ વરીશ-વર્ણ આપણ તે વરીશ (અર્થ) તમે કોડ (વર્ણ) હવળે. ૫૩

અરણ્ય-હૃદયવેળા-પરોઢિયું. ૨ કુરંગ-દરજી. ૬ ગુરુમ-ગોચર.

- (ત્યાં) ખાખર ખાવળ ને અરીઠી, અરણીનાં બહુ વન;
 માવડ ધામણ નિરખનાં, વિસ્ત્રે ધયો અભિગમ્ય. ૬
- ૧૧ તરવર અતિ ઉંચાં, દિસતાં આકાશ;
 તે જોઇ વૃક્ષ ગુબદ્રાને, પડ્યો મનમાં ત્રાસ. ૧૦
- ખાવળિયા બહુ જોરડી, કાચકી ને કંધાર;
 કંકોડી કોચાં ધણાં, માંદી વાંસ કેરી જાળ. ૧૧
- આસોપાસેવ આકાશ જોવા, (અને) અમયિયા કેરાં વૃક્ષ;
 સાગ રીશગ સરગવા, ને સિંધવા લક્ષોલક્ષ. ૧૨
- દર્ભ શક્તાકા ચક્ષ સરખી, જોખર ને ગરમાળ;
 (ત્યારે) સુમદ્રા કહે પુત્ર મારા, યશે કોણુ દવાલ. ૧૩
- પરવત કેરાં સુંગ ઉપર, વૃક્ષ પહોંચ્યાં વ્યોમ;
 મનુષ્ય અત્ર મળે નહિ, એવી વિષમ દારણુ ભોમ. ૧૪
- ખાલ દીન અખગા શું કરે, તેની સંગ નાનું જાળ;
 પર્યંત માંદિયી વાધ ગર્જે, (ને) સખળ નાખે દાળ. ૧૫
- ૨૫ ચાલી નવ શકે, ત્યારે સુમદ્રા કહે વાણુ;
 તે માટ કુંવર મૂક્યું તું, અગ્નિ કેરું જાણુ. ૧૬
- વૃક્ષ જાંજો વન તણાં, ને કરો મારગ પ્રીઠ;
 અર્જુન કેરો પુત્ર તું છે, શું થઈ રહ્યો દિગ્મૂઢ. ૧૭
- વચન સુણી ધનંજયસુને, ધનુષ્ય લીધું દાધ;
 હું આરા (કેરી) વાટ જોતો હતો, તું જોજો મારી માત. ૧૮
- સર અગ્નિ કેરો કાઢિયો, સાધિયું (તયે) તેજ અપાર;
 દવ જાણે વન પરજાણે, વનરપતિ બાર અદાર. ૧૯
- તેણે સંમે વનના રાક્ષસ, કરે ઉલકાપાત;
 ધત્રાકચને જાણુ કીધું, કહી માંદી વાત. ૨૦
- વાંસ છૂટે ગિરિ તૂટે, અગ્નિ ચોદિસ જાળ;
 નિશ્ચિંત થઈ બેઠા તણો, છુને નથી અવસર રાખ. ૨૧
- વચન એતું સાંભળીને, યયો દાદાકાર;
 હામ હામથી દેત્ય આવી, મળ્યા અપરમપાર. ૨૨

મુળાદુને ગારીગ, દિડિંગ ને લંગાલ;
 સર્વદગન ને સંગાજીત, દીસતા ગદા વિકાળ.
 રક્ત નેત્ર ને દંત મોઝ, કરે હાહાકાર;
 બહુ વૃક્ષ શિલા મહી આવ્યાં, કરે તે ગારીમાર.
 ધટાલ્યને નિર્મતા, વિરગય યંચે અભિગન્ય;
 પરાક્રમી બીગ સમાન છે, જાણે કાકા સરખો તન.
 ત્યારે શિલામહી રાક્ષસે, ને ક્રોધે કહે વાત;
 તે વન માફ કેમ જાણ્યું, હવે હરે પૃથ્વીપાત.
 ગારા વન તણી શલાખા, બાગી ન શકે કેલ્ય;
 આ વન તે પરજાણ્યું, (તું) પરાક્રમ ગારું જ્ઞેય.
 જોયું કહી એક શિલા ગારી, દીસતી પ્રથમ;
 એક જાણ્યું, ગાર્યું સુભદ્રાતને, શિલા કીધી સતખંડ.

તે જોઈને અર્જુનનો મુત, યદ્ય રજો દિગ્મંદ. ૨

આકાશ ગામે ઉત્પત્તે, રણું કરે ઉદ્ધાપાત;

પાપાળુ પર્વત સજ્જા; પડે, ત્યાં વરસિયો વરસાત. ૩

અગ્નિ કેરા યાવ બડકા, (અને) નાખતા જલુ ક્ષણ;

ગદ્દિપમુખા ને શૃંગ મોટાં, દીસતા વિકાંગ. ૪

પદ પદન બીદામણાં, ને કરડતા મુખદંત;

દશે દિશા વ્યાપી રહી, જોતાં ન આવે અંત. ૫

ધટોત્કચ શીર ઉપરે, કરે તે મારોમાર;

અભિગન્યુ કીધો આક્રોહ, તવ વદે અર્જુનનાર. ૬

આટલા દહાડા કુંવર મારા, ધણાં કરતો લાડ;

પગ આજીવન અર્જુનના, પરાક્રમ મુખ દેખાડ. ૭

એવું સાંભળી કાપે ચઢી, કર અણાં જાણુ પ્રચંડ;

ટંકારવ ધનુષ્યનો ક્યો, તવ માર્ગિયું બ્રહ્માંડ. ૮

કાઠકા સજ્જા થયો, (તવ) દેવો દશે દિશ જાય;

અર્જુનમુન કાપે ચડ્યો, અભિગન્યુ રાણો મય. ૯

અતિ ધણું જગ વ્યાપિયું, જેમ ચડે સાગર પૂર;

રણુ વિશે એકે એકને, મારી ક્યાં ચક્રમૂર. ૧૦

ધટોત્કચ ત્યાં આવિયો, જળવંત બીમકુમાર;

રણુ વિશે અભિગન્યુને, ત્યાં કરે મારો માર. ૧૧

(ત્યારે) અર્ધચંદ્રક જાળુ કાઠકું, અભિગન્યુએ કીધ ધાત;

હુદે મારી દેવને, ક્યો પૃથ્વીપાત. ૧૨

મૂંઝાં ખાધ અવનિ પડ્યો, હડી ન શકે તેડ;

હાલી આત્મી નવ શકે, થરથર ધ્રુવે દેહ. ૧૩

દિડિંબા તે નવ લહે, વ ક્યાં છે જોડ;

શાકીનીના છોર અજો, કુંતા સામું. ૧૪

તે જોઈને કહેછે મુને, નાખ પાપણી મારી.

—તવના શું મુખ દેખાડું, પિયેર સાસંગ માંહે;

૬ હ્રદય ઈ—વજ્ર સરખી સિદ્ધાએ હ્રદય બેધું. ૩૦ તિમિર—

૫ આજીવન બીમસેન તમે વહેલા આવો તો હું તમને અભિ-

ઉદ્ધાપાતકું મુખ દેખાડું.

- આનું નામુન તો રંધામાં પડિયો, હું ક્યમ નહિ લંકિ. " ૧૦
- ત્યારે દિડિયાં કરે વિગાસણ, એ સદી અર્જુન નારી;
- લીમસેન કંચ મારો, એ મારી દેરાણી. " ૧૧
- એવું કદિને રૂપ સમાવ્યુ (ને) સરંગ રૂપે યદુ નારી;
- સુભદ્રાને ચરણે નામી, હું તારી જોણી. " ૧૨
- ધટાકચ મુગ પુત્ર કાંચે, ભીમસેનનો અંશ;
- એ અર્જુનનો પુત્રજ કહીએ, બેઠું જાણેનો વંશ. " ૧૩
- અંભલે આશુપ્રીજીવ્ય કીધું, વહી મુખા બેઠું બાઈ;
- ધટાકચને અભિમન્યુ, એ બેઠું પિતરાઈ. " ૧૪
- ત્યારે સુભદ્રા શીતળ યદુ, બેઠી મુખ વચન;
- દિવર તણે એ પુત્ર તમોરો, કેમ ઉઠે અભિમન્ય. " ૧૫
- (ત્યારે) દિડિયાં કહે મુગ સુભદ્રા, અભિમન્યુ ન હોઈ;
- તો મુગ પુત્ર સદિત આ, દેહ આપણી પાડું. " ૧૬
- એણું કદીને ત્યાંની ગાલી, આવી પોતાને ઘેર;
- ત્યાંની રમ-અમૃત કૃપિ લાવી, પાણી છાંટક કરો ઘેર. " ૧૭
- ઉઠક છાંટતાં અભિમન્યુ, ઉઠી બેઠો માય;
- ભલે ઉચમાંથી કુંવર હાથો, એમ ભંવણ ગાય. " ૧૮
- સુભદ્રાને ચરણે નગિયો, પાસે દીઠી નારી;
- ત્યારે દિડિયાંએ દેન કરીને, નાખ્યું લુણુ લતારી. " ૧૯
- જોડસે મુન ભીમસેનનો, ક્રેધ કરીને આપ્યો;
- અભિમન્યુને દેખના માટે, પર્વત ઉમડી લાવ્યો. " ૨૦
- માર માર કરી અભિમન્યુ હાથો, દિડિયાં કહે વાણી;
- તમારા કુંવરને પ્રીત્યો, સમજાવો દેરાણી. " ૨૧
- જાંધવ બેઠને વહના વારો, સુજો વચન અમાર;
- તાગ પુત્રને તું સમજાવે, મારાને હું વાર. " ૨૨
- એવું કદીને સમજાવ આવી, પર્વત નાખ દે બાઈ!
- એ અર્જુનસુત તું ભંમસેનનો, બને તમે વિવરણ. " ૨૩
- કુટુંબ ભવં કીધો યજ્ઞ પ્રીતિ, અમો વનં સદુ ભવ્ય;
- આ અર્જુનઅર્પણના સુભદ્રા, એ મારી દેરાણી. " ૨૪
- એવું સમજી ચરણે લાગ્યો, કાઢીને નગિયો પાથ

મુજથી ચૂક પડી અણસંગજે, ક્ષમા કરો મુજ માથ. " ૨૫

અભિગમ્યુને આલિધન દીધું, જાંધવ બળી ગય;

ફટ પાપીઓ પહેલાં મુજને, વાત ન દહી કાંય. " ૨૬

કરી પ્રદક્ષિણા પાગે નમિયો, રથ વાળો ઘેર જઈએ;

ફોટાલચ દહે મદિર આવો, સુખ દુઃખ અમને દહાંજો. " ૨૭

એમ કહી રથ ઉપર બેઠો, બીમપુત્રે મદી રાશ;

દેરાણી ને જોડણી બેઠાં, ગળી એકઠાં પાસ. " ૨૮

તેણે હામથી રથ ચલાવ્યો, આઠ્યો બે યોગન;

કોવેરી સંગમ જઈ નાલાં, નીર વહે પાવન. " ૨૯

રનાન કરીને ત્યાંથી ચાલ્યાં, આઠ્યાં નિજ આશ્રમ;

નીલકંઠ મૂકીને આગળ, રથાનક છે મહા રમ્ય. " ૩૦

રથ રાખ્યો ત્યાં જઈ આગળે, મેજ્યા કુટુંબ પરિવાર;

છોડી અમને આંમણે બાંધ્યા, નાખી લીધી આર. " ૩૧

વિવિધ પેરનાં વનફળ લાવી, મૂડ્યાં કાઢીની પાસ;

ધણી આગતા સ્વાગતા માંડી, હું સેવક તુજ દાસ. " ૩૨

આર દિવસ (પ્રાહ્ણ) રહો કાઢી, કરો સુખ દુઃખની વાત;

સેવકને બે કરો આચાર, તે થીરા મહાવું માત. " ૩૩

આજ સમે મુજ આંખ એક હતી, સુણો સુભદ્રા માથ;

હને બેહુ જાંધવ કુદ કરે, તો પરદળ નાહો જાય. " ૩૪

દેરાણી જોડણી બેઠાં, વાત કરેછે નેહ;

એક કોઠાનાં સગાં મણિવાં, આનંદ પામ્યાં તેહ. " ૩૫

વેશગપાય કે બૂપ તમે, સાંભળો પાંડુ-કુમાર;

બીમ કુંવરનાં વચન સાંભળી, હરણી અર્જુનનાર. " ૩૬

હકથુ ૧૨ મું રાગ કેદારો.

વેશગપાયન કહે બૂપતને, સાંભળ પદ્મીસત્તન;

બીમસેનનો પુત્ર ઘટોતકચ, બોલ્યો બીજે દિન. " ૧

આ વનમાં તમે કેમ આવ્યાં, પુત્ર નેડીને સાથ;

એણે કામ કું છે તમારે, અર્જુન સરખો નામ. " ૨

જેઠ પુષ્કિંકર છે મહારાજ, ધર્મ તણો અનતાર;

સદદેવ નકુળ સાથ તમારે, બળિઓ પવનકુમાર. " ૩

એવાં વચનઃ સુષ્પી અગળાને, આઘ્યાં આંસુ લોચન;
 ભીમકુવર ગુ કહું તમને, મારાં દુઃખનાં વચનઃ
 ગામ નથી પાંડવ અર્જુન, સંગ દ્રૌપદી નાર;
 વિદુર તણા આગ્રમમાં રહેતાં, હરિતનાપુર મોઝાર.
 સુખે દુઃખે દહાડા નિર્ગમતાં, શોક ધરીને મન;
 તોને પૂઠ ન મૂકે કૌરવ, દુષ્ટ દુષોધન.
 કર્મ તણી કાંથી કહું મારી, સાંભળ પુત્ર વચન;
 સુરેખાઃ દળધરની તનયા, વયો છે અભિગમ્ય.
 તેહનો વિવાહ ફોક દરીને, કૌરવ કન્યા સારે;
 દુષોધનનો પુત્ર લક્ષ્મણ, તેને ત્યાં જઈ (ને) પરણાવે.
 એવાં વચન સુષ્પીને કાંધો, જગવંત ભીમકુમાર;
 કૌરવને મુખ દંત કટકા, એ સહુ મારી ચાર.
 પ્રથમ દારકામાં જઈને, જાંધવકુળ સંહાર;
 કામ કરે જો દળધર એણે, પહેલો તેહને માર.
 પરણીને પરદરિયે પોને, માગી કેમ મુકાય;
 બોલ આપણો ઉપર કરતાં, જો ધન સર્વે જાય.
 તે માટે હું આવીશ સાથે, ધીરજ રાખજો મન;
 તે કન્યા હું પરણાવીશ, જાંધવ મુજ અભિગમ્ય.
 એણે સાંભળી હર્ષ પામી, બોલી અર્જુનનાર;
 દુષોધન સંગ યજ્ઞ નિસરિયો, અશ્વોદિષ્ટિ કટક અદાર.
 આપણને વિલંબ થયો ને, ચાલી એતી જન;
 મજ રથ સેનાદિ સંઘાતે, આશ્વો દુષોધન રાજન.
 એણે સાંભળી ત્યાંથી ઉડ્યો, તત્ક્ષણ જીમકુમાર;
 દિડિંજવનમાં દેવ હતા, ત્યાં જઈ કયો હોમાર.
 હોક સાંભળી તત્ક્ષણ આઘ્યા, દેવ તણે નહિ પાર;
 ફર રથ ને મહા જાપાનક, અશ્વોદિષ્ટિ મુગલ અદાર.
 સત સાખ દાનવદળપતિ, વીર લાખ તોખાર;
 ગાયાત્રી કીધા અંતિ જાળિયા, દાનવના અસ્વાર.

૬ એ મહુ મારી ચાર—એ સો મારી ધાસ જગમર છે. ૧૧ બોલ છે:
 આપણો બોલ (બીજા-ત્રય) ઉપર કરતાં સર્વે ધન જણ હોય તો તે જણ
 દેવ. ૧૧ મુગલ અદાર—જીરીસ અશ્વોદિષ્ટિ.

- એક રંગે કિન્નરનાં અનુપમ, ધટોલક્યના આંધી; ૧૮
 મેઘવર્ણુ સ્વામ ધન કાળા, જાર સદસ છે હાથી. ૧૯
 મોળા સદસ સાંઠ સજગારી, કરી કારમું રૂપ;
 ધટોલક્ય પોતે મહાનાભ, ધર્મ દેવ સ્વરૂપ. ૨૦
 નેત્ર નિશાન ધ્યન જલુ ફરકે, પંચન પ્રકારથી કોતે;
 આસો મોઢ દારકા ઉપર, જય જય સ્વર સદુ બોલે. ૨૧
 સજ કટક ને રજું નુ, નિષ્ઠ અર્જુનનાર;
 હવે કામ ધારે માદર, મનરું કંથો વિચાર. ૨૨
 શ્રોતાને મન સદેહ ધારો, સુષ્ણી સૈન્યનું નામ;
 ધટોલક્ય ત્યાં જઈ એકસો, સર્વે કરશે કામ. ૨૩
 સુશાસ્ત્ર મન ત્રાસ પડ્યો, દળ દેખી દુર્લભન;
 તે માટે સૈન્ય દેખાડ્યું; ધોરજ રાખવા મન. ૨૪
 કર જોડાને કરી વિનતિ, કાફીને લાગ્યો પાપ;
 અશ્રુ ઉપર અભિમન્યુ બેઠો, રથે બેઠો (નમે) માપ. ૨૫
 એવું સુષ્ણી રથ ઉપર બેઠાં, વજ્રાબ્યાં નિશાન;
 વૃદ્ધ યૌવન સર્વે કો આસો, સેનામાં ફેરવી આણુ. ૨૬
 રેવાતટે આબ્યાં સકુકા, ઉત્તર પેલે તીર;
 ધટોલક્ય ધટારૂંથ આસો, આનંદે સુધીર. ૨૭
 કાળો મેઘ દારે હાથી (ધી) જેના, તેણે બેઠો બીમકુમાર;
 પશ્ચિમ પથ ધરીને આભા, મોઢા વન મોઝાર. ૨૮
 એમ દિવસ રેણી ચાલતાં, વહી ગયા નવ દિન;
 દશમે દિવસે ત્યાંથી દોડી, દારકા બે જોજન. ૨૯

૧૮ મેઘવર્ણુ—વરસાદના વર્ણ જેવા સ્વામ અને તે ધન—વાળા જેવા કાળા જાર હનર હાથી હતા. ૨૨, શ્રોતા ઈ—શ્રોતાને મન સૈન્યનું નામ સાંભળીને સદેહ થયે કે: બીમનો છેકસે સૈન્યનો આશય લઈ સદા જય છે અધાન બીમ જેમ સૈન્યની દરકાર વગર જય મેળવે તેવો એ ન હોય. તેનું નિમકરણ કરનાં કવિ કહે છે કે, ધટોલક્ય ત્યાં જઈ હતાદિ સ્પષ્ટ છે. ૨૬ ધટારૂંથ—(સેના) ધટ સાથે. ૨૭ કાળો ઈ—જેના હાથીની કાળાસથી કળો મેઘ દારે તેણે—(તેવા) તે હાથીપર ધટોલક્ય બેઠો.

ઘડીચારમાં પથે કરીને, આવ્યા ગોમતી તીર;
 નગરમાં સુંકાંગ આપણે, મન વિગાસે વીર. ૨૯
 એતું જાણીને ડેરા દીધા, નમ્ર બહાર તે સોય;
 તે સારણુ (શ્રી)જીજ્ઞ સમણું લે', (પણ) મર્મ ન બાણે કાપ. ૩૦
 ઘટોત્કચનું સૈન્ય હતથું, શોભાનો નહિ પાર;
 નમ્રોત્ક દેખે નહિ, તેનો માયાવી અવતાર. ૩૧
 રાત ધમ્મ રવિ આંચખ્યો, ત્યારે કીધું બોજન;
 સુભદ્રા કહે ઘટોત્કચને, સાતમે દિવસ લગન. ૩૨
 વૈશંપાયન બોલિયા, સાંભળો તમે બૂપાંજ;
 ચાર પહોર રજની નિર્મળી ને, યથું છે પ્રાતઃકાળ. ૩૩
 પેહેલે પહોરે બીજો દિવસે, આવી કૌરવ બન્યું
 દોલ ધમકાર ધાવ સજળા, પડતું સુણે નહિ કાન. ૩૪
 નમ્ર બહાર આવી હનરિયો, દુર્યોધનનો સાંધ;
 વાત બળબદ્ધે સાંભળી, સુણી ધવા રણિવાત. ૩૫

વસાણુ.

સુણી ધવા રણિવાત રે, જન આવી કૌરવ તણી;
 વાધિયો બહુ ઢપ રે, (જે) આવ્યો દસ્તિનાપુર-ધણી. ૩૬
 કહણું. ૧૩ મું. રાગ ગોડીની દેશી ફેર.
 એણી પર બેઠ્યા મુનિજી, પરીક્ષિતન સાંભળો રે;
 શું કરતો ઘટોત્કચ ત્યાંહિ, ધરી મન આમળો રે. ૧

રાગ અઢોલ ગોડી.

મુનિજી એમ ઉચરે, સંજો પરીક્ષિતજ મુનિજ;
 દુર્યોધનના સૈન્યનું, હું શું કહું રે વણાણુ. ૨
 બહુ-દોલ ઢમકે ઢમકે, ધમકાર સજળો ધાવ;
 બહુ જન લેઈ દારકાગાં, આવ્યો કૌરવરાવ. ૩
 નિશાનના નિષેધ વાગે, મર્મના રણનૂર;
 દુર્યોધનની જાતમાં, દળ મળ્યું સામરપૂર. ૪

૨૯ ગોમતીતીર—કારકામાં ગોમતી નામની નદી છે તેની તીર. ૩૪ પેહેલે
 ધ—બીજા દિવસના પેહેલે પહોરે. બહુ દોલ ઢમકે ઢમકે—ધણી-દોલ ઢ-
 મકે-ધમકે-(ધમકાર કરે) ઢમકે-ધમકાવધ; ૪ પરીક્ષિતજ-પરીક્ષિતનો પુત્ર.

ત્યાં દ્રોણ ઝર ને કૃષ્ણાર્ય, અમ્બલામા મુનિજન;	
જયદેવ ને સકુન્તિ ગામે, (વગી) ગણિયા કૃષ્ણ દુઃસાસન.	૫
સતધાત પોતા તખ્ત પ્રાદા, સન્નેડે અસ્વાર;	
કેસરે વાગા છાદિયા, દીપ્તતા રાગકુમાર.	૬
પંચાગ દેશનો રાજાઓ, બહુ સૈન્ય સાથે સોય;	
સિંધુ દેશના રાજાને, પદોંગી ન સડે કોય.	૭
અશ્વરખાનો સાથ સગળો, સન્નેડે કહેવાય;	
તે જાન સાથે આગિયા, બહુ દેશ કેસર રાજ.	૮
વિવિધ પેરના ધર્મો આલુધ, ગદા બાળ પ્રચંડ;	
દાઢ નાકને કાઠકે ત્યાં, કડકડકું અજાંડ.	૯
બહુ નાળ ગોંગા ચક્ર દીસે, પોષ કેરે દાપ;	
જાનમાં આવી રહ્યો, અગ્યો સપ્તો સાથ.	૧૦
બહુ રંગી તંબુ તાળિયા, તે ક્યાં ઉભા સાર;	
ફગસે ત્યાં દામ કીધા, કોના પહોંચે બાર.	૧૧
આપ આપબા કેરા કીધા, ઉતર્યા ત્યાં સોય;	
બાલરનો જ્યો ધત્તો, યોગમ દગથી જોય.	૧૨
વેશપાલન બેલિયા, સાંભળો પરીક્ષિતતન;	
બાગમદ્રજ (આવી) કહે કૃષ્ણને, સાંભળો પરમ વચન.	૧૩
હસ્તિનાપુરની જાન આવી, ઉતરી નરનાથ;	
વાત એવી સાંભળી બહુ, મગ્યો સપ્તો સાથ.	૧૪
સાગા જાજ મહુ સાથ લખ, તેડિયે થી ભગવાન;	
રામ કુયોધનને બેટીએ, ધણે આદરમાન.	૧૫
કૃષ્ણ કહે તમે શીઘ્ર જાઓ, સહુ સાથ તેડી આજ;	
વિદાળ કરનાં વીરે મારા, નથી રેવી લાજ.	૧૬
એવું સાંભળી મંદિર વિષે, આગિયા બગદેવ;	
કેસર મોઝાં પાન જીડાં, કરાવ્યાં તત્તજેવ.	૧૭

૬-દાપ નાક—એક જાનની જાંદુક, છપાદિ રજક છે. ૧૧ ફગસે—ત્યાં—દારકામાં ફગસેએ—તંબુ માડનાર માલુસોએ જે મો. ૧૩ તંબુ ઉભા ક્યાં દના તેના આગળ ખીમ કોના. વાર પહોંચે ગણીત તેમને ખીમ કોય પહોંચી સડે. ૧૪ બહુ છ—સપ્તો સાથ બહુ મગ્યો.

કેવળપતિના સેન-ગાંધી, સજળ દાઢ ગરોય.	૩૦
ખેર બાજુ દીંગણાં, રાતાં રતાણુ સોય;	
દુરિયાં તાજાં રક્તકેળાં, સજળ વઢો હોય.	૩૧
કાકડી કમંદી કગરખ, ફણસ મહા જાજવલ્ય;	
ફુલેધનના લોક-ત્રિમે, આપીને જલુ મૂલ્ય.	૩૨
મગ રીંગ ને ચોળાફળી, જલુ કમંદાં ને કેર;	
વાસોલો નરમ જાણી, સર્વ લાવે ઘેર.	૩૩
હારકાના લોક આવે, જાગર નિર્મે સોય;	
જેને હમ્મણ થાય જેવી, તે લેઈ ગયા સર્વ કોય.	૩૪
મૂળા કોમળ કારમા, તે જોઈને હમ્મણ થાય;	
પડોળાં ને પિંડાણુ, સહુ ઘેર લેઈને જાય.	૩૫
સેલડી ભારા સજળ-દેખી, સઘળા મોઝા રાજન;	
દાથી આગળ નાખવાને, લીધા ફુલેધન.	૩૬
ચણા લીલા-ઉત્તમ જલુ, જાગર માંહે વેચાય;	
આમ આગળ નાખવા, મૂલ આપી લીધા રાય.	૩૭
કેરી કાતી કારમી, ને જાળે િ તે સાર;	
કારસાં ને રાયકેળાં, ભર્યા જલુ જાગર.	૩૮
આહુ લીધુ હગ દીસે, અતિ પરમ પાકી ફૂટ;	
મનુષ્ય ચાલવા મારગ નહિ, એમ વસ્તુ ભરી અખૂટ.	૩૯
તડખુચ મોટા ઘડા જેવડાં, નેહ લીધાં રાય;	
જનન માંહે અવિધા ને, સર્વ લોક લેવા જાય.	૪૦
સીતાદળ સોદાગળાં, દીમનાં રસના ધુંટ;	
જનને વેગી આપવાને, ભર્યાં સોઝેક ઉંટ.	૪૧
જલુ માંહા ઝેરડી તાજા, સુખ્ય કેરા કંદ;	
તે ફણજી સઘળું લહે, રાક્ષસી ગાયા ફંદ.	૪૨
વેશપાયન બોલિયા, સાંભળો પાંડુકમાર;	
એમ સર્વ કોએ શાક લીધુ, સેન નમો મોઝાર.	૪૩
આપ આપલે રથાનકે જઈને, કરે તેની ચેર;	

૩૧ લોકો-વેચાય. ૩૫ પિંડાણુ-એક જાતનું ફળ થાય છે. ૩૮ રાયકેળાં-કેળાની એક જાત. ૪૨ ઝેરડી-ઝેરડીકંદ.

બહુ સાથ તેડી નિસર્પા, ને સોદાગણ્ય છે સંગ;
 દુયોધનની જાન દેખી, વાધિયો બહુ રંગ.
 અન્નર સોભા નિરખતા, આવિયા રાજદોર;
 જોધ સવે કળા રદીને, ક્યો સહુને જીદાર.
 અન્યો અન્યે સર્વ બેઠિયા, ને દીધાં આલિધન;
 બળભદ્રશુ વેવાઈ મળિયા, રામ દુયોધન.
 સહગણો કુંવર દુયોધનનો, આવિયો તેણી વાર;
 સર્વ અશુરપક્ષ ગંજ્યો, તેને ક્યો જીદાર.
 પછે કથી કેસર છાંટણાં, આપિયાં ખીડાંપાન;
 સેવા કરવા જાનની, ત્યાં મૂકિયા પ્રધાન.
 આઠા માગી ઉઠિયા, બળભદ્ર તેણી વાર;
 જાનને બહુ ખાન આપી, આવિયા ધરદાર.
 વૈશંપાયન બોલિયા, સાંભળો પરિક્ષિતજન;
 આનંદપાણી પૂરિયા, ને જાનને જોજન.
 દિવસ વિતિ ગયો; ને થયો પ્રાતઃકા;
 દિવસ છે સખ આઠા, સર્વ જોધ આક્રમણ.
 ગો વરસે સુરેખાને, અંગે પીછી ચાપ;
 મંદુ હારય કરતી કામની, સહુ મગી મંગળ આવ.
 એ કયા રદો એટલે, સાંભળો પરિક્ષિતજન;
 પછી ઘટોલયે શું કર્યું, ને ઘુને કહું રાજન.
 ચોતાના સહુ મોઢા તેડી, વહે પ્રેમ વચન;
 આપણને શું જાણ્યો, એ દુષ્ટ દુયોધન.
 એની સેના માંહે જઈને, લારો સખજો-જાનર;
 રોગે રૂપ જ્યોત્ષીજાનરીતાં, મોઢા બાર દખર.
 પોથી આઠા બીજસુતની, (સુણી) દેવ તાપર-ચાપ.

- મૂળા રહ્યા દસાને થીરા, તે દેખીને પાડે ચીરા;
 આમાં લીધું એમ ઉછળે, જે ખાચે તેને વળગે ગળે. ૧૨
- આખું ધર હળમેળળ કર્યું, કોણુ માપ આસીને ફર્યું;
 જોઈ દેવને [૨] રેવતી, વિના વસ્ત્ર નાગી નાસતી. ૧૩
- વાસુદેવ તણી કુળ વડું, નમરૂપ યૈંય નાસે મહું;
 ધરમાં રાક્ષસ ફેલી રહ્યા, તેવા હવાલ (તે) જનના યવા. ૧૪
- ધરમાં કોણે નવ જવાવ, રાંધ્યાં અન્ન તે રાક્ષસ ખાવ;
 છપન કોડ જાદવની નાર, આપ આપણાં દીધાં હાર. ૧૫
- ધરમાં શાક આપ્યું છે જોડ, ફૂર રૂપ થઈ વળગે તેડ;
 નારીને જો જંગે ખા'ર, જ્યાં જાયે ત્યાં હાહાકાર. ૧૬
- જન ગાંહે પડ્યું જંગાણુ, બડકીને નાક કોકાણુ;
 નાકા હાંધી પાડે ચીસ, ત્રાહે ત્રાહે (હે) શ્રીજગદીશ ! ૧૭
- દુષોધનને ડેર-ધણું, વિહ્વળ સૈન્ય થયું તે તણું;
 દામ કાગથી બીન્વા લોક, સૈન્ય ગાંહે પડિયો શોક. ૧૮
- વિકટ રૂપ દીસે વિકાળ, રાતાં નેત્ર પાવકની જ્યાળ;
 કરી કાળ કરડે મુખદન, ધક વહોળાં ગરતક દીસંત. ૧૯
- સર્વકો દીસે નગર મોઝાર, પડ્યો હારકા ગાંહે પોકાર;
 એવો નહિ કો તેને ધરે, દાય ન ચડે માથો ન ગરે. ૨૦
- નગરલોક સહુ આપવા વાજ, આત્મા છે ત્યાં ફૂલ્યું મહારાજ;
 જાગમગ્ન કરે વિનાતિ, આ નગરમાં કો વસતું નથી. ૨૧
- રાક્ષસ જાહુ ફેલ્યા જાદુરાય, ધર મૂકી લોક ક્યાં જાય;
 જાળમદની વાણી સુણી, વળતા બોલ્યા ત્રિભુવન ધણી. ૨૨
- તમે આરંભ્યુ વિવાહનું કામ, નહિ લોકું (હોય) મણુપતિનું નામ;
 કે રૂદ્રકળશ ગયાં વિસરી, શું મહાદેવે માયા કરી ! ૨૩
- તે ગાટે તમે મૂકો ગર્વ, ઈશ્વર દેર ચાલો સર્વ;
 પંચામૃતની કરો પખાળ, સ્તુતિ કરો સહુ જાળગોપાળ. ૨૪
- રૂદ્ર તણા મણુ સર્વો લક્ષ, તેને જઈને મૂકો શક્ષ;
 તો તો વિષ્ણુ યાશે પર્વ, માન્યું લોકે ફૂલ્યું કે' ખર્વ. ૨૫

વેશ'પાયન કહે મુળા રાય, કુચર દેરે સર્વે દેા જાવ;
 (૧૫૩) ધોડાકાં માયા સંવરી, મન થાયે તજ દસિયા દરિ;
 યજ્ઞના જોડ્યા મુનિજન, કહું કયા સાંજના રાજન;
 હારે ધરેતરમે એનું કયું, જાજો દિવસે ૩૫ આઠયુ.
 દુયોધનની સેના માય, નિધન લોક કંપા. સદુ દેવ;
 શુંદી હારકા કેસ લોક, લીધું ૩૫૮ કરી ધન રેક.

વસણ.

રોક ધન સેવું તેવનું, ગેવી વિમાસજ કરી;
 રાક્ષસીમાયાએ કરી, ધનનો લીધું દરી.

કહ્યું ૧૫ મું રાગ ગોરી.

વેશ'પાયન કહે મુળો રાય, જીજો દિન ગાંડ્યા જમાય;
 દેા રાક્ષસ ગદા કુંજર થાય, લેછ ચડતામાં વેચતા જાય.
 ધડિયા જોડ્યા સાંદજિયો કરી, તેને દેા જોડાછે કર ધરી;
 રથ રાજગારી કામા નવા, વેચનાર જેઠા દાંકવા.
 જગદ તખી નો જોડી-જાડુ, જન લોક લેછ જાગે સદુ;
 એમ સકળ થયો ધોંધાર, કુંજરને ઝરતા છે પાટ.
 સિંહજાડીય તખા શુંડાજા, દંતુરાજ છે આકરમાજ;
 ધુધરમાજ ધંદા ધમધમે, જે દેજે તેને મનમાં મમે.
 સાંકળ પાયે ખસકંતી જાય, ગદ ગાનો કોણે ન સેવાય;
 દુયોધને સાંમળી વાત, લેછ ગજ થયો રગિયાત.
 મોદાગરનો જાણી-કરિ, દુયોધને વાળી જોગરી;
 એનું મૂસ કહો શું પ્રમે, જે ગાગો તે આપુ અમે.
 દુયોધનની વાળી સુળી, તજ જોડ્યાં કુંજરનો ધણી;
 લાખ કપિયે ગજ વેચાય, એ દાળી તે શું લેવાય ?
 વળતા સદુ જોડ્યા પ્રધાન, સાંમળો કોરવપતિ રાજન;
 સ્વાગી એ દાથી મદાં જાજવલ્લ, જે ગાગે તે આપો મૂલ્ય.

૨૬ સંવરી-આટાળી લીધી. ૧ કુંજર-દાથી. ૩ કુંજરને ધ-
 દાથીને (મદના) પાટ-(પુષ્કળ) રેલા ઝરતા છે-ઝરે છે. ૪ ધુમળ-
 શુંડવાળો-દાથી. ૬ કરિ-દાથી.

- નગરલોક ટોળે મળ્યા, વેવાણે જોવાળ્ય. ૧૮
- ઝીણા અંબરના ઘુંધટા, તે તાણીને રાજે;
આડી દંડે દાગિની, અતિ કરે દટાણે. ૧૯
- રમઝમ કરતાં આંવિયાં, બળમદજીને દાર;
વેહેવાણુ અચર કર્યું મણ, એમ ગાયે નાર. ૨૦
- રેવતી સામાં આંવિયાં, લેઈ જળ પાવન;
વેહેવાણુને ત્યાં ગાન આપ્યું, ને પ્રેમશું આસન. ૨૧
- ધસી સર્વ ધરમાં ગઈ, (પણ) સહુકા ના સમાપ;
ચોડી બેઠી આંગણે, જાડુ બીડન થાય. ૨૨
- કો ઉત્તી પરસાળમાં, કોષ ઉભી ચોક;
સુરેખા પીકી બરી, બેઠી છે તે ગોળ. ૨૩
- શીતળ વાયે વીજણ, ત્યાં વાયુ દોળાય;
કોરાં માટલાં નીર ભર્યાં, તે સહુને પાય. ૨૪
- હારંય વિનોદ કરે સહુ, જાડુ શોભા થાય;
અન્યે અન્યે વિવાદશું, બેહુ પાસે નારી ગાય. ૨૫
- તેજે સમે ત્યાંદાં વળી, વર કાઢી થાય;
કન્યાનું મુખ નિરખવા, માગે વરની ગાય. ૨૬
- રેવતી તેડી સાંવિયાં, કન્યાને તો ત્યાંય;
સાસર પક્ષ ગળી મણી, કોયે સાહે જાંજ. ૨૭
- કો નૃશુન્દ ધઈ બોલાવતી, જોવાને વરન;
કો ગારી પરસાળમાં, કરે જોવા મન. ૨૮
- કાઢી કર ગાયે, ધરી, સહુને દેખાડે;
પ્રેમ આણી અતિ મણી, જોખામાં બેસાડે. ૨૯
- વડ સાસુ આદર કરી, થઈ વડુને જોય;
વર માગી દહે અદિયાં, લગી લાવો કોય. ૩૦
- વર મા બેઠી ચોકમાં, વડુ જોવા મન;
જેમ સહુકા જેમ કહે, જામ કન્યા રૂપ રતન. ૩૧
- બીડ વલોરી યમ રહી, અતિ બોહોળો માય;
એમ કન્યાને જાગે તેડી, ગયાં તે હાથો હાથ. ૩૨
- પટોલક વરમા યમને, બેડો જોયે દાર;

મુરેખાનો લાતી ત્યા, પછે મરવે નારી	૩૩
ઉચ્છ્વન નેઠને ઉડિયો, તે વેળા પરા-કુમાર;	
તતક્ષણ કન્યા લાવિયો, આદા આ-કુલા	૩૪
લો કાકી વડુ તમનખા, મુલ જામણ ફેરી નાર,	
સમરેના પરખાનને, ટું જાક ને કાર	૩૫
આ ધાજી મુ પરખાનસે, વરખ્યા જોડ;	
તેછ ૩૫ કન્યા તણુ, પોતે ચાલ્યો જોડ	૩૬
અગ સર્વે હમદ જાણુ, પાકી ॥ ગને થાય,	
પાય મહોર ૮ હાયમા, આખી વગી ગાય	૩૭
વગ કાકી મના ધરો, સોંપી રેનની કાગ,	
આજી ગાગી ઉડિયા, પગ સમજો ગાય	૩૮
વૈશ પામ ૧ બોલિયા, સામગ્રી શે લા,	
હણુ હતુ કે વા તણ, નથ લહે દુષોન.	૩૯
ધટો કચ કન્યા થો, મુરેખાનો કાગ,	
પુત્રી થઈ પગારે રે ઘરના કાગ	૪૦
ધનનાં એ જાણે નહિ ને થઈ પેગ,	
લાડ ખણુ કન્યા કરે, ગાગાપ રે થે	૪૧
વસણ	
ગા ગામજી લાડ મતી મુરેખા વાળી રહે,	
પેર થઈ મના તણી તે, કુળજી મધણુ લહે	૪૨
હકલુ ૧૭ મુ રાગ આગાનની.	
વૈશ પામન બોલિયા સાંમગ્રી ૧ જિલિત ના,	
મુરેખા સરખી થઈ તે, પગ ૩૫ ગત ૧	૧
મુખકમળ ટોમે ચક્રમા, સુદ ૧ બીરોવાન,	
મુખ લક્ષણ અતિ આપતા, (તે) સકળ સોખા મા ૨	૨
રેવતી પામે રૂદા કુતી, આનાં તેણાં વાર,	
મુને કુમા લાગી પાંપણી કું કર કવણુ નકાર	૩

૩૮ જોડ—જે પોતે દનો તે. ૩૭ અગ ૮—જે ધટોલક્ય કન્યા થયો હતો તેણે અગ સર્વ હમદગ્યા જાણુ મનન ૧ કે જે રીતે કે પાતે પીતે ચોળી હતી તેની ધટોલક્ય રૂપા કન્યા પણુ જા ૧

- કંઈ આપ્યે ખાવા મુઝને, એમ કે' સુરેખા વાણુ;
મા કહે પુત્રી લાડ થે'લી, કેમ થઈ અજાણુ. ૪
- આજ શું; આણું આપણે, શું ખાવાનું લે નામ;
ને જન(ને) કાન પકવાન કીધાં, તે સરવ દીક્ષા કામ. ૫
- ઉઘાડો જઈ ઝોરડા, સુખડી બારે નેહ;
રાત્રકુંવરી રૂંચે ઘુઝને, વસ્તુ ખાતી તેહ. ૬
- એવું સોંભળી તતક્ષણ તાણું, ઉઘાડ્યું તે વાર;
પકવાન નાના નિધ તણાં, તે બક્ષ ક્યાં કુમાર ! ૭
- તે કામ કાંઈ મળે નહિ, જોળે ખૂબ્યા ચાર !
કામ ત્યાં પૂરણ કરી, સાંકળ દીધી બાર. ૮
- વળી આવી રૂદન માંડ્યું, માતા કેરે પાસ;
સુરેખા એમ હચરી, મા થાય મને અપવાસ. ૯
- એ ઝોરડાની સુખડી, કદણ છે રે માત;
શંત પડિયા માદરા, સી કંઈ ઘુઝને વાત. ૧૦
- ત્યારે રેવતી કે પિયેર મારાં, આ ઉઘાડાની દાર;
નાના નામનાં મીઠાં કરી, ને જાતું હું બલીદાર. ૧૧
- ઘુઝ ખાતાં ને રૂંચે, તેહ ખાશે જન;
પછી બીચું મંદિર ઉઘાડિયું, તે પરમ શોભામાન. ૧૨
- ખાજો લાકુ જલેખી, થેજર નાના નેહ;
જાન માટે કરી પ્રીતિયાં, બક્ષ કીધાં તેહ. ૧૩
- દાડવાળો સંવેનો; ફેરવે પેટે કામ;
વળી આવી ઝોચરી, મા સાંભળ મારી વાત. ૧૪
- ગણું મારું ખર ખરે, ધૂન વામના મુખ થાય;
પકવાન તો વાગે નહિ, સોંભળો મોરી માય. ૧૫
- ત્યારે રેવતી કહે પુત્રી મારી, ઝોરડા છે માત;
રૂંચે તે ખાઓ સદી મેં, નારી જાણ્યો હાય. ૧૬

- એવું સાંભળી રજિયાત થઈ, કાંઈ અંધાણું છે માય; ૧૭
તે આશરે કરી મારે, મુખે કંકડો દેવાય.
- આ ઘડા બારિયા અંધાણે, શું ચુરેખા લે પ્રાણ; ૧૮
લગ્ન વેળા યારો હમણાં, હચરી મુખ વાણ.
- એમ કહીને રવતી, મોઢ્યાં તેણે કામ; ૧૯
પારે ઘટોત્કચે વિચારું હવે, યશુ મારે કામ.
- ત્રિજો મદિર જઈ કરીને, કરે મને વિચાર; ૨૦
જે હવું તે સર્વે ખાધું, પૂછું પામ્યો આહાર.
- એમ અન્યો અન્ય તે કયાં કાલા, જોરડા જે સાત; ૨૧
ત્યારે રવતી વિરમય થઈ, કંઈ ઉપચો ઉતપાત.
- ત્યારે વળી હડો કરે ધમો, માતાની ન મૂકે પૂઠ; ૨૨
એટલે પૂરું નવં થયું, હજી ખાવા કરી શૂખ.
- સાસરાનો સાથ આવી, ગયો તેડી ત્યાં; ૨૩
જે હવું તે સર્વે ખાધું, નવ રાખ્યું ધર માંય.
- પુત્રી આવી ત્યારની તે, કરે ખાખા આજ; ૨
ખંઠારે કાઢી અંગ દળદર, કયું કુંડ કામ.
- કાઠાર સહુ કાલા કયાં, કહી કળકળે મનમાં; ૨૫
રીસ કરતાં જળભદ્ર રાખી, આવી વધાં પતિ જ્યાં.
- હસ્તિનાપુરની જન આવી, મનુષ્ય લક્ષો લક્ષ; ૨૬
જળભદ્રને ચિંતા પડી, શું કરશે તે ભક્ષ.
- હાલે ક્યાં જઈ ને કેમ કરે, કરે કનણ ઉપચાર; ૨૭
જાનને શું ખવરાવીયું, કંઈ લોકાચાર.
- આજ મુજને તો નહિ ગમ્યાં, એ પુત્રી કરોં લાડ; ૨૮
પદ્માન સહુ ખાઈ ગઈ, શું પેટમાં આવી ધાડ.
- હવે ક્યાં જઈ ને કેમ કરે, હવે પાડું મારી દેડ; ૨૯
નહિ પુત્રો એ વેરણ મારી, અવતરી છે તેડ.
- વદન મારે દીસવું રહો, રે ! હવે જ્વલિ ક્યાં; ૩૦
એવું કહીને કળકળે, એવે કળણ આન્યા ત્યાં.

૧૭ કંકડો—અંધાણું દોષ તો તેની મદનપી કંકડો ખાઈ રાખાય.

ઉપચાર—ઉપાય.

- યોધન કહે હાથી બલો, બરો ગજ યાચે કટલો;
 મયો ગજ હાદશ યયો, ફરી બોલ સન્નએ કલો. ૯
 કાંધક જોણું ભે કુંજરના ધણી, રોક રૂપીઆ આપું મણી;
 જોગાં દાડી નવ મુકાય, કાં રાગ તું ધેલો યાય. ૧૦
 મેં જનને પેહેલું કયું, તે કારણ તો તે નવ લયું;
 જો ગજ તેને દારે સોય, રાય યુધિષ્ઠિર સરજો હોય. ૧૧
 તેનાં વચન એવાં સાંભળી, રલો રાય હ્રદે પરજળી;
 (પછી) અહંકારી હરિતનાપુર ધણી, સર્વે રૂપીઆ આપ્યા ગણી. ૧૨
 હાથી લેતાં હીંકજ યાય, કહો રાજા જો શું કહેવાય;
 ગંત્રી સહુ બોલ્યા તેણી વાર, ગનશુ કાંધક કરો વ્યાર. ૧૩
 યાથી પીઠ ગજ આવે જહુ, જોવું કહીને લક્યા સહુ;
 પછે મંદિરે બાંધ્યો પોતા તથો, ખીજે દહાડે નદિ જારલો. ૧૪
 કૌતિક અશ્વ કચ્છના કરી, આપીને જાયે ઉતરી;
 યડિયા જોજન સો સાંઢણો, જન લોકની દૃષ્ટિ પડી. ૧૫
 અકેકી લીધી સર્વ દાય, ગાયે હાથ ધરીને રૂંચાય;
 જોગ દુર્યોધનના સાથી સહુ, નિર્ધન લોક ક્યાં તે જહુ. ૧૬
 કો મોતીનું યાચે રૂપ, (તે) દેખીને ગન રીઝે શૂપ;
 મૂલ આપીને રાજે પાસ, ખીજે દહાડે યાય નિરાસ. ૧૭
 જોણી પેર દરી જહુ ધન, સાંભળો જનમેજય રાજન;
 તે કારણ શ્રીકૃષ્ણજી લહે, (પણ) કો આગળ વાત નવ કહે. ૧૮
 વળતો ધટોલ્ય વાણી જોયરે, માયાવી તે શ્રવણે ધરે;
 જનજો મનર ખીજા ને કરો, વિવિધ વસ્ત્ર યષ્ટ દ્રવ્ય દરો. ૧૯
 શીમકુંવરનાં સુચી વચન, દોરો રસ્તો બાંધ્યો તે દિન;
 ડોરણી તણી દુકાનજ કરી, વિવિધ વસ્ત્ર બેઠા પાયરી. ૨૦
 શીણા જગાં ને એકજ તાર, કોણે નવ દીક્ષા સંસાર;
 દગમી સાણુ શીર જપના, (પોતે) જાણે રૂપાની આપના. ૨૧

૯ બયો ઈ:—તે હાથીને ગજ—ગજે બયો તો તે જાર ગજ લયો
 ૧૫ કૌતિક—કૌતકભાષા. કચ્છના—કચ્છ દેશના. ૨૦ દોરો—ધ-
 રાકચનનાં વચન સાંભળી ખીજે દિવસે દોરો—બેવડો. રસ્તો દાખડની દુકા-
 નાથી બાંધ્યો—રૂપી લીધો. ૨૧ દગમી—એક જનતાના સાણુ.

- ત્યારે ધટોત્કચ (એગ) વાણી કહે, મારીશ કે અંણુ બોલ્યો. ૨૬;
 ઠોસો હમામી કરડે દંત, ત્યારે વિપ્ર કે' આબ્યો અંત. ૩૬
 વિપ્ર બણે મુને લાખું પાપ, વાત પૂછવા તણો સંતાપ;
 માહે માહે રે શ્રીગંગાદીશ, ચોળે હાથ દેવાવે શીશ. ૩૭
 એ પાપીને હાથે અડ્યો, વ્યાકુળ થઈ આલણુ હડળડ્યો;
 દોલાવાલા કરે અપાર, શું યાશે હવે જગદાધાર. ૩૮
 એણું કહીને બેઠો ત્યાં, પડ્યો પાશ હવે જનું ક્યાંય;
 વિશેષ પાપન વહે વચન, સાંભળ પરીક્ષિતના તન. ૩૯
 ચો'ર દિવસ અડ્યો નિરધાર, મોંજીણાનો થયો વિચાર;
 મોંજીજો, નારી સર્વ જશે, કૌરવની ત્યાં જુગતી ધશે. ૪૦
 કર નેડી કહે સર્વથા, આતાજન સાંભળજો ક્યા;
 પળી ધટોત્કચે માયા કરી, સાંભળજો સદુ ચિત્તે ધરી. ૪૧

ઉથલો.

- ચિત્તે ધરી સદુ સાંભળો રે, વીરજી વિપ્ર સાચું ગણે;
 આગળ થાયે શું હવે રે, તેહ આતાજન ગણે. ૪૨
 કડકું ૧૬ મું રાગ રામઝી.

વૈશ પાપન આચરે, સાંભળ પરીક્ષિતન;

ધટોત્કચે શું કયું, તે સાંભળો રાજન. ૧

જસો દીધી મુંદરી, માયાવી નાર;

વે'વાણો થઈ નિસરી, કૌરવને પંતિવાર. ૨

વજ્ર અતુપમ પેહેરીઆં, નીલાં પીળાં નવરંગ;

અંજાર માંદીમી દિસતાં, ધણાં કાંગળ અંગ. ૩

ચરણે અણિયા ચાંપતી, કટિ તેા નવ દીસે;

નવ જોગન થઈ કમનિ, જોતાં મન દીસે. ૪

ચૌદ પંદર વર્ષ સોળમાં, નવ જોગન નાર;

કંચુકી કસણે સગારિયાં, કુચ-ફળ વીલ-આકાર. ૫

શિર્ષક રાખડી, માણેક મોતી સાર,
 મોકો કનક જડાવની, કહેકાવડ દાર
 નાકે મોર સોદાગણો, કહે અળકે મોતી,
 આણે તે અજન સાધિયા, દર્પશુશુ મુખ જોતી
 દાત જરીશ લલમ કળી, તે ગાદી સો ાની રેખ;
 અચળાષ ને ચાલો ધણો, નવ જોળન વેપ
 વદા જોઈ પોતાતણુ, મનગા ધણુ ઉદ્ધામ;
 નીલનટ કંધો ચાદતો, જાણે ચદ્ર પ્રકાર
 કનક ઝાંખ કચ્છે ધરી, ને વચગા જોહુ પુત્ર;
 ઉપર ઝગકે ઝુગણા, જે દિસે જહુ અમૂલ્ય
 ગોણે જડિત ધુધરી, ડગ ભરતા દે નાદ,
 મોજોલો નિસરી, તે પોતા કરે સ્વાદ
 ખાલો ખાણુ/૧૪ સર્વને, પુગતડા જહુ લેકે,
 એક એકપે રૂપે આગળી, જે લટકાયી બેકે
 સોજે શણગાર કરીને, સહુ ચાલે સાથ,
 છાજ એક વસ્ત્રે બારી, આપી (એક) નારી કરે દાય
 કુકુમ પડો સોણાગણો, ને ઝોપતા આબણુ,
 જનમેજય રાય સામળો, ધારો કન્યાદર્જુ
 નાડા થીડા મુખડી, મોજોલે તે જલ્લ,
 કો વડિયાઈ કો બે િ, મોઝ વર િ માલ
 માગી માથી મમપતી, હાડી કેરો સાથ,
 છાજ એક વસ્ત્રે બારી, મ નારીને દાય
 કુકુબ સહુ કોરવ તણુ, આભ્યા નમ મોઝા,
 પર પુગધી રે વેગળી, જહુ લાગતી નાર
 હામમા મહુમ આધિયા, મુખે મમમ માલ.

૭ નાકે ઈ — નાકે વાળી પહેરેલી તેનો મોઝ કહે (દિખાનો) હતો
 આને કહે અજનતો મોતી (નો દાર) હતો ૮ ૧૫ ને ૧૬ — નૂતન જોળા-
 વાગી. ૬ નીલન — કપડા ૧૧ મોજોલો — મોજોલો — રસના તરફનો
 બેગ કન્યાતુ મો જોડા જલ્લે તે પોતા ધ — પોતાના સ્વાદે સ્વતની
 મરજીએ ૧૨ બેકે — લટકાયા બેકેડી મરજી જાડી જાલ

વસણ.

જાલ કરે બહુ આચાર રે, નાડી બહુ તારાવતી;

તેલ કુસેલે છાંટણાં રે, વરરાયને કર લાવતી. ૪૪

કુંકુ ૧૮ મું. રાગ આદાસ.

રાય સાંભળો બાળે મુનિજી, લાગી ગાયનની ત્યાં ધૂનિજી;

અવનવાં અરિય અપારજી, સાંભળો પરીક્ષિતતન આ વારજી. ૧

દાળ:

પરીક્ષિતના તન સાંભળો, કયા કહું પાવન;

હમર અંગે કરીને, કરાવિયું મનજન. ૨

પીતાંબર પરિધાન અંજર, પેરીયાં વરરાય;

ગોગળ આગળ દાપ-કંઠણ, હપંશુ બંધાય. ૩

આંખે અંજન સારિયાં, ને કરાવિયો શબ્દમાર;

ગરતક મુકટ સોદામણો, કુંડળ મીનાકાર. ૪

કેસરી વાગા અંગ પેર્યા, પરમ સુભાગ્યન;

બાંહે અંગે બેરખા, બીટી દસ્ત પ્રમાણ. ૫

કંઠિયંધ બાંધ્યા કનકમય, મોલકી રાતી અર્ધ;

નવલ દોરો રત્નમય, અતિ આપતાં આમણ. ૬

મુખ બીટી રંગે રાતી, અધર બિંબ પ્રમાણ;

કંઠારી કેડ વાંકડી, શું કરે તેનાં વખાણ. ૭

કુંકુમ પીચું દાપ શ્રીફળ, શેભે તે વરસય;

ત્યાં દોલ કરે ધૂસકે, નિશાને વળિયા ધાય. ૮

તિલક કુંકુમ તણાં કીધાં, થમો રંગમરણ;

કર્પો કેસર (કેરી) છાંટણાં, સહુ મોધ અકમણ. ૯

મસ મસતા તેલ કુસેલ વાગા, ચુઆ ચરચિત અંગ;

સજ યજ્ઞને નિસર્ચા, તે જાનકેરે સંગ. ૧૦

ગજ પાવણી રંગ ને બહુ, હણહણે તોખાર;

૪૪ તેલ કુંકુમ—તેલ કુસેલે છાંટણાં—નાડી વરરાયને—પરિધાન—પીતાંબર—પીતાંબરને જોવાને

દાપ લગાડતી હતી. ૨ મનજન—સ્નાન. ૩ પીતાંબર—પીતાંબરને જોવાને

પેરેરીને બીજાં અંજર—વસ્ત્ર પેરેરી. ૪ મીનાકાર—મર્યાદાવાળું સ્વતંત્ર

ગદ—આગુબંધ. ૮ ત્યાં કુંકુ—ત્યાં વરરાયને ગાંડને. ૯ રંગમ

- દુર્યોધનના કુંવર સાથે, અક્ષૌહિણી દળ અગિયાર. ૧૧
- મદ અગિયાર કુંવર કર્યા આગળ, યથા વર અસ્થિર;
- હરિતનાપુરના રાય આગળ, સેનાનો નદિ પાર. ૧૨
- કૌરવ કેસ આયમાં અર્ધ, સોર સળગો થાય;
- કૌરવ કેસ સાથ શું, વર પરભૂતાને જાય. ૧૩
- દ્રોણશુર ને કૃપાચાર્ય, અશ્વઃયામા મુન્ય;
- જોઈ દળ પોતાતણું, મન દરખિયો દુર્યોધન. ૧૪
- મુશર્માનો સાથ સળગો, સન્નેડે અસ્થિર;
- શત ભાત જે પોતાતણા, દીસતા રાજકુમાર. ૧૫
- કર્ણુ શકુનિ દુઃશાસન, વૃષકેતુ મદાળજવંત;
- વર રાય રાણા સજી આળ્યા, યોધનો ન આવે અંત. ૧૬
- ત્યાં ધ્વજ નેત્ર અશ્વગજ, નિરાનનો નદિ પાર;
- પંચ શબ્દ ત્યાં ગડગડે, નિરાને વળિયા ધાય. ૧૭
- જેવા સોઠ ધણા મળ્યા, જુઓ ઉત્તમ રાણુમાર;
- અકિત થકિત યાયે તદિ, આડંગર અપરમપાર. ૧૮
- એમ જગભદ્રજીને માંડવે, આવી કૌરવ જન;
- તોરણ વર ઊગા રજા, ત્યાં મળ્યા બહુ રાત્રન. ૧૯
- દેવતી આઝ્યાં પોંકવા, તેની સંગ મુદર નાર;
- હડિપીડિ હાથની લઈ, કરે સહુ આચાર. ૨૦
- વરનાકે સાદીને નિરખિયા, સંપૂટ ચરણે ધરાય;
- ખાટ ખાલી તાણિયા, મંડપ માંહે જાય. ૨૧
- ત્યાં ગર્ગાચાર્ય તો અગિયા, બેઠા (તે) સોભાગાન;
- સમ વેળા જાય દગધર, કરો કન્યાદાન. ૨૨
- માયર મંડપ (માંવ) સ્થાપિયું, જાગઈ બે નાગેંમ;
- વરના બેઠા પરણ્યા, બહુ કટક કૌરવ સંગ. ૨૩
- અંતરપટ આડાં ધરે, (તે) બેઠા મંડપ માંવ;
- જગભદ્ર પોતે લાગિયા, સુરેખાને ત્યાં. ૨૪

૧૫ દીસતા રાજકુમાર—રાજાના કુંવર જેવા દીસતા—જણાના. ૧૬
 વર—ઉત્તમ. ૨૦ હડિપીડિ—જુઓ ધીરા બહાની પરચુરણ કવિતામાં
 સરલી વિવાહ. ૨૧ ખાટ ખાલી—માંવરે—માંવરે—માંવરે

વરમાળા વિષે ધરી, મંગળ આર બજાવ;
 અદીઓ એમ ને લાં તેમ, એ વાત કમલ સુમતી, ૨૫
 પીર-વસા લગ્ન લાં, (ત્યારે) વિષ ઠહે સમવાન;
 વરકન્યા દાપ ગણતી, (ત્યાં) મહમક્યાં નિતાન. ૨૬
 વરમાળા દેડે આરોપી, કમું કન્યાદાન;
 મધુપકે કીમો રાગ. રીને, સર્પ (ત્યાં) દરખિયાં દાગન, ૨૭
 વરકન્યા બેઠાં મોવરે, મળ્યો દાગે દાગ;
 વરસા. કામ મળું દરિયા, વગ્ન દેરવ સ.મ. ૨૮
 વૈસંવાતન બોલિયા, સાંગલો પીડુકુમાર;
 કન્યાએ કર આંખિયો, (સદ) દરખિયો સાથ અંધાર, ૨૯

ન ખગાય રે, કામળ 'અંગે' આપદ;	
વર નાજે રે, હીને નાક કદા.	૨
એમ નાણી રે, દુઃખ સદી બેસી રહ્યો;	
કન્યાકેરો રે, મર્મ કાણે નવ લલો.	૬
કરી ધુધર રે, કંથ જોષ કન્યા હસે;	
વર નાજે રે, હીને દવણાં શ્રેસે.	૧૦
એમ દીકું રે, કૂર વદન કન્યા તણ;	
છું મરવરાં રે, નળ ન આમે આપણું.	૧૧
કર ઘોલે ધણ રે, અંગે પીડા યાવ ધણી;	
કદ વેરણ રે, કાં દુઃખ દેહે પાપણી.	૧૨
દળવેશુ રે; માગાને તેડી કહ્યું;	
સુણો શકુનિ રે, આ દુઃખ નવ નામે સહ્યું.	૧૩
હી નાજે રે, શવડો મારો નાચે;	
સમ ખાંઈ રે, એ કન્યા મુજ માંખે હો	૧૪
નદિ, પરણું રે, ગામાજી તમને કહ્યું!	
હાડો આજ રે, કંપમે શવતો રહ્યું!	૧૫
એવું સાંભળી રે, રીસ ધણી શકુનિ કરે;	
કદ મૂરખ રે, એવું કાંઈએ આચરે?	૧૬
એ કન્યા રે, તુજ લગી આવે કદી;	
કાંઈ કરમે રે, પરણ્યો નાદવકુળ સદી!	૧૭
અર્જુનમુત રે, જોડને નંતો વરી;	
તુજ સાટે રે, કુવર બુદ્ધિ એવી કાં કરી?	૧૮
ધરી ધીરજ રે, ધટિકા બે બેસો તમે;	
તુજ પાસે રે, હોખાણું સરવે અમે.	૧૯
આતર ધડિયે રે, ચોરી બંધાવું સહી;	
કષ્ટ માંહે રે, પરણાવું હોમો રહી.	૨૦
તું તો કાંપર રે, કૌરવકુળ અવનયો;	

૧૮ 'તુજ' કી:-તારે નદ્યે અર્જુનમુત-અભિગમ્ય પરણવાનો હતો (ને પરણ્યો) છતાં તે તારી બુદ્ધિ એવી (ઉપર કન્યાને મા વગેરે કહી તે) તે કી-સામાટે કરી. ૨૦ આતર ધડી-દગણાં.

કપાળ મેલે રે, કન્યાએ જો કર ધર્યો.	૨૧
જોતું સાંભળી રે, વ્યાકુળપણે કન્યા કરે;	
જાણુ ધૂલે રે, સુદેવી રૂંડે ધરે.	૨૨
ત્યાં માયુ રે, કુંવરનાં સરજી ધર્યું.	
તે જોઈને રે, હજુ ઠાઠએ નવ રજુ.	૨૩
અતિ મોહું રે, કન્યા પદન જીલ્લોગણ;	
અતિ લીક્ષણ રે, છાંત અને અંગ વામણ.	૨૪
કર આંખો રે, વર સ્ત્રીસ પાડી હંમેશાં ધર્યો;	
તે જોઈને રે, લોક સાગ નાશી ગયો.	૨૫
કહે દેવને રે, વ્યાપે સર્વ પવન મહં.	
સર્વ લોકને રે, વ્યાકુળ કરીને (ત્યાં) બહ.	૨૬
જોતું કહીને રે, ચેતાંને રૂપે ધર્યો;	
તે મંડપ રે, ખરે કપાડી ગયો.	૨૭
ત્યાં આખી રે, અર્જુનસુત ઉપર મંચ;	
જગજ્ઞની તનવાં રે, અભિમન્યુ ત્યાં વસે.	૨૮
તર જોતવા રે, જીગકુંવર કાઢી રાણે;	
ત્યાં મેલ્યો રે, સાગ સહુ દા આપણે.	૨૯
તે ખરે રે, જીહ કાની કાની નથી;	
કદાં અરે રે, આ દેવી વિવાળી નથી.	૩૦
નેણે સમે રે, આંખી ત્યાં સગલી મહં.	
અતિ પવને રે, શુદ્ધ સગીરની મહં.	૩૧

જોગ વીતિ રે, ઘોર જાગંતી ત્યાં સદી;	
પચુ કોણે રે, કન્યાની શુદ્ધ નવ લડી.	૩૫
રવિ હમ્બો રે, પ્રાતઃકાળે વેળા યથો;	
દીસે અર્જુન રે, ત્યારે પવન કારે રહ્યો.	૩૬
તેણે સમગ્રે રે, જાનલોક આપ્યા ધણું;	
ત્યાંદાં જુઓ રે, નાગ નદિ મંડપ તણું.	૩૭
સહુ ગોસે રે, વાંક શો મડપ તણો;	
દાપી જાયે હડયો રે, રાને પવન (મયો) ધણો.	૩૮
હવે લાયો રે, વર દન્યા પરણાવિયે;	
કરી ચરણસ રે, મોતીડે વધાવિયે.	૩૯
કૌરવનો રે, સાથ સહુ આવી મળ્યો;	
જહુ કીધો રે, પવને રાને આંકજો.	૪૦
સુરેખા રે, જુઓને સતી કહી;	
જહુ જુઓ રે, મંદિરમાં તો કોઈ નદિ.	૪૧
ત્યારે જોશિયોરે, સાથ સહુકો એવું કહી;	
ભાઈ કોણે રે, દન્યા હણું કીધું સહી.	૪૨
એવું સાંભળી રે, દુર્લભન કાપ્યો ધણું;	
સજ ધાઓ રે, સૈન્ય સહુકો આપણું.	૪૩
જહુ જુઓ રે, દન્યાકો કોણે દરી;	
શું કીજે રે, પવને જહુ આંધી કરી.	૪૪
એવું સાંભળી રે, વિપ્ર રૂપ લીધું દરિ;	
જોયા માધ્યા રે, દન્યાને કોણે દરી.	૪૫
જહુ જુઓ રે, રાક્ષસનું સૈન્ય ધણું;	
ત્યાં દોહું રે, કુટુંબ સહુ પોતા તણું.	૪૬
વર દન્યા રે, પરણી બેઠાં (તે) નિર્મિલું;	
તે જોઇને રે, કૃષ્ણ તણું મન દર્શિયું.	૪૭
ગાઇ આપે રે, બેત સુભદ્રા હચરી;	
પાંડવની રે, માગી કૌરવે અંગ વરી.	૪૮
તવ જોડ્યા રે, દરજે દરિ. (જોડ્યા) દરી;	૪૯

કવગ મે'વે. રે, કન્યાયે ને કર ધયો.	૨૧
એવું આંખળી રે, વ્યાકુળપણું કન્યા કરે;	૨૨
બહુ ધૂણે રે, સાહેલી દેડે ધરે.	૨૩
ત્યાં ગાયુ રે, કુંજરના સરખું ધયું;	૨૪
તે જોઇને રે, ઉભું કાઠએ નવ રજું.	૨૫
આતિ મોટું રે, કન્યા પદન ણીદાંગણ;	૨૬
આતિ તીક્ષણ રે, દાંત અને આંખ વાગણું	૨૭
કર આંખો રે, વર ચીસ પાડી ઉભો ધયો	૨૮
તે જોઇને રે, લોક સાથ નાથી મયો.	૨૯
કહે દેવને રે, વ્યાપો સવં પવન ધર્મ;	૩૦
સમ લોકને રે, વ્યાકુળ કરને (ત્યાં) બધ.	૩૧
એવું કહીને રે, પોતાને રૂપે ધયો;	૩૨
તે મંડપ રે, ગાયે ઉપાડી મયો.	૩૩
ત્યાં આંખી રે, અર્જુનમુન ઉપર ધયો;	૩૪
બળભદ્રની તનયા રે, અગિમન્યુ ત્યાં વયો.	૩૫
તવ બોલવા રે, ભીમકુંવર કાકી સંજો;	૩૬
ત્યાં મે'વ્યો રે, સાથ સહુ કે આપણો.	૩૭
તે ગારે રે, ણીક કાની કથી નથી;	૩૮
ધદાં આવે રે, આ કાની વિષાંધી નથી.	૩૯
તેણે સમે રે, આંધી ત્યાં સજળી ધર્મ;	૪૦
આતિ પવને રે, શુદ્ધ કરીરની અધ.	૪૧
વંટાળિયો રે, વાણ ત્યાં લાગે બહુ;	૪૨
ધર જુદાનાં ઝૂકરે, અવનિ પડે સહુ.	૪૩
યમ કાંકરા રે, ગદાસ આંખોમાં પડે;	૪૪
જગમગનો રે, માંડવો કોને નવ જડે.	૪૫
આતિ રાને રે, પવન-પ્રદાર મજગા-ધમા;	૪૬
બહુ લોકો રે, આધે ધર્મ-પરવણ.	૪૭

૨૦ વિષાળી-કાકીની મા નથી વાંધ કે અહીં આવે. આંખો
 આંખે એવો નથી જાણ્યો કે ગારા મૂકતા દાનવોને છુતી આવી
 ૩૧ આંધી-અધાર. ૩૪ આતિ રાને-ગોડી રાતે.

- અળકતા બાસા કમર ખપુઆ, કટારી તરવાર;
ભરી બાથા તીર કેરા, કરે સળજો માર. ૭
- દેખ દલામું કટક કૌરવ, ગડગડે નિસાણુ;
હું આખ કન્યા કોણુ છે, ક્યાં ખુએ પાપી પ્રાણુ. ૮
- દુઃખેનના કટક માંદે, સળજ છે મદા ચર;
હું એકતાનું શું મળુ, મારી કરશે ચૂર. ૯
- જોનું સાંભળી દોષે અટથો, બળવંત શીમકુમાર;
રખુ વિષે એકએકને, મારી કરું સંહાર. ૧૦
- કર્ણુ દોષે ચઢી આજ્ઞો, સાધિયું એક પાણુ;
એક ભુજ-પ્રદારે રથ ભાંજી, કપો કચરધાણુ. ૧૧
- ત્યારે દુઃશાસન કહે સર્વને, એકલાનું નહિ કામ;
સદુ મળીને યોધ આપણુ, મારવો તે કામ. ૧૨
- જોનું સાંભળી હાંક મારી, રાક્ષસનો નહિ પાર;
માયાવી ત્યાં આવિયા, અર્ધાદિણી ગુરમ અહાર. ૧૩
- કૌરવ-તખા જે યોધ ઉભા, યજ્ઞ રથા દિગ્મુદ;
કૂર વદન બીહામણુ, દીમતા પર્વત પ્રિદ. ૧૪
- કોને એક પમને નાક વાંકું, કોના લાંબા કાન;
કો યોધ વદન બીહામણુ, એવા યોધ (ગદુ) રાખન. ૧૫
- કો માયા નિહોણું ધડ કરે, કરુણા સુખદન;
એમ દેવ-બાહુ બ્યાપી રલા, જોનાં ન આદ અંત. ૧૬
- કોને ચાર પમ ને વદન વાંકું, માયાં મોટા સુંમ;
દીસતા કાળા પાંડ સરખા, વજ્ર સરખાં અંગ. ૧૭
- અગ્નિ-કેરા યમ ભાંકા, હાથ ન આવે તેહ;
(તે) માયાવીશુ કેમ પે, યોધ ઉભા જેહ. ૧૮

વસેણુ.

યોધ ઉભા જોય રે, શી ગતિ થાયે આપણી;

પ્રધાન સદુ (એમ) ન ત કરેન; રે, આખા દુઃખન બાળી. ૧૯

૭ ખપુઆ—ખપવા—જે ધારવળી તરવાર. ૧૩ ગુરમ—લરકરની હુ
બી. ૧૬ એમ ઈ:—આમ—અહીં જોશીને વિચાર કરે કે મુદ્ધ કેવી રીતે કરવું.

થયું પ્રગત્ત રે, આપણને ચિંતા કરી. ૪૬
 એવું જોઈ રે, કાણ એકમાં આધ્યા કરી; ૪૭
 મંદિર માંહે રે, આવીને સૂતા હરિ. ૪૮
 તેણે સગથે રે, નગર સોર સગળો યથો; ૪૯
 જાણલેદે રે, સમાચાર આવી દહો. ૫૦
 શું સૂતા રે, કન્યા હણું થયું હરિ; ૫૧
 દવગ જાશે રે, કૌરવ જન પાછી કરી. ૫૨
 કૃષ્ણ જોડ્યા રે, બાંધ વાતે (તમે) સ્ત્રી કરો; ૫૩
 હરે પુત્રી રે, મૃત્યુમાં કાણ અવતર્યો. ૫૪
 રહો એસી રે, ઘેર જઈ પોતા તણે; ૫૫
 કાપિ જોડ્યા રે, જનમેજય વાણી મુણે. ૫૬

વલ્લભ.

જનમેજય વાણી મુણે રે, કૃષ્ણ એવું ઓથરે. ૫૭
 પછી ત્યાં શું નિપામું રે, તે સર્વ હું મનમાં ધરે. ૫૮
 કંઈકું ૨૦ મું રાગ આશાવરી. ૫૯
 વેશપાપન જોડિયા, સાંભળો પરીક્ષિતનના ૧
 કન્યા જોળી નર જડે, જહુ સોઠ દુષોધન. ૨
 પછે ઘટેલકમે શું કયું, તે કહું તુમને રાગ; ૩
 કારણ મારને જોઈરે, રણરત્ન ત્યાં રાખાય. ૪
 'ત્યાં' આવી દીધું દહમું, મુજ પાસે કન્યા એહ; ૫
 જોને ઈચ્છા હોય તે, રણમાં મેધ આવે તેહ. ૬
 એવું સાંભળી કૌરવ તણા, રણ મેધ વીર સુખળ; ૭
 તે આનિયા કાપે ચઢી, મે'સતા જહુ જાણ. ૮
 ત્યાં નાજ જોળાઈ ગુરજ જરણી, જાણનો નદિ પાર; ૯
 ઘટેલકમે ઉપર પડ્યા; જેમ મેધ મૂલંગ ધાર. ૧૦
 સાંઘ કરી મરા જહુ, દામ નાજે ચક્ર ત્રિશુળ; ૧૧
 રણ પિરે કરતા મર્જના, અનર્થ કરા મૂળ. ૧૨

૧ વધુઈ:—દુષોધનના મનમાં કન્યા જોડ્યા છતાં ન જડ્યા પી. મહા
 ગાઈ યથો. — ૬ અનર્થક:—અનર્થ કરનારાના મૂળ—મૂળ પ્રાણ
 કન્યા કૌરવો.

- ચગકતા ભાષા કમર ખંપુઆ, દારી તરવાર;
 શરી બાયા તીર કેમ, હરે સખજો માર. ૭
- દેહ દસમું દટક કૌરવ, મડમડે નિશાળ;
 તું આખ્ય કન્યા કોણું છે, ક્યાં ખુએ પાપી પાણ. ૮
- દુયેધનના કટક માંહે, સખજ છે મદા ચર;
 તું એકલાનું શું મજુ, મારી કરશે ચૂર. ૯
- એતું સાંભળી કોપે ચડ્યો, બળવંત બીમકુમાર;
 રણ વિષે એકેએકને, મારી દરું સંહાર. ૧૦
- હંધું કોપે ચરી આખ્યો, આધિયું એક જાણ;
 એક છુન-પ્રકારે રથ બાંધ, હ્યો દચરધાણ. ૧૧
- ત્યારે દુઃશાસન હલે સર્વને, એકલાનું નહિ કામ;
 સદુ મળીને ચોધ આપણ, માર્યો તે કામ. ૧૨
- એતું સાંભળી હાંકે મારી, રાક્ષસનો નહિ પાર;
 માયાવી ત્યાં આવીયા, અદ્ધાદિબી ગુપ્ત આદાર. ૧૩
- દાર-તણા જે ચોધ ઉભા, થઈ રહ્યા દિગ્મુદ;
 કૂર વડન બીદામણા, દીવતા પર્વત પ્રેમ. ૧૪
- કોને એક પમને નાક વાંકું, કોના લાંબા કાન;
 કો વાણ વડન બીદામણા, એવા ચોધ (મહુ) રાજન. ૧૫
- કો માયા વિદ્યોબાં ધડ ફરે, કડકના મુખદન;
 એમ દેય બહુ વ્યાપી રહ્યા, જોતાં ન આન અંત. ૧૬
- કોને ચાર પગ ને વડન વાંકું, માયાં મોટા રંગ;
 દીવતા કાળા પાંડ સરખા, વડ સરખાં અંમ. ૧૭
- આગિ કેરા થાય જાડકા, હાય ન આવે લેહ;
 (તે) માયાવીશુ કેમ પાંચે, ચોધ ઉભા જેહ. ૧૮

વલણ.

ચોધ ઉભા જોયરે, શી ગતિ થાયે આપણી;

પ્રમાન સદુ (એમ) વન કરનારે, આખ્યો દુયેધન ભણી. ૧૯

૭. અપુઆ—અપવા—એ ધારવળી તરવાર. ૧૩ મુદ્ધ—લશ્કરની હુ
 કી. ૧૬ એમ ઈ—આગ—અદ્ધા એથીને વિચાર કરો કે મુદ્ધ કેવી રીતે ફરવું.

રણુ ભૂમિ કો છોડે નહિ, કોને ન આપે ગામ;
 વૃષદેવના શાવન આગળ, કોનો ન પડે લાગ. ૨૯
 ધટોદચ તન મહંઓ, અનંદિક્ષ વીર સુમન્ય;
 ત્યારે દુર્જકુંવરે મે'કીકે, આકાશ મારમ જાણ્ય. ૩૦
 તે જાણ્ય કુંવરનાં ખમી, આંતી પડ્યો દગ ગાંધ;
 અથે મજ રથ પાલખી, જહુ યોધ આંખ્યા પાય. ૩૧
 તે ગોપી અમલી ચૂર હીવા, ધણું કચદધાણ્ય;
 દોદરા નાકાં યોધ મયંજા, મયું દળ ભંગાણ્ય. ૩૨
 તે પોનાને રૂપે યથો, ભાગ કેરા તેન;
 ત્યાં દણું કુંવર જોસ્યો, (તે) સાંભળ્યું દુર્યોધન. ૩૩

વલણું

સાંભળ્યું દુર્યોધન. રે, વૃષદેવ ત્યાં પાડો ક્યો; જુ
 ત્યાં દોણુ સુરને ચરણે લાગ્યો રે, (સ્વાગતી). કુંવર રૂપા કરો. ૩૪

કડણું ૨૨ મું રાગ સાંભરી.

વૈશંભપાંચન બેલિયા, આંખાઓ પાંડુકુમાર;
 ત્યારે દુર્યોધને દોણુ સુરને, જઈ ક્યો તગરકાર.
 તમ વિના સુને દોણુ રાખે; શીરા ધરિયું ચરણ;
 જહુ યોધ રણુમાં રોજિયા, ને ક્યું કન્નાદરણ્ય.
 તે માટે પ્રભુ ત્યાં જઈને, દુષ્ટનો આણો અંત;
 દોરેય સદુકો તમારા છે, યાઓ કરજ્યાવંત.
 એવું સાંભળીને દ્રોણાચાર્ય, યથા બેઠા ત્યાંય;
 વળી કુપાચાર્ય અશ્વત્થામા, સામ્ય લેની બાંય.
 રથ તરંગ હીવા આપાપણા, સેનામતિ સહુ સાથ;
 રણુ ત્રિષે મંદુ આપિયા, રાત્ર લીધાં દાય.
 ધટોદચનું સંન્ય સળળું, વીટી રલા ચોપાસ;
 કૌરવ દેશ કટક માંહે, સળળો પરિયો તાસ.
 આકાશ માંજે ભલેતે, જઈ પ્રવરે પ્રતાંગ;
 તે દોણુની દુષ્ટે પડ્યો, મહાકૂર રૂપ વિશાળ.
 મરતક હોડે દોડતાં, ધડ વિના કરડે દંત;
 અગ્નિ કેરા ધાય ભાકા, જોતાં ન આવે અંત.

- એ પુત્ર છે અશુભનો, અભિમન્યુ કહેવાય;
 એવાં વાવક સાંભળી, મહુ યોધ વિરમવ-થાય. ૨૫
- વૈશંપાયન બોલ્યા, સાંભળો પરીક્ષિતનન;
 અભિમન્યુ આવ્યો સાંભળી, વદે દુર્યોધન. ૨૬
- દુઃસાસનને કષ્ટું તેડી, શું બુઝોયો શૂર;
 આજ સુત અશુભનો, કરો મારી શૂર. ૨૭
- પણ.
- કરો મારી શૂર રે, દુર્યોધન એમ હયરે;
 દુઃસાસન તવ સજ ધર્ષરે, યુદ્ધ કરવા પરવરે. ૨૮
- કહયું ૨૪ છું. રાગ સામેરી.

વૈશંપાયન બોલ્યા મુન્યછ, સાંભળો પરીક્ષિતના તનછ;
 અભિમન્યુ આવ્યો યુદ્ધે ભણુછ, શૂરને પ્રણમ્યો પેહેસે બાણુછ. ૧

કાળ.

- પેહેસે બાણે દ્રોણાચાર્યને, પ્રણમ્યા નમ્ર પાવ;
 તે બાણ પાણું ફરી આબું, એમ વિરમવ થાય. ૨
- બીજે બાણે સ્તુતિ કીધી, તું દેવ કેરો દેવ;
 મુજ પિતા કેરો શીશુર, ધન્ય ધન્ય થી બૂદેવ. ૩
- પાચાર્ય અશ્વપામા, રતબા, બીજે બાણ;
 કે પુત્ર છે અશુભનો, સહુને કરે પ્રણામ. ૪
- મેયું બાણ સાધિયું, કણ દુર્યોધનનું જેદે;
 ૧ બાણ આવી કહે સહી, વૃત્તાંત સમજું તેદ. ૫
- સંયમું બાણ સાધિયું, તે સદસ્ય સંદ્રાહાર;
 તેવવનિના સેન માંડી, વરસી રહો અંગાર. ૬
- વરિતાવ બાણ તણો ખગી, હલકયા યોધ અનેક;
 અભિમન્યુ કેવર પડયા તૂટી, કેવર કૌન્વ છેક. ૭
- બહુ નામ જોગા ચક્ર કરસી, પતિવ પ્રસ પ્રચંડ;
 અભિમન્યુ કીધો આક્રોશ, તવ કહકહયું ક્રહાંડ. ૮

૧ શૂરને—દ્રોણશૂરને. ૩ બૂદેવ—આણવ. ૬ તે ઈ—તે બાણ
 ૮ બરો સંદ્રાહ જેવા વાંકા આકારનું હથું.

- આર્જુનસુત કોપે ચઢ્યો, કયો ગદા ટંકાર;
 (એક) બાણે યોધ કૈરવ તણા, દષ્ટ્યા બાર દગર.
 (ત્યારે) દુર્યોધન કે' શું જુઓહો, કરો મારી ચૂર;
 એવું સાંભળી અભિમન્યુ બોલ્યો, (નયન) ચઢ્યું સાગરપૂર. ૧૦
 કાકાજી દરણા કરી, બોલિયા પરમ વચન;
 મુન પુત્ર જાણી દયા આણી, બોલિયો અભિમન્યુ ૧૧
 હું વાત્રીજીને યઈ ભક્તિ ચૂક્યો, મા રાખો મન રીત;
 એવું કહીને ઉડાડ્યું, જે છત્ર રાખને શીરા. ૧૨
 સારથી માયો દ્વજા ઉઠી, યયો હાહાકાર;
 અભિમન્યુ ઉપર પડ્યા તૂટી, કૈરવના અસ્વાર. ૧૩
 ધર્યા બાંધવ દુર્યોધનના, કરે મારો માર;
 બાણુદ્રષ્ટિ કરે ધણી, જંગ મેધ મૂરાજ ધાર. ૧૪
 એવું જોઈને કોપિયો, બળવંત બીમકુમાર;
 દેત્યે આગા દંકારી, અદોહિણી ગુસ્મ અઘાર. ૧૫
 આકાશ માગે કૃપાયો, તે યઈ પડ્યો પાપાણુ;
 કૈરવ કેસ કટકનો, ત્યાં યયો કચરધાણુ. ૧૬
 ધટોલકચ રમ્ય રલો માજે, મળ્યા દેત્ય અપાર;
 શિક્ષા પર્વત વૃક્ષનો, તે કરે સગળો પ્રહાર. ૧૭
 કૈરવ કીધા આંકળો, તે કર્યા પ્રાજે સર્વ;
 બળવંત દેખે જોટલા, ઉતારે તેહનો ગર્વ. ૧૮
 દગ મધ્યે આવી પડ્યો, બળવંત બીમકુમાર;
 બહુ કોધ આણી દુર્યોધનનું, કર્યું દળ સંહાર. ૧૯
 દેટલા માર્યા તમાયે, દેટલા પગ કેરેધાય;
 દેટલા દમકા કીધા દોણીએ, તે કરી ન બેઠા ધાય. ૨૦
 દેટલા કરડી વણુમાં, કો ચૂર-કીધા હાથ;
 કો ચરણે અટી ફેરવ્યા, પછાડ્યા અવનિ સાથ. ૨૧

૧૧ મુન ઇ:—અભિમન્યુ બોલ્યો કે મને પુત્ર જાણી અને દયા આણી હું જે બાત્રીજીને યઈ ભક્તિ કરવી ચૂક્યો છું તે ક્ષમા કરો. આ વાક્ય દુર્યોધને અભિમન્યુને મારવાનો વિચાર કયો તેથી તેને અભિમન્યુ કરાગીમાં દેદે છે, કે તમારાથી શું ચલાવું છે.

કો યોધ ચરણે ચાંપિયાં, કો હડાડ્યાં આઘાસ!	
ધટોત્કચના મહારથી પકડ્યા. રણે સળગો નાસ.	૨૨
ગળે ગળે, તુરિયે તુરિ, રથે રથ મંદી પાણુ;	
સહુ અન્યોન્યે અંધાળના, જોગ થયું દળ બંધાણ.	૨૩
તે યોધને લેઈ યોધ મારે, જોગ મારનો બહુ જોય;	
જોવું જોઈને નાસતા, રણપાસ ન આવે કાવ.	૨૪
ધ્વજને નેત્ર જોધ પડિયા, મુકુટ કુંડળ સાર;	
શોષિતની સરિતા વહી, (ત્યાં) તળાયા હસ્તિ અપાર.	૨૫
દુર્યોધને રણભૂમિ છાંડી, યથો છોછો સાથ;	
જોકાંત જઈને સર્વ જોધ, દેહ મરતક દાગ.	૨૬
વળી ધટોત્કચે દાવને, આસા આપી સાર;	
કેટલા સત જાન યજ્ઞ, જાંજો હસ્તિનાપુર મોઝાર.	૨૭
કૌરવનારી નગ્ન કરજો, મર્વ જઈને તીર;	
જારી સભામાં કાઠિયાં, મુજ કાફી ફરોં ચીર.	૨૮
જોવું કદીને મોહકના, સો દાવ તંબૂ વાર;	
ગાંધારીના પુત્ર ધર્મને, આપિયા નગર મોઝાર.	૨૯
આપ આપજો મંદિર ગયા, જ્ય થયો સધ્યાધાન;	
કૃષ્ણ નિરખ્યા કામિનીજો, થયું વદન-વિરાળ.	૩૦
ગાંધારીજો જામિયું, મુજ પુત્ર આવે ધેર;	
તેને તેડી પૂઠિયુ, કહો જ્વનની પેર.	૩૧
ત્યારે પુત્ર સમજાં કચરે, પછે કરશું ખાત;	
અગ્રો પાત્રવા દાયાં આંધિયા, ધણી ગઈ છે રાત.	૩૨
આપ આપજો જઈ દાગ સુતા, મેળા કંઠી નાર;	
ત્યારે ફર રૂપે નિરખતી, આપ આપજો વારતાર.	૩૩
કાણે મહું એક લાંબો કંથો, કો હલ્લા કાટે ખાર;	
ત્યારે નગ્ન જઈને કપ ઉપર, વજ્ર નાખે નાર.	૩૪
કાનું વાન પોકે પાન લાંબા, નારી જોઈતી ગન;	
તે વજ્ર નાખી નિમરી, તે યજ્ઞ રૂપે નગ્ન.	૩૫
કાનું પેદ મે કુ દેન જોવું, કપ પડિયા આંખ;	

ઉનાવળાં ઉડી પછે, વચ્ચે દીધાં નાખ.	૩૬
કેનું આધનાન જીદામણું, અને છન્ડા કાઢે જાર;	
એનું જોઈને કંથ ઉપર, વચ્ચે નાખે નાર.	૩૭
કો નગ્ન થઈ નાખે થણું, (અને) છન્ડા કાઢે જાર;	
ત્રાસ પડિયો પેટમાં, બાકુજ યાચે નાર.	૩૮
વળી નગ્ન મછીને નાથના, કોઈ કરતા રતનપાન;	
તે નાર વળાણું જોયરે, તમે કંથ થયા અસાન.	૩૯
એમ જોઈને વધુ નગ્ન થઈને, આવી સાસુ કેરે પાસ;	
રૂપ કેળી કંથ કેરે, થયો મનમાં ત્રાસ.	૪૦
જાઈજી જોસો ખરે, ધરમાં કંથમ રહેવાય;	
જન મોંઘીથી આવિયા, તમ પુત્રને કંઈ યાય.	૪૧
એક કે' મેં વ્યક્ત મરણું, વદન નિરખ્યું કંથ;	
બીજી કે' મેં નેહું નિરખ્યું, તરાહ સરખું વદન.	૪૨
ત્રીજી વહે રે સામજો, સાતજી તમે કંથ;	
મેં વચ્ચે નાખ્યું અમ કંપર, વાધિયો જવ યણું.	૪૩
ચોથી કે' મુજ કંથ કેરે, દોષ સરખું પેટ;	
પાંચમી વધુ એમ વહે, મેં નિરખ્યું કાંઈ નેટ.	૪૪
છઠી કહે રે મુજ કંથથી, દલો મુને સવાય;	
સાતમી કહે વાન કરતાં, લાલિયે અમો આય.	૪૫
આઠમી એમ ફંગરે, મેં મુખે કંથ કે'વાય;	
મુજ કંથ કેરી વાત કરતાં, થણું લાલું માય.	૪૬
નવમી નિદે કંથને, આતિ આળી મન હેન;	
વિકાજ વદન જીદામણું, જાણે વળાણું પ્રેન.	૪૭
દસમીએ દસ અંગળી, મુખમાં મે'લો જાણ;	
આપ આપના તાં કંથ કેરે, કરે પરમ વળાણ.	૪૮
એમ અન્નો અન્ને સહુ, વધુ નગ્ન આવી સોય;	
જે ચાર આવી મા કને, ઉઠું પાલી રોય.	૪૯

૩૬ ઉનાવળાં કંઠ—(કોવળી આઆએ) ઉનાવળાં ઉડીને પછી વચ્ચે દીધાં નાખ—વચ્ચે નાખી દીધાં. ૪૪ મેં કંઠ—પાંચમી કહે છે મેં પણ કંથ નેટ—નહીં નીરખિયું—જોયું.

એ ચાર વળગ્યા અંધને, તે કરે સર્વે રૂદન;
 ધૃતરાષ્ટ્ર કહે મુન ગાંધારી, કુશળ દુર્યોધન? ૫૦
 કુશળ-હોય તો કંઈ વળગી, કાં રહું મુન તોત;
 જનનું અસિગાન ન રહું, યયો ગાં ઉપાત. ૫૧
 ધટોત્કચ અભિગન્યુ કુંવર, દ્યુ કન્નાદરણ્ય;
 મદાયુદ્ધ ક્રીડું રણ વિને, યાગિવા કૌરવ મરાગ. ૫૨
 અભિગન્યુ પરપથે સુરેખાને, યયો અંધય સાય;
 સેન બાધ્યુ આપણું, તે પ્રથ મ્થમ હોલાય. ૫૩
 એ જીવ્યાપે મરણું ભણું, એમ થયું છે ર તોત;
 કૌરવ કારામદ પડ્યા, શી દંડું તમને વાત. ૫૪
 દુર્યોધનની જાન દેર, થયું દળ જાંગાણ;
 દ્રોણ સરખા કર્યા પ્રાજે, હમરો નહિ પ્રાણ. ૫૫
 તે પડ્યા દહે નિરખિયા, નવ દળે ગનતો સોક;
 એણું દહીને રડે ધરમાં, મેલી ચોકે પોક. ૫૬
 એણું સાંભળીને વિદુરજી, આખ્યા તેણી વાર;
 બાનીજા થઈને કંઈ વળગ્યા, થયાં હિમા ચાર. ૫૭
 મોટે સાહે સાંધિયું, તે કરે સોક રૂદન;
 કૌરવ કરા દુઃખનું, શું કહું વિદુર વચન. ૫૮
 વિદુર કે' મેં વારિયા, ક્યાંકાં કરો અન્યાય;
 હું કહે તો તે આજ આગળ, ધટે સર્વ સમાય. ૫૯
 સહુ કટક કૌરવનું રણ માંહે, રણભૂમિ કાંડી રાય;
 દારકાને ગોંદરે, અર્જુના સળંગી થાય. ૬૦
 એ કયા રહી એટલે, સાંભળો પંરીક્ષિતન;
 પછે રણમાં શું થયું, જ્યાં હતા દુર્યોધન. ૬૧
 વૈશંપાયન બોલિયા, સાંભળો પાંડુકુમાર;
 દુર્યોધનને શું થયું, તે લહે કૃષ્ણ વિચાર. ૬૨

૫૦ બે ચાર—ક્રીડા ૫૮ મોટે પ્ર—મેટે મહે રજાનું—સાંધિયું—
 સાંધિયું—રડવાનું ચાલવું રાખવું. ૫૯ હું કહે તો પ્ર—હું કહે તો હવે તો
 આગળ આખું અને તે ધટે-ધટમાં સર્વ સમાય છે. અર્થાત આજ તે
 મનમાં સાવવું પડે છે.

વલણુ,

હાટે મૂંધુ નિચાર રે, ઘટોત્કચ સળજો વઢ્યો;
નદિ આપે કન્યા સાર રે, બાળબાલુ કાપે ચઢ્યો. ૧૩

કડવું રપ મું રાગ મારું.

પેશંપાપનું વઢે વચન, સાંભજો પરીક્ષિતના તન;
બાળબાલુ હળમૂરાળ ધરી, કાપે ચઢ્યા હલધર ને હરિ. ૧
કોણુ આપણી કન્યા હરે, પૃથ્વીમાં એવો અવતરે;
સર્પ તણે મુખ ધામે હાય, શું જાપ તણી છે મીરાત ? ૨
હળધરને કહે જગદાધાર, જેણે રજુમાં વાળ્યો સંહાર;
નમ બહાર જવ આપે ફરી, હળધરશુ જોડ્યા નરહરિ. ૩
મુજ બંધવ જેસો આંધ, હું જમ જોઈ આવું રણમાં;
કોણુ કુદ આગ્યો છે ખરો, મહા અન્યાય પાપીએ ક્યો. ૪
એવું કહી આડ્યા જદુરાય, લેઈ ધનુષ્ય રજુમાં જાય;
ત્યાં દીકા ઘટોત્કચ અભિમન્યુ, ભીમકુંવર અર્જુનતન. ૫
ગામાણને ક્યો પ્રશ્ન, કહે કૃષ્ણ તે રાખ્યુ નામ;
ઘટોત્કચ સાગ્યો હરિને ચર્ણુ, પડ્યો વરાસો કન્યા હર્ણુ. ૬
તમ બાણેજ ખરો મહારાજ, બાંધવ જાણી કીધું કાજ;
પાંડવ કુળ સદા હો સાજ, સુણી વચન હર્યા જદુરાય. ૭
ત્યાંથી આડ્યા ત્રિજુગન ધણી, આગ્યા તે કુયોધન બાણી;
કુયોધને નામ્યું શીશ, આગ્યા જાણી શ્રીજમદીશ. ૮
કરક સર્વે ત્યાં પ્રાજે કર્ણુ, વઢન તર્ણુ ત્યાં નીર ઉતર્ણુ;
ત્યાં જમ જોઈ જગદાધાર, ધાયલ કોરવના અસ્વાર. ૯
વળતા જોડ્યા સારંગખાણુ, રાય રજે મન ઝોણું આણુ;
વળી કોષ એક જાલવની દીકરી, કન્યા રતન પરમ મુંદરી. ૧૦
જોઈ લગન લેશું રાજન, તે માટે સ્થિર રાખો મન;
મૂંધુદેવની વાણી સુણી, એમ જોડ્યો હસ્તિનાપુર ધણી. ૧૧
અર્જુનમુતને પ્રાજે કરું, ત્યારે નગર બાણી પરવડું;
ઘટોત્કચનું હેલું શીશ, (રણમાં) તમ સાનિધ્ય જમદીશ. ૧૨

૨. શીરાન-ગિજકન-મગીર. ૬ ઘટોત્કચ-ઘટોત્કચ હરિને પેગે લાગ્યો
અને, કન્યાહર્ણુ-કન્યા મુરેઆર્ણુ હરણ કર્યું હર્ણુ તેથી વરાસો (વિભાસણમાં)
૫૩૧. ૧૨ સાનિધ્ય-સાગદા.

લેઈ કન્યા ગદાધુર કરી, તો સેવક જાણો નરદરિ;
 ત્યારે કૃષ્ણ વટે સાંભળ રાગન, હઠ નંવ કીજે દુર્બોધન. ૧૩
 ગાસ દિવસ યુદ્ધ કરતાં મયા, ધટોલક્ય ટ્રાજો નવ યયા;
 બીમસેનનો છે એ તન, હિડંગા ઉદર લપન. ૧૪
 એની માયા ટ્રા' નવ કળે, ઈંદ્રાદિક અમર સહુ મળે;
 એજે ધન તંગાઈ લીધ હરી, એજે રાક્ષસી માયા કરી. ૧૫
 એ બાળક શુ' શે સંત્રામ, યુદ્ધે નહિ તમારે કામ;
 હારે છને શોભા નવ હોય, એકુ મન વિચારી જોય. ૧૬
 જે બાળકના મોઝાં ગયા, સકળ લોકમાં હજવા થયા;
 ધર તખી લો જઈ સંભાળ, કૌરવનારી કાળુ હવાલ. ૧૭
 રણમાં માયાંવી જોડસા, ઘેર ઘેર જાણો તેટલા;
 એકું સાંભળી કંઠે (સર્વ) સાથ, કૃષ્ણ કહે સાચી વાત. ૧૮
 સર્વ સાથ કે' સાથે રામ, હરે ધડી એક ન જોડી થયાય;
 અદિમાં એજે દુઃખ દીધું મણુ; કંઈએ નવ આદ્યું આપણું. ૧૯
 ત્યાં જઈ સર્વે નારને નડે, બીજે અજાણા બાળક રડે;
 એકું સાંભળી કંઈ વિચાર, આશ્વા કૌરવ થઈ આશ્વાર. ૨૦
 વૈશંપાયન વહે નગન, સાંભળો પૂરી દિલના તન;
 કૌરવની રેનાર હરી, હજાધર સાથે આન્યા હરિ. ૨૧
 વસામુ.

હજાધર સાથે દણી ગળી રે, આઘ્યાં હારકા ગાંગ;
 કૌરવ હજા નગર આંધુ રે, દલે તે વરખણું આંગ. ૨૨
 કેહવું ૨૬ મું. રાગ સામેરી.

વૈશંપાયન જોવિયા, સાંભળો પરીશિષ્ટનન;
 તેજે સમે જગમદને, કંઈ જગજનન. ૧
 તનયા તમારી કામ છે, મેં તલો સવલો મને;
 જહુવંશમાં અપવસ યાને, (પણ) રજો તમારે મને. ૨
 કા ધમે આડું માવિયું, માંમલો માસ વીર;
 વનન જહુ આપણું, એમ ઉચર્યા સ્વામશરીર. ૩
 તમે વિદુર સાથે મોકલી, કંઈકાતરી તે લિગ;
 વડ માત કેરં વચન કેમ, કું કરં ઉચાપન. ૪

- અર્જુનસુત અભિગમ્યુને, એ કન્યા આપી સાર; .
 તે દુર્યોધનને કેમ આપું, મન કરે વિચાર. ૫
- તમે જાણું નથી પાંડવ, એકલો છે જાણ;
 દારૂ દારૂ સુરેખાને, જાણ કન્યાકાળ. ૬
- વચનહારી કેમ કીધું, વિગાસેની મન;
 (તે) નેટ કન્યા આપણી, વર્ષો સુનઅર્જુન. ૭
- જાગરાદ્ર એવું સાંભળી, કાપે ચઢ્યા અપાર;
 અર્જુનસુતનું શું ગમ્યું, તે કરે દળ સંદાર. ૮
- કૌરવદળમાં જાહ જાળિયો, રાય દુર્યોધન;
 તેના પ્રતાપ આમળ થયે હશે, શું વહે અભિમન. ૯
- સેનાપેનિ જ્યાં દ્રોણ સરખા, અશ્વભાગા ઢલું;
 'અર્જુનસુતનું' શું ગમ્યું, જે કરે કન્યાદણ. ૧૦
- હતી શકે કંઈમ એકલો, એ શું લહે સંભાગ;
 શસ્ત્ર વિચા ક્યાં બાણો, જે કરે (ગમ્યું) એવું કામ. ૧૧
- કૌરવ કેરા કટકે માંહે, (ગાડ) સજળ જાળિયા પ્રાદ;
 અભિગમ્યુ કંઈમ હતી શકે, સાબળો ગરકાડ. ૧૨
- ભારે કૃષ્ણ કે' જાળવેવને, તમે ક્યાં ન જાણો જાત;
 અર્જુનસુત સંગ ધટોતક્ય છે, પવનાતમજ જેનો તાત. ૧૩
- તે તણો સુત આદિયો, જાળવંત વીર પ્રચંક;
 (તેજો) દુર્યોધનનું સેન સમ્યું, ગારી ક્યું રાતખંડ. ૧૪
- તે રાક્ષસીના ઉદરગી, હવળો જાંઘકુમાર;
 પિતાઈ જાણી ધટોતક્યે, કરી તેની સાર. ૧૫
- હૃદય રાક્ષસ કઠણ હોયે, વળી બીમકેરો અંશ;
 દુઃખ સાચે લોહી તમે, જાણી પોતાનો વંશ. ૧૬
- તે આપણીથી કઠણ પાપી, હૃદે વજ્ર સમાન;
 એવું કહીને રાયા સહો, તે સમે શીજમવાન. ૧૭
- મદમદ કંઠે થયા દરજી, નેત્રે જળની ધાર;
 વસુદેવને ઘેર અવતર્યા, મદુવશમાં અતાર. ૧૮

૭ વચનહારી—(વચનહારીપણ) જોઈયુ અજોઈયું. ૧૩ પવનાતમજ
 —શીમસેન.

- જોગ દુઃખ આણી કળકલે, ને કરે શોક રૂદન;
રાક્ષસનાથી આપણું, ધણું કલણ દીમે મન. ૧૯
- જળમદ્ર હલે પ્રીતિ નદિ, દાં દુઃખાનુવીર;
મુરખાને સંભારીને, દહે મુગ શરીર. ૨૦
- જળમદ્રનાં વાયક સાંભળી, બેસિયાં નોપણ;
એક ગાસ વિત્યો સુગદ્રાની, નવ યજ્ઞ સંગાળ. ૨૧
- ભાણેજ થાયે આપણો, એ અર્જુન કેરો તન;
મરણ્યા પૂડે પુત્રીનું, જે નથી દીકું વદન. ૨૨
- જળમદ્ર કે દાં દુઃખ ધરે છે, યજ્ઞ એવી પેર;
સુગદ્રા અભિમન્યુ સાથે, તેડી નર્તએ પેર. ૨૩
- એવું વચન સુખી વડ આનનું, અસિયા જગદાધાર;
એક પાંધવ આપિયા, બધાં હતી અર્જુનનાર. ૨૪
- અભિમન્યુને હમ્ભગ સેઈને, હલે અંખો નાથ;
તવ બેન જાંબી સુગદ્રાને, બેસિયા વડ બાત. ૨૫
- ધટોલકમ બેઠુ દાય બેડી, રણો દરિને પાસ;
તેનું વદન જોઈને મન વિશે, જળમદ્ર પામ્યા પાસ. ૨૬
- જળમદ્ર કરેછે પેર આવે. બેન ગારી આજઃ

મુજ બંધવ કન્મા પયો, (તે) દોરવે મ્યમ લેવાય;
 પાંડુકુળમાં લાજ લાગે, સાંભળો જદુરાય. ૩૪
 તે માટે તમે પધારો, શ્રીધારકામાં નાય;
 એટલું આવી કરો ગાટે, દુર્લભેડી હાય. ૩૫
 પાહુ દિવસ અગને યદાં યયા, હવે ચાલશુ મહારાજ;
 (હવે) પાણી પીવા નવ રેવાયે, (ધેર) પરવાર ભેતો વાટ. ૩૬
 વૈશંપાયન બોલિયા, સાંભળો પાંડુકુમાર;
 નિજ બેન જાણી રજા હમા, સ્વામી જગદાધાર. ૩૭
 રથ સજ કરીને નિસર્યો, તે સુમદ્રાનો સાય;
 સુરેખાને ભેદ હળધર, કરે આંધુપાત. ૩૮
 વળાવીને વળ્યા પાછા, (ત્યારે) બેને દીધી આશિય;
 કાંઈ છોડી અન્યાય થયો, તે મન ગા. રાખો રીસ. ૩૯
 રથ ચાલ્યો ત્યાં થંટી, ખવન વેગે જાય;
 યા બ્રાત સાચે આવિયા, દારકામાં જદુરાય.

વસંતુ.

આવિયા જદુરાય રે, સુમદ્રા બોલી સદી;
 સુરેખા અભિગન્યુ પરણે રે, કૃષ્ણ વિના કો લે' નહિ. ૪૦
 દુર્લભે ૨૭ મુ. રાગ ધનાશ્રી.
 વૈશંપાયન બોલિયા, સુણુ જનમેન્દ્રય રાય;
 રથ ચાલ્યો અભિગન્યુનો, વળિયા નિરાને ધાય.
 માર્ગ માંહે ચાલતાં, નવ દિન-વિલ્યા સાર;
 દશમે દિવસે આવિયાં, દિડિગવન મોઝાર. ૪૧
 દિડિગવનમાં આગિયાં, (અને) ઉછટ અંગ ન ગાય;
 સુમદ્રાની જોડણીને, વધામળિયા જાય. ૪૨
 અભિગન્યુ ધટાક્ય આગ્યા, કન્મા લખને માત;
 તે દિડિગ્યા સાંમગીને, ચર્ચા મન રજિયાત. ૪૩
 જોટલે રથ આંગણે આલ્યો, ઉતર્યો તે દગ;
 રથ માંહે બેડી સુરેખા, તે પરમ રૂપ રતન. ૪૪
 અભિગન્યુ રથથી ઉતર્યો, કાઠીને લાગ્યો પાય;
 તમ કૃપાએ દિગ્વિજય ગામો, કરી ગાળ્યા ગાય. ૪૫

સુભદ્રાજી બેઠિવા, બહુ પેર નામી સીસ,	
હિડિ નાએ આસિવ દીધી, જીવને કોડ વગીસ	૮
કેકુમ કેસર તિવક કાઢી, વધાવ્યા નરનાર,	
સુભદ્રાજી ૬ ખિા, હવે સદ્ગ મુખ આવતાર	૯
ગોત્રજ આગળ હાથ કાકયુ દોરડા હોડાય,	
દાખી લુણુ હિનારતી અતિ, હરખતી વગની માય	૧૦
અર્જુન મુન ને સુભદ્રા, રજા તેણે દાર,	
હસ્તિનાપુરમ્મ ૧૫ ગયા મન કરી એક વિચાર	૧૦
ભયારે પાડા આવશે, માડિયર અર્જુન,	
તે મિના વેગ લે મન ધણ, આણે દુર્યોધન	૧૧
એવુ જાણી નવ ગયા, રિડિજ વાગા વાસ,	
જેઠ પ્રેસ પુત્ર જાણી, રદા તે ઠી પામ	૧૨
વૈશ પાચન બેઠિયા સાબગે પરીક્ષિત રામ,	
અનજાતુ સવણુ કરે, (જેને) કૃષ્ણ સરખા સાધ	૧૩

કેશી પ્રેર,

અદ્રહામ શરણે રાખિયો, વિધ દેડી વિધા યાય, અવળા	૧૪
કૃષ્ણમુદિએ કમટ કીકુ, મદા દેરે જાય,	૧૫
જરમાગદ ભય પમાડવા, માદેવ પૂઠે યાય,	૧૬
મુખન્વા ઊગાડિયો તેલ મદા તાતી માય,	૧૭
પ્રહલાદ ઠી ખીડા દાળી, સગરમ (યમ) વેકુઠ રાય,	૧૮
હરિચંદ્રનુ સત્ય પાડવા, વિશ્વામિન પૂઠે યાય,	૧૯
મીરાનામ્મુ મિંમ જ્ઞેવા, વિધ ધોળી રવામી પાય,	૨૦
ક્રુષ તથા રક્ષા કાંધી પોને દુબ્ધો માય,	૨૧
એલિયાને શી નવ જપયો ખાડયા ખાડાય,	૨૨

૭ વરીશ-વર્ષ ૧૬ જરમાગદ-જરમાગદ નામના અસુરે મદાદેવ પારો વરદાન મેળવ્યુ હતુ, કેટું જેના માથાપર હાથ મૂકુ તે જળી મરે તે વરદાનનો અજમાયશ તેણે પાર્વતી મેળવવા નારુ ઠી સમર્થથી મદાદેવ પર રૂબો જેનુ પરિણામ કૃષ્ણે પાર્વતીનુ રૂપ લઇ તે રાક્ષસને તેનેજ માથે હાથ મુદાવી આપ્યુ હતુ એ કથાનો અર્થ જાણ ગતાઓ છે ૧૬ પાંડવો-નર કરવા ૨૨ એલિયો-સગરમશનો પુત્ર સગરમશાનુ સત્ય જ્ઞેવા ભગવાને એલિયાને ખાડિયામા ધાલી અડાવી નાખ્યો હતો

મયૂરધ્વજ મહાસત્તવાદી, કરવત શીશ ધરાય;	" ૨૩
કૌતવે ધર્મશુ કષ્ટ કીધું, રમ્યા મહાઅન્યાય;	" ૨૪
સંસાર સમુદ્ર અંધાગ છે, જૂડતાં ઘડિયે ન યાય;	" ૨૫
અભિગમ્યુ વિવાદ સાંભળે, લણે શીખે ને ગાય;	" ૨૬
પૂર્વજ પાવન તેહનાં, અહોનિશ થઈ જાય;	" ૨૭

રાગ આસતો.

શ્રોતાજન સહુ સાંભળે, પહોચે મનની આશ;	
વળી અવગાનું સવશું હોયે, ન આવે ગર્ભવાસ.	૨૮
સંવત સત્તર વીશમાં, અંધ-પૂરણ યાય;	
(એ) આદિગતમ-અંધ છે ખરા, પણ મંછાની કરજો સદાય. ૨૯	
પ્રોપ મુદી પંચમી, પૂર્ણ વાર ગુર કહેવાય;	
તે દિવસ પૂર્વે થયું, હરણ સુરેખાય.	૩૦
અંધ સંખ્યા-કહું, પદ જારશે ને તેર;	
પંચવીશ કડવાં જાંધિયાં, જુગત્યા રાગે ફેર.	૩૧
તાપીનદ પાવન સદા, જેનું સૂર્યદેહા નામ;	
અંતર વંશી મોટ ગાતિ, સહુ સાધને પ્રજાગ.	૩૨
દેશ દક્ષિણ જરાનપુરમાં, છે ત્યાંહે નિવાસ;	
કવિ કૃપાએ કયા કીધી, વિપ્ર કેરો દાસ.	૩૩
નર-નાર ગાયે સાંભળે, તે ન આવે ગર્ભવાસ;	
શ્રોતાને શુભ ઉપજે, પહોચે મનની આશ.	૩૪

વસન.

પહોચે મનની આશ રે, તે ગર્ભવાસ નાં આવે ફરી;	
કર જોડી કહે વીરજ રે, એકવાર બોલો શ્રીહરિ.	૩૫

સમાપ્ત.

૨૩ મયૂરધ્વજ છંદ—મયૂરધ્વજની પરીક્ષા જોવા તેનું અંગ કૃષ્ણે કરવત શીશ વેરાચું હતું. દેશી ફેરની કડીઓમાં કૃષ્ણે ગકતોની પરીક્ષા લઈ સાલ કર્યાનું વર્ણન છે. જો તેગને સાલ કરી તો અભિગમ્યુને કેમ ન કરે એ તાત્પર્ય. ૨૬ આદિ ગતમ—જુનામાં જુના અંધો ઘણા છે પણ મંછા (મનસા) મનવડે સદાય કરજો.

પ્રત પાઠાંતર

કહ્યું મગળાચરણનું.

પૃષ્ઠ ૧૬૫ કડી ૩ મુજબના હતાં દિવસની આખી કડી પ્ર. ૧. ૨. ૩ મોંથી પૃ.
 ૩. ૬. ૧૬ બાળને-કાળને ૧. ૨. ઉગળને પ્ર. ૪. ૫. ૩. ૬ ૨૦ માંતાના-
 માંતાના પ્ર. ૧-૨-૫ આ મગળાચરણના કહ્યું ઘણી ખરી પ્રતોમાં જુદે
 જુદે પ્રકારે લખેલું હોવાથી આખરે જુનામાં જુની પ્રત જાણી તેમાં પ્ર.
 ૫માં આધાર રાખી તે પ્રમાણે ઉતારી લીધું છે કહ્યું ૧ જુ. ૫. ૩. ૬.
 ૨૦ માંતાના-માંતાના પ્ર. ૧. ૫. ૫. ૪ ક. ૧૦ કાચો ક. -દોષી અંતિ
 આશીષ. પ્ર. ૧. ૨. ૩. ૬. ૧૬ એ ભાટ-એ ભાટ પ્ર. ૩. ૪. ૫. ૫.
 ૬. ૨૭ ગાણે-ગા આણે પ્ર. ૧. ૨. ૪ ક. ૩૦ મુરસેન પંચાર્થ:-મુરસેન
 ધરદા સર્વ જાણે, રવામી વૈકુંઠનાથ; ઘટારત દશે તે કરશે રવામી પુરુષ પ્ર.
 રાજ્ય. પ્ર. ૧ કહ્યું ૨ જુ. ૫. ૪ ક. ૪ જુદાં-નગરકાર. પ્ર. ૨. ૩ ક.
 ૫ નહિ કોઈ-નહિ કો એને તોલ પ્ર. ૧-૩ પૃ. ૧ ૧૨ ઘટે તેમ છે:-પ.
 જો પ્રકાર ઘટે પ્ર. ૧. કહ્યું ૩ જુ. ૫. ૭ ક. ૨ બીજા પ્રાણ છે:-શકુની
 દુઃશાસન અનુષ. પ્ર. ૨ ક. ૨. બીજા સર-જાણિયાં બૂપ. પ્ર. ૨ ક. ૧૧ ત્યારે
 દુષ્ટાધન ક:-અપ એવો રાજો દુષ્ટિમાં, નિયતો એવું મન પ્ર. ૨ ક. ૨૧ એ આ-
 ના-માં આજ પ્ર. ૧. ૨. ૩ કહ્યું ૪ જુ. ૫. ૬ ક. ૪ અમકુળ ક:-અમકુળને
 જાણે પદવટે પ્ર. ૨ એમ દેના અમકુળ આવે પદવટે પ્ર. ૧ ક. ૮ અપમલ
 ક:-અપમલ જે હોમે માંસ, ને શું આવું કરેલું સુખ પ્ર. ૧ ક. ૧૨
 હકે અધ -દેખતી પૂની-તુમ તમા, હું દેખું દરતીનાપુર ધણી પ્ર. ૨ ક.
 ૧૩ અગિલાનથી-અગિમલ્યુ આણે છે, મર પ્ર. ૧ ક. ૧૪ કહીએ છીએ મજો
 -કહીએ છીએ અમો પ્ર. ૧. ૩. ૫ ક. ૧૮ વારે નયન ક:-વારે જાને કયા
 પ્ર. ૧ ક. ૨૪ તમા ૨૫ દને છે:-આમરણે પ્ર. ૨. ૩ માં નથી. તમા વલણ
 પાણ નથી કહેવું, ૫ જુ. ૫. ૧૨ ક. ૮ ત્યાર દવાદા છે:-ત્યાર દાડા ને રોગ
 જોગવે રાગન, પ્ર. ૧. ૨ ક. ૧૧ કરેલો કાજુ-કરેલો કમો ઉપાય. પ્ર. ૩. ૪
 ક. ૨૦ વરગતિ-વરગધ પ્ર. ૨. ૩ ક. ૨૮ મજ-રથ છે:-દમ અચારે
 રથ અમ મોડા પ્ર. ૩. ૪ કહ્યું ૧ ક. ૫. ૧૪ ક. ૩ નિદુરે-ધણી
 કાચી સાર પ્ર. ૧. ૨ ક. ૪ સાર-સાલ પ્ર. ૨. ૩ ક. ૬ કુપમાએ-ઉપ

ભાગે તો ભોગ પ્ર. ૧ ક. ૧૧ અપરમ્—અપરમ પ્ર. ૧. ૨. ૩ ક. ૧૨
 પશુ ભોગ ઈ:—પશુ ભોગ હોય તો દીક. પ્ર. ૨ આપાપણા—ભોગવે છે.
 પ્ર. ૨. ૩ ક. ૧૬ ઘોઘાટ—કલોત પ્ર. ૧ હચરે આશિષ ઈ:—ત્યાંહે બોલે
 નેરેરી-દોલ પ્ર. ૨ ક. ૨૨-૨૩ જરકરી કરા ઈ:—આ બે કડીઓ પ્ર. ૧
 માં નથી. માંદિ હંસ—હમ કરાણી હીર પ્ર. ૩ ક. ૨૭ જનતાલ—ત્યાં તહીં
 તાલ ને મુદંગ. પ્ર. ૧ દુલ્લેધનને માંડવે છે. આ ચરણ પ્ર. ૨. ૩ માં નથી.
 કંડુ ૭ મું સાતમા કડવાનો ઘણોભાગ જુદો પડે છે માટે પ્ર. ૧ પ્રમાણે
 ઘણો ખરો પાઠ લીધેનો છે. ક. ૨૦ માંડી કહી-સધળી કમી પ્ર. ૧ કંઠળીસવેધ:
 ટળી કારવ શુદ્ધ પ્ર. ૪. કંડુ ૮ મું ૫ ૨૦ ક. ૪ કાપુ ને-ની પાંખ—કેદું
 તેની આંખ પ્ર. ૩ વાઢ તેની જાંવ પ્ર. ૫ ફોડુ તેના કાન પ્ર. ૨ પુ. ૨૧
 હિંદવ માટે ઈ:—હંજો દોળી લાગી પ્ર. ૧ કાળનું કાપુ કૂળાડીએ. અને ૫૦૦
 કેરા ધાવ પ્ર. ૧ ક. ૧૮ આંમુપાન—અશુધાર પ્ર. ૧ ધાર—વાર પ્ર. ૪ ક.
 ૨૦ પીનગદને. પૂડખીના છે મોટા પૂરા પ્ર. ૫ ક. ૩ મખગલ તકિય ઈ:—જરી
 ચાકતકિયામુખમદન, કાળા દીરા સામ પ્ર. ૫. ક. ૩૬ દત્ત કમળે-દંસ કમળે પ્ર.
 ૧. ૨. ૩. ૪ ક. ૪૮ સોમળનું શીરે-સોમળનું સસ્ત્ર જખતર પ્ર. ૧. ૨. ૩. ૪ ક. હોમાં હ:
 આ ચરણ પ્ર. ૧. ૨. ૪ માં નથી. કંડુ ૯ મું. ૫. ૨૫ ક. ૧૩ શ્વ સરખી—
 મુક્તસર્પ પ્ર. ૧. ૨ જોખર-જો દાર કેરે પ્ર. ૩. ૫. ૬. ૨૦ તેજે સમે છે: ને અ-
 વસરે આનુર આની ફેરે દોડાપાત પ્ર. ૩. ૨૨ વચન એવું હ:—જાંણી ૫-
 ખાણી સાંભળી થયો અતિ નિરતાર પ્ર. ૫ ક. ૩૩ અર્જુન મુત-પારથ
 પુત્ર થયેરો ચહે પ્ર. ૪. કંડુ ૧૦ મું. ૫. ક. ૧૧ રમ્બ નિયે-રમ્બમાં વિપ
 દગન કરાને, કાલે અપરમપાર પ્ર. ૩ ક. ૧૩ હાથી સાસી—દાસી પ્ર. ૧
 ક. ૧૪ દાંડીનીના છોડ હ:—આજ પુત્ર મારો મારીઓ, પૃથ્વી તળ સુતો
 તેદ પ્ર. ૨ ક. ૧૫ આ આખી કડી પ્ર. ૩. જે માં નથી. ક. ૨૦ નિકાર
 નિકાળ પ્ર. ૨. ૩ ક. ૨૭ સોમળથી—સોમળથી ગાડતાં માંડિયો ને જૂત
 પ્ર. ૨ ક. ૩૦ નેજે આશ્વા—અથો આશ્વાં પ્ર. ૨ ક. ૩૬ ગરીરરે-રોપરે પ્ર. ૧
 મેણા-મેણા પ્ર. ૫ ક. ૨ દુષ્ટ તણુ ઈ:—દુષ્ટ તણુ બેલો પૃથ્વી પ્ર. ૨. ૪
 ક. ૩ નેતકમળ ઈ:—નેતકમળ મુખ પંદર પ્ર. ૨ ક. ૬ આ લેળા
 હ:—એક વારે લેળા સાલ કરો તો, નિરખું કુમળું વદન પ્ર. ૪ ક. ૨૩
 પાવન ઈ:—પાવન મુકા-મો મનાઈ પ્ર. ૨. ૩ ક. ૩૬ મી પટ્ટી વલણ આવવું
 નેહલો: પદંત અપારે પાસેની પાંચે પ્રતોમાં એકમાં નથી. કંડુ ૧૨ મું.

૫. ૩૨ ક. આંસુ લોચન—આંસુપાત પ્ર. ૧ ક. ૧૧ જોધન—ઈ—સુદ-
સર્વના યામ પ્ર. ૧.

કડવું ૧૫ મું. ૧ કો રાસમ—કાદરિયાઈ અશ્વ ગમ યાવે, જઈ ચોટામાં
ઉતાવળા સાથ પ્ર. ૧. ૨. તેને કો—તેને કંઈ રવા લઈ દરી. પ્ર. ૪. ૩ પ્રેમ
ઈ—એમ લારી એટલે મહ મેગટ પ્ર. ૫. ૪ સિદ્ધસંહીપ—સિદ્ધહીપ પ્ર.
૨. ૩. ૨૧ જોધ—અખર વલ્લ અને દરીપાઈ પ્ર. ૫ ઉચ્છો આર પ્રેમમાં
નથી. કડવું ૧૬ મું ૪ નવ જોખના—નવ જોખના નારી સંચરી જોતા
સદ્ગુનાં મન મોહે પ્ર. ૨. ૪. ૧૩ આપી—કાનારીને માથ જોમ દોમ
પ્ર. ૧. ૨. ૩. ૨૧ પ્રેમ શું—પ્રેમ ધરીને આછમન પ્ર. ૧. ૨. ૩૧ આ આખ-
ધુ—આભિમન્યુને પરણાવેશે, લઈ કન્યા માફ પ્ર. ૧. ૫ ૪૧ ધરના—ધર-
નું કામ સુઝે નહીં. પ્ર. ૨ કડવું ૧૭ મું. ૧૫ મળું. ઈ—આ કડી પ્રતે.
૧. ૨ માં નથી. ૨૪ ખાદાર—ખાર કાઢી આપી દળદર પ્ર. ૧. ૧ ૩૭
એમ ઈ—દરિ દસે મનમાં લાજ પ્ર. ૪. કડવું ૧૮ મું. ૪ કુંડળ—મળે
મીના કાન પ્ર. ૨. ૬ નવલ—નવ લખ તેડે કલકમય પ્ર. ૧. ૨. ૬ રંગમે
રોળ—રંગમે ચોળ પ્ર. ૧. ૨૧ પીસ વસા—સોવસા લખ નારી પ્ર. ૪ કડવું
૧૯ મું. ૧ વર કન્યા—પ્રી રામ કન્યાને નિરખતાં ધુધઈ દસે મન માંહે પ્ર. ૪.
૫ ૧૬ દટ—એવું ખૂરખ ક્યાં ઉગરે પ્ર. ૧. ૨ ૩૦ તે માટે ઈ—જાણી
કડી પ્ર. ૨. ૩ માં નથી ૫૫ મી કડી પ્ર. ૨. ૩ માં નથી. કડવું ૨૦ મું.
૫ ત્યાંતાળ—છે નાળું જોળી મુદજી દરસી, પ્ર. ૨. ૧૩ મુદગ—પ્રામ. પ્ર.
૧ કડવું ૨૧ મું. ૨૧ ત્યાં દારકા—ત્યાં ધ્યાન નેમ મોધ આપી પ્ર. ૨
૩. ૪ કડવું ૨૨ મું. ૭ મદા કૂર—મદા રૂપવંત રસામ પ્ર. ૧. ૨. ૬. ૧૦
આ બે કડીઓ પ્ર. ૧. ૨. ૩ માં નથી. ૨૨ છપ—લીંખ પાલી પ્ર. ૧.
૨. ૮ વિદપાસ—વીરકેતુ વીરશાસન સર્વ જોડા પુદ્ધિમાન પ્ર. ૧. ૨. ૬
સદ્ ૭ ૭ દ્રોણ—બુદ્ધિશ્રવ મગદત બદ્ધિ પ્ર. ૨. ૩ વીરપાસ—વીરકેતુ વીરશા-
સન સર્વ જોડા પુદ્ધિમાન પ્ર. ૨. ૫. ૬ દુલ્લેખન ઈ—લોદમય મધનો સાથ
પ્ર. ૪. ૫. ૧૭ ને કસજો—કંઘાસો દાર પ્ર. ૨. ૩. ૪. ૫. ૧૫ સસિ—સીત
સોભે પાપ પ્ર. ૧. ૨. ૭. ૫. ૧૮ દીપ—તે તેદની પેટે રાજા હાંપા પ્ર. ૨.
૨૬ નસળ પ્રત ૧ લીમાં નથી. કડવું ૨૪ મું. ૭ કપટ ઈ—કપટ કોર
જેદ પ્ર. ૧. ૨. ૩. ૨૭ દેલસા—એકોતેર સાવ પ્ર. ૧. ૨ ૪૫ સાગિયે—સાછ
આવે માત પ્ર. ૧. ૫. ૫૨ મોદાદમ—બીમનો કુંવર આભિમન્યુ કુંવર પ્ર.

૪. ૫૬ ધર્મ — ઘટેને સળધ પ્ર ૬ ૯૧ એ કયા ધ — આ કડી પ્રત ૧ લી
 મા નથી કડવુ ૨૫ મુ ૨૧ કૌઠ ૬ — કૌરવ ની સેના કરી વલણુ પ્રત
 ૨ ૩ ૫ મા નથી કડવુ ૨૬ મુ આપ ઈ — આપ અને મહાર પ્ર ૧
 ૨ ૪ ગાહે ૧૦ તેના ધ — તે ૥ પ્રતાપ માટે શું ઘટે પ્ર ૧. ૫ ૬ ૧૩ ૫-
 વનામજ — ૫૫. જેનો તાત પ્ર ૨ ૪ ૫ ૧૪ મે. સંઘણુ — સે. ગારી
 પ્ર ૧ ૨ ૩૩ તે ગન — ને મા. માન સા. રીશ પ્ર ૪ ૫ કડવું ૨૭ મું
 આ કડવાગા ધણોજ કે ફાગ લેખક દ્વારા થયેનો હોનાર્યા પેટેવી પ્રત
 પ્રાણો લીવેનુ છે દેશી દેર ધણી પ્રતગા નથી માનજેજ પ્રતગા છે તેમા
 , ૫૫ નામ વગેરેનો ધણો પાહાનર છે

The Gujarat Vidyaniketan.

DABHOI. (MAHAKANTHA)

પ્રીતમકૃત
કવિતા.

અનેક પ્રતો મેળવી સંગ્રહન કરી ટીકા તથા અર્થ સાથે

છપાવી પ્રકટ કરનાર

દરગોવિંદ દ્વારકાદાસ કાંઠાવાળા

અને

નાથાશંકર પૂજશંકર શાસ્ત્રી.

અમદાવાદ

“આયોદ્ય” પ્રેસ.

(સર્વે દક્ષ સ્વાધીન રાખ્યાછે)

પ્રસ્તાવના.

અખો, ધીરો, ગાપુ, નીરાંત, બોલો વગેરે અહમ્યાની કવિઓ થઈ ગયા તેવા પ્રીતમ કવિ પણ અરોતરના સંધેસરગામમાં યમા ધીરો, નીરાંત અને બોલો જેમ અદૈતમતના કવિ છતા જનરંજનાર્યે શ્રીકૃષ્ણપરમાત્માની લીલાનાં કીર્તન કરી ગયાછે, તેમ પ્રીતમે પણ શ્રીકૃષ્ણના સંબંધની ઘણી કવિતા કરીછે.

આ અંકમાં સરસગીતા દાખલ કરેલી છે, તેમાં શ્રીકૃષ્ણે ગોપીઓને ઉપદેશ કરવા ઉદ્ધવજીને મોકલ્યાની વાત આવેછે. ઉદ્ધવે જઈ ગોપીઓને ઉપદેશ કર્યો, તે તેમણે શ્રીકૃષ્ણમાં પ્રીતિ હોવાથી માન્યો નહિ અને ઉદ્ધવને જે જ્ઞાનીપણનો ગર્વ થયો હતો તેનો પરિહાર થયો બીજો વિષય અહમ્યાનો ગરબો છે, તેમાં અહમ્યાએ શ્રીશેષશાયી મહાપ્રભુની સ્તુતિ કર્યાથી તેઓએ વસુદેવને ત્યાં જન્મ લેવાનું કહ્યું તેથી અહમ્યા પ્રસન્ન થયા એટલું કાઠા કાઠા પછી એ ગરબાની મખતિ કરી નથી, પણ શ્રીકૃષ્ણે જન્મ લઈ જે જે લીલા કરીછે તેની દુક દુકીકત પણ વર્ણી છે ત્રીજો અંધ પ્રેમપ્રકાશ નામનો છે તેમાં ઈશ્વર સહાયતાનો વિષય લખાણથી વર્ણવેલો છે પછી થોડાં પદ લીવેલાછે તેમા જ્ઞાન ભગિનો ઉપદેશ કર્યોછે

એ રીતે પ્રીતમની આ અંકમાં પ્રકટ થયેલી કવિતા જોતા તે દૈત્યમનો હને એમ ઉપર ઉપરથી જોનારને લાગશે, પરંતુ તેણે ધણે સ્થળે શ્રીકૃષ્ણનું વર્ણન કરતાં યુગ્તિ પુરસ્કર (કટલીક જગ્યાએ) અદૈતમત પર તેનું વપણુ થોડું દીધેલું છે, કે જે જોઈ અદૈતમતવાદીઓ પણ પ્રીતમની કવિતા આત્માનદ્યથી અદલણ કરવા પછાત પડતા નથી. એ કવિ તરીકે પ્રીતમની કીર્તિમા વધારો કરે તેનું છે.

શુદ્ધ અદૈતમતની કવિતા પણ પ્રીતમે ઘણી કરી છે આ અંકમાં ચરિત્ર લખાઈ શકાયું નથી. પ્રીતમનું ચરિત્ર લખવા જોગ ઘણી ખરી હકીકત મળી છે, અને બીજી એકમ રીતે મળવાનો સંભવ છે. તેથી બીજો કોઈ પ્રયત્ન તેનું ચરિત્ર આપવા વિચાર રાખ્યોછે.

સરસગીતા, અહમ્યાનો ગરબો, અને પ્રેમપ્રકાશ એ ત્રણ અંકો રા. રા. મગચંદ્ર અમથાભાઈએ સવત ૧૯૧૫ માં લખાવડા મેળવી આપ્યા, તથા તેની બીજી એ પ્રતો રા. બીખાભાઈ સિવરામ શુક્લે સંવત ૧૯૦૫ તથા ૧૯૧૫ ની સાલમાં લખાવડી મેળવી આપવાની મેહેરબાની કરી તેથી ગોધન કરવાને સારી અનુકૂળતા પ્રાપ્ત થઈ

શ્રીજગદીશ્વરાયનમઃ

પ્રીતમકૃત

સરસગીતા.

વીથામ ૧ લો.

શ્રી ગુરુનું ધ્યાન ધરી, હરિગુણ ગાઈશું;	૧
પ્રીતે રસ પ્રેમકથા, પ્રેમીને પાઠશું.	
આગે જન અનેક થયા, વાણી વિસ્તાર છે,	૨
લીના રસસિંહુસુધા, અનત અપાર	
ઝીંઘ્યા જન મુક્ત થયા, આભે અભિધાનમા,	૩
જેણે રસ પૂર્ણ પીધો, છમ્મા તે છાકમા.	
જયા ગતિ જેને જેવી, તેવું તે ઉચ્ચા,	૪
વાજ્યા જેના વાકિનબાવે, તેવા નીચે ઠપા	
ઉધ્ધવના માન માટે, વિચારું કૃષ્ણજી;	૫
એને પ્રજા પ્રેમી બેગે, પોતે કરું પ્રજાજી.	
માતાને પુત્ર પ્રિય, પુકે કરે નીહાળવા;	૬
ઉપાય અનેક કરે, રોગને ટાળવા.	
એવા જન હરિને વહાલા, જાળવે જોષ્ટને,	૭
જરા અભિમાન આવે, નાખે વિષ ધોષ્ટને.	
ઉધ્ધવ એક અગારી, ચિત્ત ધરો વાતડી,	૮
વૃદ્ધાન રાસ રમ્યો, શબ્દ પુનઃગની રાતડી.	
તે તો સુખ સાબરે (મને). તમને શું કહું;	૯
જાણે તેનો પ્રજાની નારી, મન સમજી રહું-	
ગોપીજન આત્મા મારો, નિગિય ન નિસરે;	૧૦
મુજને મળવા માટે, સહુ સુના કરે.	
તેને તમે યાન કરી, ધણુ સગળાવજો;	

૨ રસસિંહુસુધા—અમૃતરસનો સાગર. ૪ નીચે—નિધવ—નડી.

સરવેના સંશય દૂર, ઝોવું કરી આવજો.	૧૧
મારાં ગાત તાત કહિયે, જંશીદાનંદજી;	
તેણે બહુ લાડ લડાવ્યાં, અતિ આનંદજી.	૧૨
મજબૂત સૌ સનેહી, ચિત્તમાં ચઢાય છે;	
અમો જે દિનના આવ્યા, દુઃખી તે થાય છે.	૧૩
આવ્યા અમો અવધ કરી, ફરી ગયા નહિ;	
વિજેગે પીડા પામે, સુખે આપો જઈ.	૧૪
મુગટ કુંડળા માગ્યા, આભૂષણ અંગનાં;	
નિજરથ જેસવા આપ્યો, ચિન્દ શ્રીરંગનાં.	૧૫

સાખી.

ઉદ્ધવને આપી આગળ્યા, વેગે કરો મજ પ્રવેશ;	
મેઘ સનેહી મુંદરી, તેને આપો જઈ ઉપદેશ.	૧૬
તમે સર્વજ સધીર છો, જ્ઞાનપાન પરગાથુ;	
પરમોદો મજમુંદરી, ઉદ્ધવ ચતુર-મુજલુ.	૧૭

વિશ્રામ ૨ જો.

ઉદ્ધવે આગા માગી, રથે બેઠા જઈ;	
વેગે મજપંથ પળ્યા, જોવાની ઈચ્છા થઈ.	૧
સંધ્યા સમે સુરજીસંગે, સુખે ત્યહાં આવિયા;	
જંશીદાએ દીઠા જ્યારે, બસા મન બાવિયા.	૨
નંદજી બેઠયા બારે, આસન આપિયાં;	
કપા કરી હીન જાણી, દુઃખડાં કાપિયાં.	૩
શંકરપણુ સ્વામ સુખી, કહો તે શું કરે;	
ઉમ્મસેન આદે જાણવ, કપા આનંદ મરે.	૪
ઉદ્ધવ કહે સરવે સુખી, તમ પ્રસાદથી;	
જ્યમ ગજવંદ નાસે, સિંહના નાદથી.	૫
ઝોમ દુઃખ દીર્ઘ નાહાં, દીઠા હજમર હરિ;	
ગુણગુર નર નારીજો, સુખ સોજાવ કરી.	૬
નંદ આનંદ પામ્યા, સુજસ સાંગણી;	

૧૫ શ્રીરંગ-શ્રીકૃષ્ણ. ૧૭ પરમોદો-પ્રમોદો-ઉપદેશ કરો. ૪ શંકરપણુ-શંકરપણુ-જાળદેવજી. ૫ ગજવંદ-હાથીનાં ટોળાં. ઉપમાસંહારે. ૬ હજમરમ-મદેવ.

જેને જો કોટયો જાવે, તેની વેળા વળી.	૭
ફડી રસોઈ કાઢી, જશોદાએ જીવિતશું,	૮
જાવે ગિરાબોજન કર્યું, સાકર દૂધશું.	૯
ત્રેમે પદમ ગિજાવી, બેઠા બીડાં કરે;	૧૦
અન્યોઅન્ય ઉદ્ધવ નંદ, લકષ્મી મુખમાં ધરે.	૧૧
જશોદાજી પૂછે પ્રીતે, ખગર કહો સાવની;	૧૨
જાલ્ય જીવતી શું જાણે, ગતિ ગોપાળની.	૧૩
જોલે સ્વપ્નવંતી કાઢી, કંસની સેવકી;	૧૪
જાલુ જાડાગી કહીએ, વસુદેવ દોડી.	૧૫
જોનાં અટપટાં લક્ષ્ય, જાળપણમાં જાલુ;	૧૬
મજાવ્યુંએ સારું માંખ્યાં, હેને હમિયા મહુ.	૧૭
અમે પુત્રજાવે બાળ્યો, જોડણી જોડતો;	૧૮
પ્રીતે પપ્પાન કરી, ખાણે પોડતો.	૧૯
જોલે રતનપાન કરી, મારી તે પૂતના;	૨૦
કંધના પ્રાચ્ય હણ્યા, કંસના ફૂતના.	૨૧
શકટાસુર અસુર આબ્યો, અમારે જારણે;	૨૨
અમે તો કાંઈ ના જાણ્યું, પોરાદયો પારણે.	૨૩
તેને પદપ્રહાર કરી, પ્રાચ્ય હેલાગા હયાં;	૨૪
જગાસુર આપે લકષ્મી, પાપી પ્રાણે કર્યા.	૨૫
અને ગર્ભાયાયે કહ્યું, તે સર્વે થયું;	૨૬
માયાના આપરજી માટે, અમે કાંઈ નવ લખ્યું.	૨૭
• જોગ 'કહી આંખ બરી, આંસુડા આવિયા;	૨૮
અમે તપ જોઈયાં કીધાં, પછે કવપાવિયાં.	૨૯
જોકાર નવને નીરખ્યું, કેશવ ગમને;	૩૦
'કહીએ કૃતાર્ય કરે, જોકાર ગમને.	૩૧
ઉદય કહે જોગ ન કીજે, તમે તો જાણ્યો છે;	૩૨
જો તો હરિ અંતરજાગી, તેના તમે પ્રાણ્ય છે.	૩૩
તમારાં બાળ્ય લયાં, પુણ્યનો પાર નહિ;	૩૪
તમે તો નવને નીહાણી, લીલા અવતારની.	૩૫

૬ જોડા ધૃ—જેશીને પાનની બીડીઓ કરે છે. ૧૧ દેસામાં—શબ્દ-
માં. ૧૭ આપરણું—ઠાંકણું; આડ.

સાધી.

પરસ્પર ગોષ્ઠિ કરી, ઉદ્ધવ ને નંદરાય;
હરિના ગુણ સંભારીને, પરમ મુદિત મન યાય. ૨૨
કૃષ્ણ કયા આનંદમાં, સુધાસિંધુ સુખ ધીર;
પ્રેમ પુનિત તે પામશે, કૃષ્ણ કૃપા જીવિર. ૨૩

વિશ્રામ ૩ જો.

સૂક્ષ્મ રજની રહી, વીતી ગઇ વાતમાં;
જાગી સૌ જીવંતી જન, મન પ્રભુનાથમાં. ૧
મહી વસોવા સાગી, સરવે સુંદરી;
ગોપી ગુણગાન કરે, રસ ભાવે જારી. ૨
સોરંગી રાગ આજેયે, બેરબી વાસમાં;
દોહિયા કંઠે સુંદર, પૂરે અભિલાષમાં. ૩
હાથે રવરે ઉચરે એકું, આનંદે માધને;
અહો કૃષ્ણ. જાળરનેહી, ગયા કથન વાહીને. ૪
નાતમ નાદતણી, શબ્દ ધુન્ન યાય છે;
ઉદ્ધવ આનંદ પામ્યા, જમુના જાય છે. ૫
આઝા રગિતનયાનીરે, સુખ પામ્યા ધણ;
તન મન મજ્જન કરી, ધ્યાન ધર્મે હરિતણું. ૬
સાધી એક સદનયકી, પારણે નીસરી;
રથ નંદહારે હોડો, જોયું જીગતે કરી. ૭
આકૂર આઝ્યા હુતા, આવો રંધ લેઈને;
સુખ સર્વે સમેટ્યું, ગયા દુઃખ દેખને. ૮
રથ શે અર્થે આઝ્યો, વળી શું વિસર્પ્ય;
જીવનપ્રાણ જાતાં, પછે શું લગ્યું. ૯
અન્યો અન્યે વાન જાણી, આવો સદુ સુંદરી;
પ્રીતે જીવેદાને પૂછે, આઝ્યા શું શીદરિ. ૧૦

૨૨ ગોષ્ઠિ—વાતચીત. મુદિત—આનંદિત. ૨૩ પુનિત—પવિત્ર. ૭
સોરંગી છંદ—હરિના ગાસમાં સોરંગી અને બેરબી નામના રાગ આજેયે—જાડે.
દોહિયા—દોષલ. પૂરે—પૂર્ણ. ૬ રગિતનયા—જમુના. તન મન ઈંદ—તન મજ્જન-
ન (રનાન કરીને) અને મન નિર્મગ કરીને શીદરિનું ધ્યાન ધર્મ. ૭ સદન-પર.

એટલે દુષ્પત્ર આગ્યા, જમુના ન નીતી;	
દગિનાનન જલણી, નમ્યાં પાવે ધાર્જને.	૧૧
જેના જુમરીસ કદીએ, એતજન એદનાં;	
૧૫ યુગ વર્ણ એવાં, સુદાન દેદનાં.	૧૨
મુમ્મક મુમટ શોભે, તેજ ધનુ' નેતણું;	
નિસક દેમગી કયું, સુદિર સોદામણું.	૧૩
જમમગ જમકી રણા, કુંડગ કાનમાં;	
નેત્ર દસ કમગ જેવાં, લાગી પસક ધ્યાનમાં.	૧૪
પ્રદુલિતન પ્રસન્ન વદન, શરદકેસ શસિ;	
નિર્દતર એક દગિ, રણો હૃદયે વચી.	૧૫
હર આત્યત એપે, માળા મુખાનળી;	
પીનામગર અને ધર્મા, શોભા દીસે ધળી.	૧૬
જુજ બર્સા બૂલજ ધર્મા, રૂઝ કર રાત્રે છે;	
નેત્ર પદ જુમત હળી, મનગય લાગે છે.	૧૭
ગોપી કહે, ગતે આગ્યા, સખા છે સ્વામના;	
લોક તો લાક ધજા, ગધુપુર મામના	૧૮
યુમે નો મીકું જોમે, મેલ ધજો મનમાં;	
જુઓ અમે સંગ ક્યો, મેલ્યાં મદાવનમાં.	૧૯

સાખી.

ઉ'ધવ કહે અમો આનિયા, નિશા નિર્મમી એક;	
મદારાને ગને મોકલ્યો, કહેસા માન વિનક.	૨૦
રોક ન ધરશે સુંદરી, પ્રજા સદા છે પામ;	
દેવમાવને પરદરી, રાજો દદ વિધામ.	૨૧

વિશ્રામ ૪ થો.

ગને શ્રીકૃષ્ણે કયું, કહું તે કામની;	
જમણા મનની મુકી, જાતે દરિ ભાગની.	૧
દરિના હેતુ છે તમે, સરવે તારણી,	
નિર્ભગ માન મરો, તજ્જે વિપ વારણી.	૨

૧૨ સુદાન-શોભામગન. ૧૪ નેત્ર ૬૫ કમળ-કમળના ૬૫ જેવાં નેત્ર.
 ૧૭ જુમત-જે મનગય-મનગય કામદેવ. ૨૧ દેવમા-હું અને શ્રીકૃષ્ણ
 જુદા એવો જાય. ૨ હેતુ-હેતુસાગ. ૨ વિપ વારણી-વિપવરૂપી ગદિરા.

ઉદય કહે સો માંગ્યો, ચતુર ગતુ સુખખ;
જીન ન આવે પ્રેમતા, નો પૂરો વંદ પુરાજ. ૧૦
વિશ્રામ પ મો.

પહે પ્રજાગા બોલી, રીસ રખે મરે;
અમે તો શુદ્ધીજન, એનું કેમ આરડે. ૧

તમે જે થોમ કહો, (ને) તમારા કામને;
અમારો પંડો ન્વારો, એકુળ મામનો. ૨

અરજ એક અમારી, ઉદવજ સાંભરો;
અમારા મનમાં વરવો, મુરર સામજો. ૩

અમેએ નયને નીલાવ્યો, નટાર નાપને;
(એણે) અમને એકની લગાડી, સદુ મન સાધને. ૪

ધૂતારમાં, મૂર્તવિદ્યા, મુખે શું વખાળીએ;
એવાં અનેક ચરિત્ર, અમે સૌ જાણીએ. ૫

જયોદાજી આરવા ભેતાં, કોષ કરીને ધણે,
ત્યારે નાથીને આવે, શુદ્ધ અમેલણે. ૬

કહેણી કોષ રાખ્યો મુને, મુખે એવુ જણે,
એને હરમાં ધાલીને, અમે રહેના જારણે. ૭

ભોવનાબીનર ચેથી, હથમ એવો કરે;
મદીનાં માટ ફોડી, માખજ મુખમાં ધરે. ૮

અમે જ્યારે આવીએ પાસે, નાથીને નિમરે;
એણે એવાં કામ કર્યાં, કહેા કયમ રિસરે. ૯

વચ્ચનાં પૂરુ મદી, ઉઠાડે આમળી;
મેળે જાળક જગાડે, યોચી જાગ આમળી. ૧૦

એને હરે ઉચ્ચ દાર્ઠ, મૂડીએ સદુ સખી;
અનુષ્ઠાન ઉપર મદી, પાડે તે લઈપડી. ૧૧

એકવાર અમે વિચાર્યું, જાંધુ કર સાદીને;
લઈ જઈ દેખાડું, જયોદા જાઈને. ૧૨

એક દિન માખજ ખાતાં, અથા જોવિંદને;
હવે ક્યાં નાથી જરો, કહું કુખચંદને. ૧૩

- તાણી બેઠી હાથ ખાંધ્યા, ચાલી ચાંપે કરી;
ઉપર ચીર ઝોરાદયું, હીંડી દરબે ભરી. ૧૪
- નંદરાણી માનતાં નુતાં, જુઓ આ બાળને;
બોચનમાંથી માખનૂ ખાતાં, અંજા ગોપાળને. ૧૫
- હપરથી અલયું છીધું, અંબર ઝોદ્યાતણું;
જુવે તો બાળ ગોપીનું, લજ્જા પામી ધણું. ૧૬
- નેહ નંદમુચનમાંથી, દીકા હરિ આવતા;
જોતામાં જૂડી પડી, સુંદરી સરવથા. ૧૭
- અમથી આજ અડાવે, સાગાટે સુંદરી;
જુવતીનું જોર ન આપ્યું, હેને હસિયા હરિ. ૧૮
- એવા હરિ આનંદરૂપી, અમે . જો દીકડા;
ખીન્ન અનોક ઉપાસ, લાગે કપાળ મીઠડા. ૧૯
- જો જો સુખ અમને આપ્યું, ફલેશ દેવને,
ખીજું શું ધ્યાન ધરે, તજી સ્વમેવને. ૨૦

સાખી.

- પ્રગટ સ્વરૂપ સુંદર વદન, રસિક છબી ધનરયામ;
તે શું મન આટકી રહ્યું, કાણ ખસે નહિ આમ. ૨૧
- નાગરનંદકિશોર શું, જાંધી પૂરણ પ્રીત;
અવર વાત બાવે નહિ, એહ અગારી રીત. ૨૨

વિશ્રાંત ક દ્વો.

- હૃદય કહે અબજા તમે, એ તો સાચું કહ્યું;
એવું રૂપ આકળ એવું, સહુ ધટમાં રહ્યું. ૧
- બોલે તે બીજે નહિ, તમમાં તેજ છે;
વિશ્વમાં વ્યાપી રહ્યો, અખડિત એહ છે. ૨
- તે તો ભરપૂર ભયો, પંડ બહાંડમાં;
જાગ રવિ જુજવો દીસે, બાસે બહુ જાંડમાં. ૩
- એક અનોક રૂપે, બહુ વિધિ બોલતો;
વિષ વિષ વેપ ધરી, દીસેછે ડાલતો. ૪
- ગિત બિત જૂવણ કવી, કુંદન એક છે;

૧૪ ચાંપે—કતાવળે. ૧૫ નુતાં—નહોતાં. ૨૦ સ્વમેવ—કૃષ્ણ પેતિ.
૨૨ નાગરનંદકિશોર—નંદનો મતુર અને તરણ—કૃષ્ણ. ૩ જાંડમાં—જાન-
ન-વાસણમાં,

નામ ને રૂપ ત્યારાં, જોવામાં વિરેક છે.	૫
એક સુખમાન જોતાં, તેમાં પરતવું છે;	
સાગર અગાધ અંજુ, સદેરી અનંત છે.	૬
અગ્નિ એક રૂપે, જીભ જડ પાત છે;	
અગ્નિ સોડ કરે, શાનાં મદુ શસ્ત્ર છે.	૭
જાગ કાંઈ માકરકરી, જડ મીઠાઈ કરે;	
સરે માકર જાણે, જી-નું નદિ નીસરે.	૮
શુરવી સ્વરૂપ ધણાં, વનું નિયમ છે;	
તેનું પગ એક રૂપે, પરગ પગ છે.	૯
એમ તમે આત્મા જાણે, અરપી એક છે;	
વતમને ગમ્યમ તે તો, દીકામાં વિરેક છે.	૧૦
કાટમાં વન્દિ કદિગે, એમ અવિનાશ છે.	
સર્વેમાં સાશ્વતિ, નિરતર વામ છે.	૧૧
કનુરી મુગમાં વમે, જોનો વનમા કરે,	
પરિગળ પામથી આવે, જૂલે બદકી મરે.	૧૨
સાખી.	
એમ મરવ સંસારમાં, વસે દરિ બરપૂર;	
અવદશા મટે નદિ, તેથી રૂપે ફર.	૧૩
જપારથ જાણ્યા વિના, અવદશા નવ જાણ;	
ત્યાં સગી ઉપજે કલ્પના, અગાને અથડાય.	૧૪
વિશ્રામ ૭ મો.	
પછે પ્રજાઓ વટે, ઉદવચ્ચ ચિત ધરે;	
તમે તો એમ કહ્યું, દરિ સમરે જાં.	૧
ત્યારે કાણ પીડા પામે, કાણ જાણે મરે;	
એ તો કાંઈ આશ્વર્ય મોહું, સગે કમ નીસરે.	૨

૬ એક ઈ—સૂત્રો વાવ (સંજ્ઞા) જોતાં તેના તંત્ર અને પદ-વ-
અ યાગ છે પરંતુ સૂત્ર તો એકજ છે. ૬ અંજુ-જળ. જળ એક છે. પળ
તેની લેટરે અનંત છે. ૭ અગ્નિ ઈ—પૃથ્વી એ તો એકજ રૂપે ૭ પ-
રંતુ તેનાં પદ આદિક પાત જૂદાં જૂદાં યાગ છે. શાનાં ૭—શસ્ત્ર શાનાં
છે ૧ ૬ પમ ફમ. ૧૦ અરપી-સ્વરૂપ વિનાનો.

ત્યારે ક્યમ સુખ ન પામે, છવ સસારના,	
શાગાટે દુખ પામે, પ્રાણી ખાણ ચારના.	૩
વળી શ્રીકૃષ્ણ જેના, સરવે શે નથી,	
ખરેખરી સાત કહીએ, રીસ ન મળે રતિ	૪
અગારે અવર ખીજી, ચિત્ત આવે નહિ,	
સુદરસનરૂપ વિના, મન બાવે નહિ	૫
સસાવર સરિતા જાડુ, ગયો સધળે સિંધુ,	
આતક આચ ન બોલે, પિયે પડતું ગિડુ	૬
સાગરમા છીપ રહે, છડી ઝોકાત શુ,	
જરા જળ બેઢે નહિ, પ્રીત રત રસાતશુ	૭
જળ વિના દાદુર છવે, મીઠા જાણે મરી,	
પ્રાણ ગમે પ્રીત ન છૂટે, ટેક તેની ખરી	૮
એની છે ટેક અગારી, અજાણા સાધી,	
તન મન સર્વે સુધ્ય, નટનનાથો	■
પ્રીત ની રીત ન્યારી નથી તે પુરાણુમા,	
પ્રીછે મધ પ્રેમ રનેહી, વીધ્યા રસ જાણુમા	૧૦
આમે ઓ વિગેગે કરી, સહુ સુધા રૂ,	
મા તે મોહન પાસે, સાધન શુ કર	૧૧
હતુ મા એક અગાર, તે તો દરિએ દર્થ,	
ગડચુ રસરૂપ માહી ફરી નવ નીસર્યું	૧૨
ઉદ્ધનશુ પ્રેમની ખીડા, દશે તે જાણુશે,	
વીત્યા નિઃવેદના તો, ક્યમ પરમાણુશે	૧૩
સાખી.	
હાથડા એમ દુખિયા કર્યા દીધો છમીતે છેદ,	
પહેની પ્રીત વધારીને, પડે પરદરિયાં તેદ	૧૪

૩ ખાણ ચાર-ચાર ખાણ-અડખ, ઉદ્ધવીજ, સ્વેદજ અને જરાયુજ
 ૭ સાગર ધૃ—સચુનમા છીપ જીડાણુમા ઝોકાત વમી રહેએ તો જા
 જરા પશુ બેઢી તાકતું નથી પરતુ તને રસાતશુ—સ્વાતિ નક્કર ની સાથે
 પ્રીતિ હોવાથી જ્યારે તે ની રત-નતુ આવેએ ત્યારે તે ઉડાણુમાથી તરી
 આવી એની મેળે રસાતિના જળનો લાભ લે છે ૮ દાદુર-દેડકા ૧૨ મા
 ડચુ-વીન ચચુ

રિધ,ગીને વાડીને, ધાન કરે કદો કુળ;
વળી વચન એ કદાવિયું, દાઝ ઉપર લુણ.

૧૫

વિશ્વામ ૮ મો.

દાંધવણ આવકું અમે, પડેલું કાંઈ નવ લાલું;

કોને કહિયો મુખનાં દાઝનાં, મન સમજી રહું.

૧

અમે લોકભાજ તજી, એને ગાને ગાજ્યાં;

ત્યારે તરડોડી નાખ્યાં, તુચ્છ ભણી તજ્યાં.

દાવે દરિ શીઃ આવે, સમજજી શું રહું;

મધુપુર રાજ મજબું, મજ વેરી યયું.

૨

વળી વિશેને મળી, કંસની (દાઝી) કુળજ;

તેનો તો સંગ કયો, બધા જુગમાં ગાજ્યા.

૪

નવા નવા ખેલ કરી, મજામાં ખેલના;

આમ દાણ આગળાકેરો, સધ નવ મેલતા.

૫

એક સમે ક્રીલવા પેદા, દરિ દેરે પડ્યા;

મતુરાનાં ચીર ચોરી, જાજ કદમે ચડ્યા.

૬

જેયું જ્યારે જુવનીજન, દીઠા દીનાનાયને,

મનમાં લજાળ આવી, સદુ મખી સાયને.

૭

દગી દરિ જોડ્યા એજું, આખો દાવ અમતજો;

ક્યમ તમે નજ નાખ્યા, દેણ ઉપજ્યો પળો.

૮

વરજી તરણિનણી, ગરમદા નવ મણી;

મારે અપરાધ પડ્યો, અનીતિ એ ધણી.

૯

તમે રૈા જુવતી જન, જળયી નીસરો;

રવિની સામાં રહી, સો સો પ્રજામ કરો.

૧૦

પછી પટકૂળ આપું, પેઢરીને નીસરો;

વીનતાએ વિચારું, કૃષ્ણે કષ્ટું તે કરો.

૧૧

મનમાં લજાળ ધરી, નારી સહુ નીસરી;

રાત પ્રજામ કયાં, સર્વને સુંદરી.

૧૨

મજી સહુ અજર આખ્યાં, અજાળાએ અંગ ધયાં;

એના ચરિત્ર એનાં, કહો કેનાં કયાં

૧૩

સાખી

અનેક ચરિત છે એકના, કાષ્ઠ નવ પામે પાર,
ગોકુળમાં લીધા કરી, દિન જાનન વરસ અગિયાર ૧૪
નિવિધ વિદ્યથી જીવારિયા, મનજીનો બહુ-વાર,
જે જે અસુર અહીં આવિયા, તેનો કયો નિસ્તાર ૧૫

વિશ્રામ ૯ મો.

યમનાઅર્જુન ! હતા, નદશ ॥ ચોકમાં,
તેનો તો ઉદ્ધાર કયો, ગયા સ્વર્ગતોડમાં ૧
આશાસુર અસુર આપી છાનો છપાઈ રહ્યો,
માર્ગમાં મુખ વિકાશી, સર્વો ગળી ગયો ૨
પછી શ્રીકૃષ્ણે તેને મારી સિક્કા કરી,
મુખે સ્વર્ગતોડ ગયો, ના આવ્યો પાછો ફરી ૩
બગાસુર આપી બેઠો, કદિમે શુ મહો,
હવે ! જળ પીના આવ્યા ગળ્યા ગોવિંદને ૪
હૃદમાં અગ્નિ ઊઠાડી, કંપન શાખી શકે,
આય અહીં ચીરી નાખ્યો, પડ્યો પૃથ્વી વિરે ૫
વચ્છાસુર વૃષભ ઘર્ષ, આવ્યો કપટે કરી,
તેને પગ સાફી પગડ્યો, મૂઠ ગયો મરી ૬
એક સમે વચ્છ ચારતા, જુગ ॥ તીરમાં,
બાવે હરિ બોજન કરે, સહુ આહીરમાં ૭
એવે સમે અજ આવ્યા, અતરિક્ષ ઊભા રહ્યા,
જોન જોતી એટા જોષ મન વિરમય થા ૮
વિરમિએ મન વિચારું નચ્છ હવશા હરે,
પછે પ્રભુતા જણાસો, હસે ખોટું ખર ૯
માયાતો પડદો નાખી, ગોપ ને હવે મહ,
આતુરતામાં જોય આવ્યા હરિ ॥ સખા સહુ ૧૦
ખેસો મજાગા સહુ એવું બોલ્યા હરિ,
મહાગી ની જુગત આપી, ન આવે પાછી ફરી ૧૧
એમ કહી ચોપે આવ્યા કર ગેડી અહીં

જોયું પશું જુમને કરી, વચ્ચ દીમાં નદિ.	૧૩
જ્યારે વચ્ચ નજરે નાચ્યાં, પ્રભુ ખાહા રૂપાં;	
માયાપટ ઉપર નાખી, સખા સદુ આપ્યા.	૧૪
પછે મનમાં વિચારી, વચ્ચ પેદા કર્યાં;	
વચ્ચ ને જોવાજ સદુ, રૂપ તેવાં ધર્મા.	૧૫
એમ ખટ માસ વીત્યા, ઘડ્યાએ જાગિયું;	
વચ્ચ ને જોવાજ સદુ, એતું નીહાજિયું.	૧૬
આજ આવી ખાજ ખડખા, નેદે નંદસાસને;	
અમે તો સમરથ નદિ, જોવા તમ ખ્યાસને.	૧૭
અમે અભિમાની જોવા, તમને નવ લલા;	
દાવે દરિ દાખા કરો, ને ને અપરાધ યથા.	૧૮
તમે તો કરજાસિયું, કૃપા હીને મને;	
કર જોડી વિનય કર્યો, જનુ ચતુરાનને.	૧૯
પછે પ્રભુ પ્રસન્ન થયા, સંરાધ સી પરદરો;	
આજ નિજ ધામે જઈ, શુભે સૃષ્ટિ કરો.	૨૦
પછે શુદ્ધમાન કર્યું, રૂપ દરે ધરી;	
ઘડ્યા ઘડસાદન મયા, ચિત્ત ચિંતા દરી.	૨૧
જોવા કૃષ્ણ કરજાસિયું, અમે ને જાણીએ;	
કહેા ક્યમ અગર જીત્યું, ચિત્તમાં જાણીએ.	૨૨
સાખી.	
ચિત્ત વિત્ત ચોર્યું અમતલું, આપ્યું સુખ અપાર;	
નિત્ય નોતમ લીલા કરી, મનમાં નંદકુમાર.	૨૩
કમળનેન શ્રીકૃષ્ણજી, કાઠિ કામ જીવી અંગ;	
વિસાયા કેમ વિમરે, દહ્યે લાગ્યો રંગ.	૨૪
વિશ્રામ ૧૦ મો.	
પછે મજવાસી સદુ, ઇંદ્રજોત્સવ કરે;	
મનમાં મધુવાકેરી, સદુ સંકા ધરે.	૨૫
ધરડા જોય આપ્યા, નંદજીને ખારણે;	

સહુ સાગત્રી લાવ્યા, પૂજને કારણે.	૨
પ્રભુ નદ પાસે આવ્યા, પૂજ્યું થયું પ્રીતશું;	૩
કોની તગો પૂજ કરો, આવી રૂડી રીતશું.	
નદ કહે ધ્રુવેરી, સહુ પૂજ કરે,	૪
એનો પ્રેરો પરજન્ય આવે, સુખે સુરખી ચરે,	
પછે શ્રીકૃષ્ણ કહે, સાગળો તાતજ,	૫
સુરપતિ શુ કરે એમાં, દરિને હાથજ.	
સદા સમીપ રહે, સકટ કાપશે;	૬
જોવધૈન ઉચ્છવ કરો, ધ્રુવજાગ આપશે.	
મનજને વાત માની, કૃષ્ણે કહી તે ખરી,	૭
સહુ ગિરિ પાસે ગયા, પ્રેમે પૂજ કરી	
આનનો કોટ ક્યો, રિદ્ધિ સિદ્ધિ આપીને,	૮
પરને રૂપ પ્રકાર્યુ, જીવન જાણી	
ઉપર ચપરૂપ થયુ, અષ્ટ ભુજતણ;	૯
મનજને દર્શન કર્યુ, સુખ પામ્યા થયું	
સદસ જુજ સાથે કાઢ્યા, આરોગ્યા અનને,	૧૦
પછે પ્રમાદ આપ્યો, સહુ મનજને	
ઉનટ અતિ થણી, સરવે ઘેર આરિયા;	૧૧
સુરપતિએ વાત જાણી, માનો મોડિયા	
જારે ત્યા મેવ જોનાવ્યા, ધ્રુવે આશા કરી,	૧૨
જાઓ જઈ વૃષ્ટિ કરો, મન પર આદરી	
ગગનગા થટા થઈ, ધને થઈ ગરજના,	૧૩
વ્યાકુન લોક થયા, સહુકો મનના	
દરતીશુંડ સમાન પડે, ગિદુ મોટા જહુ,	૧૪
ધાધ પ્રભુ પાસે આપ્યા, મનવાસી સહુ	
આ તે દરિ શુ થયું, ઈદ્ર કોપ્યો સહી,	૧૫
અતિ જહુ વૃષ્ટિ થાયે, જળીતો પાર નહિ.	
ગોપનાં વચન સુણી, વગતા વાલો વરે,	૧૬
એનું અભિમાન હતાફ, એનું ધર્મું હરે.	
માસો ગિરિ પાસે જઈએ, આપણને રાખશે;	

આપણે, હાટ એ છે, દરસન દાખમે.	૧૭
એમ કરી પ્રભુ પુરે, પ્રાણી મનુ પરવશ;	
આતો મિરિ હમેઃ ક્રાન્તે, એનું દરિ ઉચ્ચાં.	૧૮
એમ કરી કર આરાધ્યો, પાંચ પુષ્પ ધર્યો;	
ઘોર, મી ક્રાન્તે, સદુ દાંડી રહ્યો.	૧૯
ગોપી મન ગોરાગ મનુ, મુખે લીલા કરે;	
મદદારમાં મોરખો વાળે, માથે કમે સરે.	૨૦
તેમ આનિ જુષ્ટિ કરી, સાત દદાડા મદી;	
પણી પામેર ન દીસે, આંચ સામે નહિ.	૨૧
પરજન્ય પીડા પામ્યા, પાઠા મમને મળ્યા,	
સમાગાર સુરપતિને, મનુ માંડી કળા	૨૨
મધવે મન નિચાયું, દવે વિનાય જઈ કરે,	
દવે દુભાયા હરિ. અપમનું આમયું	૨૩
દારે દરિ શરણે જનક, કારજ સારમે;	
કળા દોષ કોટિ શુન્દા, દોષ નિવારણ.	૨૪
પછે કામદુષા કેડે, ઈદ્ર લપડાં આનિ;	
પ્રભુને પામે પડ્યો, મદગદ કંઠે ધર્યો.	૨૫
પૂન જનુ પેરે કીધી, પ્રભુને જનુજીને;	
સુરપતિએ ચરણ ધોયા, મ ગોદક આજીને.	૨૬
આમે પ્રભુ પ્રીત્ય નહિ, પ્રાગટ્ય તમ તથ્ય;	
મારી મનદા મધ, લગ્ન પામ્યો મધ્ય.	૨૭
ઈદ્ર જનુ સ્તુતિ કરી, ત્યારે રીઝખા હરિ;	
શુરતક દાથ મૂક્યો, કૃષ્ણે કરણા કરી.	૨૮
ઈદ્ર નિજભુત મમે, ધ્યાન હરિનું ધરી;	
આમર આનંદ પામ્યા, પુષ્પટ્ટિ કરી.	૨૯
મધવાનું માન મોડયું, જંધન કાપિયું;	
વ્રજ આનંદ વધાર્યો, અતિ સુખ આપિયું.	૩૦

સાખી.

સુખ આપ્યું વ્રજ સાથને, નાથ દય નિધિ જોડ;

ગિરિવરધર હરિ મુગટધર, વરયો દૃઢધમા તેહ	૩૧
મહામનોહર રમિકાર, નાગર નટાર કિશોર,	
પ્રેમ સ્નેહી સાગજો, પ્રજાવનિતા ચિતચોર	૩૨
વિશ્રામ ૧૧ ગો.	
ઉદય હરિ એક સમે, રમે ગેડી દડો;	
પોતાની ઇચ્છાયકી, ગેદ જમુના પડ્યો	૧
કામિ દીનો આરો એવો, કેળી સહુ ડરે,	
માહેયકી ઝેરતણી, જાગા જહુ નીસરે.	૨
જમ્મો કદમકેરે, દુમે વેગે ચઢવા,	
નીર ગલીર ગાળે, પ્રભુ તેમા પડવા	૩
પ્રજમા વાત જાણી, અરણે સામળી,	
માનુ ની મહાદુ ખ પાખી, સહુ ધરણી ઢળી	૪
જયોદા નદજાએ, કલ્પના જહુ કરી,	
શુધ શુધ સરીરકેરી, સરવે વીસરી	
તારણી ટોળે ગાળી, આની તે ઘાટમા,	
અ ાળા રૂદન કરે, અતિ ડિઆટમા	૬
ગહ ગોપી ગોનાળ સહુ, અમ જળ પરદયું,	
તન તો તાગ કરીશુ, એનુ પલ્લ આચયું.	૭
પડે પાતાળ માઢી, વાઢી વાસે વાસળી,	
સહુ રી સાતિ થઈ, પીઝા ત્યારે ટગો	૮
નટવર નાગને જીતી, હપર આવિયા,	
કાળિને કરે મકીને, આરણે લાવિયા	૯
જુગનાતણે પટે, પત્રગ પાચયો,	
હાર આદ માઢી, તાડત નૃત્ય કંચો	૧૦
પદને સ્પર્શ કરી, વિદ સન ગયુ,	
અતર નેન ખોલ્યા, શાદ ઘટમા થયુ	૧૧
આહો મહાભાગ્ય મારૂ, મુખે કરો શુ કહુ,	
હું તો પણે પતીન પ્રાણી, ચહિમા ના લહુ	૧૨
તેજે ત્યા સ્તુતિ કરી, જહુ પ્રીતિ કરી,	

જાગ રથ જનની લીધા, જોડા દુના દરિ	૧૩
નિધુમુના મેરે મદા, કુર પગ લેઈને,	
તે નો મળુ એક ન મૂડે, રાગ રોડો	૧૪
એકા પદ કે મળ કીજો, મરે મુરતક મો,	
જો મુનિ આપના પડે, અનિ જાને જાણે	૧૫
એકા બદ્ધ રતુનિ દરી, રોગપા દરે દરિ,	
તો અજેદાન આપ્યુ, બદ્ધ કીજા દરી	૧૬
પડે તેો આગા આપી, મુજે એકું જાણે,	
દરે જનમો જુગનામકા, બેટ સામરતજે	૧૭
મરદનો ને નીસાં, જન દાવે નરિ નરે.	
નાગો નીચે ક્યો, સગળ પ્રતપરડે	૧૮
પડે પરિસરને લઈ, પમમ પરનો	
જાગુ ન જાળિ મિર્મગ મુનુ ત્યાગી નાગ નીસાં	૧૯
પ્રાણી આનંદ પામ્યા, ગિરજી નાથને,	
આરી દરિ જાને બેટજ સુ પ્રજાગમને	૨૦
અનિ જાળ આકમ એકું, દરિ દર દેસા,	
કહેા મુગ જોડે જીવુ, અવર ઉપાગે આ	૨૧
સાજી.	
અવર ન જોરે મિતમા, કંઈ કોટિ ઉપાવ,	
દેકગમમા વગી રજો, મદા રમિક વરસાવ	૨૨
નદાદાશુ રોદ અનિ ગિનિ ન નિમરે તેદ,	
નેપુ મકોર ગત્ય મુદરી, અવર અતુર વર એક	૨૩
વિશ્રામ પર જો.	
ઉદ્ધવ ગિત આગર, એકે મોયું મદી,	
એના રવરપ વિ નીલું કાષ જોડે નરિ	૧
એક રાગે સુરજી જોવા, નદજી નીસર્યા,	
રસિયો રદા કરી, પૂઠન પરવ્યાં	૨
આનંદકુજમા આવ્યા, સોગા દીમે ધણી,	
ત્યા બખૂમાન સુના, આન્યા એ વા જાણી	૩

નંદછ પાસે દીદા, કુંવર કાઝાગણા;

અંગ રંગ અનંગ છપી, સોજાના સિંધુ ધણા. ૪

રસ ખસ રીઝો રણાં, અન્યોઅન્ય જોષને;

૨૫ યુધ્ધ લક્ષણ પૂરણ, રણાં ગન મોહીને. ૫

એવે (સમે) યધ અબ્રધટા, ચગકે દામની;

નંદછએ પાસે જોલાવી, બાવે ભ્રૂભામની. ૬

લાડસી જાઓ તમે, લાસને લેઈને;

આમારે જાનન સુખે, સ્વાગ સ્નેહીને. ૭

તમમુત તેડી નાચું, આનંદચું અમો;

સંશે તમો શીદ કરો, સુખે જાઓ તમો. ૮

હરિને દાવે ગ્રહી, દોડી ગજગામની;

મનમાં બાવ ધમો, બેટવાનો બામની. ૯

અલૌકિક કુંજ આવી, દૂધમાં તર તે ધણું;

પ્રભુછએ ૨૪ પ્રકાશું, ક્રેમે પેતાતણું. ૧૦

આગળા આનંદ પામી, જાધ ચરણે નમી;

ગનોરથ ગનના થયા, સાચા સુખમાં રમી. ૧૧

એવી લીલા અકળ એની, તારૂણીએ તે લહી;

સુર શબ્દ જે જે જોસે, પુષ્પટ્ટિ ધર્ષ. ૧૨

એવું સુખ આમને આપ્યું, દહો કાને દશે;

તે તો હરિ જોષયું જ્યારે, સુખ સાંતિ થશે. ૧૩

સામી.

સુખ સાંતિ ત્યારે થશે, જ્યારે જોષયું નાથ;

અમો સર્વ સૂતાં ફરે, પ્રાણ પ્રભુની સાથ. ૧૪

ઉપધવ ઝોગ તમે જાણ્યો, કેમ છવે જુલતી જોડ;

(કારણ) આગ્નિની આગે ફરી, રણા અમારા દેદ. ૧૫

વિશ્રામ ૧૩ મા.

એનાં જાદુ જાળયરિન, સદુ ચતુરા લહે;

ખીછ એની અકલ એવી, સદુ મોટા કહે. ૧

‘મન વિચિત્ર લીલા, જીવને જે કરી;

ને નેા અગે અગતા જાણું, રત્નાં હૃદયે ધરી.	૨
નિત્ય નિત્ય નવરે નેદે, આંખણીએ આવતા;	
મોહર મોરલી વાતા, ભોંતર જાવતા.	૩
સુખ્ય સુખે સાદ રેતાં, સુગંધી રોડીને;	
વદાખામાં વાટ જ્ઞેનાં, વયોધું વોડીને.	૪
સાકર માંખજી રાખી, આરોમવા આપનાં;	
આસુડી નજીની આરે, સદુ મંતાપનાં.	૫
હરીજન મોઃ ભવે, મદુ તે સાંખનાં;	
મનમાં મમજી રહેતાં, મુખે નવ આખનાં	૬
મદી વેમવાને મમે, વેગે વનમા જતાં,	
વાંસાણું વદન જોવા, મન આકૃષ્ટ થતા.	૭
દિવિનું દાજી સેતા, મારમે રોકતા;	
રસની રાઢ રમે, વાંસો વજ્રજોડિતા.	૮
જોખીનું જોરસ ખીતા, પ્રપચ આરે,	
માનુનીનું મુખ જોવા, મુખટ પડે કરે.	૯
આરે તારી મુગન સારી, મદી મીઠું દમે;	
અમને આપમે જ્યારે, કાગજ ત્યારે ધમે.	૧૦
કાંન કઢે દાર આરેમે, કુમુમકેરો કરી;	
નયનનાં કટાક્ષ માંડી, તન મન સે દરી.	૧૧
પટે નાર પ્રસન્ન થઈ, દષિ પાવે પ્રીતશુ;	
દારપવિનોદ ધામે, ઝોળી રસ રીતશુ.	૧૨
અમને સાડ સડાવ્યાં, આનંદના આધમાં;	
દટો ક્ષમ મન પ્રતીજે, તમારા જોમમાં.	૧૩
સાખી.	
જોગ જુગત જોગી કરે, જાણે મન વસ ધાયે;	
મન મોહનશુ મળી રહું, તેજે જોગ કયો ક્યમ જોમે.	૧૪
અમે રૂપ નિષ્કે કયું, આરપ ન જાવે ચિત્ત,	
દીકું તે દલમાં વસ્યું, અણુદીકે થી પ્રીત.	૧૫

વિશ્રામ ૧૪ ગો.

એક સમે ધેન ચારવા, કૃષ્ણ બળ વ્રાતજી; 1
 જગનાતીરે આવ્યા, સખા સૌ સાથજી.
 તરતણી શીતળ છાયા, સુદિર સોલાગણી; 2
 કૃષ્ણ બળદેવ બેઠા, તટ જુગનાતણી.
 દરિ મુખ ઓચળાં એવું, બોજન હજી થઈ; 3
 મુનિના મગમાંથી, અમ લાવે જઈ.
 આપણું નામ લેજો, ઘણું આપશે; 4
 તમારું વચન તે તો, થીર કરી ગાપશે.
 એની દરિએ આજ્ઞા કરી, સખા સહુ પરવર્ષા; 5
 વેદધૂની વિપ્ર કરે, આની ત્યાં જિભા રલા.
 અમને અન્નસારું, મોહને મોકલ્યા; 6
 કૃષ્ણ બળદેવ તે તો, જમુના જિભા.
 સાંભળી સર્વે ખીજ્યા, અમને એ નહિ ગમે; 7
 તમે તો શ્રદ્ધ શાને, આવ્યા આવે સમે.
 હજી દિવ જન્મ્યા નથી, સહુ ટોળે મળી; 8
 તમને અન્ન કંયાંથી, જાઓ પાછા વળી.
 વાડવનાં વચન સુણી, જોય પાછા વળ્યા; 9
 આવ્યા શ્રીકૃષ્ણ પાસે, મન રીસે બળ્યા.
 કૃષ્ણ કહે રીસ શાની, જ્યારે જવું જાન્યા; 10
 સહુના શાન્દ મુણી, હુદેમાં રાખવા.
 જાઓ ઋગિષત્ની પાસે, આપણને ઓળખે; 11
 તે તો અન્ન આપશે સહી, નહિ રાખી શકે.
 સખો એક એપે ચાક્યો, જઈ સંભળાવિયું; 12
 જીવણે જમુના ધાટે, અન્ન મંગાવિયું.
 અગળા જિડી ધાઈ, સરવે મુંદરી; 13
 ઘોંઘાં રાજ જઈ સહુ, જાહુ બોજન જરી.
 જુરતી જતી જણી, કંઈ આડો દયો; 14
 કંઈ નંદ ગોવાળ સાથે, નેહ નવેજો ક્યો.

પ્રથમ પડછી કોને, જાન આગી કરે;	
નિઝે (તને) નદિ જાણ દેડ, અહીં લિખી રહે	૧૫
નિઝેને લાન ગારી, એવા મોટા અમો;	
એકું કુળ ઊંચું આગાર, નેને તમગો તમો.	૧૬
આજગા કરે ઊંચપણું, મળ્યું જોડે દેહતણું;	
પછે તે આધમ થયા, દુઃખ પામ્યા ધણું.	૧૭
ભૂમુછએ લાન ગારી, બપવણ શું મધું;	
તમને બીજા મંગાળી, દગિનુ શુ મધું.	૧૮
ગાટે અભિમાન મૂકા, રસમી સરીરનું;	
દરસાન કરવા દીજો, મુને જાણીનું.	૧૯
પતિને પાણુ જોડી, પામે પડે પ્રેમદા;	
પિયુષ પાસવ મૂકા, મુને પામે આપદા.	૨૦
માનુનીએ મન વિચાર્યું. દને કમળ કીજીએ;	
પ્રજુછ પ્રાણ દમાગ, તાણીને લીજીએ.	૨૧
જોમ દહી દરન આપ્યો, પતિના દામગા;	
તન ત્યાગ કરીને, મહ મખી માથમાં.	૨૨
મરવે પદેલી પદોની, પ્રજુ પામે મર્ક;	
દાથે દરિને જાગાડે, બીજા વિષ્ણુ મર્ક.	૨૩
શુંદરી સરવે આગી, આપ્યુ અન્ન આપીને,	
નમણાં ભરી નિદાગે, જીવન જાણીને.	૨૪
જાવે જોજન કરાવ્યું, પૂરણ પ્રીતશુ.	
પ્રજુછ પ્રમન્ન થયા, જોઈ રસ રીતશુ.	૨૫
પ્રેમદાનો પ્રેમ જોઈ, નેહ ધણો નાથને;	
આજેમદ દરિએ આપ્યુ. અજગા માથને.	૨૬
તમ પતિ તમને નમે, જો તો અગને મધુ;	
અગરા ચિત્ત તમાઈ, અગ ચરણે નમ્યું.	૨૭
જોડા દરિ દયાસિધુ, દગા કરે દાસને;	
અમો તો વજગી રવાં, એના વિશ્વામને.	૨૮
સાખી.	
વિશ્વાસે વજગી રવાં, ઉધ્ધવ અમો નિરધાર;	

એક નિમિષ નવ વિમરે, નિર્મળ નદકુમાર ૨૯
 આમે આ જાનો આધાર એ, એપીરર અથે ગાળ,
 નિર્મે નાદ નેહનું, તે તોડયુ કેમ જાય ૩૦

વિશ્રામ ૧૫ મો.

ઉદ્ધત એક સમે, વા'લો દત્તા વનમા,
 શરદા રી રજની રૂડી, વિચાર્યું મનમા ૧
 મોદને મોરની વાર્ષ, અતિ આનંદમા,
 વેદ ગુણ માન કર્યું, છાત્રીએ છદમા ૨
 યે ભ્યા જળ જુમનાકેરા, સદા તરે ધૂનિયા,
 ખમ મૂમ માં મોક્ષા, શુદ્ધ જુદ્ધ જીતિયા ૩
 પ્રેમે ખાનાણુ મળ્યા, પાણી યઈને વજા,
 જગમ ને જડરૂપ, રથાવરે ચૈતન્ય યથા ૪
 એપી અસમેલે વા'લે, વાઈ જ્યારે વાસળી,
 સુન્દરી અગ્રે સુણી, શુદ્ધ તન પી ટળી ૫
 ઉનદા અગ્રે ધર્મા, આભૂપણુ ગામની,
 ગતિ મતિ ભૂલી ગોપી, ગોકુળ ગામની ૬
 અપગા અગર ઝોડયા, બીડી ધાર્ષ એપમા,
 ગન તો જઈને ખપ્પુ, સુદરકારપમા ૭
 પતિ પરિવાર તજી, નારી સહુ ગીસરી,
 સદન સામુ ન જોયુ, કાંઈએ પાલુ પ્રી ૮
 જીવતી જૂથ ગળી, ધસમસ ધાવછે,
 નેપુર કંકણકરી, સખ્દ મૂની યાવછે ૯
 વૃદ્ધાવન વેગે આવી, સરવે સુદરી,
 નટવર નાગર દરિ, નીલ્લખ્યા નેણા બરી ૧૦
 સનમુખ શીસ નાગી, સહુ બીબી રહી,
 અળખા પ્રત્યે એમ, વા'લે વાણી કહી ૧૧
 કહો ક્યમ અર્ધા નિશાએ, અલ્યા સહુ સુદરી,
 ભામની બોવ તજી, ધામા શુ ચિત્ત ધરી ૧૨
 નિજ પતિ પૂછશે જ્યારે, કહેશે શુ કામની,

જુવની જાગ જુગલ, વીના ગઈ જાગની.	૧૩
ખનિયના ધર્મ પાળે, પેનાનો પ્રેમદા;	
મારું કયું માનુની માળે, મુખ યારો સદા.	૧૪
પાત્ર મરમદ ન આણે, તમે કાંઈ તારણી;	
વેદમાં જત નિદી, પ્રીત પર નરનખી.	૧૫
વાંસાનાં વચન જોતાં, અરજે સાંભળી;	
ગનની ધીરજ દગી, સુખ ધરખો દગી.	૧૬
ગદમદ કંઈ જોખી, જોયું મુખ વચરે;	
વિધાયાં વચન જાણે, પીઠ પૂરી કરે.	૧૭
પડશે પિંડ અમારા, પ્રાણ નિશ્ચે જશે;	
રસિયા રામ રમાડો, મુખ તારે યશે.	૧૮

સાખી.

વચન મુળી મજનારનાં, પ્રજુજ યવા પ્રસન્ન,	
રામ રમાડું રંગમાં, તમને જુવની જાગ.	૧૯
પાસે તેડી તારખી, આખાં આદર માન;	
આપર મધુર ધરી ગોરખી, કયું રમિયુ યાન.	૨૦

વિશ્રામ ૧૬ એ.

રમિયે રાસ રંગો, રમવા રંગમાં;	
વિધ વિધ વાગુ ધર્મી, વ્રજવધુ મંગમાં.	૧
જોવી આદ્ભુત લીલા, રમી જૂતગ વિધે;	
ઈંદુ આકાશ ધડોળ, આલી તે નવ રાકે.	૨
સખી મુખસાગર માંડી, ક્રીડે રસ મગન યધ;	
જોટલે અભિમાન આંખું, અજાણને સદી.	૩
માનુનીના મનમાં દહાં, તે તો જાણ્યું દરિ;	
અતરધ્યાન યવા, સગે એક સુંદરી.	૪
જોખી સદુ વ્યાકુળ યધ, ન દીઠા નાચને;	
અતિ દુઃખ પ્રગટ્યું હલે, સુંદરી સાચને.	૫
પ્રેમે દુઃખ વેણને પૂણે, કૃષ્ણ દીક્ષા ધ્યાંડી;	

૧૩ જુવની ઇ—હે જુવની (લીઓ) જાગલ જાગ (જે પડોર). જાગ.
ની ઇ—સાત વીની ગઈ છે. ૨ ઇંદુ—ચંદ્ર.

મારા સગ મન જોનીને, જોયો સાચુ રહી	૬
પ્રેમદા પાસે જઈ પૂછે, મૃગ મોરને,	
કહો કાઈ દીકા તમે, નદકિશોરને	૭
અતુરા અદ્ર પ્રભે, કહે પૂછુ તને,	
દરિ કાઈ દીકા હોય તો, દેખાડો મુજને.	૮
નિતા વ્યાકુળ થઈ, સરવે સુદરી,	
નિધિને ઘટે નહિ, ધડી ઓવી કરી	૯
જુરતાંએ જોઈ કાઠવા, પગના પ્રભુનખા,	
આ જો સખી ચિન્હ એા, જન્યો જોડુ વત્સા	૧૦
માનુ પીને માન આપ્યું, એશુ અધિક અગો,	
દરિ શુ હારા છીધુ, મુો તેડો તગો.	૧૧
તાદેથીને તેડી આજ્યા, તરતર આનિધુ,	
પ્રેમદાને પુખ લેના, એનુ મન જાનિયું	૧૨
તરતથી ડાગ ગદા, તારખાએ તે પછી,	
ત્યા ટટગતી મૂકી, દરિ ગરા મછી	૧૩
રહો ત્યા રદન કરે, માગા સાગતી,	
માગા સર્વે આવી, મેલે દુખ દાગતી	૧૪
તરતર ડાગે દીકરી, અગા એકવા,	
જુગતી દસવા સાગી, પ્રીત તાની જાણી	૧૫
પટે ઉનારી તેને, પીડા ત્યારે ટગો,	
જમુ માતીરે આપો, સદુ ટોગે મગી	૧૬
જોડો ઉપાય રચો, પ્રભુ આન્યાનજો;	
પ્રીને દરિ પ્રમદ થાગે, રવજ એનુ જલો.	૧૭
એડ દરિ એખ ધર્મો, હમી નદમાલતજી,	
એક પૂતના ધર્મ આવી, તેને મિથ્યા દખા	૧૮
એક જમોમાજી ચમ્પો, જાધ્યા દરિ માદો,	
ધર્મ એક ધમજાનું, મોજો તેો મારી	૧૯
એક નદપરરે, મિરિર પરિમે,	
એક માદપે ધર્મ, કમો ગરિમે	૨૦

- મેલા અપાર અરિ, ક્યાં રમ રીતશું;
 ઝંતુનેષ દમિયા દરિ, પ્રગમ્યા પ્રીતશું. ૨૧
- સુદગી સુખ પામી, જોઈ મુખમદને,
 ભાગ્ય પ્રકૃષ્ઠ અંજુર, આપે અનદને. ૨૨
- વેલુ મરી અપર કપર, કૃદિ કળા કાગળી;
 પીનાર અમ મોલ, હોમે ધન દામની ૨૩
- મુગટ ધીમ મોદીએ, મુદર ગાથા મળી;
 કદો કડવ જર, જોડ છની તેતખી ૨૪
- જોતુ અરપ મુદર, દર્શિનું અભિનતુ,
 સુખ જલુ તે અમાનું, ક્યમ જામે વરણબુ ૨૫
- પરીને ગમ રમો, પૂરણ પ્રીતશું.
 અગામી આશ મૂડી, એરી રમ રીતશું ૨૬
- પાગો રમ પ્રેમ પ્રીતે, વાંતે વજનારને,
 ગાટે અમે મોદી રથા, નદકુમારને.
- અમારો મનિયો વાંતો, વગી હૃદયે રથો;
 અમામ મનનો આશય, તે તો તમને કલો ૨૮
- સાખી.
- હિંદુ આગમ અમતજો, કલો તમ પ્રમે તેદ,
 મનમા વાગા કમેળા, નદાનદય નેદ ૨૯
- તે તો જગ ન ભરે, અદ્યો મોસનો રમ;
 નેણ જાણુ શીકૃષ્ણના, જોતા અગો અમ ૩૦
- વિશ્રામ ૧૭ મો.
- હૃદયવજ જોવા દરિ, કલો ક્યમ રિમરે,
 જુવણ જોયા વિના, પ્રાણ તો નીસરે ૧
- વિજેગ રોગનધી, પીડા જલુ થાયડે,
 પ્રણુ વિના પવક તે તો, કલો જુગ જાયડે. ૨
- હૃદય સગી તમારે, કુળ હીધુ ધણુ;

પહેલાં અમે પ્રીછ્યું નહિ, પ્રભુ કાગળપણું.	૭
ધણી ધણી ધાતો એણે, અગ સાથે કરી;	
હવે મથુરા જમને બેઠા, શિર છત્ર ધરી.	૪
અમે આદીરડાં 'એવાં,' મન ગમે નહિ;	
લાજ તો ગોકુળ(માં) આવે, એવું ચિંતમાં સહી.	૫
આદી કાળી કામળી આદી, દુઃખ પામ્યા હશે;	
હાવે હરિ હેમવસન, ધરી સુખિયા ધશે.	૬
શામળિયોચ શીદ આવે, રીસ હૃદયે-હશે;	
વા'લાજીને પ્રજામાં પીગ્યું, કાણુ વહાણું હશે.	૭
એનાં માત તાત ગાટે, તમને મોકલ્યા;	
અમને કાણુ સંભારે, ગુણુ ભુંડા બલા.	૮
પે'લી બહુ પ્રીત કરી, ધર નવ મૂંડતાં;	
હવે તે હેત ઉનાર્થ, ફરી નર્થા હુંકતા.	૯
એવે સમે મધુકર આવ્યો, અતુરાને ચંરણે નમ્યો;	
ત્યારે તુચ્છકાર કયો, અલિ શાને બમો.	૧૦
તારી વનવેલી સૂકી, મન બ્યાકુળ ફરે;	
કાળો હોય કુદ બંધો, તેનો સંગ શું કરે.	૧૧
કાળાનો સંગ કયો, દુઃખ પામ્યાં ધણું;	
કાળાનું પિપ ન વળે, કારણુ કાળાતણું.	૧૨
અમને અવધ કરી, કૃષ્ણ મથુરા ગયા;	
મનમાં મેહેર ન આવી, દિન, ભાત્રા યયા.	૧૩
ઉદયચ એટલી કહેજો, અમારી વિનાતિ;	
ધણી ધણી અરજ કરી, વળી અમારી વની.	૧૪
તમાઈ રૂપ બેવાને. ધણાં તલસી રતાં,	
હૃદયે જશ બાઈને, ધણાં મેધાં યયાં.	૧૫
અવળુ સુણવા સખ્દ, ધણું ધણું ચડાય છે;	
હરન હરિ સેવા કરવા, અતિ આકાશ છે.	૧૬
નન મન તમને મુખ્યું, રતાં પખુ રાપીને;	

દરિ વિના અપર જીવું, અમે નદિ એપીને.	૧૭
સાધી.	
તમ વિન અપર અમે નદિ, એપી ને એવિદ;	
જાન દગીને બેડીએ, દાગે અતિ આનદ.	૧૮
મેર મુમટ મુકનક ધણે, કુંડલ ઉર વનમાળ;	
આમને દરશન દીજીએ, નર નર રૂપ રસાળ.	૧૯

વિશ્રામ ૧૮ એ.

એક વાર રજની ધણી, નંદ નાંવા નવા;	
વાજના જાન દગા, તેજે ધણ અવા.	૧
કેડે શીખ્યુ મયા, હોડાવા નદને,	
વરજે પ્રેમે પ્રીને, પૂજ્યા એવિદને.	૨
નદજીએ નજરે દીડું, દાવે પૂજું દરિ;	
પુત્ર નોય પ્રભુ એ તો, વાત નિગ્રે કરી.	૩
ધર્માંધી જાડવા જપારે, જારજે આવિવા;	
મેદને માવા પ્રેરી, જાવ જૂસી મયા.	૪
એવાં અપાર અરિત્ર, અમે દીદાં સદી,	
માટે પ્રીત અચળ એશું, દાગી દગે નદિ	૫
એપીની પ્રેમ કથા, ઉદ્ધવે મામળી;	
જરા અભિમાન દગુ, તે તો મધુ ટળી.	૬
અદો મદાખાવ્ય એપી, પરમ કૃપા દરિ;	
ધન ધન ધીરજ તમારી, સર્વે સુંદરી.	૭
તારણી ટેક તમારો, સર્વે સાર છે;	
સુદર સ્વરૂપ માથે, નેદ નિરધાર છે.	૮
ઉદ્ધવ કહે અગળા તમે, ધણું શુભવાન છે;	
પ્રીને પ્રવીણ પૂરા, સદુ સાવધાન છે.	૯
પ્રેમકટાક્ષ કરી, વશ છીધા નાયને;	
સદા હ પ્રસન્ન દરિ, સદુ મનસાથને.	૧૦
કૃતારથ રૂપ થયો, એકજળ આપને;	
અલોકિત લાભ દયો, વૃત્ત દરશન થને.	૧૧
જંતાવન જસ બેસી, સદુ રમ રૂપ છે;	

કારણ કોઇ ન-જણે, કૃષ્ણ સાર પ છે.	૧૨
હૃદય કહે આગા આપો, સરવે સુંદરી;	૧૩
મધુપુર જવા મારે, મન ઈચ્છા ધરી.	૧૪
પછે મનનન વદે, ઉદવણ આવજો;	૧૫
એકવાર અલખેલાને, તેડી લાવજો.	૧૬
પછે નંદ જસોદાજીને, કર ભેડી કણુ:	૧૭
હાવે હરિ મળવા મારે, મન ચંચળ થયું.	૧૮
પછે જસોદાજી ગોદમાં, ઉદવણ સાંગજો;	૧૯
ખડુ દિનથી દીઠા નથી, સંકરણ સમજો.	૨૦
માટે મન ઈચ્છા એવી, કુંવર કેવા હસે;	૨૧
જુગલ સુન જોઈશુ જવારે, સુખ શાતા થશે.	૨૨
એક વાર માઠો ખાતાં, મુખમાં નિદાગિયું;	૨૩
ત્રણ (ત્રણ) જોવન દેખાડમાં, અચરજ જાગિયું.	૨૪
ઈંદ્ર, રવિ, ચંદ્ર તારા, અજ ઉગયાપતિ;	૨૫
તવખંડ મુખમાં દેખાડ્યા, એવી એની અતિ,	૨૬
પછી પ્રણામ કરી, ઉદવણ હયરે;	૨૭
તમારાં ભાગ્ય બહાં, સહુ કીર્તિ કરે,	૨૮
રહ્યા જશ જુગમાં ફેલી, ચતુર્દસ લોકમાં;	૨૯
બંધ આનંદ પામ્યા, પાપી પડ્યા શોકમાં.	૩૦

સાખી.

આસુર પડ્યા સહુ શોકમાં, સુખ પામ્યા અતિ સંત;	૩૧
પ્રાગટ્ય પૂરણ બ્રહ્માનું, બંધતવચ્ચત્ર ભગવંત.	૩૨
ભોમી બાર ઉતારવા, દુષ્ટતણે શિર કાળ;	૩૩
સુખદાઈ સદા સંતને, પ્રભુ પૂરણ પ્રેમ દયાળ.	૩૪

નિશામ ૧૯ મે.

હૃદયે આગા માગી, બિંદ્યા આનંદમાં;	૧
વધ નિજ રમે બેઠા, મન ગોવિંદમાં.	૨
હૃદયને અંગણા સહુ, કરે આધીનતા;	૩
વાલ્લાજી નિનય કરી, કરજો ધણી વિનવિ.	૪

- વિવેકી યાત્રી તમે, ધાત્રુ મુખાંત છે ;
 નમારો મદિમા મેલો, સિરોમણિ મંત છે. ૩
 તમારો દગ્ગનપણી, કુપૂત મદુ ટમે;
 તમારી કૃપા જો, કૃષ્ણ તેને મળે ૪
 જાંબર કરે અગત્ય તમે, આનંદ અવર છે;
 વિસેકમા નાગળી તમે, પ્રેમ અનુષ છે. ૫
 મરજન ઉધવ વહે, નક વિજ દેવને;
 ધન્ય ધન્ય દુમ વેલી, કૃપા ધણી એવને. ૬
 ગોપીની ચરણ રેણુ, લીડી અડે અગને,
 તેને કૃતારથ કદિમે, પામે સત્ક્રમને ૭
 ઉધવે શીમ નમાન્યું, મોકૂળ મામને,
 દરિયું રમણ જાણી, નમ્યા તે દામને ૮
 પછે પોને પથ પડ્યા, હૃદયે રમ છાપ છે,
 વસુધા મજની જોતા, આનંદિત થાય છે ૯
 ઉધવજી ઉતર બાંધો, મધુપુર આવિયા;
 જઈ દરિ ચરણ નમ્યા, જીવર બાવિયા ૧૦
 ગોપીની પ્રેમ કથા, મદુ માંડી કહી;
 ધન્ય ધન્ય જીવનનીજન, રસમા છડી રહી. ૧૧
 જરા મજાનુવતીકેરો, જીવદાએ શુ કહું,
 મંદમતિ મારી મારે, મદિમા નવ સદું. ૧૨
 એવી કૃપા કરશે ક્યારે, મુજપર નાથજી;
 અખડ એવી જીતિ, સદા તમ સાથજી. ૧૩
 કૃષ્ણ વિના જીજીવું ન આવે, એવી દશા એવની;
 સમોવડ કૃષ્ણ કરે, સીમા રમ પ્રેમની. ૧૪

ચાખી.

- સમોવડ કોણ કરે એવની, એવી એ મજનાર;
 એક રેક શીકૃષ્ણ સાથે, પ્રેમ પ્રીત અપાર. ૧૫
 દરિ વિલેગે શરીર સડે, પુષ્ટ થાયે પ્રણુ જોઈ;
 દરશન આપો દીનને, રજા ચરણ ચિત પ્રાઈ. ૧૬

વિશ્રામ ૨૦ મો.

પછી શ્રીકૃષ્ણ કહે, નયારય નાંચુને;	
ઉદ્ધવજી વચન અમારું, સત્ય પ્રમાણુને.	૧
મારું નિજ સ્વરૂપ તે તો, ઘંદાવનમાં કરે;	
મન વિદાર લીલા, નિત્ય નવધી કરે.	૨
ઘંદાવન અખે જોમી, અખંડ વિલાસ છે;	
અખંડ આગળા સહુ, અખંડ રાસ છે.	૩
સદા સુખસાગર સોભા, નિત્ય ઘંદાવનમાં;	
નિત્ય નિત્ય કેલિ કરે, અધિક આનંદમાં.	૪
જોખી મન મારે વિષે, જોખી વિષે હું રલો;	
ઉદ્ધવની ખાંતિ ભાગી, ઉત્તર કૃષ્ણે કહ્યો.	૫
એવી શ્રીકૃષ્ણલીલા, કોઈ જન સાંભળે;	
આનંદ ભક્તિ આવે, સંશે સરવે ટળે.	૬
ન્યારે દરિભક્તિ આવે, પ્રગટે પ્રેમ દસા;	
ત્યારે શ્રીકૃષ્ણ કેવળ, તેને હૃદયે વરયા.	૭
વસે દરિ હૃદયે તેને, જોખી સંપાદથી;	
કર જોડી પ્રીતમ કહે, ગુરુ પ્રસાદથી.	૮
દરિની અપાર લીલા, અગમ અગાધ ગતિ;	
પીવાનો પ્રેમ યયો, ગુરુ પ્રસાદથી.	૯
દરિ ગુરુ સંતતજી, શુભ કૃપાએ કરી;	
સ્નેહે સરસગીતા, આનંદે ઉચરી.	૧૦
ઠાકાર કુંજવિહારી, પ્રસિદ્ધ પ્રકાસ છે;	
સધેસર ગાંહે સદા, આનંદ નિલાસ છે.	૧૧
તેમને ચરજો રહી, કથા કહી પ્રીતશું;	
સાંધુને સંગે મળી, ગાઈ રસ રીતશું.	૧૨
સંવત અરાદ વિરે, વીંછી છે વિષ્ણુની;	
એકનીસ આપાડ સુદી, લીલા કદી કૃષ્ણની.	૧૩

૩ અખે-અણધ. ૪ કેલિ-રમત. ૬ અગમ અગાધ-નજી માપી ન શકાય એવી. ૧૧ સધેસર-આજુદની પાસે એક ગામ છે. ૧૩ સંવત ૪૦-સંવત ૧૮૭૧ અને વિષ્ણુની વીંછી.

તૃતીયા ચંદ્રવારે, કયા પૂરી થઈ,	
રમીને પ્રિય અતિ, ગતિ રમ ગુણ મધ	૧૪
પતિતને પાવન કરે, એના ગુણગ્રામ છે,	
એપાછ મે ચાર નન, વીશ વિગ્રામ છે	૧૫
શીખે ગાર સામળે બાવે, બાગ્ય તેહના,	
તેને દરિ કરણા કરે, ઠળે દુ ખ દેહના	૧૬

સાખી

દરિગુણ ગાતા હેનશુ, ઉવરાં અધમ અનેક,	
પ્રીતમ પનક નવ છાડિયે, દરિ કીર્તનની ટેક	૧૭
તિનક છાપ તુનગદિ અગે, મુગે ગોવિંદ ગુણ ગાય,	
પ્રીતમ પ્રાણી પતિત જો, પ્રેમ પુનિત તે થાય	૧૮

સમાપ્ત

બ્રહ્માનો ગરવો.

જ્યારે જોગી ગાર વાધો મજો, ત્યારે ગઈ જોગી બ્રહ્મા પામ જો;
જોડવાતા પ્રભુ હાર સમુદ્રમાં, ત્યાં જઈ આસઘ્યા અગિનાશ જો.

• બ્રહ્માએ ભજન કર્યું જગવાનવું. ૧

જાગો જાગો જગન્નાથજી, દુનિયા જહુ પામેછે ત્રાસ જો;
કાગો કષ્ટ આગર કમળાપતિ, ઊગા અગર કહે અગિનાશ જો. બ્રહ્મા ૨
ગગનગિરિ દરિ એણી પેર ઉચ્ચાં, મુજો સહુ અગર મારી વાત જો;
તું આવતાર લઇશ મદકુળમાં, વસુદેવ પિતા દેવકી માત જો. બ્રહ્મા ૩
જોડુળ લીધા મારે કરવી છે, મુજને વડામે વ્રજનો સાગ જો;
ચતુરાનન ચિંતા કરશે નહિ, એવું જોડવા લક્ષ્મીનાથ જો. બ્રહ્મા ૪
દેવકી પરણ્યાં વસુદેવને, કંસે આશ્વ કન્યાદાન જો;
દાન માન કરી સહુ સનોખ્યા, પ્રેમે વહેંચ્યાં કૌશલ પાત જો. બ્રહ્મા ૫
વીર વળાવા આલ્યો ભેનને, એવે ધર્મ વાણી આકાશ જો;
એનો અષ્ટમે ગર્ભ તુને મારશે, તેનો રાખે દૃઢ વિશ્વાસ જો. બ્રહ્મા ૬
સુશુતાં કોષ ચઢ્યો ત્યાં કંસને, વસુદેવ સમગ્રવે જહુ વાર જો;
હી જાળ ભેનને દહો, તેના પાપતણો નહિ પાર જો. બ્રહ્મા ૭
પુત્ર થશે તે આણી આપશું, મન જોડે તે કરજે ભૂષ જો;
ચોડાશ જીવ્યાને કારણે, ન દણીશ અગળા જાગ સ્વરૂપ જો. બ્રહ્મા ૮
કીર્તિમાન કુંવર પહેલો થયો, વસુદેવ લાલ્યા કંસની પાસ જો;
જોધને કપા કંસને ઉપની, દૃઢે આલ્યો દૃઢ વિશ્વાસ જો. બ્રહ્મા ૯
એનો અષ્ટમે ગર્ભ આણીને આપજો, બીજાં જાળ દહો શું પાપ જો;
એટલે નારદજી ત્યાં આવીયા, કેમ તું એણી રહો છું રાય જો. બ્રહ્મા ૧૦
કંસે માંડીને કહી વારતા, નારદ કહે સાંભળો ભૂપાળ જો;
જ્યાં ગણીએ ત્યાંથી થાય અષ્ટમે, એમ જાણ તારો કાળ જો. બ્રહ્મા ૧૧
આ જાણ અગર સહુ અવતર્યા, દેવી હૃદર વિષ્ણુનો અવતાર જો;
એટલું કહી નારદજી ઊઠ્યા, કંસને મેધ ચઢ્યો તેણી વાર જો. બ્રહ્મા ૧૨
વસુદેવ દેવકી કાસટકે નાજિયાં, બીડી ભુજંગ સાંકળ દાર જો;

૨ કમળા પતિ—લક્ષ્મીપતિ—વિષ્ણુ. ૩ ગગન ધ્રુવ—આકાશ ૩૫
અને ગિરિ આદિ ૩૫ વિષ્ણુ એવી રીતે જોડવા.

કિપર મોઢી મૂઢી ચોમરી, રખે કાઠ અગમ રહેતા વગાર ને અહ્યાં ૧૩
 ને કમ રહેતે ચિતમા ચેતીને, આગક જન્મે મન્મે જન્મ ને,
 કાઠ કુરિને મેડો અપસને, ગત નિમ જપે નાદિ પ્રાણુ ને અહ્યાં ૧૪
 પાપી વાળો મહુને પાડયા, કમે ગાડયો મદાકનેશ ને,
 ગાપડા જન વ જ્યા રા થઈ જઈ, ગણા જઈ દેશ વિદેશ ને અહ્યાં ૧૫
 જે જન્મે તે આપે આગીને, આગક માર્યા કે જે ચાર ને,
 માનમો નર્મ થયો ત્યા જે જી, દેવતા પામ્યા દરખ અપાર ને, અહ્યાં ૧૬
 દિગ્ગે પુરુષ કયો નિજ માયાને, વેગે કરતે એક વિચાર ને,
 મર્મ આમૃત્ય કડી લઈ મૂકતો, શદિષીજના ઉર મોઝર ને અહ્યાં ૧૭
 આડમે આપે નાથ પધારીયા, મુર સદુ પામ્યા દરખ અપાર ને,
 પુષ્પી વૃદ્ધિ મરે નહુ દેવતા, જે જે મોને ગગન મોઝાર ને અહ્યાં ૧૮
 આપ્યુ વડી અનિ ઉત્તમ અષ્ટમી, અભિજન શદિષી પુષ્પાર ને,
 લગન ભેગ મુક્ત શુભ તે ધડી, અર્ધશિશ્ય દગિ જરતાર ને અહ્યાં ૧૯
 દગન દીડ દેવો વસુદેવને, દેવતા પામ્યા અનિ આદ ને,
 મુખ્યુ નેતા દુ ખડું મહુ ટળ્યુ, ટળ્યા મોદ માયાના દેદ ને અહ્યાં ૨૦
 કીરટ મુગટ કુડગ દીરે જડયા, કો કૌસ્તુભમણિના દાર ને,
 પીત વમન તા નન દામની, ગમ આયુધ શુભ ચાર ને અહ્યાં ૨૧
 અરબ્ધકમલ સેને મિધુસુતા, પદરજ વટે અજ હમયા ભર્તાર ને,
 મદ મદ દાસ્યે દાર બોલિયા, તમો તપ કીધુ દગે જાર દગર ને અહ્યાં ૨૨
 તપ કરી મુજ પામે વર માગિયો, તે અર્થે લીધો જરતાર ને,
 દારે રખે નજનો બો રાખતા, થોડે દિવમે ગમશે મારી ધાર ને અહ્યાં ૨૩
 નોડા લઈ આનો ચૂપે કરી, નદ જશોદાને દાર ને;
 મુજ પાઠ્યે માયાને લાગતો, એમા કોઈ ન જાણે નિરધાર ને અહ્યાં ૨૪
 એગ કહી દગિ સુસ્મર્યે યયા, જેનો કોઈ ન પ્રીછે પાર ને,
 લેઈ માધ્યા વેગે વસુદેવજી, બાગી જુગલ ઉધડયા દાર ને અહ્યાં ૨૫
 સદુ પર નાખી માયા મોદની, નિદ્રાનશ ઘોરે સસાર ને,
 રતિનવાની તીરે આલિયા, વસુદેવે પ્રેમે ઉનાયો પાર ને અહ્યાં ૨૬

૨૧ કીરટ ૪૦—કીરટ મુગટ દામની—નિજળી ૨૨ મિધુસુતા—
 સદગી, જાર દગર—મનન કે ધણુ અથવા વર્તો અર્ધવાદાર લઈએ તો
 પારદગર ૫૧ ૨૬ ઘોર—(મહાનિદ્રા) જિંને રતિનમા—જમુનાજી

ચંદ્રે આવી અજવાળું કર્યું, ઇંદ્રે કીધી અમૃતધાર જો;
 ગાયાએ આવીને ઓથો કર્યો, તે દિન જાવન ને વરસં અગિયાર જો. પ્રશ્નો ૨૭
 ગોવિંદ ગોકુળમાં પધારિયા, આગ્યા નંદજીને ઘેર જો;
 જશોદાજીની સજ્જનએ સુંખા સામજો, તેની કાઈ ના પ્રીછે પેર જો. પ્રશ્નો ૨૮
 સુત મૂકીને લીધી સુતા, ત્યાં વેગે આલ્યા વસુદેવ જો;
 આલ્યા તેમ પાછે પગસે ગયા, ગધુપુર જઈ પહોંચ્યા તત્પ્રેવ જો. પ્રશ્નો ૨૯
 જે જ્યમ હતું તે ત્યમ થઈ રહ્યું, એટલે પ્રગટયો પ્રાતઃકાળ જો;
 જ્યારે રાવા લાગી જાળકી, ત્યારે જગ્યા સહુ રખવાળ જો. પ્રશ્નો ૩૦
 ચૂપે જાણ્યું કર્યું જઈ કંસને, જોને જીવ્યાનું છે મન જો;
 બિડીને આળ્યો ત્યાં ઉતાવળો, કન્યા દીઠી રૂપ રતન જો. પ્રશ્નો ૩૧
 કુસાદક્ષ કરે ત્યાં દેવકી, હવે રહેવાડે એટલું જાણ જો;
 જોરે ઝૂંટી લીધી હાથથી, પટકી સહ્યા ઉપર તત્કાળ જો. પ્રશ્નો ૩૨
 દેવી બિડી આકાશમાં, ગગને જઈને બોલી વાણ્યજો;
 મુજને શું મારેછે મૂરખા, તારો ચેરી વ્રજમાં જાણ્ય જો. પ્રશ્નો ૩૩
 કંસે કર્યા માંડી રોમના, હૃદયે લાગ્યું દુઃખ અધાગ જો;
 ગોકુળમાં ગોવિંદે લીલા કરી, ઉછર્યા નંદરાયને ઘેર જો. પ્રશ્નો ૩૪
 પ્રુમ વધાર્થ આપે નંદને, હીરા હેમ વસ્ત્ર શણગાર જો;
 ઘેર ઘેરથી આવે સહુ ગોપિકા, પ્રગટયો હૃદયે પ્રેમ અપાર જો. પ્રશ્નો ૩૫
 ચતુરા જોઈ પૂરાવે મોતીઓ, નવરંગ તોરણ જાંધ્યાં દાર જો;
 કેસર કુંકુમ છડા દેવરાધિયા, મંગળ ગાન કરે વ્રજની નાર જો. પ્રશ્નો ૩૬
 દધિ કાદવ કીધો નંદ આંગણે, નામે ગોપાળ કરે રમ રંગ જો;
 રોમાં સાગર સુંદર સામજો, અંગોઅંગ વાધ્યો કાઠિ રંગ જો. પ્રશ્નો ૩૭
 સુનાઈ પૂરે વ્રજ પૂકી રહ્યા, ઘેર ઘેર આનંદ ગીત વધાર્થ જો;
 જ્યાં ત્યાં ધન ધરતીમાં કુમટે, બોમી રતન મણિમય છાઈ જો. પ્રશ્નો ૩૮
 ગંગા આપે તીરથ વ્રજમાં વર્યાં, શંકર આદે સર્વે દેવ જો;
 આવી અચળ વરયા ત્યાં ઈંદ્ર, કરવા નિજ પતિની સેવ જો. પ્રશ્નો ૩૯
 જાળયરિય કરે જહુ રીતશું, નિત્ય નિત્ય નૌનમ નંદકિશોર જો;
 મુનાં ધાગ જોઈ દરિ સચરે, નામ ધરાવ્યું ગાણ્યયોર જો. પ્રશ્નો ૪૦
 કંસે મોકલી મારણીપૂતના, લાંધું લક્ષ્મી જેતું રૂપ જો;

એર દગાદગ રતા પર ચોપડી, દણ્ડતી બાગકચ્છ અનુપ જો પ્રજ્ઞા ૪૧
 બેતી આની જગોદાને આગલે મ્હે દેખીએ તમારો બાળ જો,
 જરોદા મુદ્દે કારજ કરતા દતા, પારણે મોડયા લાનગોપાળ જો પ્રજ્ઞા ૪૨
 લઈ ધવરાવા જાગી વાલને, ધાનના શોષી લોધા પ્રાણ જો,
 પાડી ચીમ પડી પૃથ્વી વિશે, એવી પેર વિચ્છે કોંધી નાશ જો પ્રજ્ઞા ૪૩
 મ્હી લૂણ ઉનાજ જગોમતિ, આ તે આ જો શુ કહેવાય જો,
 દત્ત એને દોડતા અવડતુ નથી પડે ગડે ને જોમો થાય જો પ્રજ્ઞા ૪૪
 લાખ જોગલા લાવે લોકના, દોડે દોળે મહીના માઠ જો,
 જમતાજાગૃન સુન કુરોના, ઉધરી મયા રનગી વાટ જો પ્રજ્ઞા ૪૫
 જરોદા મોતીદાર પરાવના દતા, લીધા મુટિ ભરી મોરાર જો,
 મોનાકેગ ઉઠેયા ઝાડના, આખ્યો પ્રજ્ઞાસ્તીને રાજગાર જો પ્રજ્ઞા ૪૬
 અવ જક ધેનુક વચ્ચાસુર આનીઆ રાખચૂડ કેશિ વૃભાસ જો,
 દરિએ ગખ્યા ગજગતા તેડને, આખ્યો આપ ચગલુનો નિરાસ જો પ્રજ્ઞા ૪૭
 જળ જમુનાથી કાળી નાગ કાઢીગો, નાથે નિર્ભગ કીધુ નીર જો,
 જુગતી જળ જમુનાગા જીનતા, કદમે ચઢીને ચોર્યા ચીર જો પ્રજ્ઞા ૪૮
 સો પ્રજ્ઞામ સૂરજને કરાવ્યા, દોષ નિરાયો ર્યાગશરીર જો,
 પરાણને ઘેર્યા દને છોડાવિયા, વૈકૃંઠ વશિષ્ઠ જમુના તીર જો પ્રજ્ઞા ૪૯
 હદે ટાપ ક્યો નજ ઉપરે, ત્યારે ધરિયો ગોનધ્યન જો,
 કાયે છામે છબિનાજીએ કંગે, બચાવ્યા પ્રજ્ઞના જન જો પ્રજ્ઞા ૫૦
 રસિયે રંગે રાસ રમાડિયો, વેણુ વમાડી તેડયા વન જો,
 તારણીકે તાપ નીવારીગો, સુખકુ આખ્યુ જુગજનન જો પ્રજ્ઞા ૫૧
 મજની લીના મણુ શકે વહીની, નામ લે કોટિ શારદા શેર જો,
 નિગમ નિરતર જોને માયજે, તેનો પાર ન પામે લેશ જો પ્રજ્ઞા ૫૨
 એવે નારદ મુનિ આવિયા, પ્રભુને કહી શકે તે વાત જો,
 લાવે કાગજ કરવા છે ધણુ, દણ્ડુ કેમ બેઠી રજાગ્રે નાય જો પ્રજ્ઞા ૫૩
 પાપી પરિપતને ઉધારવો, કરતુ માણીનુ - દત્ત્યાજુ જો,
 કેમવકેર ચદા લેતુજે, લેના પાપી કસના પ્રાણુ જો પ્રજ્ઞા ૫૪

૪૫ જોગલા—ટટા—તકરાશે—રિયાદીઓ ૪૭ અધ—અધાસુર
 ૫૩—ગાસુર ધેનુક—ધેનુકાસુર વૃષભાસ—વૃભાસુર એ નામના અસુ-
 રો કસે જોડ્યા દતા તેને કૃષ્ણે પ્રજ્ઞા માયા છે ૫૪ પરિપટ—ધોળી

વસુદેવ દેવકીનાં જન્મેન છોડાવનાં, વિદ્યા બાણવી મંદિપહાર જો; પ્રહ્લાં ૫૫
 જોરે જરાસંધને જીતવો, કરવી કાળયવનની પેર જો.
 દરિઆમાં રચવી હારકા, શોભે સકળ શિરોગણિ સાર જો;
 સોળ સદસ્ય રાત આઠને પરજુવી, કરવો છે પાંડવનો પોજાર જો. પ્રહ્લાં ૫૬
 જોટલું કદીને નારદજી ઊડયા, પોહોઆખ્યા પ્રહ્લાલોક નીરધાર જો;
 કંસે આકૂર મોકલ્યા તેડયા, આલ્યા નંદરાયને હાર જો. પ્રહ્લાં ૫૭
 કંમે તમ સુત સદિત તેડાવિયા, લીધું ધનુષ્યજનું નામ જો;
 પછે કાંચ અમતું ગોવિંદનું થશે, કંસને ગળવાનું છે કામ જો. પ્રહ્લાં ૫૮
 નંદની આદે જોપ જોવાળા, રથમાં જોડા કેશવ રામ જો;
 રથ આવીને રાધાજી રહ્યાં, નદિં જવા દેહ સુદરશામ જો. પ્રહ્લાં ૫૯
 વીંટીવળી સર્વે સુદરી, જોને સાચો આધિક રનેહ જો;
 પ્રાણ અમારા સાથે આત્રશે, અમને ગળે ક્યાં સદેહ જો. પ્રહ્લાં ૬૦
 પ્રેમે ગોષ્ઠિ કરી સહુને સમજાવ્યાં, આલ્યાં કંઈજ કરીને મન જો;
 આકૂર જમુનામાં નાંવા ગયા, જળમાં દીકા જુગજીવન જો. પ્રહ્લાં ૬૧
 પ્રથમ પરિચયની પૂજા લીધી, સર્વે શમ્ભુગાર્યા જોવાળા જો;
 ગારજે ગાળીએ પુત્ર મહાવિયાં, મુક્તિ આપી દીનદયાળ જો. પ્રહ્લાં ૬૨
 કુળજનકેઈ અંદન લીધું છે, કીધું કમળા જેવું રૂપ જો;
 ધનુષ્ય બાગતાં ચોદા જાહુ દણવા, ત્યારે બે પામ્યોછે જૂપ જો. પ્રહ્લાં ૬૩
 કુંજર કુવલયાપીડ પછડીઓ, માર્યા આલુર મુદ્રિક મરહ જો;
 આવી રાજસભામાં જિજ્ઞા રહ્યા, પટકો કસ કેશ મદીશક્ય જો. પ્રહ્લાં ૬૪
 માન તાતનાં જન્મેન છોડાવિયાં, જન્મે પ્રેમે લાખ્યાં પાપ જો;
 પુરવાશી પાવન સર્વે ક્યાં, ઘેરે ઘેર આનંદ જોઆવ ગાય જો. પ્રહ્લાં ૬૫
 લોકિક વિદ્યા બણ્યા સદિપની, આપ્તી આપ્યો તત્કાળ જાગ જો;
 જોરે જરાસંધને જીતીઓ, કીધો કાળયવનનો કાળ જો. પ્રહ્લાં ૬૬
 દરિયાંતીરે વારી હારકા, પરણ્યા સોળ સદસ્ય રાત આઠ જો;
 પ્રેમે પાર્યનો રથ દ્રાકિયો, ડાઠ્યો મહાભારથનો શઠ જો. પ્રહ્લાં ૬૭
 જોબી પેર જોમી બાર ઉનારીઓ, લીલા કીધી અનંત અપાર જો;
 પ્રીતમ સરખા પતીત કિહારિયા, જોવા અસરણ્ય શરણુ મોજાર જો. પ્રહ્લાં ૬૮
 મહિમા મોટા શ્રીમનનરખનો, સંધેસરમાં સદા વાસ જો;
 મરજો માધ સાંભળશેને શીખશે, તે પ્રાણી પામે વૈકુંઠ વાસ જો. પ્રહ્લાં ૬૯

૫૬ પાંડવનો પોજાર—પાંડવની જીનનો ડંકા. ૫૭ નંદની આદે—
 નંદ આદિક ૬૪ શક્ય-સિદ્ધા સાથે. ૬૬ લોકિક-લોક રૂઢીમાં ચાલતી.
 ૬૮ અસરણ્યશરણુ મોજાર-અસરણ્યના શરણુમાં. ૬૯ જનનરાય-પ્રીતમના
 રવામી—ગુરુનું નામ.

મેમપ્રકાશ

દોહરા.

પુત્રોત્તમ પરમાનગા, પૂરણનદ પરમહા;	
સાક્ષીવત્ મહુગા રહો, ગ્રહો નદિ ગુણ કર્મ	૧
દેવ અસન દુઃખારે જડ, ઉપભવો આનંદ,	
બહુ પેરે લીલા કરો, ગોપાનર ગોવિંદ	૨

છંદ ગોલીદામની ચાલ.

ગોપીનર ગોવિંદ નામ તમારું, તેજે લોભાઈ રહું મન ગાર,	
દવે દરિ આબો હું શર્ણુ તમારી, સામગ્રો સામ આરણ્ય અમારી	૧
દરિ-૪। વિપ્ર અને મ્ત્રી ગાય, જ્યારે તે પૃથ્વી વિષે પીડાય,	
જ્યારે તમે સહેનાણુ નદિ સામ, ક્ષણમા ફેડના દુહનો કામ	૨
દવે દરિ કાને દીધા ક્યમ કાથ કમળના મૂઠ મધ જડુનાથ,	
હંદ્યામા રાણ ગરી કાઈ રીમ, નથી કામ મામુ જોના જુગનીશ	૩
વળી વાધુ વાગો કમિનો કાપ, નિરહે થવા નાથ ધણુ મા માવ,	
દાવે કામ જોર જાગ્યુ જડુ નીર, થવા દસો દલ ન ચાલ્યુ સરીર	૪
આરી કાપ લીધ અધો આપાગ, સૂના જઈ સાગર મધ્યે મોરાર,	
સહીનો સાબગતા નથી મોર, કમિજુગે આરી કર્યુ બહુ જો	૫
પીડાગો પારનનો સમાગ, નથી કોઈ ખીલ્લે રાખણદાગ,	
મૃતિમા કોઈ નથી તાગે કોદી, રત્નાગ્રે આનંદુ આગસ લેઈ	૬
દાનગુણુ માતા જ્યારે દુઃખ દેશે, ત્યારે કામ નામ તમારું લેશે,	
સોપાગો ધર્મ થયો આરથ, જંગો જંગો આમી દવે સમરથ.	૭
નમેગ થઇને રત્ના શુ નાથ, જોગા શુ આવશે તારે કાથ,	
વિશ્વમા વ્યાપી રહોછે પ્રેશ, ક્યો ધણું પાપે આવી પ્રવેશ	૮
જગતનું જતન કરો જીવન, રચતા પડમે પાણુ પ્રહેનન,	
લોક વિકાસ કરેછે ફાગે, લાવીઆ વડ માણેછે મોજે	૯
ધણું ધણુ સકટ પામ્યા સાધ, તેનો તમે સો દીઠો અપરાધ,	
ગોવિંદ ગરીબતણો દણુનાર, દિસોઢો દુઃખ દુઃખને દેનાર	૧૦
મિતારા દુમતણો ગો દોષ, કાપ્યા મડ મૂળ કરીને રોષ,	

- પશુનું પાપ કશું જડુવીર, ન પામે માસ દાણો ને નીર. ૧૧
- મરે વણુ ખૂટે સીને જાળ, અનીતિ એવી કરેછે કાળ;
પરમારય પુણ્ય ગયું પરમેશ, દયા કંઈ દીસે નહિ લવમેશ. ૧૨
- રાગ અપરાધી થયા ધણું ચોર, લુટીઆ લોક પ્રજા ચો ચોર;
નહિ કોઈ રક્ષાનો કરનાર, યથા ધન સીતણા હરનાર. ૧૩
- દામી યઈ વાળવા લાગ્યા ગાય, તેને તે મ્હેચ્છ મૂકવા ધાય.
ઉત્તમ મધ્યમ કરેછે કામ, બેઠાં કળા યાજું કમો દામ. ૧૪
- ઉધાડી આંખ જુઓ જુગદીશ, રાખો નિજ ધર્મ તમારો ઈશ;
પ્રજા જિરફ નોધારા આધાર, અસરણુસરણુ તમે છો મુશર. ૧૫
- હવે હરિ લાજ તમારે હાય, જુવો નહિ કાંઈ તેને તમે નાય;
પાંચાળી જ્યારે ક્યો પુકાર, પ્રજા ચીર પૂર્વાં ન લાગી વાર. ૧૬
- ધાયા સુણી અમરતવાણી અવાજ, હોડાઓ કુલધકી ગજરાજ;
જ્યારે કાંઈ ઇંદ્રે ક્યો જાહુ કોપ, આવ્યા તારે સરણે સૌ વ્રજગોપ. ૧૭
- રાખ્યાં જાં જોખી જોખ સમસ્ત, ધર્મો તમે ગિરિ પોતાને હસ્ત;
કરી એકવીશ શત સોળદળર, નરકાસુર મારી મૂકવી નાર. ૧૮
- પીડાઓ પ્રદહાદ પોતાનો દાસ, ક્યો લક્ષ્મીવર લક્ષક વાસ;
ધર્મ ત્યાં નાય નરહરિરૂપ, હણ્યો હિરણ્યાકશિપુ દાનવ બૂપ. ૧૯
- દેવનો દેવ કલ્પનો કાળ, સદા છે સેવકનો પ્રતિપાળ;
મીરાંતું ઝેર પીધું જડુવીર, બધું એક દાસતણે ઘેર નીર. ૨૦
- એવાં કંઈ કારજ કોટિ દળર, કહેતાં સેવનાગ ન પામે પાર;
વિરંચિ શંકર શારદા ગાય, વખાણે વેદ કળ્યો ન જાય. ૨૧
- એની કળ કુંચી ન જણે કોય, એને સેવે તે એ જોવો દોય;
એનું ગદસદન એવું નામ, ચઢ્યો મહ રાખે નહિ તે રામ. ૨૨
- એની એક દષ્ટિમાં સૃષ્ટિ થાય, મીચે પણ ત્યારે પ્રલે કહેવાય;
એને કહીં પુણ્ય કે પાપ ન લાગે, કેની ચતુરાષ્ટ્ર ચાલે ન એ આગે. ૨૩
- એને નહિ હર્ષ ન શોક લગાર, એને નહિ ગાંધા મોહ સંસાર;
એથી કોઈ બીજે નહિ જગવંત, એથી કોઈ મોટો નહિ શ્રીમંત. ૨૪
- એથી કોઈ નહિ જુગમાં દયાળ, એથી કોઈ વાંકો નહિ વિકાળ;
શું તો જાહુ કેમજ કુસુમ સગાન, વજ્રરથી વજ્રર જાણે ભગવાન. ૨૫

તાગ પ્રવગનજો । દિ પાર, તુચી કેષ સચા નદિ નિરધાર	
તારા ત્યાડપા વિશ ન ત્યાપ તાગ પાપ્તી પાયા વિના ન પીલા ।	૨૯
અને ન જતો નત ને આદાર, અોક પ્રજ્ઞાકતજો ધરનાર,	
મ્યુ ફી માગર ન ન મુગરિ, મદસ ફી હુજ મેઝ સમારી	૨૭
ધર્મો વાગદો અરનાર, મ્પિન દતા ।ય મનરુમાર,	
નાગ વગ મુવ દ્યુ નિરધાર, રસનર દયમોન દરિ અરનાર	૨૮
મચ્છ મ્ચ્છ । મિદ વાગ । વિપ્પ, પગ્ગ ।ગ રામ કદે શ્રીકૃષ્ણ	
દમગન મનવતર ધાન । જોદ મુપ ા મ્કો ધરે દરિ દેદ	૨
જોમો મ્મ મેદ નિડુ મગ્ગા । દરિ અવનાર મ્કા । જલ	
દીને છે દુષ્ટ પારથ જોદ દરિગે આધરે મ્કા છે નેદ	૩૦
તમુગ તારનેણી પરે જોધ દરિડુ જોવાવ્યુ પોતે મડુ પાધ	
દેદી દેનમ્મા આનમ દેવ કરે તેડી સ્નેહ ધરીગે સે ।	૩૧
પ્રીતની પ રી પ્રેમ । દૂન ચિત્ત અવન તુનમી અમુન	
મ્ક ધ્યાન ધૂન નુતો દીપ ધરે જાને જાજા । રના । મગીષ	૩૨
રન્નુ ધર્મ વિગ વેસાટ મિચ્ચિન ચિત્તારે અતુર ચિતર બદુ ચિન,	
યામનો મેઝ મ્કાનર મધ્ય મ્કિ સસિ દીપક જોત નસિદ	૩૩
બયા જગ જોગા માન કરે છટકાન વાયુ વરમાન	
નિલાણ જે મીતરડું હુમમાર, મ રવે તાળો મગ । ગાકાર	૩૪
રાગ વદમીનર શ્રીરખ્ખોડ કચેરી બમ્મ આ । ત કૌણ,	
।દીન । જે સન્નાગ ગાય રિદ્ધિ મિદ્ધિ પ્રેમે તમામે પાય	૩૫
દરનર વળે મગ્ગાનિરાય ગવિમુન નિત્ય ।મે કરે ન્યાય,	
મિચ્છી ગાસ રેડ અતગમ, ધમ્મી લગી જીવે કામે । જપાય	૩૬
મ્કા મો પાડ પામે ।દિ કર્મ દાન પ્રજુ લગી પોહોએ નદિ ફેપો	
અમારી અગ્ગ મુણ્ણો મ્કા, જતો આનનો જો દરિ કો હોય	૩૭
માતા નદમીજી યા । મહેર પાન દાસી અરજ મુગવો કા ।	
સ્વામીને સબાગવો જો વાત કૃપા કરી સામુ જીવે જુગતાત	૩૮
તમારી માયા નડેછે પાય, પાડાને પ્રાણીતજો સડુ સાય	
નથી અને પોટુઅસ દેતી દેર વાટે વગમીગે અપને વેડ	૩૯
બરમા બમાવે જાશે નર નથી કોડ જો નડ દેપાર	

- તમારે નામે રહે કોઇ દુઃ, જાકો સહુ આવી કીધું ચક્રચૂર. ૪૦
- આવી પડ્યો મહાખોટો, કળિકાળ, કરો પ્રેમ પ્રગ્નતણી પ્રતિપાળ; ૪૧
- પૃથ્વી પર પાપ વધ્યું પરબ્રહ્મ, વરતાયો મહાખોટો અધર્મ. ૪૨
- નથી કોઇ માનતું માત પિતાય, નથી કોઇ માનતું ગુરુ ને ગાય; ૪૩
- નથી માનતું કોઈ શાસ્ત્ર પુરાણ, નથી કોઇ માનતું કોની આણ ૪૪
- નથી કોઇ માનતું તીરથ વ્રત, નથી કોઇ માનતું કૃત્ય આદૃત્ય;
- નથી કોઈ માનતું યજ્ઞ ને યાગ, નથી કોઇ માનતું યોગ વૈરાગ. ૪૫
- નથી કોઇ માનતું તુલસીવન, નથી કોઈ માનતું વિપ્ર દરિજન;
- નથી કોઈ માનતું આતમરાગ, નથી કોઇ માનતું તમારું નામ. ૪૬
- પાપે કરી પીડાયો સંગાર, નથી ગણતું કોઈ દોષ લગાર;
- વાદળા વડ પીપળા આંગા ડાળ, વાદળાં વૃક્ષ સાંધાં રૂપ રસાળ. ૪૭
- પાપાનું તો અન્ન ભગણું પેટ, જોડી કરી જલુ પ્રકારે વેદ;
- અન્ન જળ મોણું કર્યું મદારાજ, છલ્લાનો એકે પળ નાંદ છતાજ. ૪૮
- જોતું વિપરાત કરેછે કાળ, દાસે નહિ એક દિશાએ નીકાલ;
- દરીઆમાં કુવચા લાગ્યું વાંજુ, તેને તમે રાખો પુરપુરાણ. ૪૯
- બીજાનું જોર ન માતે નામ, દાવે દરિ જૂડતાં જાણે દામ;
- નીવારો સકટ સુદરવાગ, તમારું અધમ ઓધારજુ નામ. ૫૦
- જેના છો રામ તમે રખવાળ, તેદને શુ કરશે પાપી કાળ;
- આયો વિશ્વાસ યાજો તમ સામ, માયા ઉપર નાથ તમારો દામ. ૫૧
- ધરૂં છુ એક તમારું ધ્યાન, નથી મન માંલ જાઈસો આન;
- પૂજે પદપદ્મ શકર શેષ, મેવે મનકાલિક સિદ્ધ સુદેસ. ૫૨
- પદન હીરાકેસો દાર, નારમ નેપૂરનો અપાર;
- પીતામ્બર કદિ કંદોગે સાર, મયોં કર કંકેયુ કુંડળ તાર. ૫૩
- સશિ મુખ સુંદર નેન ઉદાર, મળિ મુગટની જ્યોતિ અપાર;
- વિભૂષણ અગિ અનેક વિચિત્ર, ધર્મો સંજ મહ મદા પદ્મ રાસ. ૫૪
- નવધન સીતામળિ નવ કુંજ, તન મધ્યે સમ આનંદ પૂજ;
- કશે નિત્ય પ્રીતમને હરવાસ, નથી કોઇ બીજી અમારે આસ. ૫૫
- કર ગુરુ મંતનખી સેવકાઇ, જેકો જન છવે દરિ જમ આઇ;
- તેના દામ તજો દું દાન, પ્રેમીના પાપ તલેની પામ. ૫૬

૫૦ સુદેસ—છંદ. ૫૨ વિભૂષણ—નિરોધ અસંકાર. ૫૨—કમળ;

૫૩ નવધન—આનંદપૂર્ણ—આદિનામમદ.

સરવની રેણુ અલાપુ' ગીરા, તોડી પાળુ જનમું હું જીમદીસા;
 સંવન આસાં સુઝનાડીસ આગ, બાદરનો મનુદંગી બુખવાર. ૫૫
 રાખી જાનસણ સંમેસર વામ, કહે જન પ્રીતમ પ્રેમ પ્રકાશ;
 ટીમે માથ સાંભળે આણી સ્નેહ, સંજો માણી વાને પ્રેમપદ તેદ. ૫૬

૫૮.

૫૮ ૧ છું

તન રેંદુડો, સનમુર રાજે સુનર ફરવા લાગ્યો;
 યદ મેરે બાળી, દરિ દમાલે દિવનો મોખો બાગ્યો. ૮૬.
 યુગ કમ કાષ્ટ રેહિયો દીપો, તે તો સુખડ સુનારે પડી દીપો;
 ખુર માનનીએ માગીને લીધો, રે તન રેંદુડો ૧
 પયરમી પાંખડીએ આસા, યાંમલીએ તોરણીઆ આસા;
 ચિત મપાળ ચમરખે રંગ નવાસા, રે તન રેંદુડો ૨
 મન માંકડી તે મોકસ કરિયો, આ ઘર મેલીને પરધર નવ દરિયો;
 એક ધ્યાન ધણી રે રૂંધે ધરિયો, રે તન રેંદુડો ૩
 તે મધો દેવન્ય માળા દે, પરાપર ખૂણી પ્રામ્ પદે;
 તરબેણી ત્રાકે તાર બરે, તન રેંદુડો ૪
 એને અંતઃકરણ ઈંટોણી પ્રોધો, એને અગ જાળુ' જાળુ જોધો,
 દસ દામણીએ સુંદર મોટીએ, તન રેંદુડો ૫
 ગુજવંતી નારી કમાય ધણું, જેને બાળ દોષ દરિ ગુર સંત તણું;
 તેને મેજે આરે શિગપણું, રે તન રેંદુડો ૬
 કહે પ્રીતમ પ્રગટે પૂરણ દસા, રસિયોજી આવીને રૂઢિયામાં વસ્યા;
 તેના જન્મ મરણના સંશે રે ખરવા, તન રેંદુડો ૭

૫૮ ૨ છું.

તમે દરિ બોલો, ગિધ્યા બાપણ મુખથી મૂકી દીજો;
 ચિતવો દરિરૂપ, શું કરવાને ચિતવન ખીલું છીજો. ૮૬.
 ખીજ સવરીમાં શેા સાગ જડે, જદુ બોલ્યાથી અપસાધ પડે;
 દરિવશ કરીએ, મન વાળીવડે રે, તમે દરિ બોલો ૧
 દરિ નાગ વિના વંજા વાખી, ખીજ કચની કાગતણી કાંખી;
 કોઇ રખે રહેના બરમાં આણી, રે તમે દરિ બોલો ૨
 વાખીથી વેર ધણું વાધે, વાખીથી સ્નેહપણું સાધે;

વાણી છોડાવે ને વાણી ખાંધે, રે તમે હરિ જોલો.
 માટે વચન વિચારી જે જોલે, નહિ નરમાં કાઈ તેને તોલે;
 તેના જોડ્યાથી જાંઘન જોલે, રે તમે હરિ જોલો.
 કહે પ્રીતમ ધન્ય તે પુરુષ કહિયે, જેને શુદ્ધ વિચાર વસે હૃદયે;
 તેને ચરણે ચિત્ત આરોપી રહીએ, રે તમે હરિ જોલો.

પદ ૩ વ્યુ.

ભક્તિ એવી રે બાંધે એવી, તરસ્યાને વાણી રે જેવી;
 ભક્તિ જુગમાં કરે નર સોઈ, ભકે ધડપર શીસ ન હોઈ. ભક્તિ ૦ ૧
 એક ચોર તે ચોરી કરે છે, ધર પૂંજા દેરા કરે છે;
 તેને પારકુ ધનજ હરવું, એવું હરિ ચરણે ચિત્ત ધરવું. ભક્તિ ૦ ૨
 એક શૂરો તે રણમાં લડે છે, ધડ ભતે ન પાછો ફરે છે;
 એને સન્મુખ પગલું રે બરવું, એવું હરિ ચરણે ચિત્ત ધરવું. ભક્તિ ૦ ૩
 એક ગુણુક તે ગાન કરે છે, તે તો સોલે શણુગાર ધરે છે;
 એને પારકુ મનજ હરવું, એવું હરિ ચરણે ચિત્ત ધરવું. ભક્તિ ૦ ૪
 એક સતી રે શણુગાર કરે છે, તે તો અગ્નિમાં અંગ ધરે છે;
 એને અગનધંકી નવ ડરવું, એવું હરિ ચરણે ચિત્ત ધરવું. ભક્તિ ૦ ૫
 એક છીપ સાગરમાં રે રે છે, તે તો ખાઈ નીર તન્યે છે;
 (તેને) એક સ્વાતિ ખુંદ મન કરવું, એવું હરિ ચરણે ચિત્ત ધરવું. ભક્તિ ૦ ૬
 કહે પ્રીતમ સંત સ્નેહી, જેણે ધરી રે મનુષ્ય દેહી;
 તેણે અભિમાન પરહરવું, એવું હરિ ચરણે ચિત્ત ધરવું. ભક્તિ ૦ ૭

પદ ૪ શુ' ગંગ ધોળ.

ધન્ય આજની ધડી, સંત પધાર્યા પ્રેમે પાવન દીધાં;
 મારા વાંલાજી દયા કરીને, અગને દરશન દીધાં. ટેક.
 હરે હરિજન તે હરિ સરખા હેલિ, તેને મળીએ મરમદા મેલી;
 યાવ ચારસ પરસ આનંદ હેલી, ધન્ય આજની ધડી ૦ ૧
 સંત સન્મુખ સુકૃત છે રે મહુ, જેને ડગલે ડગલે ફળ મળે તણું;
 હરે સંત સેન્યાતું શું મુખે રે બાણું, ધન્ય આજની ધડી ૦ ૨
 હરે એને ભેટતાં બાહુજ દર પળે, પરમાત્મા પૂરણ પ્રતા મળે;
 એના જન્મ મરણના તાપ ટળે, ધન્ય આજની ધડી ૦ ૩
 મગોદક તીરમ ચરણ વિગે, એને સ્તિ રમ્પિ સીધી લગે;

દરે એનો ગદિમા કહે ગદારાજ મુખે, ધન્ય આજની ધડી	૫
વૈકુંઠપતિને આતિ પ્યારા, અધ દાણ નહિ દરિસે ન્યારા;	
રસ ભક્તિ મુક્તિના જાણુનદારા, ધન્ય આજની ધડી	૫
ધુપ્પ પ્રગટ્યુ પૂર્વે જન્મતણુ, જેને દરિજન સાથે હેત મણુ;	
કહે પ્રીતમ એનું ગાગ બજ્યું રે, ધન્ય આજની ધડી	૬

પદ ૫ મું.

જે રાધાવર રાસ ગિદારી, સુદરતાપર વારી;	
કૃપાનિધાન કમળ દગ લોચન, દુઃખભોચન સુખકારી.	જે રાધાવર ૧
નટવર નાગર નવમ નાગરી, નિર્મળ જોત ઉભરી;	
રામ રાગ સકળ શુભ સંપન્ન, કાટિ કાગ બલિદારી.	જે રાધાવર ૨
નદાનંદ ભ્રમુભામુનદની, અદ્ભુત આનંદકારી;	
પ્રીતમ રૂપ હૃદેમા રાખો, ચરણકમળ ચિત્ત ધારી	જે રાધાવર ૩

પદ ૬ મું.

કૃષ્ણાં કૃષ્ણાં કહે વાસુદેવ, હેત દેયામા આપ્તી;	
ગોપીનર ગોવર્દન ધારી, વૃંદાવન દધિનો દાણી.	કૃં ૧
પુન ભાવે પ્રેમ લડાવે, નદરાયની રાણી;	
નનલ કિશોર ચોર માખણનો, મીઠી મુખની વાણી.	કૃં ૨
વ્રજરજ અજ ઉગયાપતિ ઈચ્છે, પ્રીતે કાષ્ઠ એક પ્રાણી;	
પ્રીતમ પ્રેમ ધરી બજ્યા ભાવે, સુદરવર મુખ ખાણી.	કૃં ૩

પદ ૭ મું.

ઉત્તમ દરિના શુભવાદ જણે, મુષ્યા નહિ સ્નેહ ધરીને;	
તે પ્રાણીને પશુ જરાજર, જોજો જુગત કરીને.	ઉત્તમ ૧
મનુષ્ય દેહ ધરીને પાપી, ના બજો હેતે દરિને;	
કરમ કમાયો આ ન આધાયો, હોડયો ભાર ભરીને.	ઉત્તમ ૨
હડી કંઠપાંતે આપ્યો અવસર, ના આવે દાવ ફરીને;	
પ્રીતમ પ્રણતુ' બાજન કરી, જા બવસાગર તરીને.	ઉત્તમ ૩

પદ ૮ મું.

સામગિયાનું સ્મરણ કરતાં, બનતું જધન છૂટે;	
દરિ હીરો જેને દાયે આપ્યો, તે કમ અજગો છૂટે,	સામગિયાનું ૦ ૧
આશા તૃપ્તિ લોભ અભિમાન, તેની ગાગેર ઝૂટે;	

મુબુનામ પારસનો પવંત, કોકોલે ના. ખૂટે... શામળિયાનું ૦
 નિર્મે યમ નારાયણ બજતાં, જમ કિંકર નદિ લૂટે; શામળિયાનું ૦
 પ્રીતમનો સ્વામી પ્રેમ રોલી, તે શું તાર ના તૂટે.

પદ ૯ મું:

રામ રામ નિજ નામ રટતાં, મટે તેં મોહ ને ગાયા; રામરાગ ૦
 તૃણા જળ સાચું જણી, પશુ પીવાને ધાયા.
 ધન જોગન તન જૂઠું જણી, જમ વાદળની છાયા; રામરાગ ૦
 અખિલ બ્રહ્મનું સ્મરણ કરતાં, નિર્મળ થાયે કાયા.
 પૂરણબ્રહ્મનું પ્રીત બંધાણી, તે નર લાભ કમાયા; રામરાગ ૦
 કહે પ્રીતમ તે પાર ઉતર્યા, જેને દરિએ હાથે સા'વા.

ગરબી.

હો પ્રાણી રે ચેતીને આપે તો અવસર છે બચે; ૨૬, ૧
 હો પ્રાણી રે કાયા ને માયાનો મૂકી દે તણે.
 પ્રવચ મૂકી સાચપણું હર ધારજે,
 હો પ્રાણી રે જગત તમાસે જૂઠો કરીને જાણજે. હો પ્રાણી રે ૦ ૨
 ગાયાની બ્રુમવણીમાં બ્રુમેશમા,
 હો પ્રાણી રે દોઢ સુખ દેખી પ્રુમેશમા. હો પ્રાણી રે ૦ ૩
 રમે વળગતો સખા તણા વહેવારમાં,
 હો પ્રાણી રે લટારીસ લોકડીઆંની લારમાં. હો પ્રાણી રે ૦ ૪
 રસિયાણનું રૂપ હૃદયમાં રાખજે,
 હો પ્રાણી રે પ્રેમ સુધારસ પ્રેમ કરીને ચાખજે. હો પ્રાણી રે ૦ ૫
 પ્રીતમના સ્વામીને પળ ના વિસારીએ,
 હો પ્રાણી રે બજન કરીને આપણે જન્મ સુધારીએ. હો પ્રાણી રે ૦ ૬

રાગ કંઠ્યાણ.

આનંદ મંગળ કરે આરતી, દરિ-ગુરુ સંતન સેવા; આનંદ ૦ ૧
 પ્રેમધરી મંદિર પધરાતું, સુદિર સુખકાં લેવા.
 રતન કુંભવત્ વાજાં જીનર, આનંદ રૂપી એવા;
 નિમોચન તારણ બાજ ઉદારણ, મહુરત અકલ અમેવા. આનંદ ૦ ૨
 તીર્થ સદુ સાધનને ચણે, ગંગા જમુનાં રેવા;
 કહે પ્રીતમ જોમખો અગુસારો, દરિ દરિજન જેવા. આનંદ ૦ ૩

પ્રતપાકાંત.

સરસગીતા.

મ્હી ૩ મુક્ત થા—મુક્ત થઈ પ્ર-૨ ૬ નિદાળના—નાળના પ્ર-૨ ૮ રાસ
 ૧૨૦—રાસ ૨૨૦ પ્ર-૨ ૭ નિશ્રામ. ૨ જો સર્વે સાખ્યા—સર્વે સ-
 રણ પ્ર-૨ ૧૬ બગાસુર—કગાસુર પ્ર-૨ ૧૭-૧૮ આ જો કડીઓ પ્ર-
 ૨ તથા ૩ જામા હા ૧૫ ૧૪ છે, તેથી ને પહેલી પ્રત પ્રમાણે લેનામા આની છે
 ૨૨ ૫૨૨ ૧૭—આગમ ૫૨૨ પ્ર-૨ ૨ આરીને—મબારતા પ્ર-૨ ૫૨૨, મુદિત-
 ૫મોદિત પ્ર-૨ પ્રેમ મોદિત પ્ર-૩ ૨૩ સુધા ઈ—સિધુ સુધા મુખ સાર
 પ્ર-૨ નિશ્રામ ૩ ૩ કંઠ મુદર—કંઠ પૂરે પ્ર-૨ ૧૧ નમ્યા પારે—નમી પગ
 પ્ર-૨ ૧૩ મધુ—કેર પ્ર-૨ નિશ્રામ ૪ ૧ મૂકી—મૂકા પ્ર-૨ ૭ ૪ હરિ
 મામાયા—હરિમા માયા પ્ર-૨ હરિને મળ્યા—પ્ર-૩ ૮ સીંદો ઇ—સીંદો વ
 નનીમરે પ્ર-૨ નિશ્રામ-૧ ૧૬ ગોપીનુ—પોતાનુ ૪-૨ ૨૦ સમવને—
 અમવને પ્ર-૨ નિશ્રામ ૬ ૫ કર્યા—ત્યા પ્ર-૨ ૧૩ તેથી—તાતે ૪-
 ૨ નિશ્રામ-૭ ૩ ત્યારે કથમ ઈ—શામાટે દુ અ પામે, પ્ર-૨ ત્યારે શે દુ
 ખમે દુગે પ્ર-૩ ૪ રીસ—રાસ-પ્ર-૨ ૧૪ એમ—અમો ૪-૨ ૧૨ ગડયુ
 ગાડયુ પ્ર-૨ ગાડુ પ્ર-૩ વિશ્રામ—૮ ૨ નામ—નળ્યા પ્ર-૨ ૪ બ
 સા—જાવે પ્ર-૨ ૮ જોડ્યા એવું—એમ જોડ્યા પ્ર-૨ ૮ અનીતિ ઇ—
 અનીતિ આતિ વણી પ્ર-૨ ૧૨ શત ઈ સો પ્રશ્ન પ્ર-૨ શત શત પ્ર
 શ્વામ પ્ર-૩ નિશ્રામ-૯ ૧ સુરનો—સ્વર્ગનો પ્ર-૨. ૪ આખ્યા—
 રૂપે પ્ર-૨ પ્રેમે પ્ર-૩ ૭ ચારતા—ચગરે પ્ર-૨ ૧૦ ગોપને ઈ—શુપત
 મધા ગૌ પ્ર-૨. ૧૧ આરી—ગી પ્ર-૨ ૨૦ ચિતા—ચહેન ૨૨
 તિલ—નેદે ૪-૨ નિશ્રામ-૧૦ ૧૦ હાટ ૬—ગિરિ પૂછ ઘેર વળ્યા,
 હા ૧ આતિ ધણો, સુરપનિગે વાત જાણી, ઓઝી બાગ્યે આપણો પ્ર-
 ૨ ૧૫ યાગે—કરી પ્ર-૨ ૭ પ્રીત્યુ—પ્રીત્યા પ્ર-૨ ૨૬ યુધ્ધ—કુશમ
 પ્ર-૨ વિશ્રામ ૧૧ દુમે ઇ—ધાઇ દુમે ચઢ્યા પ્ર-૨ ૧૧ શુ કથુ—
 એવું બણે પ્ર-૨ ૧૪ રથામ રનેદીને—શામા રનેદીને પ્ર-૨ ૧૮ શરણુ-
 ચરણુ ૪-૨, નિશ્રામ-૧૦ ૪ શોભા ઈ—સાગર શોભા વણી પ્ર-૨
 નિશ્રામ-૧૦ ૧૧ મ'—કહેને પ્ર-૨ નિશ્રામ-૧૪ ૪ કરી—આપી પ્ર-
 ૨ ૫ જોમા ગ્યા—હિયયા પ્ર-૨ ૬ જુમના—તરંગા પ્ર-૨ ૨૭ ચતુરા
 ઈ—ચતુરા ચિત્ત અગાર, તમ ચરણે રહુ—પ્ર-૨ નિશ્રામ-૧૫ ૩ યો

બ્યાં-ધંબ્યાં પ્ર-૨. વિશ્રામ-૧૬. ૬ પ્રેમે-ધામ પ્ર-૨. ૧૪ મેદે-ગતિ
પ્ર-૨. ૧૯ માર્યો-તાર્યો. પ્ર-૨ વિશ્રામ-૧૭. ૧૫ ધણાં છઃ-નેણું તલ-
સી પ્ર-૨. ૧૮ તંગવિન-હરિ વિના પ્ર-૨. વિશ્રામ-૧૮. ૧૩ ધરી-પ્રમ
પ્ર-૨ ૧૪ પછે ઈઃ-પછે જીજી નારી વદે. પ્ર-૨. ૨૩ સુખદામ-
સુખદાયક પ્ર-૨. વિશ્રામ-૧૯. ૧૬ પુષ્પ છઃ-પુષ્પ યાયે હરિ. પ્ર-૨.

અક્ષાનો ગરબો.

૮ થોડાશા ઈઃ અલ્પ મૃત્યુને કારણે, ન હણેશ મુંદર રવિપ નો. પ્ર
-૨ ૧૬ હરિએ ઈઃ-હરિએ નિજ માયાને મોકલી, વેમે જાઓ એકું
ગામ નો પ્ર-૨. ૩૮-સુવર્ણ ઈઃ કમળ કુસમે પ્ર-૨. ૬૭ લોકિકે ધ-
સંદિપને ઘેર વિદ્યા બપ્પા. પ્ર-૨ ૬૯ પતીત-પાપી. પ્ર-૨.

પ્રેમપ્રકાશ.

૯ લોક-કાળ પ્ર-૨. ૨૦ એવાં છઃ-ક્યાં એવાં. ૩૦ ભોમી છઃ ભો-
મી રજ જીંદુ નો અખામ-પ્ર-૨. ૩૧ દેહી છઃ-દેહી મંદિરમાં અગમ દે-
વ, પાડી ગમ તેની કરે સેવ. ૩૬ દક્ષતર છઃ-લખે દક્ષતર પ્ર-૨ રતી-
સુત ઈઃ-રતીસુત નિતા કરે છે ન્યાય. પ્ર-૨.

લેવાજમનાં નાણાંની પોહોચ.

		લેવાજમનો	
નામ	ગામ	સાલ	નાણાં
મે કડી અને નવસારી પ્રાતના કે એ ઇ	વડોદરા	૧૮૮૪	૧-૮-૦
રા રા લીલાધર છલ્લેરામ	અમરેલી	૧૮૮૮	૧-૮-૦
રા રા. તેન સ. શાળા ૥ હે મા	તેન	૧૮૮૦	૧-૮-૦
મે અનાગમ પ્રભાશંકર વડોદરા ને અમરેલી પ્રાતના કે એ ઇ	વડોદરા	૧૮૮૮	૧-૮-૦
રા રા આપણી મ શુ. શાળાની દે મા બાવળી		૧૮૮૦	૧-૮-૦
રા. રા દરાપુરાની સ શુ. શાળાના હે મા દગપુરા		૧૮૮૮-૮૮	૩-૦-૦
રા રા નાગયણુસર્પ કેશનગર	વડોદરા	૧૮૮૪	૧-૮-૦
રા આ વ્યવકરાય નજરાય, સુમા સાહેબ વડોદરા	વડોદરા	૧૮૮૮	૧-૦-૦
રા રા દામોદર હિમખાંડકર	વડોદરા	૧૮૮૪	૧-૦-૦
રા સા ગણપતરામ ગીરીશંકર શાસ્ત્રી કે એ હન્ટપંકર.	અમદાવાદ	૧૮૮૮-૮૦	૩-૦-૦
રા રા મુરંજરામ કરણશંકર	નેલમારી	૧૮૮૮	૧-૮-૦
રા રા મહારામ ગોવર્દનદાસ આ મા	નવસારી	૧૮૮૮-૮૦	૩-૦-૦
રા રા જરોદની સ શુ. શાળાના હે મા જરોદ		૧૮૮૮	૧-૮-૦
રા સા ખુશાવરોષભાઈ સારાભાઈ	અમદાવાદ	૧૮૮૮	૧-૮-૦

સૂચના.

આપુ સાનના ત્રિમાસિક બેંક અમારે ટેકા કમતી શ્રેયવળને લીધે મુકતે બહાર પડ્યા નથી તે કેદરેલનાં માલકો દરમુજર કરશે તો એક થોડીજ સુદતમાં છપાઈ રહેથી બહાર પડશે.

જેમની એક સ્થળથી બીજે સ્થળે બદલી થઈ હોય અગર ઠેકાણુ બદલાયુ હોય તેમણે કૃપા કરી પોતાનું શિરનામું લખી જણાવવું કે એ પાન્યું પોહોચતા દીન થાય નહિ.

જેમના પાછની સાલના લેવાજમનાં પાણા બાકી હોય તેમણે મેદે રચાની કરી સાવર મોકલી આપવા કૃપા કરવી.

પ્રાચીન કાવ્ય.

૮૫
45

દયારામ કૃત

પરચુરણ કવિતા.

સંશોધન કરી રીકા તથા અર્થ આપે

છપાવી મંકટ કરનાર,

દરગોવિંદ દ્વારકાદાસ-કાંટ્રિયાળા.

અને

નાથરામકર પૂજારાકર શાસ્ત્રી

છાપનાર,

“વીરજીવમુદ્રાલય”-ગ્રેસ-વડોદરા

કીમત ૪૫ પૈ ૧ નો રૂ. ૧૫ (ચાર્જેસ સાથે) અગાઉથી.

(સર્વદક્ષ સ્વામીન સમ્પાદિ.)

પ્રસ્તાવના.

આજ મુધીમાં નહિ પ્રસિદ્ધ થયેલી એવી દયારામભાઈની કેટલીક કવિતાઓ ત્રિમાસિકદ્વારા પ્રથમ પ્રકટ કરવામાં આવી છે. દયારામની મીઠી વાર્તા શ્રાવણમાં એટલી પ્રસિદ્ધિ પામી છે કે તે વિશે લખવાની જરૂર નથી, અત્યાધિક પ્રકટ ન થયેલી હજી એમની કવિતા ઘણી છે એમ જણાય છે. છૂટક કવિતા એટલી વિખરાતી છે કે તેનો મંચદ ભેગો કરવો એ કામ પાછું કહિન છે તથાપિ અમારા મુગ વાંચનારને માટે તે મેળવવામાં હમે અનેનો પ્રયામ કરીએ છીએ અને વખતો વખત તેને જાહેરમાં લાવીએછીએ.

આ અંકમાં દયારામભાઈની પરચુરુ કવિતાઓ લીધી છે. બ્રાહ્મણમક્ત વિવાદ નાટકમાં વૈષ્ણવધર્મનું પ્રતિપાદન કવિએ વિષ્ણુદત્તદાસ કીક કરાવ્યું છે. સંસ્કૃત, પ્રાકૃત, માગધી, હિંદી, વગેરે ભાષાઓમાં એવા વાદ્યય ધણા છે. આર્યાક, જૈન, શૈવ, વેદાનવાદી, વગેરે મત માનનારોએએ જેમ મુક્તિપુરસ્કાર અન્ય ધર્મનું ખૂંડન અને અવધર્મનું મંડન કર્યું છે. તેમ દયારામભાઈએ પણ મુક્તિ વગેરેથી વૈષ્ણવમત પ્રતિપાદિત કર્યું છે. કૃષ્ણની અનન્ય ભક્તિનું પ્રતિપાદન એ આ નાટકનું રહસ્ય છે. કવિએ વાક્યાનુયં મળધી, કહ્યું આ મે મુક્તિપ્રપુક્તિ અને અમતૃપિ પણ આ નાના નાટકમાં દૃષ્ટિગોચર થાય છે. યમુનાજીની સ્તુતિ છંદબદ્ધ છે. આ અંકમાં પદ શિવાયની બીજી બધી કવિતાઓ છંદબદ્ધ જ લીધેલી છે. પણ તે છદો કા તો કદચાન વિરહિત લખનાર બોલનારની બૂમોથી કાં તો કવિની સ્વચ્છ હૃદયથી કહક કંઈક પિગળના નિયમની બાદર ગયેલા જણાય છે. પદ ગરબીઓમાં દયારામભાઈએકેક ગણાય છે, જેનો મોટો જથ્થો મૃગારિક કવિતાઓનો જોવામાં આવે છે. આ અંકમાં જે થોડાં પદ લીધાં છે તે નીતિ અને ઉપદેશના છે. અષ્ટોત્તરગતનામ જુદી જુદી વ્યક્તિને અનુસરી દયારામભાઈએ ધણાં લખ્યાં છે. તે પૈકીનાં નમુના દાખલ આ અંકમાં રાધા અને કૃષ્ણનાં એએ અષ્ટોત્તરશતનામ પ્રકટ કર્યાં છે.

દયારામની કવિતાની ઘણી પ્રતો મળતી નથી. તેથી શોધન કરવાને પગીવાર આડચણ પડે છે. પરંતુ જે એક પ્રત અમને મળેલી છે તે દયારામભાઈના એક મોટેરા ગિયે લખેલી અને તેને દયારામભાઈએ જાને શોધેલી, હોવાથી તે ઉપર ભરોંસો રાખી જોડણી શિવાયનો બીજો ફેરફાર ન કરતાં જેવું દોષ છે તેવું જ લેવામાં આવ્યું છે.

શ્રીજગદીશ્વરાયનમઃ બ્રાહ્મણમક્તવિવાદ

• * નાટક.

છંદ કુવૈયા.

પ્રથમ નમન ગુરુ ગોવિંદને કરી, ટાળું સદુની જાંત છ;
નાટક બ્રાહ્મણમક્તવિવાદે. પ્રતિપાદન સિદ્ધાંત છ.
શ્રી હરિગુણ ગાઓ, સદુ મુખ સહેજે મળે છ;
મન નિરમળ થાયે, મંદેહ સરવે ટળે છ. ૧
હરિહર નામે દ્વિજ એક હુંતો, દાસીપુરોનો વામી છ;
તે બ્રાહ્મણને સુત બે હુંતા, હૃમય ગાત્ર અભ્યામી હરિગુણ ગાઈએ છ. ૨
ગિરશંકર નામે એક સુત દૃઢ, સ્માગત ધર્મો કા'વે છ;
વિષ્ણુદત્ત ખીન્ને સુત તેને, ભક્તિ હરિની ભાવે. " ૩
એક સમય વૈષ્ણવાચાર્યછ, પધાર્યા તે પુરો ભાંહે છ;
વિષ્ણુદત્ત વૈષ્ણુવીદિદા. લેવાને ચા'યો લાંહે. " ૪
તે સમયે શિવશંકર બંધુ, બોલ્યો ગર્વવચન છ;
આપણુ બ્રાહ્મણુ શ્રેષ્ઠ સર્વથી, શોદ ઘઈએ હરિજન. સુણીએ વૈષ્ણુવ છ. ૫

૧. છંદ કુવૈયા—ગોપાયા છંદ ઉપરથી બનેલો દ્વિતીયિકા છત્રીશીની રાગે ગવાય છે. *નાટક—શાસ્ત્રોક્ત નાટકના ગુણોવાળું નહિ; પણ બે જાણુ વેપ (મેંઘ) લેઈ રંગભૂમિપર અનુભાવ દર્શન સહિત સંવાદ કરે તેવા આખ્યાનને દયારામે નાટક કહ્યું છે. આ નાટકમાં પ્રથમથી ચાર કડીઓ સુધીનાં વચન સ્વધારે બોલવાના છે. તેના છેલ્લા વચનની સાથે શિવશંકર નામે સ્માગત ધર્મી પુરુષનો તથા વિષ્ણુદત્ત નામે વૈષ્ણુવ ધર્માનુગમી પુરુષનો પ્રવેશ થાય છે. પછી આખો મય પૂર્ણ થતા સુધી ખીન્ને પ્રવેશજ નથી. છેવટના બાનમાં ને બેના પિતા હરિહરનો પ્રવેશ થાય છે અને તે તેમના વાદનો નિર્ણય કરી ત્રણ વક્ત્રુવાચાર્યને શરણે જતા પડદામાં અંતરબાન થાય છે. પ્રતિપાદન છં—આ નાટકના બાહ્યાનાથી વક્ત્રુબી માર્ગના સિદ્ધાંતનું પ્રતિપાદન કયું છે. ૨. હૃમય છં—અન્ને પુત્રો શાસ્ત્રના અભ્યાસી દત્તા. ૩. સ્માગત (સ્માગત) ધર્મી—કર્મ માર્ગ [તત્ત્વોક્ત વિધિ] ને માનનાર—શિવધર્મી ૪. વૈષ્ણુવાચાર્ય—વક્ત્રુ

નિ'ભૂદત કે' નિપ્ર વડા થઈ, એ કૃણ જગ પૂજનય છ,
ભક્તિ નિના ભગવત મળે નહિ, વેદ શાસ્ત્ર સૌ ગાય
સુશિમે પ્રાણાયુ છ, રૈપ્સુવગન. થયે છે

૬

શિ०-પ્રાણાયુ તેજ રૂપ ઈશ્વરનું, ઈશ્વર મળના કેના છ?

વિષ્ણુવદનથી રૂપતિ જોની, બન સેવે ભૂદેવા

"

૭

વિ०-પિતા ભગ્ને તે પુત્ર સ્વધર્મી, શ્રુતિ કરે કરી મોર છ,

હરિથી હૃદયના ન ભગ્ને હરિને, યથા દગિના એ, સમ્પૂર્ણે પ્રાણાયુ છ

૮

શિ०-કર્મકાંડ યસાદિ નિપ્રને વેદે એમ બતાવ્યુ છે,

નિત્ય કર્મ દ્વાદશ જિજ્ઞાસુ તેમા, હરિભજન રુ ના યુ

"

૯

વિ०-નિપ્ર નિમુખ હરિ દ્વાદશ ગુણયુત, તરેન નય આનિમાની છે,

તેથી વગ હરિભક્ત સ્વપચ પણ મરુળ તરે ગુણ માની

"

૧૦

ધિક્ક વિધિ જનમ નત બુદ્ધિતા, કુળ કિર્તિ દિશા છે,

ધિક્ દાક્ષતા નિમુખ આમો હરિ, મુનિ કૃષ્ણ ધન્ય નિમ નાર "

૧૧

શિ०-વરા પુત્રાણુ પૂજન યને, તે પ્રાણાયુ કર્મ છે,

વેદમયન એમ કરે કે નહિ? તમે મુ જાણો મર્મ આગત-દ્વિએ છ

૧૨

- વિ०-પશુ માગી મખ કડી કડા કર્મ, સ્વર્ગ વિષય મુખ પામે છ,
 કાય પુણ્યે સુર પૃથ્વી પટકે, નિર્ભયપદ ન રિતમે " ૧૩
- શિ०-પશુ માનવ પાપ ન વાગે, વેદવિદિત ને સાર છ,
 પુનરાવૃત્તિ કરી મખ કડિયે વગી સ્વર્ગનુખ નાર " ૧૪
- વિ०-વ્યસન નિમના મધમામ, શ્રુતિયુક્તિ ન મમજો મૂધી છ,
 વેદ-હૃદય દુરિ મળવા, કર્મ-જડ ન લહે મનિ જાની " ૧૫
- શિ०-વેદનનન તે વિશ્લુ બોલ્યા, તે પ્રમાણુ મમ વેતુ છ,
 વેદવિદિત કડે કૃત્ય જે ગણ તેજ માનવુ મેલુ " ૧૬

૧૩ મખ—યરા કારણ—પુણ્યનો લય થાય એટલે સુર [દેવ] તેને પૃથ્વી ઉપર પટકે “તેનમુસ્ત્વાસ્થર્ગોતરવિશાનશાનેષુમત્તલોકામશતિ । દમયથી ધર્મમનુષ્યતાગતારામકામાલમત ॥” ‘નેઓ [યશસ્વિ કડીને સ્વર્ગ મેળવનાનાઓ] વિશાળ સ્વર્ગ લોકને બોગરીને અંતર તેમના પુત્રનો કાય થાય છે ત્યારે મૃત્યુ લોકમાં પ્રવેશ કરે છે એ પ્રમાણે મમનાઓની હિતચાળા વેદ ધર્મનો આશ્રય કરીને આરાગમન પામે છે ”—ગીતા નિનયપદ ૯૦—

જ્યારથી ફરી મૃત્યુ લોકમાં પડાનો બધ નથી એવાપદ સ્થાનમાં તે વિગમે નહિ.

૧૪ પશુ માત—યમમાં પશુ દણુના તે વેદવિદિત—વેદમાં કંઈ પુનરાવૃત્તિ ૯૦—ફરીને મૃત્યુલોકમાં આવવું અને ફરીને મખ—યરા ગના અને સ્વર્ગનુખ પ્રાપ્ત થાય એ નાર [હીક] છે ૧૫ વ્યસન ૯૦—વેદમાં જે મધમાસ અહણ કરવાનું કથ્યુ છે તે વ્યસન વીસરના ખાટે છે એવી રીતે કે આડે દહાડે મામ નખાના મામ ખાવું હોય ત્યારે અમુક યરા કારણે તે ખાવું એમ જે નિયમ વગર ખરાવું હતું તેનો કાષ્ટ નિયમ કરી આપી તે પરિમિત કર્યું કે મકે જે એકદમ મામ ખાનાનો નિષેધ ક્યો હોય તો મોઢ માનત નહિ તેજ પ્રમાણે મધનો ઉપસોગ પણ અમુક દેવનું પૂજન કરતાં કરવો એવો વિધિ કડીને તેને પણ નિયમિત કર્યું છે જેમ, “વચસ્વત્સામશ્વા ” “ પાત્ર નખવાળા [અમુક] પાત્ર પશુ ખાના” એમ કહ્યું છે જેમ કહેવાનું તાત્પર્ય સ્પષ્ટ સમજાય છે કે સરખા પશુ ખાનાને તેમના તે માયથી અટકારીને પાત્ર ન ખાવાના અને તેમાં પણ પાત્રજ ખાવાની રજા આપી આવી યુક્તિ ઉપગ્રથી સમજાય છે કે મામ મધ સપ્તમાની રજા આપવાનો વેતો દેવુ નથી પણ તે બધ કરના વિદ છે શ્રુતિયુક્તિ ૯૦—વેદની આવી યુક્તિ બુધી [મૂર્ધ] મમજતા નથી વેદ-હૃદય ૯૦—વેદનું રહસ્ય દરિની પ્રાપ્તિ વિશે છે તે કર્મ-જડ [કર્મને વિશે જડ જેવા અથવા કર્મથી જડ યજ્ઞ મરેના—માતો] જાવી મ તિથી વહેતા [સમજતા] નથી ૧૬ વિદુષ્ઠ વેદ વચનને પ્રમાણુ નથી

- વિ०—વેદવચન કોણુ વ્યર્થ કરેછે, હંધુ બોલો સવળું છું;
શ્રુતિદારદ છે તે નવ સમજ્યા, અર્થુ કંપદ્યુ અવળું. " ૧૭
- શિ०—નિર્ણય નિગમ તણો તમે સૂધો, સમજોછો તો બોલોછું;
તેનો પ્રતિઉત્તર અમો આપું, હદાપણુમાં શીદ રોવો. " ૧૮
- વિ०—ત્રિગુણ વિષય શ્રુતિ તથા ત્રિગુણપર, હગિ-આર્જુન પથ દાખ્યોછું;
પશુપત્ર પ્રભુ પ્રસન્ન હતા, રીદ જપમખ ગીતા બાખ્યો. " ૧૯
- શિ०—કર્મબ્રહ્મ જો વિપ્ર થાય તો, બ્રહ્મ જાણવો તેને છું;
સુકર્મ કરીને કુકર્મ ટાળો, મોક્ષ પામવો જોને. " ૨૦
- વિ०—દોર વેદિયા તે એમ બોલે, કર્મ કર્મ મંદાય છું;
પંકે લેધુ અંગ હોય જડ ૧ પંકે કયમ ધોવાય " ૨૧
- શિ०—ધર્મ પારકો બયદાતા છે, સ્વધર્મથી દરવાણુ છું;
સંધ્યા તર્પણ બ્રહ્મચર્યાદિક, વિપ્ર (ની) કૃતિ પ્રમાણુ. " ૨૨

ગણુતો એમ સમજીને શિવશ કર કહેડે કે; વેદ વચન ઈ०—અપ્પ છે. વેદવિ-
હીન—વેદથી રહિત. ૧૭. જાણુ ઈ०—હુ સવળું કહું છું તેને તમે જાણુ
કરીને બોલોછો. શ્રુતિદારદ—વેદનો મન અર્થુ ઈ०—ઉપર ઉપરથી અવગો
અર્થ તમે અહણુ ક્યોછે ૧૮. નિર્ણય—હેવટનો પરિણામ નિગમ—વેદ. સૂધો—મ-
વળો. હદાપણુમાં ઈ०—હદાપણુમાં શીદ [શામાટે] રોવો [ગર્વથી રોમોછો]. ૧૯.
ત્રિગુણુ ઈ०—શ્રુતિ [વેદ] નો વિષય ત્રિગુણુ [સત્ય, રજઃ અને તમઃ] છે—વેદ
ત્રણ ગુણુવાળી મૃદિ અને કર્મને પ્રતિપાદન કરેછે, તથા હરિ ત્રિગુણુથી પર
છે. એવા પથ [માર્ગ] હગિએ આર્જુનને [ગીતામાં] દાખ્યો છે. " શ્રેયુષ્યવિષયા-
વેદાનિર્ણયગુણોમચાર્જુન " [અર્થ ઉપર હલો તેજ છે.]—બગવદ્ગીતા. ૧૯ પશુ-
પત્ર ઈ०—જો પશુ પશુથી પ્રભુ પ્રમથ હતા તો ગીતામાં તેમાં જપમખ
[જપમખ] શું કરવા બાખ્યો? "ત્રયગુણસંપન્નઃકૃત્વોત્તમઃકૃત્વોત્તમઃ । સ્વાધ્યાયા-
મયદાશ્રયણ ધર્મસત્ત્વઃ । એવમુચિષ્ઠાદિત્તમઃકૃત્વોત્તમઃ" ૨૦ કર્મ બ્રહ્મ —
વાડવોને કરવાનાં જે કર્મ વેદમાં કહ્યા છે તે ન કરવા વડે. ૨૧. પંકે ઈ०—પં-
કે [હાદયવડે] લેધુ [લેધુ] અંગ નામ તે જે જડ ૧ પંકે કેમ ધોવાય ? અ-
ધાતુ સુકર્મ કે કુ કર્મ પણ કર્મ રૂપે તે એકજ છે. માટે કર્મ કરવાથી કર્મ કેમ
નાશ પામે ? " કૃત્વધર્મક્રમોનાસ્તિવચ્ચરોઽતિશયોર્ગિ " "કૃત્વધર્મક્રમોનાસ્તિવચ્ચરોઽતિશયોર્ગિ-
કરેવા કર્મનો બોગથીજ કાય થાય છે. " મનપથ કે માર્ગ કર્મ કરવાથી માર્ગ
કર્મ નાશ પામતું નથી, પણ તે જન્મે કર્મ બોગથી દુટયાથીજ તેમનો કાય થાયછે.
૨૨. ધર્મ ઈ०—પારકો ધર્મ (પોતાનેજ આચર્યા થોમ પણ જીતએ આચર-
વા થોમ જેમ, વાડવે આપુપ પરવા, કાનિયે વેદાપરવા કરવાનો પથ કર્મ
ઈ०) બપડાતા છે. "લેખનમ્પરમારિતુ" વાચાં દુર્ગતિયા । રાચાંરિત્તમઃ

- વિ०-મંધ્યા માં ત્રિ આક્ષણે, ઋણુ શિર છે શ્રુતિ વ્યક્તિ છઃ
કર્મે ન પુણ્ય, દોષ છાંડેથી, બદ્ર થવા દરિબક્તિ. " ૨૩
- શિ०-બદ્ર ન હોય તો આક્ષણ મોટા, શીદ કંઠે આચરણુ છઃ
સ્વધર્મ તો સદુને પાળવો, જે જનમ્યું જે વર્ણુ. " ૨૪
- વિ०-આત્મધર્મ તે પરમ ધર્મ છે, મદ્ય સર્વ દરિબક્તિ છઃ
વર્ણુ ધર્મ તો દેહ લગી તેથી, ગી અતિ આસક્તિ. " ૨૫
- શિ०-આન્દિકવિધિ વિધિને કહી છે, તેજ પ્રમાણે કરવી છઃ
અવગ ચાત આપણુને કે' બાહ ॥ શીદ પડે સામગવી. " ૨૬
- વિ०-સ્વધર્મનિષ્ઠ શાત જન્મ લગી રે', વિરચી લોકે જન્ય છઃ
વૈષ્ણવ તેજ દેહને અતે, દરિપદ્મોગી થાય. " ૨૭
- શિ०-બક્ત દરિના સર્વ ગરાગર, કો મોટા કે નાના છઃ
આપણુ આક્ષણુ સર્વ શિરોમણિ, શ્રેષ્ઠ રદ્ધા પછી શાતા. " ૨૮
- વિ०-ક્યારના આક્ષણુપદ લેધ કલો, મહજ થયા ક્યમ આક્ષણુ છઃ
વેદશાસ્ત્રવચ્ય પ્રતિકાર દો, શુ આપડું અકળામણુ. " ૨૯
- શિ०-જન્મ શુદ્ધ [તે] દિજ મન્કારથી, વેદાભ્યાસથી વિપ્ર છઃ
બદ્ધ જનપદથી આક્ષણુ કાંવે, શ્રુતિ વાચ્ય લ્યો ક્ષિપ્ર. " ૩૦

પાપમોચનાવહઃ ।" "ખાત્રીવાળો પણ પોતાનો ધર્મ શ્રેષ્ઠ છે પણ પારકો ધર્મ આચરવો હીક નથી, પોતાના ધર્મમાં મત્સ્ય થાય તે સાર પણ પન્ધર્મ જાય આપનારો છે."-ભગવદ્ગીતા. કૃતિ-કર્મ. સધ્યાદિક કર્મ વાડવનો ધર્મ છે એમ વેદમાં પ્રમાણુ છે. ૨૩. ઋણુ-ધન્ વાડવે સધ્યાદિક કર્મ, એ વચન કહેનારી વેદની શ્રુતિની વ્યક્તિ (રૂપદા) એથી છે કે તે મધ્યાદિક તો વાડવને શિર (માથે) ઋણુ (રેનું) છે. જેમ, દેવું આપે તેમા સપાડુ નહિ પણ ન આપે તો ગુનોહ ગણાય. તેમમધ્યાદિક કર્મ વાડવ કરે તેમાં પુણ્ય નથી પણ ન કરે તો દોષ લાગે. પણ બદ્ર (કર્યાણુ) થવા માટે તો મધ્યાદિક ઉપરાંત દરિ બક્તિની રોગ લાગે. પણ બદ્ર (કર્યાણુ) થવા માટે તો મધ્યાદિક કર્મથી બદ્ર (કર્યાણુ) નેગય તો વર્ણુ— ૨૪. બદ્ર ઈન્- સધ્યાદિક કર્મથી બદ્ર (કર્યાણુ) નેગય તો વર્ણુ— ૨૫. આત્મધર્મઆત્મા મજધી ધર્મ. પરમ—શ્રેષ્ઠ. તેથી-તેનીમાથે. ૨૬. આન્દિકવિધિ-નિય પ્રતિ કરવાનાં કર્મનો વિધિ. ૨૭. સ્વધર્મનિષ્ઠ ઈન્-શાત [મે] જન્મ લગી સ્વધર્મમાં નિષ્ઠ (સ્થિતિ) વાળો રહે ત્યારે તે વિરચિ [જ્ઞાનાત્મ] લોકમાં (મલ્લોકમાં) જન્ય. દરિપદ્મોગી-દરિના પદનો ભોગવનાર ૨૮. વેદશાસ્ત્ર વચ્ય—વેદ અને શાસ્ત્રનાં વચનનાં પ્રમાણુ આપીને. ૩૦. જન્મ શુદ્ધ ઈન્—પ્રક્ટ છે. ક્ષિપ્ર—તાત્કાલ.

- વિ०— જાણે મહા તે મંદ બ્રાહ્મણ, તમેજી અધિકા ક્યમ છ, ૩૧
 ઉત્તર બધ થયે બહુ મૂંઝે, નથી સમજતા મર્મ
 ન્ને કે'ગો બ્રાહ્મણ આત્મા તો, નાશ કદા નથી થાતો છ,
 અપર તનુ પેમેઝે ત્યા ક્યમ, બ્રાહ્મણ નથી કે'સતો " ૩૨
 કે'શો બ્રાહ્મણ દેહ કદાર્પિ, તોપણ સકર જાગે છ,
 દગ્ધ કરેઝે પુન તેને ક્યમ, મહાહત્યા નવ લાગે " ૩૩
 આત્મા દેહ મગે બ્રાહ્મણ કે'ગો, તોપણ નહિ ફાવે છ,
 આત્મા દેહ સજય અખિયને, બ્રાહ્મણ મર્મ દરાવો " ૩૪
 વ / સુચિત્રે યે બહુ નાયક, શકર એના બાખ્યા છ,
 બ્રાહ્મણપદનો ગર્વ ગાગરા કાર્ત તમને કરી દાખ્યા " ૩૫
 દેવ પિતૃ નર નમરિ કણ આગે, કૃષ્ણ શરણથી રૂટે છ,
 હરિજન વેદ તીજ તણ્ય મટિ સુરિ, તે કરમે શિર ફૂટે
 સુણીએ બ્રાહ્મણ છ, ભગવતજન થઈએ છ,
 સહેજે બન તારિયે વૈકુઠપદ લલિયે છ ૩૬
- શિ०— દેહ જ્યા લગી મર્ગ ત્યા લગી, વગ્યા નન હોગય છ,
 દેટાખ્યાસ રૂટે જાને ત્યારે, આપો આપ રહી જાય
 સુણીએ રૈ'ણન છ, બ્રાહ્મણપદ રૂકુ છ,
 જ્યાં મોક્ષ મગે, મણુ કહે ફૂકુ છ ૩૭
- વિ०— ઠગ આનસ્યક ત્યા લગી સહુને, શીમુખ હરિજન બતાવે છ,
 જ્યા લગી મુજ ઘ્યા જનણ આત્મિકગા શ્રદ્ધા ના'વે " ૩૮
- શિ०— મર્મ આચરિયે ભમ્ભિ કરિયે, મધે વસ્તુ અલિયે છ,
 હેઠ કર્મને ત્યાગ કરે તો, આખ્યાણતા લલિયે " ૩૯
- વિ०— કર્મ ત્યાગ કરી હરિપદ ભગવતા, પડે કદા રહી કાઓ છ,
 તરિ પિ ગાગર મગ ન તેજ ના દગાયક નાગો " ૪૦

- શિ૦-બ્રાહ્મણ બ્રમ્હ યયો માટે શુ, અદ્વકનંથી નામે શુ,
મધ્યાગાયત્રી ગતિ દિન, શ્રદ્ધ સંજિઓ બાસ આગત ૪૧
- પિ૦-કુનજળ મત્રે મધ્યા યાય ન, અથર્વ કપનિદ વાણી શુ,
કૃષ્ણથી મનમધિ તે મધ્યા, સન્નતન સત્ય પ્રમાણી " ૪૨
- ગાયત્રી દૈવત બ્રાહ્મણુ, નેજ બ્રાહ્મણે ગાપી શુ,
બ્રમ્હ બંદિને શાપ ન લાગે, જુઓ સર્પ અગ્રાપિ " ૪૩
- પરમ બ્રાગવત વસિષ્ઠ માટે, શાપ ગાયત્રી લાગ્યો શુ,
દુરાસાનો અબરી રને, અડચો ન હિરો ભાગ્યો " ૪૪
- નિર્ણયુગ દિન ગાયત્રી બ્રમ્હ, ને મન્યામી પૂજે શુ,
પ્રણવ જપે તે પ્રણવની પેલા, હરિદિ પડિત મુજે ' ૪૫
- વિપ્ર સપ્તઋષિને મક પૂજે, ને કરે ધ્રુવ પરિભ્રમા શુ,
પ્રગટ જુઓ ધ્રુવ ક્ષત્રિયનો સુત, ને સાને કુળ બ્રહ્મા ' ૪૬
- શમરીયણ ગંગા પતિત થઈ તેમા મુનિ સૌ ના'યા શુ,
ભિષકી બકત ભગવતે માની, ઋષિ અભિમાની દબાયા " ૪૭
- પાડવે ષાટચારધિ મુનિ પાખ્યા પાત્ર-જન્મ નર જો યો શુ,
શ્રવણ વામિક મુખકણ પડા, જો યો મહિમા જો યો " ૪૮

ગીતામા પણ કહ્યું છે કે, “નદિકલ્યાણકૃત્વચિદુર્ગતિનાનગન્ઠતિ । શુચિનાર્ધામતાં
મેહેયોગપ્રયોભિજાયતે ઇ૦” નાગદ વાયક-નારદનુ વચન ૪૨ કુસ જળ ઇ૦-કુસ,
જળ, અને મત્રે કરીને જે સધ્યા કુગવી તે સધ્યા ન જાણુરી પણ કૃષ્ણ સા
થે મનનો સધિ તે સધ્યા ૪૩ શાપી ઇ૦-ગાયત્રીને વમિષ્ઠદિકનો શાપ ય-
ચેતો છે માટે સધ્યામા ગ્રાપ સિમોચન વિધિ લખેનો છે ૪૪ પરમ ૬૦ ન
મિષ્ટ પદમ બ્રાગવત [ભગવદ્બકત] હતા માટે તેણે દીધેનો શાપ ગાયત્રીને
લાગ્યો દુરાસાનો ઇ૦-પણ દુરાસાએ દીધેનો શાપ અબરી રને ન લાગતા હિર
ટા ભાગ્યો-પેલાને જ વગરના આ યો ૪૫ નિર્ણ-વાડન ગાયત્રીના બ્રમ્હ
ક્ષત્રિય, વૈશ્ય અને શૂદ્ર, એ ત્રણ નર્ણના ગુરુ છે તે વાડન મન્યામીને પૂજે છે
તે મન્યામી પ્રણવ (ઓમ) જપે છે અને તે પ્રણવની પેહેના હરિદિ [હરિ]
જો નનામા આને છે તે પડિતો જણે છે ‘હરિઓમ’ એમ જો નનામા આવે છે
એ રીતે હરિ સર્વથી મુખ્ય છે એ જ્ઞાન છે ૪૬ વિપ્ર ઇ૦-જ્યાં વિપ્રો સપ્ત
ઋષિને પૂજે છે અને તે સર્વ ધ્રુવ [તાન]ની પરિભ્રમા કરે છે એ ધ્રુવ ક્ષત્રિય-
નો પુત્ર છે એ પ્રકટ છે અને તે સપ્ત ઋષિઓ વાડના કુળના [વિપ્ર] છે
અર્થાત્ નાડન નર્ણજ ઔદ છે એમ કાષ્ઠ નથી ૪૮ શ્રવણ-આગત જોત્યો-

આગ મરીખા બક્તિ મુખ્ય, માન્યા વિના અંતર દાખ્યા ૭;
નારદ ગિરિશ મધુ બાગવત, ત્યારે આનંદ લાખ્યા.

" ૪૯

શૌનકાર્કિ (ઋષિ) શ્રાના યજ્ઞ વક્તા સુતપુરાણી સ્થાપ્યા ૭;
ક્યા મુનિ ક્યાં મૃત હૃદે વિચારે, બક્તિ શ્રેષ્ઠ આલ્યાપ્યા.

" ૫૦

ધર્મ કમંથી કોણ તર્કુ છે, જુઓ ત્રિકાળ વિચારી ૭;
ભાગ્યદીન હરિબક્ત ન બળે, બક્તાધીન ગિરિધારી.

" ૫૧

કોટિ જન્મ તપ યજ સમાધિ, માને ધરી આમકિત ૭;
કરે એમ નિષ્પાપ થાય નર, તદા ઉદે હરિબક્તિ.

" ૫૨

બક્તિઅંગ હરિનામ રૂચિ જાણે, પૂર્વ તપાદિક કરિયાં ૭;
અથવા મુમુક્ષુ કીર્તન રતિ, કર્યાં કાર્ય વણુ દરિયાં

" ૫૩

ચિંતામણિ શ્રીકૃષ્ણ બક્તિમાં, મહુ ધન સાધન આપ્યું ૭;
પૂર્ણ પુણ્ય જાણને પ્રતિત, મહાજન રહસ્ય બતાવ્યું.

" ૫૪

સ્મારતને ડરિ અધિક કમંમા, કમંતણું ફળ માન ૭;
જાને મુક્તિ પણ બક્તિ, વિણ વશ ન થાય ભગવાન.

" ૫૫

અનન્ય સુરમા બક્તિ પ્રિય પુરુષોત્તમ, અન્યાશ્રય નવ ભાવે ૭;
સહુ સુરમા હરિ સમાન બુદ્ધિ, નારકીશ તે કાવે.

" ૫૬

સુર નિજ મુખ બોલ્યા હરિ મુક્તિ, અમને બજે તે અંધ ૭;
આનપૂર્ય મહો સિંધુ તરાય ન, બાપ્યુ પદસ્થ.

" ૫૭

અતિશય દુરાચારી હોય તદર્પિ, અનન્ય થઈ મુને ગાય ૭;
નેજ સાધુ માનજે તુ અર્જુન, ગીતાવય મંજરાય.

" ૫૮

શ ૫૦ વાગ્યો ૫૦ સૂત—લોભહર્ષણનો પુત્ર બાટ હતો આલ્યાપ્યા—કથા.

૫૧ ભાગ્યદીન—ભાગ્યદીનને ૫૨. ઉદે—ઉદય પામે. ૫૩. બક્તિઅંગ ૪૦—

બક્તિનું અંગ જે દરિનામની રૂચિ તે પૂર્વ કરેલા તપ આદિક સાધનવડે પ્રા-

પ્ત થાય છે. અથવા મુમુક્ષુના બજથી હરિકીર્તનમાં રતિ [પ્રીતિ] ઉપજે તે

પણ તે તપ આદિક સાધન કર્યા વણુ કર્યા હૈયા-વગર કયે કર્યા બાણવા. ૫૪.

ઉપર કહેલી વાતને દૃષ્ટાંતથી સમાર્થિત કરે છે. ચિંતામણિ ૪૦—શ્રીકૃષ્ણની

બક્તિ ચિંતામણિ જેવી છે જેમ ચિંતામણિમાં સહુ ધનનો સમાવેશ થાય છે

તેમ શ્રીકૃષ્ણની બક્તિમાં મહુ સાધનનો સમાવેશ થાય છે પૂર્ણ ૪૦—શ્રીકૃ-

ષ્ણની ભગવતિમાં પૂર્ણ પુણ્યજાણનેજ પ્રતીતિ [વિશ્વામ] ઉપજે છે, એવું મ-

હાજને [મોટા પુરુષોએ] રહસ્ય [ગુપ્ત બેદ] બતાવ્યું છે. ૫૬ અનન્ય બક્તિ

પ્રિય—અનન્ય (બીજના આશ્રય વિનાની) બક્તિ જેને પ્રિય (વાહલી) છે

એણે સહુ સુરમા ૪૦—બધા દેવમાં હરિ સમાન (બધાં દેવ હરિજ છે એવી)

બુદ્ધિ જેની હોય તે નારકીશ (નારકી—નરકગામીઓનો ઈશ—મહાનારકી)

કહેવાય ૫૮ ગીતાવય—ગીતાનું વચન આખરે સુગતોમજનેમામનન્દમાર્ગ.

- અનર દેવની તજે ઈરપા, બન્ને એક ભગવાન છ,
 સી એ મૂળ મદુ વૃક્ષનુ પોતણુ. શાસ્ત્ર કરે સદુ ગાન " ૫૯
- હરિનુ આપ્યુ કદા નાશ નહી, આપ્યુ શિનાદિક ભય છ,
 સનુમા હરિ પણુ અવિધિ પૂર્વક, બન્ને અન્યાત્રય થાય " ૬૦
- સર્વ શાસ્ત્ર ભાગવત ગીતામા, દેવકીસુતમા દેવ છ,
 કૃષ્ણ નામમા મત્ર સકળ, સદુ કર્મ ફળે હરિસેવ " ૬૧
- સર્વ ધર્મ પતિત્યાગી અર્જુન, મહે એક મુજ શર્ણુ છ,
 સર્વ પાપથી મકાનીશ દુ, બોધ્યા શ્રીગિરિધર્ણુ " ૬૨
- ઉભય વિનાદ મુખી પિનુ હરિદર, મો'યે એની વાણી છ,
 સાધન ફળ સમાન ક્યમ આવે, વૃથા મરે શીદ તાણી " ૬૩
- ચાપ્યુ રિધ્ણુદત્ત દુ પણુ આવુ, વૈષ્ણવી દિક્ષા લેના છ,
 તક સરીખો શ્વેત કર્મપથ, નનનીત છે હરિમેના " ૬૪

સાતુત્વસમનવ્ય સમ્યગ્વ્યવસિતોદ્દત્ત ॥" "જો અત્ય ત દુરાચારી દોષને પણુ મને અ-
 નન્યપણે બન્ને તો તેને સાધુ પુરુષજ્ઞ ભણુવો તથા તેનો નિશ્ચય ઉત્તમ છે એમ
 ભણુવુ " ૫૯ સી એ ૪૦—હરિ મૂળ ૩૫ છે અને બીજા દેવ ઝગા પાખડા જેવા
 છે મૂળને સી ચરાથી જેમ બધા વૃક્ષનુ પોતણુ થાય છે તેમ હરિને ભજવાથી
 બધા દેવ સતુષ્ટ થાય છે ૬૦ અવિધિ પૂર્વક—બીજા દેવમા હરિ છે એમ સમ-
 જ્ઞને હરિ બુદ્ધિથી બીજા દેવને પૂજે છે તે હરિનેજ પૂજે છે પણ તે પૂજનુ વિધિ
 પૂર્વક કહેનાય નહિ ગીતામા એમજ કહે છે " યેષામ્યદેવતામક્તાયજતેત્રદ્યયાન્વિ-
 ત્તા । તેષામૈવેતેત્યયજન્વાવિધિપૂર્વકમ ' ૬૧ દેવકી સુતમા દેવછ—કૃષ્ણમા
 બધા દેવ છે એમ સર્વશાસ્ત્રો વગેરેમા કહેતુ છે ૬૨ સર્વ ધર્મ ૪૦— "સર્વ
 ધર્માનુષાસ્ત્યજ્યમામેકશરણમ્ । અહત્વામર્ષપાપેન્ધ્રેમોક્ષાશિષ્યામિમાનુચ" ગીતા આ
 ખ્યાન ગિરિધર્ણુ [ગિરિધરણુ]—ગોવર્ધન પર્વતને ધારણુ કરનાર કૃષ્ણ ૬૩
 ઉભય વિનાદ— બન્ને બાધઓનો વિનાદ સાધન—કર્મભાગ ફળ—ભક્તિયો
 ગ સધ્યાદિક કર્મ કરવાથી પાપનો ક્ષય થાય છે અને એની રીતે નિષ્પાપ થ-
 યેના અત કરણુમા ભક્તિનો ઉદય થાય છે વ્યવહારમા પણ ફળ કરતા સાધન
 ગોણુ માનેતુ છે જો ફળ એનીમેજેજ મળતુ હોય તો માધન નિરપયોગી છે.
 પણ માધન એનીમેજે પ્રાપ્ત થનાથી ફળ નિરપયોગી થતુ નથી સાધન માટે
 ફળ નહિ પણ ફળ માટે સાધન તથા ૪૦—તુ મિથ્યા શિદ તારી મરે કેમકુ ક-
 વા ખામી તકરાર કહે છે ૬૪ કર્મપથ—કર્મમાર્ગ તક—છાગ નનનીત—માખણુ

જનકે મધુ મત એક જોઈ, સિનસ કર વાત વિગારી છ,
 પડિત પિતા યથા નન જોડે, છ મન્ખતા આ રી ' ૬૫
 શ્રીનથબાચાર્યને સરણે, મહકુદુન નણે આન્યાછ,
 નામ નિવેદન ધરી મય્યાદા શ્રીગિરિ પવરાન્યા " ૬૬
 ભક્તિપ્રેમ આસક્તિ પામ્યા, સ્નેહ્યા શ્રીગિરિધારી છ,
 લીના પ્રાપ્ત થઈ તનુ રૂઢને, પુષ્ટિપથ શુભકારી ' ૬૭
 દયાગમ દ્વિજ વ' નથી વૈષ્ણવ તેણે આ નાટક નવિયુ છ.
 વેદશાસ્ત્ર યજ્ઞ પ્રમાણુ અધગે સુમુદ્ધિ પડિત સચિયુ " ૬૮

॥ યમુનાજીની સ્તુતિ ॥

આર્યા.

જય યમુના શ્રીયમુના, પાને દરશ કદા કિંકર યમના
 પુનરપિ આનાગમના નિજપદદાતા નિજખળ જાશ્રમના

છંદ ભુજંગપ્રયાત

નમો શ્રીનમને મહારાણા દેવી,
 સુરાસુર બ્રહ્મા સિનાકિ સેની,
 મુવાદિ થયા મુન ધામે નિનારી
 પ્રિયા ગોપિન કૃષ્ણ ચૈ આપ દાસી
 સગિતા સુસ્વામિની શ્રેષ્ઠ ગંગે,
 મહાનિદિ પામી તમારા પ્રસંગે,

૬૫ જનક-પિતા-દગિહર મૂરખતા-મૂખતા ૬૭ લીના છન્ન-તનુ [દિહ] છૂટે
 લીના નામ થઈ-અખડ રામલીના પ્રાપ્ત થઈ ૬૮ સચિયુ-સચ્ચ-સમદ કયું

૧ પાગે ઈન્-તાગ જળનુ પાન કરે તે જમના કિકર કદા [પાગે] દરગ
 [દરગે?—દેખાવ]? અર્થાત્ તાગ જળના પાનથી યમકિકરનુ દર્શન થાય
 નહિ તેમજ પુનરપિ આનાગમના [જમતમા ફૂગીને જન્મના મગ્વાપણ]
 પણુ ક્યાર દેખાવ છે? તુ નિજખળ [પેલાને બરે] રીને જનને અમ નાં નહિ
 આપીને તેને નિજપદદાતા છે ૨ સુરાસુર—દેવ અને અસુગએ મુનાદિ
 ઈન્—તમારા પ્રસંગથી મુન વગેરે મુન [નિશ્ચય] ધામે નિનારી થયા અને
 તમારાજ પ્રસંગથી ગોપિકાઓ આપ [પાતે] કૃષ્ણની દાસી અને પ્રિયા થઈ

કૃપાસાગરી નાગરી જગતમાતા
 દર્શિ નભા ઇશ્વરી બદ્રદાતા
 સદા સમ મિધુચંદ્રી નીર ન્યાર,
 બને પ્રણયી કર્મ અદ્ભૂત સાર
 નદી નરેસે ને નનાપુ ન'નાયે,
 સમુ પુણ્ય ગંગા વરા એક ના'યે
 વિધિક પ ગંગા બજે મન્ન ગાત્રે,
 રૂબે સુમત તે યામુના મ્મ [માત્રે
 મૌનાદિ રૂપે કાનૌદિ ક નિનાસી,
 યયા જીવ જે પૂર્વ મા પુણ્ય રાશિ
 ગિરા ગૌમતી ગૌમતી નમંદાજી
 બૌમા ગદનકી સર્વ આદિક રાજી
 કુરક્ષેત્ર કાશી ગયા પુષ્કરાદિ,
 વમે નિમિત્તારણ્ય જ્યા અલ્પવાદિ,
 નદી તીર્થ ઈલાદિ સગે સમાજ,
 તમેમા મ્મે સ્નાન પ્રયાગરાજ

૧૦

૧૧

પતિનુ નામ કૃષ્ણ છે અને તમાર નામ કૃષ્ણા છે રૂપે છ૦—તમે બ ને રૂપે
 [વસ્તુ રૂપે] એક છો કશુ ન્યાર [મૂઠુ] નથી રૂપે ૮૦—તમે રૂપે
 સ્વામળા ઠો પશુ તમારે મિમેન્નાન કરનાથી નાણી શ્વેત [નિર્મળ] ધાડે એ
 જ વડુ આશ્ચર્ય છે અને અંબુત મહાણી છે ૮ નામ ૧—અનુર હવિલભા
 —હરિને ત્રિપ્ત બદ્રદાતા—કૃષ્ણાણુ દાતા ૮ નદી ઈ૦—નરમે અને નવાણું
 નદીઓ નહનાયે અને ગંગામાં એક વરા (વાર) નાદાય તોતે પુણ્ય સમુ (સમ
 —અરામત) છે વિધિ છ૦ વિધિ (અલ્પદેવ) ના એ કલ્પ પર્યંત મન અનેગારે
 (કાયાનડે) ગંગાને બજે તો તે યમુનાના સ્મરણુમાનથી તેટલા રૂપથી પુણ્ય
 થાય ૧૦—૧૧ મીનાદિ છ૦—પૂર્વે જે જીવ મીનાદિ રૂપે (માછના વગેરેના
 રૂપથી) મનિદીક [યમુનાના પાણીમાં] નિવાસી થયા તે મહા પુણ્યરાશિ [ગો
 ઠા પુણ્યના ઢગલાસાગા] થયા ગિરા મસ્તકવિત ગૌતમી નાશક આમળી નદી
 છે તે રાજી—શોભી વસે ઈ૦—જ્યા અલ્પનાદી વમેછે તે નિમિત્તારણ્ય નદી
 તીર્થ ઈ૦—કપર કટેલી સરસ્વતી આદિક નદીઓ અને કુરક્ષેત્રાદિ તીર્થ એ
 સર્વો સમાજ સગે લેઈને પ્રયાગરાજ તમાજમા સ્નાન કરેછે [પ્રયાગ એ સર્વ

તારે ગસકોડ મદા કૃષ્ણ ગોપી,
 લોડા લાડિલી લાવ એકાંત આપી;
 બાદાં વૃક્ષ વૃક્ષે વસ્યા વેણુપાણિ,
 પત્રે પત્ર યોગુજ છ વેડવાણી. ૧૬
 અવૈકિક આન દદાતાર માણ!
 દયો દાસ માટે મુખે કદની ગાણ;
 બાજે વા મુણે મોત્ર આ ગ્રેમ આણી,
 કૃપાદૃષ્ટિ તેને કરે કૃષ્ણરાણી. ૧૭

રાગ દેવગાંધાર.

મૂરખ તને કૃષ્ણ કહેતાં શું બેએ નાણ;
 મિથ્યા સરી કરે મનમાની; નહિ તેનું કામ કેડાણું રે. મૂરખ. ૧
 દામનુ કામ નહિ, નહિ પરિશ્રમ, ગાતાં ગોવિંદમુણ ગાણું;
 કિંચિત્ શ્રમ ને લાભ ધણેરો, નહિ કોઈ એક સમણું રે. મ. ૨
 ખાનો ના હોય તો નખગો કહું, તારે જોઈએ બસેરનુ ભાણું;
 અથ્યા હરિ વૃદ્ધતાં તુને આળસ આવે, ભવબટકણ નિશ વાંણું રે મ. ૩
 કો દહારે તુને કોડ યયુના જો હુ. કૃષ્ણ કીરતન મુખ આણું;
 ભારે તુ માં ને પશુમાં અતર શાભો, અથ્યા તુ તે પશુ પૂછ વોંણું રે. મ. ૪
 પ્રભુ અમરણુ વિના ભવ ના તગય તે હુ, નિશ્રે કરીને રે ભાણું;
 જન દયો કહે હરિ ભજ મન મારા, ફરી ન મળે આ દાણું રે. મ. ૫

ત છો ૧૬. તટ અને તટના વૃક્ષોનું માહાત્મ્ય કહે છે: તટે ઈન્—૨૫૬ છે.
 લાડિલી—રાધા. લાવ—કૃષ્ણ આપી—શાબી. વેણુ પાણિ—હાથમાં વાંસળી-
 વાળા—કૃષ્ણ યોગુજ—ચાર હાથવાળા વિષ્ણુ ૧૭ અવૈકિક ઈન્—હે અવૈ-
 કિક આન દદાતાર માણ [યમુનાજી]! અથવા આન દદાતા—રમાજી (લક્ષ્મીરૂપ
 યમુનાજી)! કૃષ્ણ રાણી—યમુના

રાગ દેવગાંધાર ૨ કિંચિત્ શ્રમ—થોડી મેનું ન [ગોવિંદ
 મુણ ગાતામાં]. ૩. ભાણું—એક વખતનું ભોજન ભવ ઈન્—નિશા-રાત્રે અને
 વાદાણુ [સવારે] ભવ (સંસારનું) બટકણ તો તુ તજતોજ નથી! ૪. કોડ
 યયુ ના—કોડ [દ્વાર] યયો નહિ. પૂછ વોંણું (પૂછવિહીન)—પૂછ્યા વિનાનું.

રાગ સોરઠ ધુન્ધટડાની દેશી.

મન તે મોહનથી શે નવ મોંઝ;	
તેને કાજે શીદ ચિત્ત ઝોપ. મન ને. ટેક.	૧
જગ મન મોહન મદન છે, મદનમનોહર કૃષ્ણ;	
તે સંજે મન મોંશ તો, પૂરણ ધરે સદુ તૃષ્ણ.	૨
દ્રવ્ય જોઇ સદુકો દ્રવે, તે દ્રવ્ય જોઇને અશ;	
તે કમળા મોહિત થઇ, સદુ મોહન અવતસ.	૩
નારી નરચિત્ત ચોર છે, નર નારીચિત્ત ચોર;	
તે બાધેનુ મન હરે, નટવર નંદકિશોર.	૪
જોને કશી ન કામના, એવા જોગી જન,	
તે મોહિત જોમાં થયા, મોખુ તન મન ધન	૫
જોની રચના જોઇને, મોહ પામે સદુ જન;	
કરતામાં કમી શી રહે, દયા વિચારે મન	૬

રાગ બીલાવર.

કોણ જાગ્યું એવું જાગ્યા. જોને માયા ન વળગી;	
કૃપા કરી કૃષ્ણે તારીઆ તેથી, કાંધી છે અજગી.	કોણ. ૧
નખસિખ લગી ઘણાને ગળ્યા. બાહુ ગદી વપરાઈ;	
કેટલાકને લપટી ખસે ખરી, પાછી બેરે ધાઈ.	૨
કેટલાકને ડરપાવે દૂરથી, કોઈને ઢોળી પાડે;	
કોઈ દડમેલે લગવી રહી, કોઈને કર અડકાડે.	૩
કોઈ પૂરણ કોઈ પોણામા, કોઈ અરધા કોઈ પામા;	
કમળું આનો કમલુ અશ. પણ નહિ કોઈ વળુ પરણામાં.	૪

રાગ સોરઠ ૧. હે મનુષ્ય ! તું તાર મન તે મોહન સાથે તું મે [શામાટે] તું મોહિત કરતો નથી ! તેના કારણ ઉપર [તેણે કાપે—જગત્તે ઉપર] સિદ્ધ ચિત્ત લગાડે છે. ૨. જગ ધન—મદન [કામ] જગત્તે મનને મોહ પમાડે એવો છે અને કૃષ્ણ મદનના પણ મનનું દગલુ કરે એવા સુંદર છે. મોંશ—મોહીશ—મોહ પામીશ. ૩. દ્રવે—ગમે તે દન—તે દ્રવ્ય જોનો અંશ છે એવી કમળા (લક્ષ્મી)—જે સર્વે મોહન પદાર્થમાં અવતમ (ધરણી) ૩૫ છે તે જોનાથી મોહિત થઈ છે, તે મોહન ઉપર તાગ મનનો મોહ કરે. ૪. નારી ૬૦—નારી નરના ચિત્તને ચોરનારી છે. અને નર નારીના ચિત્તને ચોરનાર છે. ૩. ડરપાવે—ડરાવે. ૪. કમલું કન—કોઈ જગોએ આનો (માજમે બામ) અને કોઈ જગોએ તેનો પણ અ || જગમેપો દમે: ૫૪ તેના પરણામાં—રપન દામી

ચિત્ત હરિમાં નાદે લાગવા, લાગ્યું હોય તો છોડાવે;
 ક્ષેષ નિરતર કાળજે, અવિધા એજ કહાવે. " ૫
 હું છું મારું તારું જ્યાં રહ્યું, ત્યાં સમજી લેજો માયા;
 તે તો નથી એક કૃષ્ણમાં, બીજા જ્યાં કૃષ્ણદાયા. " ૬
 મોહ પ્રપચ તો સામટો ધૂટી, હરિમાં તે લાગે;
 આશા ત્રામ સહુથી મટે, જ્યારે પ્રભુ બળ જનમે " ૭
 દયા પ્રભુ નિજ બળ દાખવે, જ્યાં સિદ્ધારસ સવળી;
 તે તો શ્રી વલ્લભદાસને, બીજી સહુ કૃતિ નબળી " ૮

રાગ ખીલાવર.

હરિનામયકી, સહુજ સર દેખાણુ દેવી જન બાવે;
 લખ કહિન વિના, પ્રાપ્ત જનને અલપે શ્રદ્ધા નાવે. ટેક. ૧
 દૂપ બોદે દુષ્ટ જનહવી તીરે, ઉપજે ન આવ ગગાતીરે;
 માઝર ઉદર ન બરાય ખીરે, હરિનામયકી. ૨
 ઉટ અતિ પ્રીતે કંકણ ચાવે, તેને આમ્રકુપળી ના બાવે;
 કાંઠે પાછી અનજો ઉદર આવે, હરિનામયકી. ૩
 બલી વસ્તુ અભાગી ન બોગ પડે, પાકે દ્રાક્ષ કાગમુખ રોગ નડે;
 તેનુ ઉદર બરાય લીંબોળીવડે, હરિનામયકી. ૪

નહિ આવ્યો હોય એવો કાઈ નહિ હોય ૧ તે તો ઇન્—હું, છું, મારું, તારું,
 એ વગેરે કૃષ્ણમાં નથી અથવા બીજા—જે કૃષ્ણના દાયા (વારમ—ખાણક) થી
 વિઠૂલ વગેરે છે, ત્યાં એ માયા નથી. ૮. દયા ઇન્—દયારામ કહેછે કે જ્યાં સિ-
 દ્ધારસ સવળી હોય ત્યાં પ્રભુ પોતાનું બળ દાખવે છે; પણ તે સિદ્ધારસ શ્રીવ-
 લ્લભના દાસને પ્રાપ્ત થાય છે. બીજી સર્વે કૃતિઓ (શ્રીવલ્લભના આશ્રય
 વિનાની) નબળી (બળ સહિત) છે.

રાગ ખિલાવર. “હરિબજનયકી, છોટા હોય તે યોથી મોટા થાય છે”.
 એ રાગ. ૧ લખ કહિન વિના—લાંબા અને કાણુ સાધન વિના. પ્રાપ્ત જન-
 સામાન્ય પુરો અલપે (અલપે)—લગાડ પણ. ૨. બાન—પ્રીતિ માઝર—
 બિલાડી બિલાડીના પેટમાં ખીર ટક્તી નથી એ પ્રસિદ્ધ છે. ૩. કંકણ—
 એક જાતના કાટાનાં ઝાડ-કાકોળ આમ્રકુપળી—આંજાની કુપળો કાઢે ઇન્-
 જો અનજો આંજાની કુપળો ઉઠના ઉદર (પેટમાં) આવી હોય તો તે તેને
 પાછી કાઢે. ૪. બલી ઇન્—બલી વસ્તુ હોય પણ તે અભાગી પુરખને બોગ
 પડતી નથી—તેના બોમને કુપળોગી થતી નથી તેનું દુઃખ. પાકે ઇન્—

સાગર મન્દ્ર મગ્નિમા ન હરે, વિખનો કોટ સાકર માટે મરે.

મિમરી ન્યમ ખરના પ્રાણુ હરે, હરિનામયકી

ન્યગ્વાળાને મૃત વિષ જેવું, મહિકા તેલ જાણે તેવું;

ખેડ દીપક જનન જોઈ લેવું, હરિનામયકી

આસુરી ન રમે હરિની બક્તિ, ક્ષુદ્ર દેવ બન્ને કરમાસકિત,

ગાની મુનિ યોગી આમુગ્ની બક્તિ, હરિનામયકી

ફળ શ્રેષ્ઠ નામ હરિ શ્રમ ન કમ્યો, શ્રુતિવચ નિશ્ચય હરિદાસ વચ્ચો,

વાણ કલિણુ વિમુખનો ભાવ ખર્યો, હરિનામયકી

કલિમા કોષ નામ વિના ન તથું. ક્યમ જે હર અચળ અવિદ્યા ભયું,

તેનાનું પણ નામથી કામ સયુ, હરિનામયકી

સર્વ દાન વળી કૃતિ પાપ કરે તદ્દપિ જો નામ મુખ ના વિસરે,

હરિ પગ્મ પદે તે જન હરે, હરિનામયકી

સહજે અતિ ફળ હરિનામ વિષે સુણી ટેવીજનનું હૃદય હિસે,

આસુર જન કેવળ કથન દીમે, હરિનામયકી

બગલા મુકનાફળ યોગ્ય નથી, મરે મન્દ્ર માટે નિશિ દિવસ મથી,

ધની ભી' ન તદ્દપિ પ્રીતિ પીતગ યકી, હરિનામયકી

ધૃત જો તેલ તેવી ખામે, કૃષિવન કમોદ રચિ ના જાયે,

ત્યમ વિમુખ ન હરિ કીર્તન ખામે, હરિનામયકી

ન્યારે દ્રાક્ષ પાકે છે ત્યારે કાગડાને મુખનો રોગ ધાપ છે ૧ મહિકા (માખ) ને તેલ પણ તેવું (વિષ જેવું) જાણે ખેડ હૃ— (ધી ને તેલ) એ દીપકનું તો જીવનજ ગુણવત્તુ ૭ આસુરી—આસુરી પ્રકૃતિના જીવો ક્ષુદ્ર હૃ— તેઓ કર્મમા આસકિત (પ્રીતિ) રાખીને મુદ્ર [હવકા] દેવ બનેછે, તથા ચાની, મુનિ, યોગી અને આસુરની બક્તિ કરેછે ૮ ફળ હૃ—હરિ નમમા કર્શો શ્રમ છે નહિ અને ફળ શ્રેષ્ઠ છે એવું શ્રુતિનું વચન માનગીને હરિના દાસના મનમા તેનો નિશ્ચય વરોચો છે પણ તેમા કાર્ષ કલિનતા નથી તેથી વિમુખ પુરુષનો ભાવ તેમાથી ખરી જાય છે ૯ કલિમા હૃ—કલિયુગમાં હરિના નામ વિના કોષ વસ્તુ નથી, કેમકે તેમા મનુષ્યનું હર(હૃદય) અચળ (સ્થિર) અવિદ્યાર્થી બરેતું હોય છે (“ક્લૌઘેશવર્જનમ્” એન પુતાણુમા પણ એ અન્વય ૧૦ મર્ હૃ—દામ (હરિદામ) હોદને સર્વ પાપની કૃતિ કરે, કલુ છે) ૧૦. મર્ હૃ—દામ (હરિદામ) હોદને સર્વ પાપની કૃતિ કરે, એ અન્વય ૧૧ હિસે—હરજે આસુર હૃ—આમુગી મનુષ્યો હરિનું નામ જુઝ્યારે છે તો તે કેવળ કથન માનથીજ, તેમનું હૃદય તેથી દર્વ પામતું નથી ૧૨ ધની હૃ—ભિશ્ય ધની (ધનવાન) હોય તથાપિ તેની પ્રીતિ પીતગમા ૧૩ ધૂત હૃ—ધી જના પણ તેથી (ધાગી) તેવ (તેલ) ખાપ

સિદ્ધાંત કલ્યાણ એજ દ્યુ નામે દેરીજનનુ કાવં સવું
દયાનુ મન કૃષ્ણ કૃપાથી હર્યુ, હગ્નિનામયકા

૧૪

રાગ કાળીંગડો.

શ્રીહરિ બન્ને કાઠિ કલ્પના કાંઠી, વગગી ગ્હેશે કર્મની કૃત્ય એ તો દાઢી,
નિજ બળે કોઈ શક્યુ ન મૂળ વાઢી, શ્રીહરિ બન્ને ૧

કૃષ્ણ સુખ નિમ્મ્યુ જે નદકુમારે, તે ઘટયુ વધ્યુ કાઈયકી મ્હો કપારે
શોક હરખ શીદ ધરોછો તેનો ભારે, શ્રીહરિ બન્ને ૨

કૃષ્ણ સુખ જનમ મરણની જોડી નિશદિન શૃખવા કોણુ શકે ઝોડી,
છૂટે ત્યારે કૃષ્ણ કૃપાળ નાખે છોડી, શ્રીહરિ બન્ને ૩

દેહનડે કર્મ કરમે દેહ આવે કારણુ હવુ પ નુ તે ઝાઝના બતાવે,
એ ગુચ્છણી 'ઈચ્છા ગોપાળની' શમાવે શ્રીહરિ બન્ને ૪

સચિતને ક્રિયમાણુ પ્રારબ્ધ બહુ નિનાદી, બોલો પડિત ગણુ દરાબ્યુ એમા આદિ,
ઈચ્છા નિના શુ મહિયે ઝથડો એ આદિ શ્રીહરિ બન્ને ૫

■ કૃપિનક [ખેડૂત]ની રૂચિ કમોદ ઉપર જતી નથી—પતી નથી [જે કે
કમોદ તેને ધેરજ પાડે]

રાગ કાળીંગડો દાઢી (દહાડી)—દરરોજ મુળનાડી [ક'પનાનુ] ૩
નિશદિન—એ પણુ તેનીજ જોડી છે શૃખના—મેડા મતલમકે એ કૃષ્ણ સુ
ખાદિ દહ (જોડી) ની ખેડી કાણુ તોડી શકે? જ્યાર કૃપાળુ કૃષ્ણ તેને છોડી
નાખે ત્યારે તે છૂટે ૪ દેહ ઈ—દેહનડે કર્મ થાય છે અને કાંઈ દેહ નામ
થાય છે ત્યારે તેમા પ્રથમ કાણુ? કર્મ કે દેહ તે કોઈ બતાવતુ નથી એ ગચ્છ
ણી 'ગોપાળની ઈચ્છા' શમાવે છે અર્થાત્ ગોપાળ ઈ ઈચ્છા? એ દેહનુ
કારણુ છે એમ કહેવાથી એ વિનાનો અત આવેછે ૫ સચિત ઈ—
કર્મના ત્રણ પ્રકાર છે સચિત પ્રારબ્ધ અને ક્રિયમાણુ જે કર્મ અનેક જન્મે
કરીને કર્યાછે તેનો સમુદાય તે સચિત કર્મ તે સચિતમાથી બોમ આપનાને
તત્પર થયેના કર્મ જેનો વર્તમાન દેહ બધારો છે તે પ્રારબ્ધ અને વર્તમાન
દેહનડે જે નવીન કર્મ કરાય છે તે ક્રિયમાણુ એ કર્મ સમજવારે વાર વાર ખે
તીના દાણાનુ અને બહુકનુ દૃષ્ટાત આપવામા આવેછે જેમ પૂર્વે ઘણી સાતો
પકવીને દાણાના જે મહાર બધા છે તે સચિત કર્મ જેવા જાણુના માનુ સા
લને માટે ખાનાના જે જુદા કાદનામા આ મા છે તે પ્રારબ્ધ જેવા અને જે
દાણા ખેતરમા વાવ્યાછે જેમાથી નવીન દાણા થવાના છે તે ક્રિયમાણુ જેવા
બહુકનુ દૃષ્ટાત એથી સાર છે તે એક કે—આગળ ઉપર ઉપયોગ કરવાને

કેટલા કર્મ સુખ દુઃખ કલ્પે કેટલા જાણે, મન સ્વભાવે ક્યેશાનંદ કેટલા પ્રમાણે;

મૂળ સર્વનું હરિ ઈચ્છા માન્યું સંત શાણે, શ્રીહરિ ભજ્ને. ૧

દુઃખનું સુખ ને સુખનું દુઃખ કૃપણ કરે તો થાયે, તે કરવા પણ સમર્થ જોતો

નહિ ઉપાયે;

પણ નિજ જનનું અહિત બને ના વૃજરાયે, શ્રીહરિ ભજ્ને. ૭

આકળ ગતિ છે અટપટી ઈશ્વરની એવી, મોટાથી મોટાની ના પો'ત્તી મતિ તેવી;

રાખે ત્યમ રહે દયા પ્રીતમને સેવી, શ્રીહરિ ભજ્ને. ૮

રાગ કાળીંગડો.

હે સ્વતંત્ર શ્રીજી ત્યમ કરો ન્યમ ભાવે, ઇશ્વર પ્રત્યે જોર ના કોઇનું કાવે;

શર્ણુ પડ્યા તેને પણ માયા અકળાવે, હે સ્વતંત્ર શ્રીજી. ૧

નરણું કોઇનું નાથ કરો ના વેદ ગાયે, જીવ અસાધ્યે નિજ બજે કશું નવ થાયે;

કહો તદા જીવ દુઃખ બુક્તે છે કીએ ન્યાયે, હે સ્વતંત્ર શ્રીજી ૨

શ્રુતિ સ્મૃતિ સંત મર્વ એમ ગાયે, હરિ સમરતા સઘ સકળ દુઃખ ભયે;

સત્ય ખરું પણ ફૂટે કશું ના દેખાયે, હે સ્વતંત્ર શ્રીજી. ૩

માટે જે ગોળીઓ તોસ્તાનમાં બરી રાખવામા આવે છે તે સમિત કર્મ જેથી

જાણવી; જે ગોળી બંદુકમાં બરીને નિશાન ઉપર ફેંકી ચૂક્યા હોય તે પ્રારબ્ધ

જેવી (અનિવાર્ય ફળ આપનારી), અને જે ગોળી ફેંકવાને બંદુકમા બરી છે

તે ક્રિયામાય જેવી. એ ત્રણ પ્રકારનાં કર્મ બહુ વિવાદી છે—એ વિગે બહુ વિવાદ

ચાલેછે. હે પડિત બોલો, કે એમાં કોણુ આદિ છે? (એ ત્રણે કર્મ એવાં છે કે

એક ઉપજવાને બીજાની અપેક્ષા રહેછે.) માટે ત્યાં હરિની ઇચ્છા વિના બીજું

શું કારણ કહીએ? કેમકે એ જગડો તો અનાદિથી ચાલ્યો આવે છે. ૧. કેટ-

લા ઇ—કેટલાક [સાંખ્યાચાર્યો વગેરે] કર્મથી સુખદુઃખ થાય છે એમ કલ્પના

કરેછે (કેમકે તેમને મને વસ્તુતઃ જીવને દુઃખ હેજ નહિ), કેટલાક [મીમાંસ-

કો] કર્મથી સુખદુઃખ થાયછે એમ જાણેછે—નિશ્ચયથી માનેછે. [કેમકે તેમને

મતે સુખદુઃખ કર્તા બીજું કોઈ હેજ નહિ.] કેટલાક (યોગાચાર્યો વગેરે) મ-

નના સ્વભાવથી ક્યેશાનંદ [સુખદુઃખ] થાયછે એમ પ્રમાણે છે—પ્રમાણ આપી

કહેછે. પણ શાશ્વા સને તો એ સર્વનું મૂળ [આદિ કારણ] 'હરિ' એજ મ-

ન્યું છે. ૭. તે કરવા ઇ—જોનો ઉપાય ન હોય તે કરવાને પણ તે સમર્થ

છે. માત્ર તેનાથી ન બને તેનું એકજ છે. તે એકે, તેનાથી ચેતના અસ્તોતું અ-

હિત બની રાકતુ નથી.

૧. રાગ કાળીંગડો. ૨. નર્તન-નદાર. જીવ અસાધ્યે-કાંઈપણ કામ

પાર પાડવાને આરામ એવો જીવ, તેનાથી પોતાના બળથી કાંઈ થતું નથી.

એમ છે ત્યારે કહો કે, જીવ દુઃખ જોમવે એ ક્યા ન્યાયથી? અર્થાત્ તમેજ

દુઃખ આપો છો એમ કરેછે, તો તે ચોખ્ખું છે શું? ૩. હરિ દુઃખ આપે છે

- પાપે નામ નામે ના નામે પાપ નામે, કૃષ્ણ કૃષ્ણ શી જેરે પાપ હંદયમા વામ,
 સાથી મળના છે નીત ક્યમ દોષ મારા ભાસે, હે અતત્ર શ્રીજી ૧૦
- મુણે બને વા ગાય આદરે હરિ વખાણે, નિશ્ચિતેથી પાવન પાપ તેજ ટાણે
 સમર તદપિ સાધુના સાથી કાણુ જાણે, હે અતત્ર શ્રીજી ૧૧
- વેદાદિના વચન સકળ મલ્ય કા'વે, પણ ત્યારે જ્યારે તમાગ મનમા આવે,
 કરો આહો તે સરેશ્વર મ કા મની નાવે, હે અતત્ર શ્રીજી ૧૨
- શરણાગતનુ સાવન સાધુપણુ ન જોડુ નિજ જમથી નિજ જન જણી દુષ્ણ
 અધ ખોડુ, ૧૩
- હયા પ્રીતમન નહિ મોખે જેવુ માત્ર રાનુ, હે અતત્ર શ્રીજી ૧૩

રાગ લલીત.

- હરિ સળ ધવડે અતિ અધમ વસ્તુ અતિ ઉત્તમ થાય,
 કાષ કહી દાખુ સાબળાને સન્નન મન મ દેહ જાય ટેક ૧
- ઉત્પત્તિ અપમતા મરવ મધ, અગ્નિમુત સહુ હરિશ્રીઓ પદ,
 મ્મી રાસ કૃષ્ણ મ ગ કૃષ્ણમધી, હરિ મ જ ધવડે ૨

નથી સમ્કાર સાધન બાગો દરિ શરણુ મયો મદાદુ ખનાળો
 મળમામ ને પુરુષોત્તમ ન્યાગો, દરિ સબધરૂ ૩
 મધુદૈત્યચર મધુન થયુ, તે વચ્ચે આડો તેનુ પાપ ગયુ,
 ધ્યાન ૩૫ શિવ મગખાને બયુ દરિ મળધરૂ ૪
 શુઓ કુશાશુર સ્થળ દા ૧૧તી, જ્યાહા અગ્નિ ચક્ર તે પૂજ્યે ગતિ,
 એ બળ મહુ મળધ લક્ષ્મીપતિ, દરિ મળધરૂ ૫
 મને મગા અરમ જળ ગાયે મગા, ક્ષત્રી રધિર તીર્થ સમપદ સંગા
 વાયસ રિટથી સ્થળ અનિ ચગા, દરિ સમધરૂ ૬
 શુચિ નામ અસુર અરિ અને મને પૂજ્યો વારિમક પાડવે બક્તિ બળે
 મળ મુત્ર પરિ ૧ ગૌ ઉદર મને, દરિ સબધરૂ ૭
 દરિ નામાજ્યામ પુત્રી તરી, બક્ત મળધ એમનરસત ઉધરી,
 ગીધ વ્યાધ તર્કા દરને દરિ, દરિ મળધરૂ ૮
 સદુ સબધ બળ સદુથી મોડુ, જોથી અતિ ઉત્તમ દોષ અતિ ખોડુ,
 દયા સદુ માધન એથી છોડુ, દરિ સબધરૂ ૯

સાથે રાસ રમીને કૃષ્ણમયી [કૃષ્ણ ૩૫] થઈ ગયા ૩ બીજુ દૃષ્ટાત મળ
 માસ અધિક માસ—અધિક મામમા સક્રાંતિ નથી, વ્રત દિવસ નથી, પર્વ નથી,
 તેનો અધિ' હાતા દેવ નથી, ઈત્યાદિ કાષ્ઠ ન હોવાથી તે માસ સર્વ તરફથી તિ
 રરમર પામ્યો અને તેથી ખિન્ન થઈને તે બિચારો નિષ્ણને શરણુ ગયો વિષ્ણુ
 એ તેને 'પુરુષોત્તમ મામ' એની રીતે પોતાના નામથી અક્ષિત કરીને તે માસ
 મા કરેલા પુણ્ય દાન, વ્રત, ઉપસમ વગેરેથી દરિ અત્યત પ્રસન્ન થાયછે એમ
 પ્રમિદ્ધ કર્યું એની રીતે દરિના સબધથી અધમ વસ્તુ ઉત્તમ થાયછે [અધિક
 માસ માહાત્મ્ય શુઓ] ૪ પાપ ઈ—મધુ દેત્યે જે અનેક દિસાઓ તે
 સ્થળમા કરેલી તેનુ પાપ જળની રજે આગથી ગયુ છે ધ્યાન ૩૫ ઇ—તેની
 શિવ મમ ખાને પણ ધ્યાન ૩૫ [ધ્યાન ધરસ વાળક] થઈ ૫ અરિય ઇ—
 અરિય [હાડકા] ૩૫ ચક્ર તે પૂજ્યે—પૂજનાથી ગતિ—સગતિ મળે છે [ચક્ર
 ને દરિનો મળધ છે મળે] ૬ ક્ષત્રી ઈ—ક્ષત્રિયના રધિરનો ખાડો જરીને
 તેમા રામે [પરશુરામે] પગ 'મોડો' નેથી તે તીથ થયું વાયમ ઈ—
 ૭ શુચિ ઈ—'અસુરારિ' શબ્દમા અતે અરિ [કૃષ્ણ] મળનાથી તે મળતુ અ
 સુગુ નામ પણ શુચિ [પવિત્ર] મળાય છે પૂજ્યો ઇ— ૮ દરિ ઇ—
 દરિના નામામાસથી [પોષ્ટ બણાવતા રામ નામ બોનાસથી] પુત્રવી [ગ
 શ્વિન] તરી અને બક્તનો મળધ થસથી એમનરસત [એમ્મો એક પેઠી]
 ઉધરી ગીધ—જટાયુ વ્યાધ—પાધી ૯ જોથી ઈ—જોથી અતિ ખોડુ તે

રાગ કાફી.

ફૂલો શુ ફરેડે રે, બૂંચો બુંદા ! બનમાં પડ્યો,
 મનુષ્ય દેહ રૂપી રે, ખાંધો મણિ હાથે ચડ્યો ૧
 ગલો યદને દુનિયામાં ફર્યો તુ, તેજો રાયું શુ કાજ,
 એ નદ જાણે જાણુ પવકમાં, ત્યાહા ક્યમ રહેશે લાજ,
 એ પાણી તારે રે, જ્યારે ના જન્મ હાથ ચડ્યો ૨
 વનજાનીમાં વાટજ ઊરી, જ્યારે નહિ નિગમ ફર્યો,
 મિથ્યા જનુની ખારે મારી અત્યા ! જન્મ ધર્યો ના ધર્યો,
 મારે જોની જાગી રે, અસર આવી અડ્યો ૩
 શુ રે યધુ મપત ધણી મજે, શુ યધુ મોટે ઘગ્ગાર,
 નિશ્ચિત યદને દરિને ન જન્યા, તારો ધિક્ક પડ્યો અનાર,
 ધિક્ક તારે જીવ્યું રે, દેવ તને શાને ધડ્યો ! ૪
 સમજ માન મન મારી શીખામણુ, મમતા મૂકી કરી,
 કર મમરણુ પુરશેતમ જીવ, સધે કૃષ્ણ હરિ,
 ત્યારે દ્યો જાણે રે, સંધ્યા સરમ નિનડ્યો. ૫

રાગ કાફી.

સાચુ તો સગપણુ રે, સમજ મન સ્વામ તણુ,
 ખાફી સદુ જુદું રે, કશુ નથી કામ તણુ ૧
 માત તાત સુત વ્રાત ને બગિની સ્વામા સદોદર સોય,
 કુળ કુટુંબ સખા ગોત્રને ત્રાતિ તાર છે નહિ કોય,
 સગુ છે એ તો સર્વે રે મુખ ને દામ તણું ૨

અતિ ઉત્તમ હોય-યાય. એ અવયવ ૨ ફર્યો-મુકરર થયો ! જનુની-જનની
 [મા] ધર્યો ન ધર્યો-ધર્યો તે ન ધર્યો જેવો છે અસર આવી અડ્યો-આ
 વખત આવી લાગ્યો છે કેમકે મનુષ્યદેહ મળ્યોડે મનુષ્યદેહ એજ તરવાનુ
 સાધન છે બીજા દેહમાં ઈશ્વર બજી શકાયનુ નથી ૩ સપત-સપત્તિ
 મજે-મન્યાથી મોટે જીવહાર-ધરના ખારણા મોટા દોનાથી ધગુ
 ખારણુ ધરની સપત્તિ વ્રતાથી આપેછે કહેવત છે કે ' ધર પ્રમાણે ખાર
 સાખ' આ કાફી યોગ પાઠવેર માથે માતમી ગોપીઆ આગી ? નેમા ખીગનુ

પડી મુદ્દ પ્રતીતિ દયા પ્રીતમ તણી, જલો સર માંચન આખ્યા તેથી બખી,
તેને જાણે મત સડુ મુકુટમણિ, સુણો સડુ
૫૬.

સીંદ કડે સોચના કે, કે શીઝ થીજ મગખા ગ્યાગી,		
મહાકૃપાળ જનનત્મવ સમર્થ, ઈશ્વર અતગ્યામી	ગીદ	૧
આત્માદિક સડુ કૃષ્ણ મમર્થ, કદે જૂઠું કે સાચુ,		
સાચુ તો તારે રી ચિન્તા, જો ચિન્તા તો કાચુ	"	૨
જેપકી કર્મ શુભાશુભ ઉપગે, તે મતિ હરિને અર્પી,		
પછી તેની કૃતિ તારી શાની, રીંદ મરેછે ર્પી	"	૩
અશ્વ ચઢીને ખાધ ખરિયો, કે શા માટે વટે કે		
વાહનને શો વિગમ તેથી, મૂખપણે દુખ મહેલે	'	૪
તદા કહીશ તુ કુટુંબિ હરિ, કગની જ્યમ કેત્રાયે,		
તે સાચુ પણ તુજ કૃતિ કહેતા, મદ કરીપદ જાયે	"	૫
જાણી જુગુપ્સિત સજ્જન ન કડે, અગમ્યતા એ યારે,		
જાણી જોઇ અનુમિત આરજો, નો પછી રીંદ પન્તારે	'	૬
પ્રીછી પાપ કડે પન્તાય ન તે તો કટીએ પાપી		
અથવા નાંદાદિ પણ નિર્ભય, નિશ્ચય હરિ મતિ આપી	"	૭

નિશ્ચય ૧૦ સુદ—મજમૂત ૧ જનનત્મવ—જન ઉપગ નસની
પેઠે પ્રીતિ રાખના ૨ આત્માદિક ૬૦—તે સમર્પણ લીધુ ત્યારે
આત્માદિક નર કાષ તારા સબધનુ જે હવુ તે સાર તે કૃષ્ણને મમર્થ કે
તે સાચુ સમર્થ છે કે જૂઠું [હેના માત્ર] સમર્થ કેતે મટે જો માચુ સ
મર્પણ હોય તો પછી કૃષ્ણને સોરે ॥ પદમા પી તારે રી ચિન્તા છે? અને જો
તે વિરે મમતા ગખીને ચિન્તા રાખેજે નો તાઝ સમર્પણ રાચુ (કહેના માત્ર
—નામનુજ છે) ૩ શુભાશુભ—સાર માકુ કર્પા મરેછે—બીહી મરેછે
૫ પૂર્વપક્ષ કરે છે તુ કહીશ ૬૦—તુ મેજે કે કુટુંબિ (નગર કર્મ) હરિએ
કરાવી એમ કહેવાય? નો તેનુ મમાધાન એ કે કે તે 'સડુ કર્પા પદ ધાગણ
કરેછે અમુક કૃતિ તારી કરવી કે એમ કટીગ તો તેના 'સડુ કગા પણાનો તુ
બગ કરનારો યદશ એ તાતપર્ય કે કુટુંબિ હરિ કરાવે છે એ યાતને
સમર્થન આપેછે ૫ જાણી ૬૦—સજ્જન પુરુષ જાણીજોઈને જુગુપ્સિત [નિ
દિત] કર્મ કડે નહિ, પણ તે અશક્યતાએ યાચડે—તે નિદિન કર્મને તજ શક-
વાને સજ્જન પુરુષ સમર્થ નજ હોય ત્યારે તે જાને છે કદાચ જાણીજોઈનેજ
અનુમિત કર્મ આરબુ હોય તો પછી પન્તાનાનુજ શાનુ ॥ જુદી પૂર્વક કરેના
કર્મનો પન્તાવો પ્રતો નથી ૭ પ્રીતી ૬૦—પ્રીતી (જાણી જોઈને) જે

તાલ દરીસા એટલા ઉપર મે, હયું બાસે શા સાર		
તે પણુ ધર્યા મમજ હરિ તારે મ્હુ કરજે વાર	"	૮
અમળ અટપરી હૃદયે દુઃખ હાગે નર સમજારે		
સદુ કરવા અમરથ શ્રીજી પણુ નિજજન અમત ન થાયે	"	૯
હદી વ્યવહાર વાણી મોટાની ચિતા સરખુ બાસે		
પણુ સુક્ષમ સમજણુ છે માટે અતરથી નર ત્રામે	"	૧૦
અમરથ સમપણુ ન રે નિગતર માટે ઉપગરે ચિતા		
જો રહે તો હુપર હારે મડુ કૃતિ બામે બાનતા		૧૧
ચિતા કાઢ વાળની પણુ કરી ન શ્રીમદાપણુ બામ્ય,		
દ્યારીનમ પ્રતિ દ્રગ મળધ મારે નિજ બળ દાખ્ય	"	૧૨

પડી મુદ્દ પ્રતીતિ દયા પ્રીતમ તણી જાણો મરં માધન આબ્યા તેથી બખી,
તોને જાણે મત સહ મુકુટમણિ સુણે સહ
૫૬.

૧૦

શીદ કંઠે મોચના રે, ઠે રીંગ શ્રીગ મગખા ગ્યામી,	શીદ	૧
મહાપાળ જન-સત્સન મમને, ઈશ્વર અતગ્યામી	"	૨
આત્માદિક સહ કૃષ્ણ મમપું કંઠ જુદું કે માયુ,	"	૩
સાચુ તો તારે શી ચિન્તા, જો ચિન્તા તો માયુ	"	૪
જેયકી કર્મ શુભાશુભ ઉપગે ને મતિ હગિને અર્પી,	"	૫
વળી તેની કૃતિ તારી શાની, શીદ મરેઢે અર્પી	"	૬
અશ્વ ચઢીને ખાધ ખગિયો, કે શા માટે વહે છે	"	૭
બાહનને મો વિગમ તેથી, મખંપણે દુખ મહં ઠે	"	૮
તારા કહીશ તુ કૃતિને હૃદિ કરાની યમ કેવારે	"	૯
તે સાચુ પણ તુજ કૃતિ કરેતા મદુ કર્તાપદ જાયે	"	૧૦
જાણી જુગુપ્સિત સ જન ન કે અશમ્યતા એ ચારે	"	૧૧
જાણો જોઇ અનુચિત આરજો તો પછી નીં પગારે	"	૧૨
પ્રીતી પાપ કંઠે પગતાન ન તે તો કરીએ પાપી	"	૧૩
અથવા નાન્દાદિ પણ નિર્નય, નિશ્ચય હરિ મતિ આપી	"	૧૪

તિથાસ ૧૦ સુદ—મજમૂત ૧ જન-સત્સન—જન ઉપગ નાસની
પેઠે પ્રીતિ રાખનાર ૨ આત્માદિક છં—તે મમપંજુ લીડુ ત્યારે
આત્માદિક નન માઠ તારા સખધનુ જે દુગુ તે સહ તે કૃષ્ણો મમપંજુ કે
તે સાચુ સમખ્યુ કે કે જુદું [કરેના ગાત્ર] સમખ્યુ કે તે કરે જો માયુ સ
મખણુ દોય તો પછી કૃષ્ણને સોરે ॥ પદાયા ॥ તાર ની ચિતા છે? અને જો
તે રિરે મમતા ગખીને ચિતા રામેઢે તો તાર સમખણુ માયુ (કરેના માત્ર
—નામનુજ છ) ૩ શુભાશુભ—માર માહું કર્પી મરેઢે—ખીડી મરેઢે
૫ પૂરંપક્ષ કંઠે છે તુ કહીશ છં—તુ કા રે કે કૃતિ (નગર કર્મ) હરિએ
કરારી એમ કરેનાય? તો તેનું સમાધાન એ કે કે તે સહ તો ૫૦ ધાગ્યુ
કરેઢે અમુક કૃતિ તારી કરવી છે એમ કહીશ તો તેના 'સહુ કરા પણાનો તુ
બગ કરનારો યદશ એ તાત્પર્ય છે કૃતિ હરિ કરાવે છે એ વાતને
સમર્થન આપેઢે ૫ જાણી છં—સ જન પુરૂષ જાણી જોઢેને જુગુપ્સિત [નિ
દિત] કર્મ કંઠે નહિ, પણ તે અશક્યતાએ થાયઢે—તે નિદિત કર્મને તજી શક
વાને સજ્જન પુરૂષ સમર્થ નજ દોય ત્યારે તે જો છે કદાચ જાણી જોઢેનેજ
અનુચિત કર્મ આરજ્યુ દોય તો પછી પગતા માનુજ ગાત્ર? શુદ્ધિ પૂરક કરેના
કર્મનો પરનાવો ધરેનો નથી ૭ પ્રીતી છં—પ્રીતી (જાણી જોઢેને) જે

તદા દર્દીશ એટલા ઉપગ્ર મે, હ્યું બાસે શા માટે	"	૮
તે પણ હજી મમળ દગિ તારે મ્હુ પ્રશે વાર	"	૯
અદળ અટપગી હચર હજી હાગદ નવ સમજાને	"	૧૦
મ્હુ પ્રવા મમરય શ્રીજી પણ નિજાજન અમલ ન થાવે	"	૧૧
મ્હો વ્યવહાર વાણી મોટાની ચિતા સરખુ બાસે	"	૧૨
પણ મુક્તમ સમજણ છે માટે અતરયી નવ ત્રામે	"	૧૩
અમરણ મમપણ ન રે' નિગતગ માટે ઉપગ્રે ચિતા	"	૧૪
જો રહે તો હુપદ હારે મ્હુ કૃતિ બાસે બાવતા	"	૧૫
ચિતા કાઈ વાતની પગુ કરી । શ્રીમદ્વાજી બાખ્યુ	"	૧૬
દ્યારોગમ પુષ્ટિ દગ મળધ માને નિજ જગ દાખ્યુ	"	૧૭

કેદારો.

ઔવલ્લભ ઔવલ્લભ ઔવલ્લભ ઔવલ્લભ,

રતિસહ રંગી દિવસ જેને,

પુષ્ટિપથ સકળ સિદ્ધાંત વણુ અમમદ,

વાસ પૂરી રહે હૃદય તેને ઔવલ્લભ.

સદગ્ સેવા મિદ્ધ માનમી મુખ્ય ફળ,

પ્રેમ આસક્તિસહ વ્યમન ભક્તિ;

સતત નિરોધ મન ન દન દન વિશે,

શ્રીગુરુ દુદાઅપ બર વિરક્તિ ઔવલ્લભ.

સ્વામ સ્વામા સુધા રૂપ રજિત મતિ,

મળપતિ હોય વશ વણુ પ્રયાસે,

હેતુ કરણા કૃષ્ણ દૈન્ય દામત્વ દૃઢ,

હચિત વસ્તુ અખિલ સહજ પાસે ઔવલ્લભ.

વાસ વિશ્વાસ ઉર શરણુ બળ શુદ્ધ મુખ,

મત્ર ગુણુ ગાન મતિ શુદ્ધ ધર્મે;

પાપ સતાપ પ્રતિબધ પ્રસ્તે સકળ,

જન્ય નહિ ધી કદાપિ કુકર્મે ઔવલ્લભ

લુપ્ધ સાસ ગ મન મોહ દ પતી અતિ,

ગમતિ ગોવિંદ કૃતિ સદ્ય ભાસે,

નિર્ભયાન દ નિજ હૃદય સર નિરતર,

પ્રસીદ પ્રીતમ દયા મન હુલાસે. ઔવલ્લભ

કેદારો—ઝૂલણાની દેશી. ૧ રતિસહ—પ્રીતિ સાથે રંગી

દિવસ—રાત્રી દહાડો. ૨ સહજ ઈ—તેને માનસી સેવા મહજ સિદ્ધ થાય

એ મુખ્ય ફળ છે પ્રેમ ઈ—પ્રેમ, હરિમા આસક્તિ સહિત હરિનું વ્યસન

અને તેની ભક્તિ પ્રાપ્ત થાય—સતત ઈ—ન દના ન દન [પુત્ર-કૃષ્ણ] રિપે

મનનો સતત—નિરતર નિરોધ [રોકાણ] થાય, શ્રી ગુરુનો દૃઢ આશ્રય પ્રાપ્ત

થાય, બર (સમાર) થી વિરક્તિ [નિરાગ્ય] પ્રાપ્ત થાય ૩ સ્વામ અને

સ્વામા—કૃષ્ણ અને ગંધા એમના સુધા (અમૃત) મરખા રૂપમાં તેની મતિ

રજિત થાય હેતુ ઈ—કૃષ્ણની કૃણા પ્રાપ્ત થવાનો હેતુ જે દૈન્ય [દીનતા]

અને તૃઢ દામત્વ તે પ્રાપ્ત થાય હચિત—યોગ્ય [જોઈતી] અખિલ—તમામ સ-

હજ—વગર પ્રયાસે પાસે—પામે આવી હાજર થાય ૪ વાસ ઈ—ઉરમાં

હરિનો વાસ થાય અને વિશ્વાસ ઉપજે, હરિના શરણુનું શુદ્ધ બળ પ્રાપ્ત થાય,

મુખને રિપે મત્ર અને ગુણુનું ગાન પ્રાપ્ત થાય, તથા ધર્મમાં શુદ્ધ મતિ મળે.

જન્ય ઈ—કદાપિ ખુદ્ધિ કુકર્મે [કુકર્મમાં] જન્ય નહિ ૫ લુપ્ધ ઈ—સ-

રાગ લલીત.

શ્રી ગિરિવરધારી તમારી અકળ ગતિ અલભેલા;		
મતિ મતિ પતિ હારી જેના ચતુર સરવ છે એલા.	ટંક.	૧
ત્રણ આવરણ બેદી જળ શ્રીફળમાં ક્યાં થકી આવે;		
મહાપંડિતની મેઘા યાકી પરને શું સમજાવે.	શ્રીગિરિવર.	૨
ગજ કપિત્ય બહી ત્યાગે તે વાત હૃદયમાં બેદી;		
છોડું અદગ્ધ ગર્ભ બસ્ત્ર કો' આગ્ય ક્યાંહાં થઈ પેદી.	"	૩
હાર નથી કોશીટકીટ છવે છે તે શી રીતે;		
કોઈના સમજ્યામાં નામે પ્રભુ તેને પોષે પ્રીતે.	"	૪
સકરખોર ખગ સાકર જીવન સાગર મધ્યે રહેછે,		
વિચારતાં સંભવે ન ત્યાં પણ, નિત્યે અહાર લહેછે.	"	૫
સર્પ કંચુકી ચાર ચોકડી બની ચિતારે નાવે;		
સહજે એવી ક્યમ યાય સહુને અચળ ઉપજાવે.	"	૬

તસંગમાં મન લુપ્ત થાય, દંપતીને વિશે મોહ ઉપજે—તાત્પર્ય કે પુરુષ પોતાની પત્ની ઉપર અને પત્ની પોતાના પતિ ઉપરજ મોહિત થાય, સધળી કૃતિ એવિ દને ગમતી થાય છે એમ જાણે નિર્ભયા ઇ—પોતાના હૃદયમાં નિરંતર નિર્ભય-પણે આનંદ રસ પ્રાપ્ત થાય, હે દયાના પ્રીતમ પ્રમીદ [તું પ્રસન્ન થા] કે જેથી મન હુલાસે [હૃદયમાં રહે] ‘પ્રસિદ્ધ’ લેછે તો, પ્રસિદ્ધ એવા દયાના પ્રીતમ મનને હુલાસે [આનંદમાં રાખે]. ૧. ગિરિવરધારી—મેઘા પર્યતને ધારણ કે રનારા. મતિ ઈ—મતિપતિ [બુદ્ધિના પતિ—મેઘા બુદ્ધિમાન] ની બુદ્ધિ પણ હારી. ૨. ત્રણે આવરણ—ત્રણ આવરણ [પડા]—ઉપરનું છોડું, કાચનું અને કોપરું. મેઘા—બુદ્ધિ. ૩. ગજ ઈ—ગજ [હાથી] કપિત્ય [કોડું] બહીને ત્યાગે [લાદની સાથે બાહાર કાઢે] તે વાત હૃદયમાં બેદી (મનમાં વિચાર કરવા-જેવી લાગી) છોડું અદગ્ધ (જહરાગિની બળ્યા વિનાનું) રહેછે અને ગર્ભ બસ્ત્ર (બળી જાય છે) તો તેમાં આગ ક્યાં થઈને પેદી? હાથી કોડું ખાય છે તે પાછું આપું નીકળે છે પણ તેને કાઢીને જોતાં તેમાંના ગર્ભ બળી ગયેલે હોય છે, એમ કહેવામાં આવે છે. એ મતલબનો એક સરકૃત અર્થમાં પણ રસોક છે કે, “પ્રાસવ્યપ્રાણ્યમિતેજનામિતેલ્લલ્લંકુરન । મનચંગલ્લનાત્વેવગત્તમુક્તસંપિ-ત્યન્ત ।” જે મળવાનું હોય છે તે નાળિયેરમાં જે પાણી બરાબ છે તેમ અકળિત રીતે મળે છે અને જે જ્યા કાળ છે તે હાથીએ ખાધેલા કોદાની પેટે (કોદાના ગર્ભની પેટે) જાય છે.” ૬. સર્પ ઇ—સર્પની કંચુકી (કાંચળી) ની ચાર

વિવિધ વસ્ત્રનાં પુષ્પ પીઠ મધૂરનાં મનોહર ભાસે;		
મુંદર સદન સુધરીનું જોઈ સુધક મતિમદ નામે	"	૭
મોંછા અક્ષર પાંચ પ્રકરતી સાદાદિક મહુ ન્યાત;		
સરખું છે કેમ જણાયજ નહું, મુઝે નાદિ વિચારું.	"	૮
બદ્ધક રંજક ભડક ભડકો અરુણ ગોળી અરિ પાતા;		
પાંચ પલકમાં સહુ એક સંગે અગળ જત્ર વિખ્યાતા.	"	૯
કમળનાળ જળ સંગે વાપે અર્ધ યોડી વારે;		
ગુપ્ત નથી એ પ્રકટ વાત છે કોનક વડું વિચારે.	"	૧૦
ગુપ્ત બાળે નાગવેલી બળે પત્ર પટોચ્ચ શત કોશ;		
કૂર્મ કરે સમગળ મહી દૃષ્ટે પુષ્ટ બાળ વણ પોષે.	"	૧૧
સાધુ દુષ્ટ સુત દુષ્ટ સાધુ સુત ઉચ્ચમેન પ્રદાસ;		
મણિ સર્ગથી દીપથી કાળા માદા નર નર માદા.	"	૧૨
કૌતુક રૂપ કૃષ્ણ લીલા મહુ કહેતાં પાર ન આવે;		
ક્યો કહે ગાતાં અધ નામે કિર આનંદ ઉપજવે	"	૧૩

(મુદર) એકડી તે ચિતારાથી પણ બની આવે નહિ. ૭ સદન—પર. સુધક—
૪૦—સુધક પુરપની મતિનો પાંચ મદ નામે છે ૮. મોંછા—મુખ છાયા—મુખા-
કૃતિ. અક્ષર—મુખોચ્ચાર. પાંચ—પાંચડી પેદરવાની હળ પ્રકરતી (પ્રકૃતિ)—સ્વ-
ભાવ. સાદાદિક—સાદ (ધારો—પર) વગેરે. એ સર્વે દરેક માણસનું ન્યાય
ન્યાય હોય છે. એમ છતાં માણસ તો સરખું જ છે ત્યારે એ સરખાપણું એ
કેકણે જુદું કેમ જણાય છે? ૯. બદ્ધક ૪૦—બદ્ધકમાં રંજક પડવાન
સાચેજ ભડકતું થાય છે, ભડકો થાય છે, ગોળી અરણુ [લાલ] થાય છે. અરિ
અરિ [શત્રુ] નો પાત થાય છે [પડે છે] એ મધળું પાંચ પલકમાં પા પળમ
સાચે લાગુ થઈ જાય છે એવો એ અગળ અને વિખ્યાત જત્ર છે ૧૦.
કમળનાળ ૪૦—ચેડા પાણીમાં કમળનો નાળ તેટલો [પાણીની ઊંડાઈ જેટલો
લાંબો હોય છે, પણ એકાએક તે પાણી જે બમણું ત્રમણું ઉચ્ચ ચડી જાય
નો તે કમળનો નાળ પણ તેટલોજ લાંબા એક દમ] વધી જાય છે એ મોટું
કૌતુક છે. ૧૧. ગુપ્ત ૪૦—ગુપ્ત [હિમ] નાગવેલી (નાગર વેલનો) બા-
ળ છે ત્યારે તેનું પત્ર જે મો કોસ હપગ પોટોચ્ચ હોય તે પણ બળે છે
કૂર્મ ૪૦—કાચમો દૂર રટીને પોતાના બાળકનું ગમણું કરે તો તેનું બાળક
વગર પોષે પુષ્ટ થાય. ૧૨. સાધુ ૪૦—ઉચ્ચમેન સાધુ અને તેનો સુત કંમ
દુષ્ટ; હિરણ્યકશિપુ દુષ્ટ અને તેનો મુન પ્રદાસ સાધુ, મર્ય કાળો અને
નેનાથી થયેલો મણિ નેજાની, દીવો તેજરરી અને નેનાથી થયેલું કમળ

રાગ કાફી.

શ્રીવત્સમ શ્રી હાથ, તેનો મુને બારે બરાંભોઃ
 મેળ્યો મુને તાજી માથ, તેનો મુને બારે બરાંભોઃ ૧
 પ્રમેયબળવરે પોતાનો કઠી, સાચો ગોરધન નાથ,
 સાધન હીન પીન મડુ પાપે, તદ્દપિ ચમ્પુ રજ માથ તેનો મુને. ૨
 હમય લોક થઈ ચૂરણ ચિતા, બળિયુ જરદ શ્રુતિ ગાય;
 ખેતી કર્યોનો ખપ ન રજો મુને, સિદ્ધ મદજ મળ્યો બાપ તેનો મુને. ૩
 જનની જહગમા દાસા જયુ નથી, હરિપદ વમયુ જાય;
 મહાપ્રભુ બોધ્યા રોગ ગયો બન, વણુ ગોળી વણુ ક્યાંય તેનો મુને ૪
 અનાયાસ મુને પાર પમાડ્યો, દુઃખ બરનિધિ પાય,
 રૂપા પ્રીતમ ગીજી ગ્રીમુખ નિરનો, કલ્યા બગી રતિ બાથ તેનો ૫

રાગ કાફી

સાચી તે મેવા ને મેવા મન માની હરિ દેરા ૨૬ ૧
 નિકટ વાચી જય વિજય પાર્વ અમુર કરી શુચિ એવા,
 દોષ માની શુદ્ધ સુરપાનિને કઠી, આપ્યા લેવા દેરા સાચી ૨
 નારાયણુ હાવા મરસેન્ય એથી અરો ખળ કેરા,

સ્વામ માદા ૬૦-૧ મળ્યો-એકરો કરો તાદૃશી-તાદૃશ (તેના જેવા-હરિરૂપે)
 થયેલા બકો. ૨ પ્રમેયબળ દસાદિ ગપટ છે પીન-પુષ્ટ ૩. હમય ૬૦-
 હમય (બળે-આ લોક અને પરચોડ) લોક સુખની મારી ચિતા ચૂરણ થઈ,
 કેમકે હરિન બગદ [યમ] જાગવાન છે એવી શ્રુતિ [વેદ] ની ગાથા છે. ખેતી
 ૬૦-હવે મારે સાધન રૂપ ખેતી કર્યોનો ખપ નથી ક્રેમકે મને સિદ્ધ
 (તૈયાર થયેલો) બાપ (ભાત-ભાતુ) મદજ (વગર પાયાસે) મળ્યો અજોદ
 રૂપક. ૪ જનની જહગમા-જનનામમા દાસા-હવે જાય-જાયુ. મહાપ્રભુ
 બોધ્યા ૬૦-મહાપ્રભુના વચનથી બન ડાપી રોગ ગોળી અને ક્યાંય વિના
 ગયો! ૫ અનાયાસ-અનાયાસ રિના (અન પિના) દુઃખ-તરણ મદિ એવો.
 બરનિધિ પાય-બન [સસાર] ડાપી પાય [જળ] નો નિધિ [બહાર] સસાર
 રૂપી અમુરની પાર પમાડ્યો ગતિ-પ્રીતિથી બાથ બરીને-બેરીને. ૧ સાચી
 ૬૦-જે મેવા હરિ દેવે મનમા માની તે મેવાજ સાચી છે ૨ એનાં દૃષ્ટાંત
 આ પદમાં આપ છે. નિકટ ૬૦-જય અને વિજય નામે પાર્વદ (વિષ્ણુના
 ગણ) જે તેમના નિકટ (પામે) વમનારા હતા તેમને-એવા શુચિ (પવિત્ર)ને
 અમુર કર્યા (મનકાંદિને આવના મેક્યા માગે) દોષ ૬૦- ૩. નારાયણુ ૬૦

તેને હૃદયી ઉવેશી આપી, ટેહેન ગણી તતખેવા. સાચી. ૩
 ગોવિંદદાસ મદાની સેવા, અતુલ ન ઉપમા દેવા;
 ત્યાં ખીજ્યા, રીજ્યા બાજીથી, માધવ કાક લે' બેવા. સાચી. ૪
 ભરત દુઃસંગી હ્યો શું કહીએ, કો ખસિ કદા મે'વા;
 શિશુ હત્યારી વિપદ બકી ગુણ, માન્યા નિજ જન જેવા. સાચી. ૫
 તેજ બહુ જે ગમિયું ગોવિંદ, પ્રમાણ હકી જડ હેવા;
 દયા પ્રિતમ કે' ગતિ અકળ અટપટિ, કોઈ ન સમથં લે'વા. સાચી. ૬

જોડો.

શીઠ કરે ચિત્ત ચિંતા છે સિર ભગવંતા રે ભગવંતા;
 કહીશ સર્વને શિર છે તે તો સહુ ક્યમ મરે ઉચાટે;
 પણ તુને આત્મ સાત કીધોછે તું અધિકા તે માટે. છે શિર ભગવંતા રે. ૧
 કહીશ ભજન સમરણ હીજો હું'હું' સહુ પાતિક રાશિ;
 પણ કશું કૃષ્ણે, સહુ મુજ ઇચ્છા, તુ શીઠ ધરે ઉદાશી. " ૨
 લાગવાજ નહિ દેહ કશે પ્રતિબંધ તુને, તું મારો;
 કરે દોષ તું તદપિ ન માતું, હરિ બોલ્યા હુ તારો. " ૩
 જ્યમ અરણ્યને તિમિર ત્રાસ નહિ, સદા સૂર્યને શરણે;
 ત્યમ તુને પશુ બધ નહિ કોઈના, નિજ કીધો ગિરિધરણે. " ૪
 હીંદા પૂરણ નિત્ય અમારી, હરિ બોલ્યા તજ સધે;
 પ્રગટ પટંતર પ્રસાદ પ્રાપ્તિ, ફળ સમાન જ્યમ બધે. " ૫

—ધારાપણ હિમાલયમાં તપ કરતા હતા તેમની દૃઢતા જોવાને માટે ઇંદ્રે સ્મર-
 સૈન્ય [અખ્તરાદિક] મોકલી કવિ કહેછે કે, એથી ખીજા ખજા કેવા હોય! પણ
 નારાયણે તેમના તે કૃત્યને પોતાની ટેહેન, (સેવા) ગણીને બદલામાં, પોતાની
 જાંઘમાંથી એક ઉવેશી નામે સ્ત્રી રત્ન આપ્યું. ૪. ગોવિંદદાસ ઈ—
 શીઠ્યા બાજીથી-વિદુરની બાજીથી રીઝ્યા. માટે માધવાના બેવા (બેવ-સ્વભાવ-
 પ્રકૃતિ) ને કોઈકજ લહેછે-જાણેછે. ૫. ભરત દુઃસંગી હ્યો—મૃગલી ઉપર
 દયા કરવાથી. માટે તે હરિની કદા [સમાનતા—ગરાબરી] અહણ કરવાને
 કો બકી [કોણ બળવાન છે]? શિશુ હત્યારી ઇ—વિપદ [ઝેર દેનારી] અ-
 ને શિશુ હત્યારી [બાળકોની હત્યા કરનારી] બકી [પૂતના] ના ગુણ નિજ-
 જન [પોતાના બક્ત જેવા] માન્યા. ૬. પ્રમાણ ઇ—પણ જડ પુરખોને
 પ્રમાણ હકી [પ્રમાણ માગવાનો હક કરનાર] થવાનો હેવા પડ્યો હોયછે.
 ૩. આત્મ સાત [આત્મ સાત]—આત્માનું ૩૫. ૨. પ્રતિબંધ—અટકાવ-
 અડગણ. ૫. નિત્ય—સદૈવ પૂરણ-પૂર્ણ. સધે—સદેહ. પ્રગટ ઇ—જેમ

મુજ પામે ગ્હેતુ છે હામ, ચન્ન જનમ છે તામે,	
શ્રી૭ બોત્યા તુજ હદયા ગ્હેતુ, મદા નિવામ અમારા	છે શી ૬
કોહતુ માહું હિ ન કહે તો, નિજનો કહી કયમ પ્રશે,	
કૃતિ કનાવરી જે મિધિ રંગત, તેની મતિ ઉગ્રધગે	" ૭
સત્ય સત્યનુ ચ્ચમ વચન વિભુ તુર્ત ન ભામે સાચુ,	
આગમ આમ ત્રણ પછી ભોજન, સમયનુ ન કહી કાચુ	" ૮
સાક્ષાત તુો પ્રાણુ પોતાનો મહાપ્રભુ શ્રીપ્રુષ્ણ ભાખ્યો	
ચ્ચમ સત્ય અન્ન જનમ હિ રક્ષણુ સદેહ નવ રાખ્યો	" ૯
શ્રીગુરુ બોત્યા શ્રી૭ સવા અમો કરી તે તાગી	
પ્રમત થઈ ધ્યાનિક વર દીધા શ્રી૭ નિર ધારી	" ૧૦
વદિ તજીએ ૭ મેલા મ્હાપિ ઉનય લોકમા તામે	
કળી ન ચિતા તાર કરી થમે નિચ્ચા અમાગ	૧૧
સુ, સુખ આપ્યુ મનુ દુ ખ મપ્યુ મવગી પ્રણા કીધી,	
શ્રીમહાપ્રભુ પોતાનો મ્હો સુ દનભ રમ્ય દીધી	' ૧૨
અદ્ય દાન શ્રી૭એ પામ્યુ તે સદુ રકટ ન ગ્હેતુ	
સત્ય મ મ્પ નથી જનાના વ્યથ હદ ગુ દહતુ	" ૧૩
અચમ કૃપા હરિ હિની કુપર નિ માધન અપરાધી	
ત સદોર પણ ત્યમ તને પ્રણા હરિ મ્હાજા બમ સાધી	૧૪

સર્વ દોષની માતા ગિતા, કલ્પ હૃદયથી દૂરી,
 મનિન હૃદયમાં હરિ ન નિરાજે, કૃપા મર સીદ મૂરી ' ૧૫
 દૈન્ય ઉપજવા તુલત સર્વ સમ, રાખ્યો છે નિજ બનણી,
 દયા પ્રીતમ ક્યમો નહિ મૂકે, નિજ કહી માલો પાણિ " ૧૬

રાધાઅષ્ટોતરશતનામ.

છંદ દુવૈયા.

૧૫ શ્રીરાધા રાધિકા, શ્રીટપ્પાભાનુ નિની સ્વામી,
 કીર્તિકન્ધા કમળાગિ પરમાનંદ સુખધામ ૧
 પુણ્યા શ્રીટ દાનનેશ્વરી, પ્રજ્ઞેશ્વરી શ્રેયમ્વલ્લી,
 હરિમોહિની પ્રગલ્ભા ચતુરા, શ્રીગિરિશ્વર મનહરિણી ૨
 કામિની સ્વામિની કૃપાસાગરી, નાગરી નવનકિશોરી,
 માધવી મધુરા લલિતા લલના, લાલવી સુભગા ગૌરી ૩
 શ્રીકૃષ્ણાકરેણી દેવી, રસિમ્બ વિહારિણી માતા,
 શ્રીહરીકેશ્વરહૃદયનિવાસિની, આનંદરંજિણી રક્ષતા ૪

છંદ નો કે નિ સાધન—મક્તિ આદિક સાધન વિનાનો તથા અપગધી (હરિ
 ભક્તનો પણ દ્રોહ કરનાર) છે તથાપિ તેના ઉપર હરિની અચળ કૃપા છે તુ
 છંદ—તુ પણ સદૌષ [દોષસંગ્રહ] છે, પણ તને હરિની હૃદયના બળથી
 તેની કૃષ્ણા લાભી [પ્રાપ્ત થઈ છે] ૧૫ મનિન—સ્થિતપ્રજ્ઞ વિશિષ્ટ ૧૬
 સારે તુ કહેશે કે મને હમણાં સમર્થ કા નથી કરતા? તો—દૈન્ય છંદ—
 સ્વપ્ન છે દૈન્ય—ગરીબ ક્યમો—પ્રાપ્ત પણ કામળથી પાણિ—દાય
 ૧ છંદ દુવૈયા—ગોપાલ શ્રી કૃપાભાનુ વૃષભાનુ નિ નિની [પુત્રી] સ્વામ
 સ્વામા (સ્ત્રી) કીર્તિ—રાધાની મળતુ નામ ૨ પુણ્યા—પુણ્યપ્રદ શ્રી ૩
 દાવનેશ્વરી—શ્રીટ દાન + નેશ્વરી પ્રજ્ઞેશ્વરી—પ્રજ્ઞ + જ્ઞેશ્વરી શ્રેયમ્વલ્લી—શ્રેય
 [કલ્યાણ] કરણી (કરનાર) પ્રગલ્ભા—એ નામની અવસ્થાનાથી અપના પુ
 દ્વિશાળી. ૩ સ્વામિની સ્વામી પદનાની નાગરી—ચતુર નવલ કિશોરી—નવી
 કિશોર અવસ્થા જેને પ્રાપ્ત થઈ છે એની માધવી—નાથવ નિ પ્રિયા મધુગ—
 મીઠી લલના સુદર લાડની—લાડ કરનારી સુભગા—સારા ભાગ્યવાળી ગૌરી—
 ગૌર વર્ણની ૪ શ્રીકૃષ્ણાકરેણી શ્રીકૃષ્ણનું આકરેણુ કરનારી દેવી વિહારિ
 ણી—વિહાર કરનારી માતા—ગોબલ્યમાન. શ્રીહરીકેશ્વર—હરિકા [હરિયો] નં

શ્રીદંધાવનચંદ્રભૂષિતા, કનકપ્રભા હતચંદ્રા; ૫
 હનસિંહા હતમૃગા, હતપિકા સર્વેશ્વરી મહેંદ્રા.
 મોદવતી આમોદની કુમારિકા, અતિચાર સ્વરૂપા;
 દિવ્યાંબરા કનકમુક્તામણિવિભૂષિતા સુઅનુપા. ૬
 કુંજપ્રિયા શ્રીકૃષ્ણસ્વરૂપા, કુંજના ઘુતિસદ્યા;
 કુંજનાયિકાહતરંભા, હનશુકળિના હતપદ્મા. ૭
 બદ્રા ગિતા ભગવતી, કુમુદા પ્રિયા મુંદરી વામા;
 શ્રીકૃષ્ણવેણું મંગીતા, મુરલીહારિણી રામા. ૮
 ભક્તવન્ધરા ભક્તિસ્વરૂપા, નિવાસિની-વનદંદા;
 કૃષ્ણાત્મા શ્રીકૃષ્ણસ્વરૂપા, શુભા અન્ન આનંદા.
 મનિપાવતી અધમોદરણી, ભવભયદરણી અગમ્યા;
 મદરાણી દકરાણી પ્રમદા, મહારાણી અતિરમ્યા. ૧૦
 નિલસુમુગ્ધસ્વરૂપણિ કૃષ્ણા, હરિકીડા રતિ કૃષ્ણા;
 મંગળરૂપા માનવતી માનિની, પ્રિયપૂરણતૃપ્ણ. ૧૧

ધર (કૃષ્ણ) ના હૃદયમાં નિવાસ કરનારી. ૫. વૃદાવન-વૃદાવનમાં આદ્ય
 લાદ આપનાર ચંદ્રજેવા કૃષ્ણવડે ભૂષિતા [અસંકૃત] કનકપ્રભા-સોના જેવી
 કાંતિવાળી. હતચંદ્રા-મુખની કાંતિવડે જેણે ચંદ્રને હાથે છે એવી, હતમૃ-
 ગા-નેત્રવડે શૃંગને હાથે છે એવી. હતપિકા-વાણીવડે પિક [દોષ] ને
 હતી છે એવી. મહેંદ્રા-ઉદ્રાણી જેવી. ૬. મોદવતી-આનંદવાળી, આમોદ-
 ની-સુગંધવાળી [આમોદ-સુગંધ], આર-સુદૃ. દિવ્યાંબરા-દિવ્ય અંબર
 [વસ્ત્ર] વાળી, કનકમુક્તા-કનક, મુક્તા [મોતી] અને મણિવડે વિભૂષિત
 અન્ન દત્ત, સુઅનુપા-અત્યંત ઉપમા રહિત. ૭. કુંજપ્રિયા-કુંજ જેને વા-
 નાના છે એવી. કુંજના-કુંજનથળમાં રહેલી ઘુતિસદ્યા-ઘતિ (તેજ) ના સમ
 (વર) રૂપ કુંજનાયિકા કુંજમાં વિહાર કરનારી નાયકા જેણે રૂપવડે રંભાને
 હતી છે એવી. હનશુકળિના-જેણે નાકવડે શુકને અને ઝોઠવડે બિંબફળને
 હત્યા છે એવી, હતપદ્મા-જેણે મુખવડે પદ્મ (કમળ) ને હત્યા છે એવી. ૮ બ-
 દ્રા-ભદ્ર રૂપ શિવા-કંપાણ રૂપ. ભગવતી-ભાગ્યવાળી. કુમુદા-કુમુદ રૂપ-કું-
 મુદ સરખી દોમળ. અયવા કું [પૃથ્વી] માં મુદા [દર્પ રૂપ] પ્રિયા-કૃષ્ણપ્રિયા.
 વામા-વામ સ્વભાવવાળી શ્રીકૃષ્ણવેણું-શ્રીકૃષ્ણ વેણુમાં જેણે ગાન કર્યું છે
 એવી, મુરલીહારિણી-શ્રીકૃષ્ણની મુરલી લેઈ જનારી. રામા-મનને રમણ કરાવ-
 નારી. નિવાસિની-વૃદાવનમાં નિવાસ કરનારી. કૃષ્ણાત્મા-શ્રીકૃષ્ણના આત્મા-
 રૂપ. અન્ન-નિદિ જંગેલી અથવા અન્ન [ખાધ] રૂપ. ૧૦ પતિત-પતિતને પા-
 વન કરનારી, અધમોદરણી-અનુમોદ હૃદય કરનારી. ભવભયદરણી-સંસાર-
 ના ભયને દરનારી. અગમ્યા-જેની ગતિ સમજવામાં ન આવે એવી, પ્રમદા-
 અતિ મદવાળી, અતિ રમ્યા-રમ્યા-રમણિક. ૧૧ નિલ-નિરંતર સુંદર સુસ્મ

શ્રીગોવિન્દમહ ચારિત્રી ચપળા સુમધ્યમા અશ્રુતા	
ભાડી નિવાસિની ગુપ્તા શ્રીગોપીનાયદયીતા	૧૨
નિગમાગમતતમેવ્યા ગોપિકામગીયુક્તા	
નદકુમારપૂજિતા ગમેશ્વરી રમમકાસેંયુક્તા	૧૩
લક્ષ્મીકાટિનિતાસિની, મદાનમા હરિકૃષ્ણીધામા,	
પરમેશ્વરી અખિરેશ્વરી હશ્વરી મનશ્વરી શુભનામા	૧૪
એ અષ્ટોત્તરશત શ્રીગદ્યા નામ દામ મુખ જેને	
શ્રદ્ધાસદ નિત્ય પાઠ કરે તેા કૃષ્ણ થાય વશ તેને	૧૫
બ્રુમત્ત્રિગોત્ર મમીપ નિરનગ નિનામ તે વળ પામે	
દાસ દયાના પ્રાણુન' નજ મે વ નજ થાય દુખ રામે	૧૬

॥ શ્રીકૃષ્ણઅષ્ટોત્તરશતનામચિતામણિ ॥

છંદ ભુજગ પ્રયાત.

નમો શ્રીગુરુદેવ શ્રીકૃષ્ણસ્વામી
 નમો નદકુમાર સુપણ્ગામી
 નમો શ્રીયશોદાઅસુમીન વારી
 નમો શ્રીમગાનુજ આનંદમરી

૧

[નોંડ] સ્વરૂપનાગી કૃષ્ણા હરિકીર્તિ હરિની કીર્તિ રૂપ રતિકૃષ્ણ કૃષ્ણની રતિ
 [પ્રીતિ] રૂપ ત્રિયદૂરણકૃષ્ણ—ત્રિય (કૃષ્ણ) ની વૃષ્ણા પૂર્ણ કરનારા ૧૨
 શ્રીગોવિન્દ—શ્રીગોવિન્દની સદ્ચારિત્રી [મિત્ર] સુમધ્યમા—અસત સુદર
 અશ્રુતા—ન શ્રુતાયતી. ભાડી—ભાડીર નામ વ મા નિનાસ કરના ૧ ગુપ્તા—
 શુભ (ગૌર) પ્રતિવાગી શ્રીગોપીનાયદયિતા દયિતા—ત્રિયા ૧૩ નિગમાગ
 મ—નિગમ [વેદ] આગમ (શાસ્ત્ર) તેમજ સગત નિરનર સેવા [સેના
 યોગ્ય] નદકુમાર નદકુમાર [કૃષ્ણ] પૂજતા (મ માનિત) ગમેશ્વરી—રાસ
 કોડમા હશ્વરી [નાયિકા] રમ સમગ્ર સયુક્તા મમ્મા રસ સયુક્ત ૧૪
 લક્ષ્મીકાટિ કાટિ લક્ષ્મી સરખો વિનામ આપના ૧ મદાનસા મદનકે આગમ
 હરિકેરીધામા—હરિની શ્રી [કીર્તિ] ગુધામ અખિરેશ્વરી અખિવ [સમગ્ર]
 ની હશ્વરી શુભનામા—શુભ નામનાગી નામ દામ—નામ રૂપી માગા
 ૧૬ જે વત્સલ છંદ—રાધા અને કૃષ્ણ બન્ને નવ્યલ થાય

૧ સુપણ્ગામી—ગરુડ ઉપર બેસીને જનાર મગોદા મગોદના અસ
 [પ્રાણ] રૂપ મીન વારિ—માઝાને ચારિ સાથે જેવો રોકે તેય છે તેમ તેલ
 વાળી મશોદા મીન રૂપ મશોદાના ચારિ રૂપ કૃષ્ણ એનો અર્થ છે બગાનુજ

નમો નામિકનાથ ગોપીગૃહ,

નમો શ્રીયમુનાપતિ મોહકંદા;

નમો ગોકુળાધીશ શ્રીઐત્રધારી,

નમો ગસવિદારી શ્રીશ્ચ મુરારિ. ૨

નમો કુંજકેલીપ્રિયે રાયદાણી,

નમો લાલત્રિભંગિ શ્રીવેલ્લપામ્નિ;

નમો હાગિકાંધીશ લક્ષ્મીવિદારી,

નમો ભક્તત્રાતા મહાકેશહારી. ૩

નમો દેવકીપુત્ર આનંદમિષ્ટુ,

નમો દુષ્ટદેવી આતિદીનયધુ;

નમો શેષશંભુ સતીનાથ ધાતા,

નમો કંસકેશીરિપુ મુક્તિદાતા ૪

નમો ધર્મગોષ્ઠા હતા ભાર જગ્નિ.

નમો શેષશાધી હરિ દાય ભક્તિ;

નમો વિશ્વહેતુ પતિ કાળ માયા,

નમો પૂર્ણ અશી વિભુ વર્દગયા. ૫

નમો પુષ્પસ્થાકી પ્રભુ પૂતનામી,

નમો રામરૂપી શુચિ શુભ્રઆમી;

નમો દેવદેવેશ ગોત્રિંદ વિષ્ણુ.

નમો યદ્ય યોગેશ ગોપાળ વિષ્ણુ. ૬

બાળગમના નાના ભાઈ. ૨ ગોપીશ-ગોપી અને ગૃહના ઇશ મોહ-મોહ
[હર્ષ]ના કંદ ૩૫. શૈલ-શૈલ-પર્વત (ગોવર્ધન) મુરારિ-મુર નામે દૈત્યના
આરિ. ૩ કુંજકેલી-કુંજની કેલી [રમત] જેને પ્રિય છે એવા. રાય-નંદ
રાયનાદાણી. લાલ-ત્રિભંગીલાલ. વેલ્લ-હાથમાં વાંમળીવાળા. ત્રાતા-
રક્ષણ કરનારા. ૪ આતિ-આનિય દીન મનુષ્યોના બધુ ૩૫. શેષ-શેષ
અને સતીના નાથ. શંભુનાધાતા-વિધાતાકર્તા. કંસ-કંસ અને કેશી જેવા
શત્રુઓને મુક્તિ આપનારા. ૫ ધર્મ-ધર્મનું રક્ષણ કરનાર. જગ્નિ-જગ્નિ
(જગતી-પૃથ્વી)નો ભાર હતા (હળુનાર). દાય-ભક્તિ આપનાર હરિ.
પતિ-કાળ અને માયાના પતિ. પૂર્ણ-પૂર્ણ અશરૂએ અવતરેલા. પુષ્પ-
વર્દ (વરદાન આપનારા)ના રાજ. વર્દ-પુષ્પ મુક્ત જેનું દીર્ઘ છે એવા.
૬ પૂત-પૂત [પતિ] નામવાળા. રામ-ગમાવતાર જેનું ૩૫ છે એવા શુચિ-
પવિત્ર જેના શુભ્ર આમ [શુભ્ર-સંબુદાય] છે એવા. યદ્ય-યદ્ય ૩૫. વિષ્ણુ-

નમો આત્મયોનિ નમો નિર્ગિકાગી,	
નમો પદ્મ ભોગી નમો શ્વલ્ભ્યારી,	
નમો સર્વમાશી નમો સર્વકર્તા,	
નમો મરં બનં નમો મરંદનં.	૧૧
નમો બાળમુકુંદ પદ્માવિભારી,	
નમો યાદવાધીશ વૈકુંઠવાસી;	
નમો શ્રીફલ અંદ્રાવલિ ચિન્નદાગી,	
નમો સુંદરાગી શૃંગદાનનચારી.	૧૨
નમો વચ્ચભાધીશ વાગીશમાના,	
નમો વિદુવાધીશ પુટીશ દાતા;	
નમો ગોકુળે દુ રઘુનાથ ગીતા,	
નમો સત્યજ્ઞાભાષિની કામપિતા	૧૩
નમો અક્ષરશતીત અમ્યુત પ્રેમી,	
નમો શ્રીગજનંદદામી સુશ્રેમી,	
નમો શ્યામ નાગમણ્ણન ત શક્તિ,	
નમો દેશવાપાર પ્રાણેશભક્તિ.	૧૪
ઈતિ નામ શ્રીકૃષ્ણ આનંદદાગી,	
નમો કામના સંદાતા દુ ખારિ,	
મહાપાપ સંતાપ કૃણુત ભગ્મી,	
સદાકાળ ગાત્રે સત્તુ ભગ્મી તમ્મી.	૧૫

હાથી—જે અત્યંતી છે એના અધીશ (હૃદયોના અધીશ). ૧૧ આત્મ—પોતાનો હૃદય પોતામાથીજ એવા. ૧૨ પદ્મ—પદ્મ—લક્ષ્મી શ્રીમ લક્ષ્મીપતિ, અંદ્રાવલિ—અંદ્રાવલિ નામે ગોપીના ચિત્તને હરણ કરનાર સુદગી—સુદર અગવાળા. શૃંગદાનનમા કરનાર ૧૩ વચ્ચભાધીશ—વચ્ચભ સપ્રદાયના અધીશ—અથવા વચ્ચભ અને અધીશ વાગીશ—વધીશ [સરસ્વતી] ના ગીતા. અર્થાત મરં વિદ્યા જ્ઞાણનાગ પુષ્ટિ—પુષ્ટિ પથના દગ અને પ્રખ્યાત એવા વિદુલેશ. ગોકુળે—ગોકુળમાં રઘુનાથ—સીતાપતિ રઘુનાથ ૧૪. અમ્યુત—અમર. શ્રી—ગજને આનંદ આપનાર સુશ્રેમી—આલસ કુમળતા યુક્ત. નાગપણ—અનંત શક્તિવાળા નાનાયણ પ્રણેશ—ભક્તિના પ્રાણેશ—અર્થ અને અપાર (પાર મહિત) એવા દેશવ ૧૫ મહાપાપ દો—મહા પાપ અને મંતાપને ભગ્મી જુત કૃણુ—ભગ્મ કરનાર ભગ્મી તમ્મી—

જોડી તેડી મુદૂતે જોવડવિયું રે;	
માસ દિવસ શુભ જોસાઆ ગણનાથ.	વસુદેવ.
દેશે દેશ લખાવી કડોતરી રે;	
મુદૂતે ઉપર આવજો સદુ સાથ.	" ૫
નવ વરધેથી પીડી યોળી નાથને રે;	
લાડકાલાડુ સર્વ કોઈ લાવે.	"
પુણ્ય યોસર ગજરા ગુથી માલણ લાવે રે;	
નટવર મારો નાથજી શોભાવે.	" ૧
માછત વાજે નાના પ્રકારનાં રે;	
મંગળ ગાય માનુનીનાં જુદ.	"
દસ દિશાથી નોતર સદુ કોઈ આવિયું રે;	
પાંચ આદે પામીને આનંદ.	" ૭
મંદપ મનોહર રચિયો વિશ્વકર્મા રે;	
ગાન તાન ધાય યેઈકાર.	"
પૂર્વ દિવસે જટાઅધિવાસન કીધું રે;	
ગંગાઆર્ય વિદ્યાના મંડાર.	" ૮
બીજે દિવસે ગોત્રજ ગણપતિ પૂજિને રે;	
જદુઆદ કીધું વસુદેવ.	"
રનાદે પધરાવ્યાં જાતકર્મ કીધું રે;	
નામકર્મ કરિયું તતખેવ.	" ૯
અન્નપ્રાશન કર્મ ચૈલકર્મારંબુ રે;	
દધીઓદન બદ્ધુ બટુકાચાર.	"
શુદ્ધાચમન કરાવ્યું મુંદરસ્થામને રે;	
પવનવિધિ કરી દેવમેરાર.	" ૧૦

જોમાં. ૫ શુભ—[માસ દિવસ શુભ જોઈને]. ગણનાથ—ગણપતિ. ૧ વરધ [જદિ]—વધતા જતા દિવસ. લાડકાલાડુ—લાડલાડવા. યોસર—ચાર મેરોવાળા. ૭ જુદ—ટોણ નોતર-પોતાના તરફના નોતરેલા સંબંધી. ૮ જટાઅધિવાસન—ઉપવીત વખતે માથું મુંડાવતા પેહેલાં કરવાનો વિધિ. ૯ ગોત્રજ—કુળદેવતા. જદુઆદ—પુત્ર જન્માદિકજદિ નિમિત્ત કરવાનું આદ. રનાદે પધરાવ્યાં—માતા વાંચ્યાં. જાતકર્મ—જન્મવખતે આપવાનો સંસ્કાર. નામ કર્મ—નામ પાડવાનો વિધિ. ૧૦ અન્નપ્રાશન કર્મ—બાળકને પ્રથમ અન્ન ખવાડતી વખતે કરવાનો વિધિ. (દ્વિજાતિને વખતો વખત કરવાના સંસ્કાર જોનાથી વખતસર બની આવતા નથી તે ઉપવીતસંસ્કાર વખતે બધા સંસ્કાર.